

Till statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2003 att tillkalla en särskild utredare för att lämna förslag på hur internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium kan utvecklas.

Statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet utsåg samma dag ministern i Regeringskansliet Karl Leifland till särskild utredare.

Som sekreterare i utredningen förordnade chefen för Försvarsdepartementet den 23 december 2003 kanslirådet vid Försvarsdepartementet Ove Hall.

Kanslisekreterare Kerstin Sahlin har biträtt utredningen på deltid.

Utredningens arbete är härmed avslutat.

Stockholm i juni 2004.

Karl Leifland

/ Ove Hall

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	7
Summary and conclusions	11
1 Bakgrund, organisation och genomförande.....	15
1.1 Bakgrund	15
1.2 Organisation och genomförande	15
2 Avgränsningar och utvecklingsmöjligheter	17
2.1 Allmänt	17
2.2 Avgränsningar: Kommersiellt respektive icke kommersiellt inriktad verksamhet	18
2.3 Utvecklingsmöjligheter	22
2.3.1 Klimat och geografi som naturresurs	23
2.3.2 Möjligheter lite varstans i landet.....	30
3 Säkerhets- och försvarspolitiska överväganden.....	37
3.1 Inledning.....	37
3.2 Den Europeiska utvecklingen – EU:s krishanteringsförmåga	38
3.3 Den svenska säkerhetspolitiska linjen och internationella övningar.....	41
3.4 Försvarspolitiska överväganden	42
3.5 Samarbete kring försvarsmateriel och provning	45

4	Militär test- och övningsverksamhet.....	49
4.1	Redovisning av FMV:s och Försvarsmaktens underlag.....	49
5	Miljöaspekter	75
6	Samhällsekonomiska och tillväxtpolitiska konsekvenser	77
7	Regelverk, huvudmannaskap och organisation	81
7.1	Juridiskt ramverk, tillträde till svenskt territorium m.m.	81
7.2	Tillståndsgivning	83
7.3	Ekonomi	87
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv.....	89
Bilaga 2	Arbetets genomförande.....	95
Bilaga 3	Försvarsmaktens underlag.....	99
Bilaga 4	Försvarets Materielverks underlag.....	131
Bilaga 4.1	Förkortningar och begrepp som används i FMV:s utredningsunderlag	239

Sammanfattning och slutsatser

En utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige:

- är väl förenlig med den svenska säkerhetspolitiska linjen och gagnar svenska intressen;
- svarar mot en dokumenterad efterfrågan från ett antal länder;
- synliggör Sverige som en aktiv och solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande;
- bidrar till en kostnadseffektiv höjning av försvarsmaktens internationella insatsförmåga, dess kunskaper och färdigheter samt dess operativa förmåga att samverka med andra länder i fredsfrämjande operationer (s.k. interoperabilitet);
- ger ytterligare stadga åt Sveriges roll inom det europeiska försvarsmaterielsamarbetet och skapar möjligheter för svensk försvarsindustri att utveckla och marknadsföra svensk försvarsmateriel, i lämpliga delar med stöd av FMV och Försvarsmakten;
- skapar förutsättningar för att genomföra utvärdering av olika förbands förmågor utifrån internationellt vedertagna kriterier genom att ställa utbildnings- och övningsområden till förfogande, i första hand för EU:s fredsfrämjande insats-/krishanteringsgrupper;
- kräver inte några författningsändringar eller genomgripande ingrepp i hittillsvarande rutiner och ansvarsfördelning eller huvudmannaskap. Regeringens tillståndsgivning vid ansökningar om förbandsövningar bör utgå ifrån samma kriterier som anges i riktlinjerna för export av krigsmateriel. En vidareutveckling av FMV:s verksamhet på området kan ske inom ramen för existerande rutiner och regelverk;

- skulle emellertid förenklas betydligt av att en författningsreglering av utländska styrkors rättsliga status genomförs i enlighet med betänkandet av Utredningen om översyn av den rättsliga regleringen för fredsfrämjande samarbete med andra länder, den s.k. PFF-utredningen (SOU2003:117);
- skulle gynnas av positiv särbehandling av länder för vilka principerna och målen för Sveriges utrikespolitik inte lägger hinder i vägen och som har med Sverige gemensamma värderingsgrunder, i första hand de nordiska länderna, de traditionellt neutrala staterna i Europa och medlemsstaterna i den Europeiska Unionen. Kriterier för tillståndsprövning kan lämpligen följa dem som gäller för export av krigsmateriel. Där så befinner lämpligt bör även långsiktiga avtal komma ifråga;
- bör underbyggas med tydligt och konsekvent politiskt stöd på högsta politiska nivå samt en aktiv internationell marknadsföring, i synnerhet gentemot europeiska samarbetspartners. I syfte att uppnå så hög effekt som möjligt bör marknadsföringsarbetet ske i nära samarbete mellan FMV, Forsvarsmakten, Regeringskansliet och försvarsindustrin, förslagsvis under ledning av regeringens särskilde samordnare för export av försvarsmateriel;
- skulle underlättas av att en grupp bildas där berörda intressenter, i första hand Regeringskansliet, Forsvarsmakten, försvarsindustrin, FMV kan samråda så att en tydlig ärendehantering kan säkerställas. Gruppen kan med fördel utvecklas ur dagens KRG (Koordinations- och Referensgrupp för försvarsmaterielexport) Företrädare för regionen bör på lämpligt sätt knytas till gruppen;
- skulle, i synnerhet för FMV, underlättas av en prissättningsmodell som är mera flexibel än den idag rådande principen om full kostnadstäckning. Kostnadstäckning skall givetvis eftersträvas, men bör ses i ett bredare sammanhang och uppnås över tiden;
- har positiva sysselsättnings- och tillväxtpolitiska effekter, om än inte i dagsläget möjliga att omsätta i konkreta siffror. Underlaget från tillfrågade kommuner och länsstyrelser visar entydigt att de samhällsekonomiska effekterna blir positiva;

- ryms väl inom ramen för befintliga eller sökta miljökoncessioner för en del verksamheter, för andra kan visst utrymme finnas;
- berör i första hand norra Sverige, där de stora och glesbefolkade ytorna, klimatet och den militära infrastrukturen tillsammans skapar delvis unika förutsättningar för militär test- och övningsverksamhet. En kostnadseffektiv utveckling underlättas väsentligt av de befintliga militära utbildningsplattformarna och infrastrukturen i området;
- gynnas av att en referensgrupp bildas för att vidareutveckla samlingsbegreppet ”Testregion Norr”. Gruppen bör skyndsamt inrättas i syfte att identifiera de uppenbara synergieffekterna mellan de testverksamheter som finns och diskuteras i regionen: den militära test- och övningsverksamheten, den civila testverksamheten inom bilbranschen, utprovningen av tågagnar och annan järnvägsutrustning samt verksamheten vid Rymdbolagets raketbas vid Esrange utanför Kiruna. Lämpligen kan Landshövdingen i Norrbotten ges i uppdrag att leda och formera referensgruppen samt utfärda nödvändiga direktiv för organisation och verksamhet. Regeringen bör anslå startstöd för gruppen, förslagsvis för en inledande treårsperiod, så att dess arbete kan komma igång snabbt och effektivt;
- skulle kunna innebära att ett antal anläggningar som f.n. går på sparlåga (exempelvis Storuman/Gunnarn, Jokkmokksbasen, Älvdalens skjutfält) kan komma att tas i anspråk i ökad omfattning, och kan inom exempelvis NBC-området innebära att Skyddscentrums och FOI:s samlade resurser ytterligare tas i anspråk samt skapar bättre förutsättningar för att den spetsteknologiska flygsimulatorens DFS (Dynamic Flight Simulator) i Linköping får en väsentligt högre beläggning och därigenom ges en bättre kostnadstäckning.

Summary and conclusions

Further developing international military testing and training in Sweden:

- is fully compatible with Sweden's security policy and promotes Swedish interests;
- responds to documented inquiries from a number of countries;
- makes Sweden visible as an active and loyal contributor to international crisis management and peace-keeping;
- contributes to a cost efficient improvement of the Defence Forces' international capabilities, their knowledge and skills as well as the operational capability for joint action in peace-keeping operations (i.e. interoperability);
- strengthens Sweden's role in European cooperation on defence equipment and creates possibilities for Swedish defence industry to develop and market Swedish defence materiel, with, as appropriate, support from the Defence Materiel Administration and the Defence Forces;
- creates possibilities for tactical and operational evaluation of military units by making educational facilities and training grounds available, primarily for EU peace-keeping and crisis management forces;
- does not require changes in the existing legal framework or major revision of existing administrative procedures or responsibilities. Governmental permission for conducting training exercises with military units should be based on the same criteria that apply to exports of armaments from Sweden. Developing the Defence Materiel Administration's activities in the field is possible within the existing framework and procedures;

- Would, however, be substantially simplified by adopting the legal framework for regulating the status of foreign forces suggested by the Special Inquiry on peace-keeping cooperation with other countries, the so called PFP-inquiry (SOU 2003:117);
- Would benefit from special and differential treatment of countries where the goals and principles of Swedish foreign policy do not act as an impediment and with which Sweden shares common values, i.e, in the first instance the Nordic Countries, Member States of the European Union and the traditionally neutral countries of Europe. As appropriate long-term agreements could be envisaged;
- should be underpinned by clear and consistent political support at the highest level and active international marketing efforts, in particular vis-à-vis European partners. In order to maximize efficiency, the marketing efforts should be made in close cooperation between the Defence Materiel Administration, the Defence Forces, the Government Offices and the defence industry, e.g. under the leadership of the Government's special coordinator for exports of defence equipment;
- would be facilitated by the creation of a reference group where interested parties, notably the Government Offices, the Defence Forces, the defence industry, the Defence Materiel Administration could consult and streamline decision making. This Group can usefully be modelled on the present Coordination and Reference Groups for Defence Equipment Exports (KRG). Representatives from the region should be attached to the reference group in an appropriate fashion;
- would, in particular for the Defence Materiel Administration, be facilitated by a pricing model which is more flexible than the present principle of full recuperation of costs. Cost recuperation should of course be sought, but should be seen in a broader perspective and be achieved over time;
- has positive implications for growth and employment, but it is not at present possible to translate them into concrete figures. Data from local authorities clearly show that there are positive economic effects;

- can, for certain activities, easily be accommodated within existing environmental concessions or those currently being processed, for other activities there may be some scope;
- concerns primarily the northern part of Sweden where the combination of large, scarcely populated areas, the climate and existing military infrastructure creates partly unique conditions for military testing and training. Cost-efficient development is considerably facilitated by the existing military training facilities and infrastructure in the area;
- would benefit from the establishment of a reference group to further develop the concept "Test Region North". The group should speedily be constituted so as to identify the obvious synergies that exist between the different test clusters that exist or are under discussion in the region: military testing and training, civilian testing in the automotive industry, tests of railway equipment, and the activities of the Swedish Space Corporation at the rocket launch site at Esrange. The Governor of the Province of Norrbotten should be entrusted with forming and leading the group. The Government should allocate seed money for a three year period so that the group can start its work quickly and efficiently;
- might entail greater utilization of facilities that are currently moth-balled or severely underutilized (e.g. Jokkmokk, Gunnarn, the artillery range in Älvsbyn), and could in the NBC-area lead to greater usage of the combined resources of the the Defence Research Establishment (FOI) and the Army's NBC unit (Skyddscentrum) and lead to a significantly higher occupancy rate at the high-tech Dynamic Flight Simulator in Linköping.

1 Bakgrund, organisation och genomförande

1.1 Bakgrund

Utredningen ”Testverksamhet m.m. i övre Norrlands inland – en ny basindustri” (Ds 2003:18) konstaterade att testverksamheten av bilar och komponenter i övre Norrland utvecklats till en viktig näring i regionen. Utredningen lyfte fram ett antal strategiska insatsområden för att utveckla testnäringen i stort och därmed skapa förutsättningar för vad som med en träffande term ibland ges den övergripande beteckningen ”Testregion Norr”. Ett av de områden utredaren pekade på var en utveckling av militär test- och vinterutbildning och i detta syfte föreslog han att en särskild utredning tillsätts för att utröna förutsättningarna för militär test- och övningsverksamhet i Norrland. Utredningen bedömde att detta område hade en stor potential för framtiden. Den 11 december 2003 beslöt regeringen att tillsätta utredningen ”Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium” (Dir 2003:127). Kommittédirektiven återfinns i bilaga 1.

1.2 Organisation och genomförande

Tiden för utredningen har varit mycket begränsad, knappt 6 månader. Utredningens första fas januari – april ägnades åt faktainhämtning och kartläggning av den militära infrastruktur som kan användas för ändamålet. Kontakter togs med ett stort antal myndigheter, kommuner, länsstyrelser, organisationer och politiker. Anmodan om skriftligt underlag sändes till i första hand Försvarmakten och Försvarets Materielverk, FMV, liksom ett femtontal kommuner och länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Tjugotalet resor genomfördes för att på ort och ställe samtala med företrädare för militära förband, kommuner, länsstyrelser och näringsliv. Besök ägde rum vid samtliga militära förband och flertalet

övnings- och skjutfält i Norrland. I enlighet med utredningsdirektiven låg fokus på Norrland, även om det för helhetens skull inte exklusivt koncentrerades på Norrland. Studiebesök gjordes även på förband och anläggningar i södra Sverige (bl.a. på FMV:s provplatser i Karlsborg och på Malmen, Älvdalens skjutfält, garnisonen i Halmstad, på Marinbas Syd i Karlskrona och P18 på Gotland). Nära kontakt har hållits med regeringens kontaktman för bil- och komponenttestverksamheten i Norrland, landshövdingen i Norrbottens Län, Per-Ola Eriksson. En mer detaljerad redovisning av kontakterna och arbetet finns i bilaga 2.

En intressant iakttagelse i samband med de olika resorna är att försvarsmaktens verksamhet har en tämligen bred folklig förankring i och kring förbandsorterna och man ställer sig positiva till en ökad internationell verksamhet. Detta framskymtar tydligt från de kontakter som jag under utredningens gång haft med politiska företrädare, näringsliv, organisationer och enskilda. Media i Norrland har följt utredningen med positivt intresse. (En överträffad entusiasm finner man i Arvidsjaur där en opinionsundersökning via Internet gav vid handen att hela 83 % av de svarande ställde sig positiva till ökad internationell verksamhet/närvaro på K4 och i kommunen!)

2 Avgränsningar och utvecklingsmöjligheter

2.1 Allmänt

Inledningsvis kan konstateras att internationell militär utbildning och övningar inte är något nytt fenomen i Sverige. Redan på 1960-talet övade det österrikiska flygvapnet i Sverige i samband med att man anskaffade svenska flygplan. Den internationella utbildnings- och övningsverksamheten i Sverige har under årens lopp varierat i omfattning men var under det kalla kriget tämligen blygsam. Men i och med det kalla krigets slut började den skjuta fart på allvar och verksamheten har under senare år intensifierats och vuxit till en ganska vittförgrenad aktivitet. Det samarbete som pågått inom NATO:s ”Partnerskap för Fred” (PFF) under det senaste årtiondet är kanske det mest framträdande inslaget. Verksamheten har innefattat såväl övningar som utbildningar.

En betydelsefull och internationellt högt uppskattad resurs är den utbildning för fredsbevarande operationer som utländsk militär i många år genomgått i Sverige, i synnerhet vid Försvarets internationella centrum, SWEDINT. Denna utbildning riktar sig till en global intressekrets och skulle något förenklat uttryckt kunna betecknas som en utbildningsanstalt i FN:s tjänst. Uppgifter som inhämtats från Försvarmakten visar att det under den senaste femårsperioden handlar om hundratals utländska officerare fördelade på ett stort antal olika kurser.

Gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband har förekommit på svenskt territorium inför fredsbevarande operationer i FN:s regi. Som ett led i det normala internationella militära utbytet har utländska officerare deltagit i kurser och utbildningar vid Militärhögskolorna och Försvvarshögskolan. Samtliga vapengrenar inom den svenska Försvvarsmakten har under årens lopp genomfört övningar med andra länder såväl bilateralt som i konstellationer som omfattar flera länder. Militär personal från olika länder har genomgått utbildningar i Sverige, alltifrån enstaka kurser till längre

utbildningar. Mest heltäckande får nog utbildningen av kadetter från Estland, Lettland och Litauen anses vara. Dessa har efter inledande språkundervisning genomgått svensk kadettutbildning och sedan återinträtt i tjänst i sina hemländer. Programmet har varit mycket uppskattat och över åren omfattat drygt hundratalet elever. Andra utbildningar har varit knutna till materielprojekt och ibland har det rört sig om utbildning av mindre förbandsenheter i en viss militär färdighet, särskilt vinterutbildning. Hundratals soldater från bl.a. Danmark, Frankrike, Holland och Österrike har genomgått vinterutbildning i Sverige under senare år.

Försvarets Materielverk har under lång tid bedrivit test- och provverksamhet åt utländska kunder. Bland de mer namnkunniga återfinns t.ex. Brittiska Westland Helicopter som testat och utprovat sin Apachehelikopter vid Robotförsöksplats Norrland (RFN) i Vidsel. Amerikanska Raytheon har tillsammans med de svenska, finska och schweiziska flygvapnen provskjutit en avancerad luftrobot (AMRAAM) vid RFN Vidsel. Tyska IBD har utnyttjat provplatsen i Karlsborg. Ett tyskt rymdfärjepjekt har nyttjat resurser vid såväl provplats Malmen som Vidsel.

2.2 Avgränsningar: Kommersiellt respektive icke kommersiellt inriktad verksamhet

En av utgångspunkterna för denna utredning har varit att se på internationell militär test- och övningsverksamhet ur ekonomisk synvinkel. Den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige spänner över ett mycket brett spektrum av aktiviteter med vitt skilda bevekelsegrunder. Mycket av den övningsverksamhet som äger rum har utpräglade politiska eller säkerhetspolitiska förtecken utan koppling till samhällsekonomi eller regional tillväxt. Det ter sig därför ändamålsenligt att söka beskriva olika typer av test- och övningsverksamhet utifrån graden av kommersiellt realiserbart innehåll, dvs. Vilken typ av övning, utbildning eller resurs är det rimligt att Sverige för fram på kommersiella grunder. Fyra huvudtyper av förbandsverksamhet kan urskiljas, varav en kan ges en distinkt kommersiell prägel. Härtill kommer test och utprovning av försvarsmateriel, vilket förekommit länge men som först på senare tid tagit form som en konkret och utvecklingsbar affärsidé, med aktiv och målmedveten marknadsföring.

Säkerhetspolitiskt motiverade övningar

Typexempel på denna kategori är PFF-övningar eller övningar i PFF's anda. Detta är övningar som arrangeras tillsammans med ett eller flera andra länder i syfte att skapa förtroende och samarbete på det militära området i Europa. Dessa övningar har ett stort egenvärde och bidrar till säkerhetspolitisk stabilitet i hela Europa. Det är en verksamhet utan kommersiella syften där bevekelsegrunderna är av övergripande säkerhetspolitisk och förtroendeskapande natur.

Övningar inför internationella insatser

Inför deltagande i fredsfrämjande insatser runtom i världen finns alltid ett samordningsbehov med andra deltagarländer. Ibland räcker det med förhandskontakter på stabsnivå, ibland kan samövningar av skilda slag behövas mellan de olika förband som ingår i operationen. Det kan röra sig om allt ifrån enklare övningar till komplicerade förberedelser som kräver samövning mellan såväl mark- som sjö- och luftstridskrafter. Det finns också ett allmänt behov att samöva bilateralt såväl som multilateralt utan att övningen i sig är knuten till en specifik internationell insats. Det rör sig om att utveckla eller skapa en generell samverkansförmåga inför eventuella framtida insatser. Det handlar om en verksamhet som har ett egenvärde utan affärsmässig grund. Kostnadsaspekter måste i dessa sammanhang lösas pragmatiskt och i samförstånd. Ytterst handlar det ju om att maximera säkerheten och effektiviteten för våra egna förband och deras insatspartners.

Utbildning vid skolor och läroanstalter, inkl. SWEDINT

Utbildning av detta slag sker vid många skolor och läroanstalter runtom i landet och tillhandahålls på olika sätt. Debitering utifrån principen om full kostnadstäckning ter sig rimligt i normalfallet. Det förekommer att skolor och läroanstalter byter utbildningsplatser med motsvarigheter i andra länder, vilket det inte finns något att invända emot. Stipendier för utländska elever liksom reducerade avgifter, särskilt för deltagare från länder med låg betalningsförmåga, förekommer också. Det har inte framkommit några särskilda synpunkter på de olika modeller som tillämpas i

dessa sammanhang utan det förefaller som om rådande praxis fungerar tämligen väl. Den allt ökande internationaliseringen även på det militära området kommer sannolikt att medföra att det utländska inslaget på svenska skolor kommer att öka, liksom att svensk personal i ökad omfattning erhåller utbildning i andra länder.

Utbildning och övning av utländska förband

Det område som utifrån kommersiell synvinkel framför allt kan vidareutvecklas är utbildning av utländska förband, särskilt vinterutbildning, samt utländska flygövningar i luftrummet över Norrland. De enorma ytorna, den glesa befolkningstätheten och klimatet är resurser som, tillsammans med till den goda militära infrastrukturen vid förband, provplatser och övningsfält skapar förutsättningar som är delvis unika i Europa. Utländska flygvapen och flygtillverkare har av och till köpt tjänster av t.ex. FMV vid RFN i Vidsel. K4 i Arvidsjaur har vid flera tillfällen tillhandahållit träning i vinterförhållanden, en tjänst som utlandet helt enkelt köpt av det svenska försvaret. Totalt rör det sig om drygt 500 soldater och officerare under de senaste fem–sex åren. Utländska flygvapen har övat i Sverige inom ramen för PFF men även som ett led i utbytet mellan svenska flottiljer och deras vänförband i olika länder. Förbandsutbildning och flygövningsmöjligheter skulle med fördel kunna renodlas som en kommersiell tjänst som Sverige kan tillhandahålla. Flygvapnen i flera EU-länder har uttryckt intresse att öva i luftrummet över Norrland. Även inom andra nischer finns stora möjligheter, några exempel återfinns nedan under avsnitt 2.3.1. En förutsättning är att aktivt inventera svenska resurser och möjligheter och föra fram dem som kommersiella tjänster, dvs. de måste marknadsföras. Ett prövningsförfarande för tillståndsgivning vid övning eller utbildning i Sverige föreslås i avsnitt 7.2.

Materielutprovning samt test och övningsverksamhet i FMV:s regi

En kraftig ökning och fördjupning av det internationella samarbetet mellan myndigheter såväl som mellan företag är en förutsättning för en bevarad svensk försvarsindustriell kompetens liksom för Försvarmaktens långsiktiga anpassningsförmåga. Statsmakterna,

och ytterst regeringen, har under lång tid verkat för ett utökat och fördjupat samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri. Försvarsberedningen har tydligt understrukt behovet av ett sådant samarbete. Dessa strävanden har understrukits i olika propositioner om försvarets framtida utveckling och stadfästs i olika försvarsbeslut. Sverige har slutit ett antal internationella överenskommelser, såväl bilaterala som multilaterala, för att underlätta samarbetet. Materieförsörjningsutredningen (SOU 2001:21) pekar på att den säkerhetspolitiska, försvarspolitiska och tekniska utvecklingen gör att det över tiden blir än mer nödvändigt att samarbeta internationellt och noterar att en del av detta samarbete kan omfatta bl.a. provning, utbildning och underhåll. Sveriges omfattande övnings- och provområden är i vissa avseenden en strategisk resurs i detta sammanhang, inte bara nationellt utan även i ett bredare europeiskt perspektiv.

I dagsläget finns ett fungerande regelverk som reglerar internationell test och övningsverksamhet i FMV:s regi. Det har vuxit fram inte minst som ett resultat av olika internationella överenskommelser som Sverige anslutit sig till. Emellertid har den utländska nyttjandegraden vid FMV:s olika provplatser generellt sett varit mycket låg. Till stor del hänger detta samman med att resurserna inte har marknadsförts aktivt och målmedvetet. En omsvängning har börjat och FMV har på senare tid börjat marknadsföra sina provplatser internationellt. Marknadsföringen av provplatser har redan gett positivt resultat. Det står dock klart att ansträngningarna bör intensifieras och vara mer systematiska.

Här bör tilläggas att viss utprovning av utländsk materiel sker i privata företags regi. Denna utredning har inte närmare studerat utvecklingsmöjligheterna för den privata verksamheten på området.

2.3 Utvecklingsmöjligheter

Förslag:

Sverige bör satsa aktivt och målmedvetet på en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamhet på svenskt territorium. Detta gäller särskilt norra Sverige där de stora och glesbefolkade ytorna, klimatet och den militära infrastrukturen tillsammans skapar delvis unika förutsättningar för militär test- och övningsverksamhet. En kostnadseffektiv utveckling underlättas väsentligt av de befintliga militära utbildningsplattformarna och infrastrukturen i området.

En slutsats från det underlag som lämnats till denna utredning, studiebesök och samtal är att det finns utomordentliga förutsättningar för militär test- och övningsverksamhet runt om i riket - till lands, till sjöss och i luftrummet. Arvet efter det kalla kriget har lämnat oss med stora och delvis underutnyttjade resurser, i vissa avseenden finns t.o.m. en betydande överkapacitet. Förband, skjut- och övningsfält håller genomgående mycket hög klass. Inkvarteringsmöjligheterna är goda. Försvarmaktens och FMV:s kompetens är hög. Det politiska intresset för en utvidgad internationell militär test- och övningsverksamhet i Sverige är överlag mycket stort, regionalt såväl som på riksplånet. Den internationalisering som kännetecknar samhället i stort gör sig starkt påmind även inom försvarssektorn där den är en drivkraft för nyinriktning och omstrukturering. Den ändrade hotbilden, de allt växande kraven på internationella fredsfrämjande insatser och en försvarsindustri stadd i snabb omstrukturering verkar alla i riktning mot en ökad internationalisering inom försvarssektorn. Successiva försvarsbeslut och Förvarsberedningens återkommande rapporter pekar entydigt ut en färdriktning mot en breddad och fördjupad internationell samverkan. En ökad internationell militär test och övningsverksamhet i Sverige bejakas i mycket positiva ordalag av de direkt berörda myndigheterna Försvarmakten och FMV. Detsamma gäller regionala och lokala företrädare för politik och näringsliv, liksom i hög grad även på förbandsnivå. Geografi, demografi och klimat skapar särskilt goda förutsättningar för en utökad verksamhet i Norrland.

2.3.1 Klimat och geografi som naturresurs

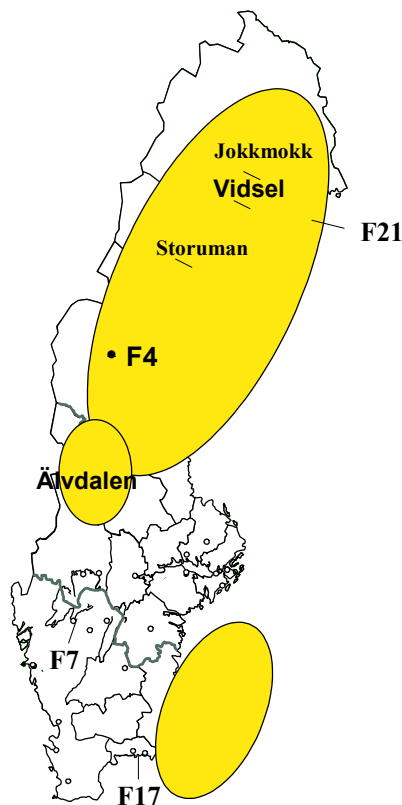
Vad är det som ger Sverige, och Norrland i synnerhet, komparativa fördelar för militär test- och övningsverksamhet? De grundläggande faktorerna är desamma som gjort bil- och komponenttestverksamheten så framgångsrik – geografi, demografi och klimat. Till detta kommer en modern och väl utbyggd militär infrastruktur och kvalificerade förband där tillhörande övningsområden och provplatser är dimensionerade för ett högre nyttjande än den reducerade och omstrukturerade svenska försvarsmakten har behov av.

När denna utredning tillsattes visade arkivstudier att sju europeiska länder på ett eller annat sätt hade uttryckt intresse att utbilda eller öva förband i Sverige. Vissa hade redan varit i Sverige på övning och eller utbildning medan andra hade uttryckt ett mer allmänt samarbetsintresse. En rundfråga som jag gjorde i januari till ett trettiotal utländska ambassader visade att antalet intressenter i själva verket var betydligt större, ungefär 15 länder besvarade frågan positivt. Svaren var överlag tämligen allmänt hållna eftersom man saknade mer detaljerad kunskap om test- och övningsmöjligheterna i Sverige. I vissa fall var man omedveten om att det över huvud taget skulle vara möjligt att testa och öva i Sverige. Detta är knappast uppseendeväckande. Sverige har egentligen aldrig aktivt fört fram möjligheten utan den test- och övningsverksamhet som förekommit har varit ganska styrd av tillfälligheter och fr.a. kommit till stånd som svar på direkta förfrågningar eller skett inom ramen för det mer strukturerade övningsarbetet inom Partnerskap för Fred. Vad gäller test och utprovning av försvarsmateriel har utländsk försvarsindustri i samarbete med FMV under många år testat och utprovat både materiel och system vid svenska provplatser. Men återigen, verksamheten har väsentligen varit ad hoc-betonad, någon egentlig marknadsföring av möjligheten har tidigare inte ägt rum.

Flygövningsmöjligheterna i luftrummet över Norrland saknar till stora delar motstycke i Europa. De enorma ytorna, den glesa befolkningstätheten och vinterhalvårets mörker skapar enastående förutsättningar för flygövningar. Militär flygverksamhet har ringa eller obefintlig störning på civil luftfart eftersom luftrummet endast i ytterst begränsad omfattning används av civil trafik. Som övningsområde är luftrummet mycket varierat och täcker i stort sett alla terrängtyper; flack, kuperad eller bergig terräng. De flesta utbildnings- och övningsbehov kan täckas. Det finns ett mycket

stort antal flygplatser, civila såväl som militära samt, vilket är vanligt, flygplatser som samutnyttjas av civilt och militärt flyg.

Kartan nedan visar Försvarmaktens uppfattning om lämpliga flygövningsområden i Sverige.

Mycket kvalificerade prov och övningar kan genomföras vid Robotförsöksplats Norr (RFN) i Vidsel utanför Älvsbyn. Med sin väldiga obebodda yta om 1650 kvadratkilometer är provplatsen en unik strategisk resurs för Sverige som nation men även i ett bredare europeiskt sammanhang. Någon motsvarighet finns inte någonstans i västra Europa. Det avlysta flygområdet kring försöksplatsen är ungefär så stort som Blekinge. Möjlighet finns att under begränsad tid koppla ihop Vidselområdet med Rymdbolagets raketbas Esrange utanför Kiruna. Det sammanlagda, nästan obebodda flyg-

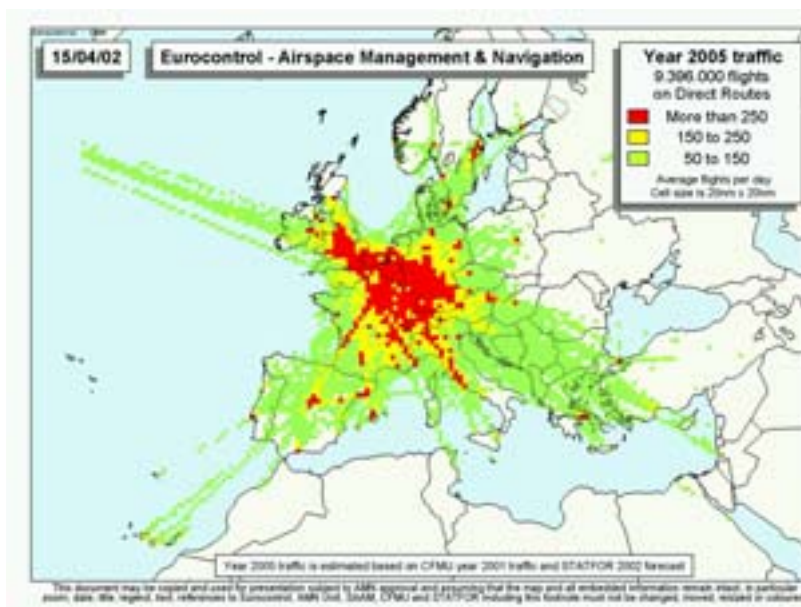
området blir då nästan lika stort som Jylland i Danmark. Rymdbolaget och Vidsel har sedan år 2000 ett samarbetsavtal för att gemensamt marknadsföra sina samlade resurser i form av teknisk kompetens och stora ytor. Samarbetet går under namnet North Europe Aerospace Test Range, NEAT. Avsikten med NEAT-samarbetet är att öppna en marknad för luft- och rymdtillämpningar där kraftfull telemetri samt markyta i kombination med luftrum efterfrågas. Utvärdering av olika tillämpningar för obemannade flygfarkoster, s.k. UAV, ställer just sådana krav på en provplats. I båda fallen krävs ledningsförmåga och telemetriförmåga. I NEAT:s regi har bl.a. genomförts testflygning av obemannade flygplan och i våras testade Tyskland mycket framgångsrikt en skalenlig prototyp av en rymdfärja med utnyttjande av de samlade resurserna vid Esrange och Vidsel. Regeringen tillsatte i maj en arbetsgrupp för att utveckla en långsiktig strategi och vision för den svenska flyg- och rymdindustrins framtid. En utgångspunkt var att den teknologiska bredden inom flyg- och rymdindustrin är viktig för att generera spin-off-möjligheter och därmed tillväxt i andra branscher. Samarbetet mellan Vidsel och Esrange är ett gott exempel på detta.

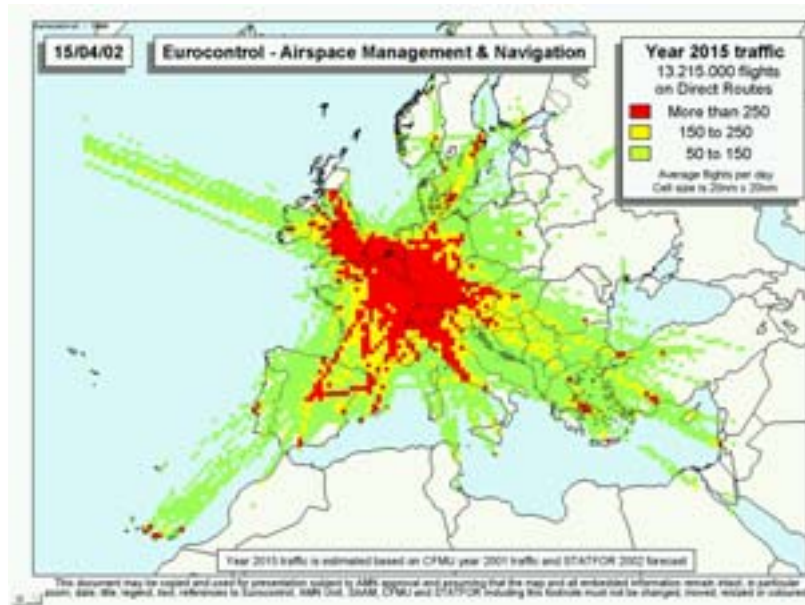
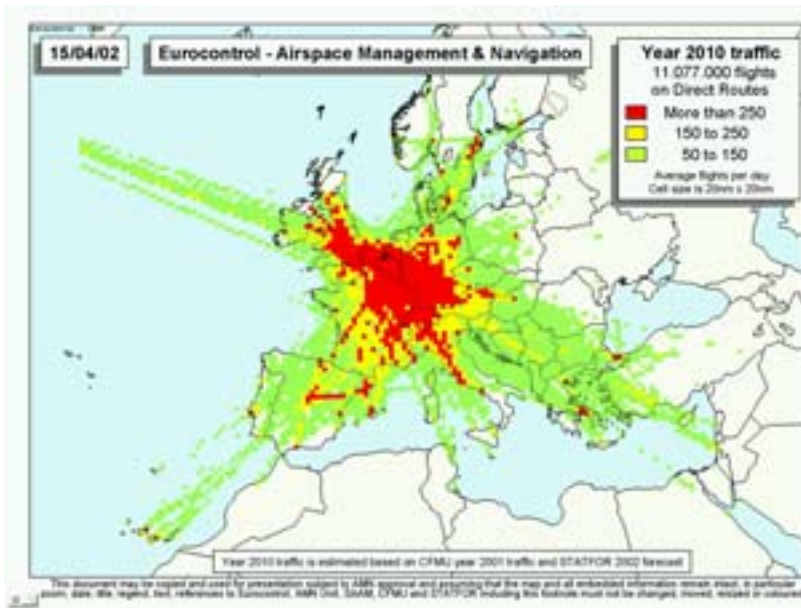
RFN Vidsel erbjuder närmast unika möjligheter till test, utvärdering och utveckling av de mest kvalificerade flygburna vapensystem och farkoster. Med målmedvetna ansträngningar att utveckla och marknadsföra provplatsens kärnverksamhet inom utprovning av flyg och robotsystem har provplatsen förutsättningar att täcka Sveriges och en stor del av övriga Europas behov av prov och övning över land och i fritt luftrum. Provplatsen och kringliggande luftrummet är en resurs med få motstycken i världen. Inom EU-området finns ö.h.t. inga jämförelseobjekt. En närmare redovisning av framtidsmöjligheterna vid RFN Vidsel återfinns i kapitel 4.1 samt bilaga 4.

På vinterhalvåret finns i norra Sverige möjlighet till mörkerflygning, något som är mycket svårt på kontinenten där bullerrestriktioner begränsar eller t.o.m. omöjliggör flygning under dygnets mörka timmar. I Holland t.ex. råder flygförbud efter kl. 20.00. Viktigast av allt i ett internationellt perspektiv är att övningsområdena finns just över land. Sådana finns endast i mycket ringa omfattning i kontinentala Europa där man utöver smala militära luftkorridorer och små luftutrymmen fr.a. är hänvisad till att öva över hav. Skälet är givetvis den stora befolkningstätheten och den mycket intensiva civila lufttrafiken.

Det finns all anledning att tro att övningsmöjligheterna i Norrland blir än mer eftertraktade över tiden. Enligt den europeiska luftfartsmyndigheten Eurocontrol kommer trängseln i luftrummet över kontinentala Europa bara att öka. Civilflygets årliga tillväxt beräknas till mellan 2–4 % per år fram till 2010. För luftrummet över Norrland förutses i stort sett oförändrade förhållanden, dvs. ett fortsatt jämförelsevis närmast fritt luftrum. Illustrationerna nedan visar den europeiska luftfartsmyndigheten Eurocontrols beräkningar av trafikutvecklingen under den kommande tioårsperioden.

Civilflygets beräknade utveckling 2005–2015 (källa: Eurocontrol)

Många europeiska länder utnyttjar idag övningsområden i USA och Canada för flygträning respektive övningar i extrema köldförhållanden. Att åka över till Nordamerika är dock kostsamt men i brist på övningsområden över kontinenten är det likväl ofta en nödvändighet. Kostnaden är inte bara en avståndsfråga. För att klara tidsomställningen måste personalen vila mellan 2–3 dagar i varje riktning. För ett förband med en personalstyrka om 100 personer bortfaller alltså sammanlagt 40–600 arbetsdagar till följd av tidsskillnaden. Denna problematik och merkostnad försvinner om man istället skulle öva i Sverige. Krympande försvarsbudgetar bidrar till att göra en europeisk lösning än mer intressant.

Det finns ett tydligt intresse runtom i Europa att öva i luftrummet över Norrland. Under utredningens gång har intresse på ett eller annat sätt markerats från flygvapnen i Holland, Belgien, Tyskland och Frankrike. FMV kommer sannolikt att senare i år och början av 2005 under tre månader bistå vid vinterutprovning på Vidsele av det sameuropeiska stridsflygplanet Eurofighter. Hollands flygvapen har anmält intresse att man skulle vilja öva en period under vintern 2005. Med Storbritannien förs diskussioner om ett brett upplagt samarbete där det brittiska flygvapnet skulle vilja köpa tjänster vid FMV:s flygsimulator på Malmen utanför Linköping och sedan omsätta denna träning i praktiska flygövningar kring Vidsele.

På land är tillgången till övnings- och skjutfält utomordentligt god. Verksamheten kan bedrivas utan större konflikter med civila intressen. Många av skjut- och övningsfälten ligger i direkt anslutning till kasern- och garageområden vilket innebär snabba transporter till och från övningsfälten och till låga transportkostnader. Övningsfältens storlek medger avancerade skjutövningar med alla typer av vapen och till låga kostnader. I och kring de olika regementena finns anläggningar av hög kvalitet såsom hangarer, mekaniska verkstäder, garageringsmöjligheter m.m. Det stränga vinterklimatet och de speciella krav det ställer på militära förbands uppträdande och förmågor är en tillgång. Bara under den korta tid utredningen arbetat har Belgien, Danmark, Frankrike, Spanien och Österrike förhört sig om möjligheterna att genomgå vinterträning vid K4 i Arvidsjaur.

Den militära infrastrukturen kompletteras på många orter i Norrland av en mycket hög teleteknisk nivå som möjliggör dataöverföring från tester och utprovning i realtid via bredband. Staber eller företag som bedriver test/övningsverksamhet kan alltså styra dessa från i stort sett vilken ort som helst i Europa (förutsatt

givetvis att man även på den orten har tillgång till bredband med motsvarande hög överföringskapacitet). T.ex. är det tekniskt fullt möjligt att vid test eller utprovning av ett obemannat flygplan i realtid överföra alla data och resultat till andra platser. (Det är tekniskt möjligt att styra farkosten från en ledningscentral på ett företag någonstans ute i Europa men sannolikt inte ekonomiskt realistiskt ur certifieringssynpunkt).

Dessa exempel illustrerar att svenska resurser, vår geografi och klimatet är tillgångar som väcker intresse utomlands och som vi i betydligt högre utsträckning än hittills skulle kunna slå mynt av, politiskt såväl som ekonomiskt.

Försvarsbeslutet senare i år kommer sannolikt inte att på något avgörande sätt att förändra möjligheterna till internationell militär test- och övningsverksamhet i Sverige, för såvitt det inte handlar om avveckling av strategiskt viktig infrastruktur, resurser eller förmågor, t.ex. RFN Vidsel. Klimat och areal kommer ju inte att påverkas av beslutet. Vinterförmåga, eller som det ofta kallas ”subarktisk förmåga”, kommer även framgent att vara något som den svenska försvarsmakten måste behärska. Utbildning på området kommer således att kunna erbjudas även i framtiden. Flygövningsmöjligheterna i Norrland försvinner inte med beslutet men blir ju mer eller mindre attraktiva beroende på vår förmåga att härbärgerera utländska flygförband. Det är ju självklart att en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten blir mer kostnadseffektiv och underlättas väsentligt av det finns militär infrastruktur, utbildningsplattformar och resurser på plats.

Här bör inskjutas att geografin, demografin och klimatet skapar förutsättningar inte bara för militär test- och övningsverksamhet utan testverksamhet i största allmänhet. Bil- och komponenttester har vuxit till en mycket viktig regional näring. Esrangle är en unik anläggning vars tjänster efterfrågas runt om i världen. Samarbetet mellan Rymdbolagets raketbas Esrangle utanför Kiruna och RFN Vidsel – North Europe Aerospace Test Area (NEAT)- har redan nämnts. Vinterutprovning av tåg och vagnar är ett område med utvecklingspotential. Inom området pågår redan viss verksamhet men ytterligare målmedvetet och aktivt arbete borde kunna leda till en utvidgning av verksamheten. (Mer och fördjupad vinterutprovning på detta område skulle säkert välkomnas av hundratusentals tunnelbaneresenärer och pendlare Stockholmstrakten som ju varje år drabbas av störningar i kollektivtrafiken när kylan slår till). Sveriges norra landhalva skulle i detta perspektiv kunna betraktas

som ett slags ”Testregion Norr” med stora möjligheter att utveckla test-, övnings- och utprovningens verksamhet av skilda slag och som sammantaget har potential att kan bli en mycket betydande näring för regionen, och därmed även för Sverige som helhet. Det ter sig angeläget att regionala myndigheter och intressenter, näringsliv och inte minst statsmakterna alla drar i samma riktning för att ta tillvara de uppenbara synergieffekter som finns. Många lovvärda initiativ har redan tagits. T.ex. har landshövdingen i Norrbotten tillsatt en strategisk utvecklingsgrupp för bil- och komponenttester.

Förslag:

Den samlade testverksamheten skulle gynnas av att man tar ytterligare steg och tillsätter en referensgrupp för att utveckla samlingsbegreppet ”Testregion Norr”. Ett helhetsgrepp kring testverksamheten i norr skulle möjliggöra att identifiera de synergieffekter som finns mellan testverksamheten inom bilbranschen, för tåg och annan järnvägsutrustning, rymdverksamheten vid Esrange samt den militära test- och övningsverksamheten (inom ramen för gällande huvudmannaskap). Lämpligen kan landshövdingen i Norrbotten, i nära samarbete med andra berörda län, ges i uppdrag att leda och formera referensgruppen samt utfärda närmare direktiv för organisation och verksamhet. För att arbetet skall kunna påbörjas så snart och effektivt som möjligt bör regeringen anslå startstöd för gruppen, förslagsvis under en inledande treårsperiod.

2.3.2 Möjligheter lite varstans i landet

Utredningen har haft tydligt fokus på Norrland och möjligheterna där. Men det har också givits flera tillfällen att inventera förmågor och möjligheter även i södra Sverige. En slutsats av underlaget till utredningen och besök vid förband och provplatser är att i stort sett varje förband eller större anläggning i Sverige har en eller flera nischer där man mycket väl skulle kunna höja den internationella profilen. I vissa fall besitter man världsledande kompetens och anläggningar. Av FMV:s underlag framgår tydligt att det finns betydande utvecklingsmöjligheter vid provplatserna i Karlsborg

och Malmen utanför Linköping. Ytterligare utnyttjandet är oftast en resurs- och marknadsföringsfråga.

Några axplock på de möjligheter som finns är:

- Försvarsmaktens dykarskola, Dyk och navalcentrum i Karlskrona, vars övningstank i fri uppstigning med ubåtsbesättningar är den enda i sitt slag i världen. Viss utbildning av internationella besättningar (t.ex. Danmark, Singapore och USA) har förekommit men personalramen är ansträngd och begränsar såväl nationell som internationell utbildning. Ett antal förfrågningar från utlandet har förekommit, ibland av mycket stor omfattning, t.ex. från den amerikanska flottan. Skolan har dessutom regeringens uppdrag att certifiera svenska civila dykare. (Islands Räddningstjänst har förhört sig om möjligheterna till utbildning i fri uppstigning).
- Även den militära verksamheten på Gotland har goda plattformar och infrastruktur för en ökad internationell verksamhet, inte minst när det gäller samverkan mellan de tre vapengrenarna flyg, armé och marinen.
- LV6 i Halmstad har en simulatoranläggningen som i vissa avseenden är världens modernaste och har kapacitet att öka nyttjandet.
- Förbanden vid Marinbas syd i Karlskrona bedriver en delvis intensiv internationell verksamhet. Samövningar med andra Östersjöstaters flottor har givit värdefulla erfarenheter för såväl svenska som utländska förband.
- Rent allmänt torde kurser och andra utbildningar på en rad områden vid olika förband och militära högskolor vara av internationellt intresse. Språk är väl den främsta begränsningsfaktorn. Samtidigt kan konstateras att på områden där det finns en efterfrågan har utbildningsmaterial tagits fram på engelska. Vinterutbildningen har rönt tillräckligt stort intresse utomlands för att motivera en engelsk översättning av den utbildningshandbok Försvarsmakten använder vid utbildning av svenska värnpliktiga.
- FMV tog hösten 2003 i drift en av världens mest avancerade flygsimulatorer, den s.k. Dynamic Flight Simulator på Malmen utanför Linköping. Det är i korthet en mänsklig centrifug

som simulerar både den fysiska upplevelsen av extrema tyngdkrafter vid kraftiga girar i höjd och sidled samtidigt som den simulerade flygningen spelas upp på dataskärmar i cockpiten. Piloterna övas i krafter ända upp till 9G. (Det får även den mest extrema berg-och-dalbana att framstå som en knappt märkbar svängrörelse). Cockpitens inredning, reglage m.m. är exakt kopia av JAS 39. Cockpit liksom mjukvaran kan enkelt anpassas till i stort sett vilken flygplanstyp som helst. Det är bara att lyfta ut cockpiten från den svenska JAS 39 och installera en cockpit från något annat flygplan. Simulatoren har väckt stor internationell uppmärksamhet och från brittiskt håll finns intresse för ett långsiktigt samarbete. Diskussioner har förts om att teckna ett tioårigt kontrakt för deltidsubnyttjande, ev. med möjlighet till riktig flygträning kring Vidsel. För FMV:s del skulle det innebära ett välkommet merutnyttjande av flygsimulatoren liksom av Vidsels resurser. Här finns goda möjligheter till fortsatt och breddad internationell marknadsföring.

- En intressant verksamhet är t.ex. jägarutbildningen vid K4 i Arvidsjaur som ger en särskild förmåga att uppträda under kända klimatförhållanden och i miljöer där modern infrastruktur brister eller t.o.m. helt saknas. Denna färdighet har visat sig viktig i t.ex. Afghanistan och på Balkan. Ödemarken och de stora övningsområdena erbjuder utomordentliga möjligheter att öva och träna trupp i sådana miljöer och enskilda utbildnings- och övningsinsatser har redan förekommit. Beroende på det internationella intresset skulle verksamheten mycket väl kunna ske i större skala, t.ex. bilaterala multinationella förbandsövningar eller direkt riktad missionsträning.
- FMV:s provplats i Karlsborg har genomgått en omstrukturering som lett till förbättrad ekonomi under senare år. Ett antal utländska kunder har utnyttjat provplatsen och det bör finnas utrymme för fortsatt nära samverkan med internationella kunder.

Förslag:

Ur ett nationellt perspektiv bör emellertid understrykas att Bofors bedriver en delvis likartad provverksamhet vid sin anläggning i Karlskoga. Även om det i dagsläget inte råder någon direkt intresse motsättning mellan de bägge anläggningarna bör man återuppta en sedan länge påbörjad diskussion om hur man bäst samordnar de bägge provplatsernas verksamhet för att därigenom undvika dubblering och onödig konkurrens.

- Storumans kommun har försett utredningen med ett underlag där man redovisar olika utvecklingsmöjligheter för den nedlagda militära flygbasen vid Gunnarn samt tidigare militära övningsområden i anslutning till basen. Förslaget går ut på att utnyttja de tidigare militära resurserna för olika typer av civil och militär övningsverksamhet och genom ökat utnyttjande skapa nya arbetstillfällen. Idag utnyttjas basen för civil flygtrafik, men omfattningen är begränsad till ett fåtal starter och landningar per dag. En liten militär bastropp för underhåll av vissa militära funktioner finns också.

På den militära sidan handlar det om att i samarbete med främst Försvarmaktens Skyddscentrum och FOI i Umeå skapa ett övningsområde för NBC-skydd. FOI har internationellt erkänd expertis på NBC-området liksom även Skyddscentrum. Riskerna för NBC-hot från terroristorganisationer och enskilda aktörer är idag större än någonsin och det finns ett stort behov av fortsatt och fördjupad internationell samverkan för att möta det. Försvarsberedningen pekar i sin senaste rapport på att Sverige bör ha en fortsatt hög ambitionsnivå vad gäller NBC-skydd.

Storumans kommun föreslår att utnyttja Gunnarn och angränsande skjutfält i Granträsk (under avveckling) som övningsterräng för skydd mot NBC. Övningar i fält sker ju inte med skarpa material, utan med olika simliämnen som inte innebär risker för människor eller miljö. Tester och utbildning kan idag i viss utsträckning ske i direkt anslutning till Skyddscentrum i Umeå men områdets storlek är begränsad. För fältverksamhet som kräver större ytor har det relativt

tätortsnära övningsområdet i Umeå begränsningar. Internationell samverkan när det gäller kompetens-, metod-, och utvecklingsfrågor kan med fördel fortsatt ske i Umeå där Skyddscentrum och FOI är lokaliserade. Vad gäller civil verksamhet finns idéer om att lokalisera viss polisutbildning, utrycknings- och halkkörning samt räddningstjänstutbildning på området. I nära anslutning till flygbasen finns en torrlagd älvfåra som skulle kunna användas för översvämningsovningar och testverksamhet för utveckling av material och metoder för att hantera höga vattenflöden. Det rör sig i korthet om ett spektrum av aktiviteter som skulle kunna förläggas till området. Förslagen är av stort intresse samtidigt som det i dagsläget inte står klart att den ekonomiska bärigheten kan tryggas. Ingen av de nämnda verksamheterna skulle av egen kraft kunna skapa lönsamhet för utnyttjande av området. Endast en väl avvägd kombination av aktiviteter som tillvaratar olika synergieffekter skulle ha långsiktig bärkraft. Fortsatta studier och överväganden är därför nödvändiga.

- Kanske kan en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten leda till att anläggningar som idag ligger i träda, t.ex. Jokkmokksbasen, eller på annat sätt underutnyttjas kommer till ökad användning. En speciell resurs är Älvdalens skjutfält, som lämpar sig lika väl för test och utprovning som förbandsskjutningar, men även för civil verksamhet. Skjutfältet har en särskild drygt två kvadratkilometer stor, helt platt härdad nedslagsplats som är unik i Europa. Uppbyggnaden minimerar risker med ej exploderad ammunition vid röjning. Stora skjutavstånd med goda inmätningssmöjligheter och möjligheten till avlysning av riskområde innebär att moderna styrda ammunitionstyper kan provas. Med sina 54,000 hektar är Älvdalen ett av Europas största skjutfält, och i kombination med den härdade nedslagsplatsen gör detta fältet mycket lämpligt för utprovning av och övning med långtskjutande artilleri. Den vapentekniska utvecklingen går också i den riktningen. Kring år 2010 kommer modernt artilleri att ha skjutavstånd om ca sex mil, med en träffsäkerhet på ± 20 meter.

Vid sidan om den militära verksamheten skulle skjutfältet även med fördel kunna användas för civilt bruk, inte minst vid den framgångsrika utbildning av bilförare i vinterväglag

som sedan ett antal år bedrivs i Älvdalen. Ett utvecklingsprojekt för bilverksamheten har nyligen satts igång med bidrag från bl.a. EU:s strukturfonder. En allmän bedömning bland de ansvariga är att utbudet av utbildningstjänster skulle kunna göras än mer intressant om det gick att utnyttja skjutfältet för körövningar, särskilt terrängkörning.

Förslag

Fortsatta överväganden om hur man bäst kan tillvarata och utveckla skjutfältets resurser är angelägna.

- När det gäller militär pilotutbildning börjar ett europeiskt samarbete ta form. Planer finns att etablera en sameuropeisk militär flygskola med tre utbildningsplatser varav en skall lokaliseras i Norra Europa. F.n. pågår diskussioner om i vilka länder utbildningsplatserna skall lokaliseras. Flera medlemsstater har anmält intresse och för den norra utbildningsplatsen har både Finland och Sverige anmält intresse. I Sverige har tre tänkbara lokaliseringssorter identifierats: Söderhamn, Luleå och Östersund. Slutligt beslut beträffande svensk kandidatort meddelas senare i år. Om skolan skulle lokaliseras i Sverige skulle det innebära ett värdefullt samhällsekonomiskt tillskott och stärka Sveriges profil i Europasamarbetet.

Förslag:

Det är viktigt att beslutet tar hänsyn till förbandsstrukturen i det framtida svenska flygvapnet. Samlokalisering av pilotskolan med någon av flottiljerna i vad som med all säkerhet blir ett krympt svenskt flygvapen kan med hänsyn till kapacitet, operativ planering och ledning visa sig olämplig. Skälet är helt enkelt att det verksamhetsomfång och antalet flygrörelser som en sådan utbildningsplats genererar svårligen kan förenas med såväl flottiljeverksamhet som den utveckling av flygövningsverksamhet med internationella förband som förefaller möjlig. Att på detta sätt redan i planeringsfasen för skolan bygga in en flaskhals för den samlade flygverksamheten vore olyckligt.

3 Säkerhets- och försvarspolitiska överväganden

3.1 Inledning

Det kalla krigets slut, Sovjetunionens upplösning och nedmonteringen av Warszawapakten har i grunden förändrat det säkerhetspolitiska mönstret i Europa. För vår egen del har den tidigare hotbilden i vårt närområde klingat av eller t.o.m. helt försvunnit. Under det gångna årtiondet har den dominerande tendensen i Europa varit en allt ökande integration och samarbete, med EU som en central drivkraft i de stora kliv som tagits mot en historisk omvandling av kontinenten. Utvidgningarna av EU och Nato har påtagligt stärkt säkerheten och samarbetet i Europa. I Östersjöregionen har utvecklingen medfört en väsentligt sänkt spänningsnivå, som nu ligger på en historiskt låg nivå.

På det regionala och subregionala planet har nya samarbetsformer vuxit fram. I vårt eget närområde spelar Östersjörådet en viktig roll som diskussionsforum i regionala frågor för de nordiska länderna och andra strandstater kring Östersjön. Det subregionala samarbetet inom Barentsrådet är mycket betydelsefullt för nätverksbygge mellan Murmansk, Kolahalvön och övriga nordvästra Ryssland och de nordliga länen i Norge, Sverige och Finland.

Parallellt med dessa positiva utvecklingstendenser har samtidigt nya hot mot fred och säkerhet uppstått i Europa och globalt, och den svenska säkerhetspolitiken har anpassats för att svara upp mot nya krav och utmaningar i en snabbt föränderlig omvärld. Runt om i världen har krig och konflikter blossat upp. På vår egen kontinent handlar det till stor del om latent spänningar som tidigare hölls i schack av det kalla krigets geopolitiska tvångströja men som nu har kommit till ytan. Det mest näralliggande är de förfärande krigen i det forna Jugoslavien. Abchazien i Georgien och konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan om Nagorno-Karabach är andra områden där blodsutgjutelser följt i spåren på det kalla krigets slut. Som en röd tråd, globalt såväl som i Europa, löper att fred och

säkerhet aldrig kan tas för givet utan måste värnas. Internationaliseringen och globaliseringen skapar ömsesidiga beroenden men också en gemensam sårbarhet.

Kraven på internationella insatser växer kontinuerligt samtidigt som de enskilda operationerna tenderar att bli alltmer komplexa. Beräkningar finns att det i FN:s regi inom ett par år kommer att finnas uppemot 70 000 personer, civila och militära, verksamma fredsfrämjande operationer världen runt. Detta överstiger vida den tidigare toppsiffran från 1995 då 55 000 personer var engagerade i FN:s fredsfrämjande verksamhet. Härutöver tillkommer de operationer som sker i regi av EU, Nato eller OSSE (Organisationen för Samarbete och säkerhet i Europa).

3.2 Den Europeiska utvecklingen – EU:s krishanteringsförmåga

Tendensen mot ett Europa i samverkan har dock varit allt annat än entydig. På Balkan skenade utvecklingen och gick i rakt motsatt riktning, mot krig och förödelse. Vitryssland är en sovjetkommunistisk relik från det förflutna. I Europas gränsland i Kaukasus och ytterligare en bit bort i Centralasien dominerar instabilitet och regimer där det råder allvarliga brister i demokratiskt styresskick och respekt för mänskliga rättigheter.

Samtidigt har Europaintegrationens begränsningar också kommit i tydlig dager. Jugoslaviens blodiga sönderfall i krig mellan olika folkgrupper är det första kriget på den europeiska kontinenten på närmare 50 år. Uppgörelserna mellan folkgrupperna i det forna Jugoslavien satte EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, i tragisk blyxtbelysning. EU visade sig oförmögen att axla sitt ansvar och kunde varken förhindra eller stoppa det våld och de illgärningar som utspelade sig mitt i Europa. Dåvarande utrikesministern Anna Lindh sammanfattade kärnfullt dilemmat i ett tal i Almedalen den 10 juli 2003:

”Hade EU haft en gemensam utrikespolitik för 15 år sedan hade vi i Europa kunnat undvika tio års krig, tiotusentals döda, hundratusentals flyktingar från Balkan, före detta Jugoslavien. Vi hade inte en gemensam utrikespolitik – och kriget, tragedierna var ett faktum.”

Med de smärtsamma lärdomarna från krigen på Balkan och andra omvärldsförändringar i färskt minne utvecklas EU:s förmåga till

internationell krishantering kontinuerligt. Från att under EU:s – eller snarare De Europeiska Gemenskapernas – första årtionden ha varit mest ett politiskt samråd har den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken på senare tid fått en allt konkretare utformning. EU:s väldiga ekonomiska och handelspolitiska tyngd kompletteras nu med alltfler politiska instrument, inklusive militära kapaciteter för att i enlighet med FN-stadgan vid behov upprätthålla fred och säkerhet. Utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga är en del av en bredare strategi för fred och säkerhet i Europa och globalt som EU kommit överens om. EU:s säkerhetsstrategi ”Ett säkert Europa i en bättre värld” redovisar alla de utmaningar vi står inför: terrorism, regionala och etniska konflikter, massförstörelsevapen etc. Den understryker också att problemen måste lösas med utgångspunkt i gemensamma värderingar och med multilateralism som ledstjärna. Strategin anger också den bredd av instrument som står till Unionens förfogande för att främja fred och säkerhet: utrikes-, handels-, bistånds-, försvars- och miljöpolitiska. Stärkt EU-förmåga, skriver Försvarsberedningen i sin senaste rapport, kommer Sverige till del och därför ligger det i såväl Sveriges som övriga medlemsstaters intresse att EU:s kapacitet för krishantering ökar.

Genom Amsterdamfördraget tog EU ett viktigt steg genom att fördragsfästa sina ambitioner inom den militära krishanteringen. I fördraget anges ett spektrum av insatser för konfliktförebyggande och krishantering där EU avser spela en roll, de s.k. Petersberg-uppgifterna: räddningsinsatser, humanitära och fredsfrämjande insatser. Rent konkret handlar det om att EU föresatt sig att ha en kapacitet att, genomföra internationella krishanteringsinsatser inklusive militära fredsfrämjande insatser i enlighet med FN-stadgan. Samarbetet mellan Nato och EU liksom de praktiska arrangemangen mellan de bägge organisationerna har successivt preciserats så att EU skall kunna genomföra militär krishantering med nyttjande av Natoresurser, även om hela Nato inte är engagerat i insatsen. Vid EU:s toppmöte i Helsingfors 1999 uppställdes ett ambitiöst mål att senast år 2003 ha förmåga att inom 60 dagar kunna sätta in en militär styrka på upp till 50 000 – 60 000 soldater samt relevanta sjö- och luftstridskrafter för internationell krishantering. Denna insatsstyrka skall kunna underhållas i ett år och vid behov sedan avlösas för ytterligare ett års insats. Styrkan är i första hand avsedd för insats i tredje land Europa och dess närhet men skall även kunna verka globalt. Stora steg mot ett förverk-

ligande av dessa mål har tagits, även om en hel del återstår att göra. Sverige har aktivt drivit på för att utveckla EU:s förmåga till internationell krishantering. EU:s medlemsstater har ett kollektivt ansvar för att vidareutveckla unionens krishanteringskapacitet och göra den så effektiv som möjligt. Inte minst viktigt är det att små och medelstora länder ställer upp med synliga och konkreta bidrag. De mindre ländernas deltagande är viktigt för att visa att frågan är en angelägenhet för hela Europa. Samtidigt ger deltagandet såväl insyn som inflytande. Försvarsbeslutet senare i år kommer att bli en viktig signal till Sveriges partners i EU om att Sveriges resurser står i samklang med den svenska ambitionsnivån.

Inom EU pågår förberedelsearbete för att medlemsstaterna skall kunna bidra med insatsstyrkor för krishantering med mycket hög beredskap. Styrkorna skall kunna sättas in i en operation 10 dagar efter det att rådets beslut om insats fattats. De individuella snabbinsatsstyrkorna skulle bestå av ca 1 500 soldater och finnas tillgängliga från år 2005, och i full omfattning från 2007. Planering för ett svensk engagemang har påbörjats. Ambitionsnivån för det svenska bidraget är hög men av olika skäl krävs förändringar i utbildningssystemet, varför Sverige kommer att påbörja utbildningen först år 2006 och kunna ställa en styrka till förfogande 2008. Det svenska bidraget kommer enligt nuvarande inriktning inledningsvis att röra sig om en halv snabbinsatsstyrka, dvs. ca 750 personer, och den andra halvan skulle komma från något/några andra länder. För att tillgodose krav på interoperabilitet kommer en multinationell snabbinsatsstyrka erfordra samlokalisering och samövningar under långa perioder. En övningsbas kan komma att etableras i Sverige. En sådan utbildnings- och övningsbas kommer att ställa höga krav på logistik och infrastruktur: flyg, järnväg, ev. hamnfaciliteter, IT-kommunikation, förråds- och garageringsmöjligheter, utbildningsanläggningar, samt god tillgång till övningsterräng. Med den höga insatsberedskap som gäller måste snabbinsatsstyrkorna kunna samöva mycket och ofta, inte bara på bataljonsnivå utan även i större formationer. Stridskraftgemensamt uppträdande (armé, flyg och marin) kommer att vara viktigt. Kraven på interoperabilitet kommer att vara mycket högt ställda, och interoperabilitet kommer att vara ett mål i sig för styrkorna. I mångt och mycket handlar det om att etablera ett nätverksbaserat försvar i internationell miljö. Denna utveckling ställer höga krav på nyinriktning, omallokeringar och prioriteringar för den svenska Försvarsmakten.

3.3 Den svenska säkerhetspolitiska linjen och internationella övningar

Som utredningsman kan jag inte se annat än att en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten på svenskt territorium gott och väl rymms inom de gränser för internationell samverkan som den svenska militära alliansfriheten sätter. Statsminister Göran Persson har i interpellationssvar i Riksdagen den 30 januari 2004 givit en klar och entydig uttolkning av den svenska militära alliansfrihetens innebörd och yttre gräns. Han sade:

”För Sveriges del utesluter vi inga andra former av samarbete än avtal om bindande ömsesidiga försvarsgarantier. Allt annat samarbete som kan stärka vår egen fred och självständighet, stabiliteten i vårt närområde och internationell fred och säkerhet ska vi delta i efter bästa förmåga och efter beslut i varje enskilt fall.”

Statsministern underströk också vikten av:

”ett fördjupat samarbete inom EU och stärkta europeiska kapaciteter” samt att ”hot mot freden och vår säkerhet kan bäst avvärjas i gemenskap och samarbete med andra länder, med bibehållen militär alliansfrihet som grund”. (Riksdagsprotokoll 2003/4:61)

Grundvalen för den svenska säkerhetspolitiken – den militära alliansfriheten – ligger alltså fast. Statsministerns ordval grundar sig på den beskrivning av Sveriges säkerhetspolitiska linje som företrädare för socialdemokraterna och tre av de borgerliga oppositionspartierna kom överens om 2002. Denna beskrivning, betonade statsministern, ger Sverige handlingsfrihet.

Emellertid är det ett alltför snävt perspektiv att endast fråga sig om en ökad internationell militär test- och övningsverksamhet rymms inom ramen för den svenska säkerhetspolitiska linjen. Frågeställningen bör breddas till: ”Har vi något att tjäna på det?” Såvitt jag kan se är vinsterna betydande. En breddad internationell övningsverksamhet på svenskt territorium skulle ge ett antal positiva effekter, politiskt såväl som ekonomiskt.

För det första skulle det befästa och synliggöra vår trovärdighet som engagerad och ansvarstagande partner i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Att ställa resurser till förfogande behöver inte nödvändigtvis betyda personal. I den utsträckning som test- och övningsmöjligheter efterfrågas kan de vara ett nog så betydelsefullt komplement till Europas samlade förmåga. Strävan att stärka EU:s förmåga till internationell krishantering skulle

gagnas och ett stärkt EU kommer även Sverige till del. Det ter sig naturligt att andra länder, som ett led i vårt engagemang för fred och säkerhet, under vissa villkor kan få tillgång till svenska militära utbildningsresurser och infrastruktur i test- och övnings syfte.

3.4 Försvarspolitiska överväganden

För det andra, ur försvarspolitisk synvinkel är internationell övningsverksamhet inte bara ett värdefullt tillskott till Förvarsmaktens internationella kontakter och nätverksbygge. Möjligheter att öva tillsammans med andra länder ger mycket viktiga erfarenheter för svenska förband och skapar operativ förmåga att samverka med andra länder i fredsfrämjande operationer, s.k. interoperabilitet. Denna förmåga blir allt viktigare. I de sammansatta operationer som alltmer präglar de fredsfrämjande insatserna är förberedande internationell samverkan och samövning en grund för att operationen överhuvudtaget ska kunna genomföras. EU:s framväxande s.k. insatsstyrkor understryker i än högre grad betydelsen av detta.

Många samhällsområden präglas av en kraftigt ökad internationalisering. Försvarssektorn är inget undantag. Det kalla krigets hotfulla men stabila balans är idag historia. Detta har skapat nya förutsättningar och nya utmaningar. Trenden mot internationalisering inom det militära försvaret tilltar stadigt och en ökad internationell test- och övningsverksamhet i Sverige ter sig i detta sammanhang som en naturlig utveckling. Försvarsberedningens senaste rapport (Ds 2004:30) uppmärksammar detta och konstaterar att en utökad övningsverksamhet, bilateralt såväl som innanför PFF-samarbetet gagnar svenska intressen.

Omvärldsförändringarna har lett till ett omfattande förändringstryck inom försvarssektorn. Syftet att skapa en ökad förmåga att kunna delta i internationell krishantering och fredsfrämjande ställer krav på ändrade styrkestrukturer, omallokeringar och nytänkande. Betydelsen av detta liksom att Sverige ytterligare ökar sina ansträngningar att delta i internationell krishantering åtnjuter bred politisk uppbackning. Inom Förvarsmakten pågår ett förnyelsearbete och rörelseriktningen mot ökad internationell samverkan är tydlig. Ytterligare målmedvetna ansträngningar kommer dock att behövas för att förverkliga de ambitioner om den fördubblade

kapacitet från dagens ca 1 000 till 2 000 militärer i internationell tjänst som framförs från vitt skilda håll i försvarsdebatten.

Den ändrade hotbilden, den europeiska försvarsdimensionens framväxt och de ökande kraven på internationella fredsfrämjande insatser innebär att det militära försvarets roll måste omformuleras och bringas i samklang med tidens behov. Försvarsberedningen skriver i sin senaste rapport att förmågan att göra insatser, främst internationellt, är på kort och medellång sikt den enskilda faktor som mest kommer att påverka Försvarmaktens verksamhet. Beredningen understryker i detta sammanhang att svenska särlösningar som minskar vår interoperabilitet måste undvikas.

Sveriges internationella fredsfrämjande åtaganden spelade tidigare en sekundär roll o svensk försvarsplanering. Invasionsförsvaret var den allt överskuggande uppgiften. Internationella insatser var förvisso mycket viktiga – vi kan med stolthet konstatera att inte mindre än 80 000 svenskar tjänstgjort i FN:s fredsbevarande operationer under det gångna halvsekle. Detta är en mycket ansevärd siffra för ett land av Sveriges storlek. Men icke desto mindre, de internationella insatserna var trots allt av underordnad betydelse i det kalla krigets hotbild och planeringsförutsättningar. Idag är bilden en annan. Försvarmakten har två, i allt väsentligt jämbördiga uppgifter: den traditionella rollen att försvara riket mot väpnat yttre angrepp *samt* fredsfrämjande internationella insatser.

Bortsett från avtal om ömsesidiga försvarsgarantier sätter den svenska alliansfriheten inga gränser för ett allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete eller fredsfrämjande. Omvärldsförändringarna ställer kraftigt ökade krav på internationella insatser och i de ändrade säkerhetspolitiska och militärstrategiska förutsättningar som råder idag är det inte bara naturligt utan nödvändigt att internationell samverkan utgör ett bärande element i den svenska säkerhetspolitiken. Försvarsberedningen belyser de internationella kopplingarna väl i sin rapport (Ds 2003:34) från förra året:

”det som skall skyddas och försvaras i globaliseringens tidevarv har skiftat karaktär. Den gemensamma sårbarheten medför att svenskt egenintresse och gemensamma intressen alltmer tenderar att överlappa varandra. Genom vårt medlemskap i EU har vi åtagit oss att i samverkan med övriga medlemsstater skydda unionens gemensamma värden, grundläggande intressen oavhängighet och integritet i överensstämmelse med FN-stadgan. För att uppfylla dessa mål skall medlemsländerna aktivt och förbehållslöst stödja unionens utrikes- och säkerhetspolitik i en anda av lojalitet och ömsesidig solidaritet... Inom

ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken ligger i dag tyngdpunkten på internationell krishantering med hjälp av civila och militära medel för att kunna utföra hela skalan av Petersberg-uppgifter i Europa och dess närhet, men även globalt. För att möta de behov som kan finnas är det angeläget att Sverige fördjupar sitt engagemang och sitt samarbete med övriga medlemsstater inom varje område av den gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken, med undantag av ett gemensamt europeiskt försvar av medlemsstaternas territorium.”

Förhållandet mellan nationellt försvar och internationella insatser ter sig dessutom alltmer symbiotiskt, där de bägge uppgifterna underbygger och förstärker varandra. Förmågan till väpnad strid är grunden för värnet av Sverige mot yttre väpnat hot. Deltagande i internationella operationer är också beroende av denna förmåga. Samtidigt är deltagandet i internationella insatser i sig väsentligt för just förmågan till väpnad strid.

Framtidens försvar, det s.k. nätverksbaserade försvaret, kommer i allt högre grad att bygga på en långtgående integration och samverkan mellan olika vapenslag. Denna samverkan kommer att behöva samordnas i tid och rymd – i luften, på marken och till sjöss. Detta ställer nya krav på möjligheterna till storskalig samövning samtidigt som kraven på ledningsförmåga ökar väsentligt. Dessa krav på samverkan mellan olika förband liksom mellan ledningsoperativa funktioner ställs redan idag men kommer att öka successivt i takt med att utvecklingen mot det nätverksbaserade försvaret går framåt. Både nationellt och internationellt går utvecklingen således mot mer sammansatta och komplexa operationer.

Inom samtliga vapenslag går utvecklingen mot att vapen och system verkar över allt större avstånd. Detta ställer krav på stora ytor. Särskilt påtagligt är detta inom flyget där man nuförtiden talar om ”luftstrid bortom horisonten” d.v.s. att målet kan ligga långt utom pilotens synhåll. Det handlar om avstånd om 15 mil eller mer. En grov illustration av utvecklingen flyget är nedanstående bild som visar hur radartäckningen ökat för varje ny generation flygplan från Draken till Gripen. Proportionerna är inte skalensliga men ger ändå en uppfattning om utvecklingen.

Olika flygplansgenerationers radartäckning (med *benäget tillstånd av F21*)

Ett annat inslag är att militära operationer i ökande utsträckning företas i skydd av mörker. Det mörka svenska vinterhalvåret, de stora ytorna och avstånden i och kring övningsområdena i Norrland är m.a.o. komparativa fördelar när man ser till övningsbehov och den militärtekniska utvecklingen.

3.5 Samarbete kring försvarsmateriel och provning

En tredje faktor som starkt talar för en utvecklad internationell militär test- och övningsverksamhet är materielförsörjning. Även vad gäller försvarsmateriel intensifieras det internationella samarbetet. Det är en uttalad svensk ambition att detta skall fortsätta, särskilt med våra mest betydelsefulla samarbetspartners Norden, USA, Storbritannien, Frankrike och Tyskland, inte minst vad avser framtidens s.k. nätverksbaserade försvar. På strikt europeisk basis har Sverige tillsammans med fem andra länder (Storbritannien,

Spanien, Frankrike, Tyskland och Italien) gjort en gemensam avsiktsförklaring att fördjupa samarbetet, det s.k. Letter of Intent, LOI. Arbetet med detta fortgår. Med ett antal länder har härtill Sverige bilaterala avtal som spänner över ett brett spektrum av områden t.ex. informationsutbyte, forskning, utveckling och upphandling. Inom ramen för den bredare sammanslutningen Western European Armaments Group (WEAG) har avtal och samverkansgrupper vuxit fram som tillåter ett fördjupat materielsamarbete. Genom alla dessa samarbetsformer kan nationella projekt utvecklas till bilateralt eller multilateralt samarbete, vilket kan bidra till kostnadsminskningar för de enskilda länderna. Konkreta projekt där Sverige deltar är t.ex. utveckling av en radarjaktrobot (Meteor), en infraröd jaktrobot (IRIS-T) och ett pansarskott (MBT LAW).

Ett ytterligare inslag som bör uppmärksammas är den försvarsmaterielmyndighet som f.n. håller på att etableras inom EU. Mycket talar för att den kommer att spela en central roll i utvecklingen av den militära förmågan inom EU. Den kommer även att ha stor betydelse i den framtida omstruktureringen av den europeiska försvarsmaterielindustrin, som idag präglas av överkapacitet. Även här tenderar Sveriges nationella förmågor och resurser bli delar av en större europeisk helhet, samtidigt som länken till den amerikanska försvarsindustrin och materielutvecklingen förblir utomordentligt viktig.

Internationella fredsfrämjande insatser ställer även krav på att de deltagande ländernas materialsystem fungerar tillsammans. En ökad samverkan och samordning av test- och provverksamhet förbättras förutsättningarna för detta.

En samlad svensk strategi för materielförsörjningen blir således blir viktig. Utöver Sveriges relativt sett höga försvarsindustriella förmåga bör man i detta sammanhang också hålla i minnet att svenska provplatser, övnings- och skjutfält och flygövningsområden är viktiga delar i en sådan strategi. Sverige besitter delvis unika resurser när det gäller utprovning, testning, övning samt s.k. verifiering och validering av militär utrustning, vapen och system (se vidare kapitel 4.1). Samtidigt kan konstateras att Sverige liksom andra europeiska länder även när det gäller prov- och testverksamhet har viss överkapacitet i förhållande till den egna försvarsindustrins och försvarsmaktens behov. Inom strategiskt utvalda nischer skulle glappet mellan kapacitet och utnyttjande till inte oväsentlig del kunna fyllas av utländska kunder. Detta förutsätter en aktiv marknads-

föring samt att man noggrant identifierar vilka nischer som Sverige bör satsa på och där de komparativa fördelarna är ovedersägliga.

Materieförsörjningsutredningen konstaterar att marknaden för försvarsmateriel i många avseenden är speciell. Politiska överväganden och andra restriktioner kan sätta snäva ramar för verksamheten. Utredningen lyfter härvidlag fram ett antal faktorer som krävs för att få till stånd en utveckling mot ökat internationell försvarsmateriellt samarbete: ömsesidig nytta, delat ansvar och delad ekonomi för utvecklingen av ny materiel, någorlunda likartade regelverk och slutligen förtroende för den andra partens vilja och förmåga att fullfölja samarbetet. Ett nödvändigt villkor är att de samverkande länderna har likartade säkerhetspolitiska intressen och likartade värderingar. Dessa faktorer är lika relevanta för militär test- och övningsverksamhet.

Ställningstagande:

Med utgångspunkt i den säkerhetspolitiska utvecklingen, den fundamentalt ändrade hotbilden, utvecklingen inom EU, försvarspolitiska överväganden, inklusive behovet av fördjupat internationellt samarbete vad gäller materieförsörjning kan jag inte se annat än att en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige är väl förenlig med den svenska säkerhetspolitiska linjen och gagnar våra intressen. Som ett litet land med begränsade förbandsresurser kommer Sverige aldrig att kunna ställa särskilt stora förband till förfogande för fredsfrämjande insatser, även om de kommer att öka påtagligt jämfört med dagsläget. Däremot borde Sverige som komplement till truppbidrag utfästa sig att i positiv anda överväga att ställa övnings- och provområden till förfogande för andra EU-länder, de traditionellt neutrala länderna i Europa samt självfallet de nordiska länderna. Detta skulle detta synliggöra Sverige som en solidarisk och pålitlig partner i utvecklingen av den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken och ger extra stadga åt Sveriges roll i det internationella försvarsmaterielsamarbetet. Det ter sig därtill som ett kostnadseffektivt sätt att höja den svenska försvarsmaktens interoberabilitet. Det är samtidigt naturligt att vi själva väljer under vilka förutsättningar som utländsk militär test- och övningsverksamhet kan tillåtas.

4 Militär test- och övningsverksamhet

4.1 Redovisning av FMV:s och Försvarets materielverkens underlag

Försvarets Materielverk och Försvarets materielverk har försett utredningen med mycket kvalificerat och omfattande underlag. Underlagen sammanfattas nedan. De återfinns i sin helhet i bilaga 3 och 4.

Test och utprovning av materiel

En av Försvarets Materielverks huvuduppgifter är test och utprovning av försvarsmateriel.¹ Verksamheten säkerställer att materiel och system uppfyller användarens krav på förmåga, funktion och uthållighet, samt att de har erforderliga egenskaper för att integreras i eller användas tillsammans med andra system. FMV:s tre provplatser i Karlsborg, Malmen och Vidsel utgör härvidlag en strategisk resurs i vilka stora investeringar under lång tid gjorts i tekniska system och infrastruktur.

Kostnadseffektiviteten inom verksamhet är i dag vid en internationell jämförelse hög. Beläggningen vid provplats Vidsel är dock för låg vilket påverkar provplatsens ekonomi och personalens kompetens negativt.

Det inhemska, dvs. Försvarets materielverks, FMV:s och den svenska försvarsindustrins utnyttjandet av provplatserna förväntas inte öka inom överskådlig framtid. Med dagens utvecklings- och produktionsnivå är försvarsmaterielverks och försvarsindustrins behov av provplatserna långt ifrån tillräckliga för att uppnå en beläggning på en ekonomisk rimlig nivå. Den inhemska efterfrågan riskerar att bli så

¹ På fackspråk talar man om verifiering och validering: Verifiering innebär att kontrollera att ett objekt uppfyller ställda krav enligt en given specification. Validering innebär att kontrollera att ett objekt motsvarar användarens behov (dvs. användbarhet) under givna förutsättningar.

låg att uppdragsvolymen blir så liten att provplatserna inte kan försörjas vare sig ekonomiskt eller kompetensmässigt.

Även Försvarsmakten understryker de långsiktiga kostnadsproblem som de svenska test- och provplatserna står inför. Det svenska försvarets volym riskerar på sikt bli så liten att helt exklusiva testanläggningar blir mycket svåra att finansiera, enligt Försvarsmakten. Samarbete med andra nationer ger ökade möjligheter att vidmakthålla anläggningarna och skapar sannolikt även bättre förutsättningar för att minimera kostnaderna för egen verksamhet vid anläggningarna. Det skapar också möjlighet för provanläggningarna att komplettera varandras funktioner och därmed undvika dyrbar dubblering.

Samtidigt behövs provplatserna för framtida inhemska tester och utprovning. För att behålla och utveckla provplatsernas förmåga, och därigenom säkerställa våra egna behov av testanläggningar och kompetens krävs att det internationella utnyttjandet av provplatserna ökar, understryker FMV. Detta är särskilt uttalat för provplats Vidsel, som ur ett europeiskt perspektiv har unika resurser i form av infrastruktur och luftrum för utprovning och utvärdering av fr.a. flyg- och robotsystem. Den används även för förbands- skjutningar när flygvapnets och arméns förband övar skjutning med skarpa robotar. Den lämpar sig dock inte, och är heller inte avsedd för, större övningar med markförband.

Vidsel bör ses i ett brett europeiskt sammanhang där det nationella perspektivet är ett av flera. I övriga Europa finns inte förutsättningar att skapa denna typ av prov- och testområden över land fr.a. beroende på befolkningstäthet, flygtrafik och andra infrastrukturella faktorer. Fördelarna med överlandsområden – jämfört med havsområden – är bl.a. förenklad inmätning (eftersom mätsystem och sensorer är fast förankrade blir de lättare att kalibrera) samt att det är lättare att återfinna och bärga delar av robotar, målrobotar etc. Dagens och morgondagens vapensystem och plattformar går mot allt större skjutavstånd och räckvidder vilket ställer krav på stora områden för test och utprovning. Tillgång till sådana områden är ett gemensamt och växande behov i Europa. Sammantaget bedömer FMV att Vidsel har grundförutsättningar att kunna täcka Sveriges och en stor del av övriga Europas försvarsmakters och försvarsindustriers behov av överlandkapacitet inkl. fritt luftrum. Med viss utveckling av infrastruktur och resurser bör Vidsel kunna möta en stor del av Sveriges och övriga Europas provbehov inom den närmaste tioårsperioden, anser FMV.

Inrättandet av en gemensam europeisk försvarsmaterielmyndighet är en strategiskt viktig utveckling, enligt FMV. Den kommer att behandla centrala frågor kring materielsamarbete, försvarsindustriell kapacitet och struktur, materielanskaffning och försvarskapacitet. Den samlade europeiska infrastrukturen för test och utprovning av försvarsmateriel är en del av detta och de svenska provplatserna utgör en inte oväsentlig del av Europas samlade resurser. Det europeiska strukturproblemet gäller med andra ord även för den svenska delen av Europas samlade resurser. Ur vissa synvinklar är de svenska resurserna unika, t.ex. det subarktiska klimatet och tillgången till stora glesbefolkade ytor, understryker FMV.

För att förhindra en hastig avveckling och förlust av värdefull kompetens och anläggningar i Sverige, är det angeläget att snarast utarbeta en handlingsplan för hur de svenska provningsresurserna skall omhändertas och profileras inom ramen för en samlad europeisk bild. En sådan handlingsplan kommer till stor del vara beroende av prioriteringar av framtida svenska försvarsförmågor och i vilken utsträckning olika förmågor skall tillgodoses genom svensk försvarsindustri. De unika egenskaperna hos den svenska infrastrukturen bör kartläggas och erbjudas som ett bidrag till den samlade resursen för europeisk test- och utprovningsskapacitet, anser FMV.

FMV framhåller vidare att det är angeläget att ekonomiska spelregler för drift och köp av tjänster för provplatser harmoniseras inom Europa, så att val av test- och provningsresurser kan göras på sakliga kompetensgrunder och inte beroende av enskilda länders varierande former av ekonomisk subventionering. Det är angeläget att dessa frågor uppmärksammas och hanteras i den europeiska byrån för försvarskapacitetsfrågor och försvarsmaterielfrågor.

FMV uppmärksammar också behovet av aktiv marknadsföring av provplatsernas resurser och möjligheter. Man framhåller också tydligt att det krävs ett politiskt stöd för utvecklingen av verksamheten.

Inte minst understryker FMV behovet av att kunna tillämpa en mer flexibel prissättning. Det absoluta minimipris som bör tillämpas är kostnadstäckning för direkta kostnader förknippade med provningen, (dvs. att inte alltid nödvändigtvis också behöva debitera för fasta kostnader förknippade med hyra etc.)

Dessa möjligheter och en bedömning av marknadsutvecklingen ger en samlad bild som ser påfallande positiv ut, enligt FMV. Provplatserna har goda utvecklingsmöjligheter att möta framtida krav

såväl från inhemska som internationella kunder. Förväntningarna på ekonomiska resultat måste emellertid vara realistiska. I närtid är den största vinsten med ökat antal externa kunder ökade möjligheter att bibehålla och utveckla provplatsernas kompetens för våra egna behov. För detta måste en flexibel prissättning kunna tillämpas. På längre sikt finns vid ökat internationellt utnyttjande av provplatserna goda möjligheter att minska Försvarmaktens kostnader för driften av provplatserna.

FMV:s uppfattning är att nuvarande ägarstruktur och huvudmannaskap för provplatserna tills vidare skall behållas.

FMV:s provplatser

Nedan följer en summarisk sammanfattning av verksamheten vid provplatserna Karlsborg och Skövde. En utförlig beskrivning finns i FMV:s underlag till utredningen (bilaga 4).

Provplats Karlsborg/Skövde

Vid provplatserna genomförs idag huvudsakligen test utprovning och utvärdering av materiel för Arméförbandens behov. Provplatsen har även kompetens, system och anläggningar som kan stödja andra kunder, främst försvarsindustrin men även civila kunder.

Idag är kärnområdena:

- ballistiska skydd och minskydd av fordon
- vapen och ammunition för stridsfordon
- miljöprovning av komponenter och system
- vapensystem för indirekt eld
- ljud- och tryckmätningar av olika system med avseende på arbetsmiljö och miljökrav
- avancerade mål för slutfasstyrd ammunition och robotar
- fordonsprovning i olika miljöer, även i arktiskt klimat
- provning av ledningssystem i olika nivåer
- provning av fältarbetsmateriel
- provning av obemannade markfordon

En omstrukturering av verksamheten har resulterat i en balanserad ekonomi som för de två senaste åren gett ett överskott för provplats Karlsborg/Skövde.

Verksamheten i Karlsborg är sedan 1996 miljöprövad. Skjutning/sprängning kan bedrivas 200 dagar per år med endast smärre restriktioner under sommarhalvåret. Miljötillståndet omfattar även utnyttjande av Vättern som nedslagsområde för skjutprov. För genomförande av prov såsom skjutning, sprängning m.m. har platsen ett skjutfält med ett antal moderna skjutstationer och mål (blindingar). Största skjutavstånd mot mål på land är ca 2 000 m. Genom att förlägga nedslagsområdet till Vättern kan skjutavstånden utökas till över 25 km. Vättern kan med fördel nyttjas när ammunitionen skall återvinnas genom bärgning. Möjlighet finns också att utnyttja Försvarmaktens skjutfält. Provverksamheten bedrivs i nära samarbete med Skövde Garnison som kan bistå med kvalificerad användarkompetens för markstridssystem liksom även med övningsterräng. Provplatsen förfogar över en särskild, härdad målyta belägen inom Älvdalens skjut- och övningsfält.

Provplatsens infrastruktur har över tiden moderniserats och är idag väl lämpad för de deklarerade kärnområdena. Hantering av explosiva varor görs inom egna förråd och ammunitionswerkstad inför skjut- och sprängprov. Platsen har tillstånd från Räddningsverket för tillverkning av ammunition vilket möjliggör att även större ingrepp i ammunition kan utföras.

För miljötolighetsprovning av ammunition finns i Karlsborg över ett antal anläggningar där objekten utsätts för forcerad åldring och miljötolighetspåverkan i form av slag, stötar, fall, kyla och värme. Provplatsen har bland annat en större köldprovanläggning. Miljötolighetsanläggningarna har även utnyttjats av civila kunder.

Provplatsen utför en mängd provverksamhet åt internationella och nationella kunder. Ett ökat intresse från omvärlden har noterats under senare år. Sverige samarbetar i flera större projekt med utländsk industri där Provplats Karlsborg/Skövde äger resurser i form av särskilda anläggningar, system och kompetens. Bland kunderna återfinns t.ex. IBD, Alvis, Saab, KMW, RLS. Ett samarbete pågår också med andra länders provplatser. Till Provplatsens fördel kan särskilt framhållas att den i internationell jämförelse är en flexibel och resurssnål organisation med hög sekretessnivå. Även en ökad efterfrågan från civil industri kan märkas. I detta fall är olika former av miljötolighetsprovning övervägande.

Provplats Malmen

Vid provplats Malmen genomförs i dag huvudsakligen flygprov för att utvärdera system och delsystem där flygplan eller helikoptrar ingår. Förutom utvärdering av systemen som sådana och deras inbördes samverkan bedrivs även granskning av användarbeskrivningar och instruktioner för olika personalkategorier, t.ex. piloter och flygplantekniker. Det handlar således om att kontrollera och utvärdera det totala systemets förutsättningar för operativ drift. Verksamheten innefattar även verifiering av delsystem och system på flygplan och helikoptrar där FMV innehar typcertifikatet samt med luftfartyg där typcertifikat saknas.

Till en mindre del utförs andra typer av flygprov av varierande komplexitet, från apparatprov till utprovning av prototypsystem åt såväl inhemska som utländska kunder. Likaså bedrivs provning med obemannade flygfarkoster (UAV).

Under åren har såväl inhemska som utländska företag och institutioner utnyttjat provresurserna på Malmen för att genomföra eller förbereda egna prov. T.ex. har FOI utnyttjat ett befintligt provflygplan för att utveckla en långvägig radar. Det tyska rymdfärjepjektet Phoenix har upphandlat tjänster vid Malmen. Provplatsen bistår Flygsäkerhetsinspektionens experter vid granskning av flygmateriel för säkring av luftvärdighet.

Mycket av arbetet vid provplats Malmen sker i nära samarbete med Flygvapnet, vilket bidrar till att smidigt och säkert införa ny materiel och förmågor i Försvarmakten. Avancerad träning av piloter sker i den s.k. Dynamiska Flygsimulatoren.

Omfattningen av flygverksamheten vid provplats Malmen var under år 2003 ca 1 600 flygtimmar motsvarande ca 2 400 flygpass. Tendensen är ökande. Koncession har för år 2004 ansökts för 3 000 flygpass.

Provplats Malmen omsatte under år 2003 ca 270 miljoner kronor vilket gav ett överskott på ca 20 miljoner kronor. Provplatsens personalstyrka motsvarar i dag 175 heltidstjänster. Idag är verksamheten underbemannad för den uppdragsvolym som är planerad för de närmaste åren.

Provplats Vidsel

Provplats Vidsel har i olika sammanhang redan berörts. Provplatsens särdrag, betydelse och utvecklingsmöjligheter är så speciella att en relativt fullständig beskrivning lämnas här. För en uttömmande redovisning hänvisas till FMV:s underlag (bilaga 4).

Vidsel utnyttjas långt under sin potential vilket skapar obalans mellan kostnader och intäkter samt medför svårigheter att bibehålla och utveckla personalens kompetens. En fortsatt låg beläggning vid provplatsen kommer att på sikt medföra stora problem med att bibehålla och nyanställa den kompetenta tekniska personal som är en förutsättning för provverksamhetens bedrivande.

Ekonomisk balans kräver att intäkterna förstärks väsentligt. Uppdragsvolymen för ekonomisk balans är ca 160 miljoner kronor. I dagsläget täcks hälften av denna summa av försvarsmakten. Resterande ca 80 miljoner kronor skall täckas genom intäkter från provverksamheten. Under de senaste fem åren har utländska kunders verksamhet svarat för ca 7 % av årskostnaden för Vidsel.

Provplatsen är dimensionerad för 120 provdagar/år. Under de senaste fem åren har beläggningen i genomsnitt varit 60 provdagar/år. Det inhemska behovet (industri, FMV och Försvarsmakten) förväntas inte bli större inom de närmaste åren varför ett avsevärt utrymme kommer att finnas för externa kunder. En utökad internationell militär övningsverksamhet på svenskt territorium skulle kunna ge spin-off effekter för provplats Vidsel genom till exempel basering av flygförband och förbandsskjutning av robotar. Om provplats Vidsel, vilken bedöms vara av strategisk betydelse för svensk militär materielförsörjning och utvärdering av insatsförbandens förmåga, skall behållas krävs i framtiden ett ökat internationellt utnyttjande av provplatsen.

Någon aktiv marknadsföring av provplatsen mot utländska kunder har tidigare inte genomförts.

En utveckling av verksamheten på Vidselanläggningen bygger på att befintliga förmågor utvecklas och anpassas till de förändrade kundbehoven, att nya tjänster och förmågor anpassas till bland annat Nätverksbaserat Försvar (NBF), att internationell samverkan utvecklas samt att samtliga tjänster marknadsförs aktivt. Provplats Vidsel kan hantera ett mycket brett spektrum av verksamheter. Prov med i princip alla typer av flygande objekt kan genomföras.

Provplats Vidsel förfogar över ett avlyst provområde med en yta av 1 650 kvadratkilometer, som kan utökas väsentligt, dock endast

under kortare perioder. Provområdet med tillhörande luftrum utgör en unik resurs som har mycket få motsvarigheter i omvärlden. Provområdet är försett med en infrastruktur bestående av vägnät, elförsörjning samt data- och telekommunikation via optofiber och radiolänkar. Denna infrastruktur utgör grundstommen för de mät-, mål-, sambands- och ledningsresurser som provplatsen förfogar över.

I Europa existerar idag ett behov av överlandskapacitet vid test och utprovning av såväl nya som i drift varande robotsystem. Under den närmaste 10-årsperioden exemplifieras detta av projekt som IRIS-T, Meteor, AMRAAM för europeiska kunder samt JAS 39 Gripen (svenska programmet och exportvarianter).

Den materiella förnyelsen omfattar bland annat vapen, motmedel, och ledningssystem. Försvarsmaktens nya inriktningar mot ökad internationalisering kräver bibehållande och utveckling av motsvarande förmågor för test, utprovning och kvalitetssäkring. Förmågan att kvalitetssäkra kompletta system kommer att vara särskilt viktig liksom att kvalitetssäkra totaleffekten av sammankopplade system inom ramen för Nätverksbaserat Försvar (NBF). Även utvärdering och kvalitetssäkring av kompletta förband inför internationella insatser och samövning av flera länders resurser behöver i ökande omfattning genomföras. Provplats Vidsel utgör för Sverige en strategisk resurs för denna typ av verksamhet, speciellt uttalat är detta för de flygande systemen.

Internationellt kommer efterfrågan på test och utprovning av olika typer av vapensystem och robotar (ground-to-air, ground-to-ground, air-to-ground) att finnas kvar under förutsebar framtid. Kraven på provplatsen är i detta fall att ha kraftfull telemetri, inmättnings- och ledningsförmåga, kvalificerade målsystem samt markyta och luftutrymme. Sannolikt kommer krav att ställas på överföring av data till respektive provorganisation i realtid.

Provning i störd telekrigsmiljö kommer också att vara efterfrågad. En intressant utvecklingsidé är att på Vidsel upprätta en fullödig s.k. Electronic Warfare Range för provning och utvärdering av förband och flygsystem i störd telemiljö. Det går inte att idag uttala sig om realismen i ett sådant projekt, därtill krävs fördjupade studier, utredningar och ställningstaganden. I en första studie inom FMV förordas att utredningsarbetet går vidare. Vad som idag med säkerhet kan sägas är att de geografiska förutsättningarna för en sådan anläggning finns liksom att det finns ett behov av att öva i telestörd miljö. Behovet föranleds av ominrikt-

ningen av Försvarsmakten till ett nätverksbaserat försvar där telekrigförmåga har en framträdande och prioriterad roll. Idag finns inget område där man kan skjuta skarpa vapen i realistisk telekrigsmiljö. Enligt FMV är behovet av en sådan anläggning är särskilt stort i samband med förberedelser inför internationella insatser. Telekrigförmåga får en allt växande betydelse i vapensystem, förband och operationer.

TVå huvudfrågor måste dock tacklas och de är ömsesidigt beroende. Den ena är ekonomisk. Det kommer att krävas stora investeringar för en sådan anläggning vilket också kräver att det finns en säkerhet i bedömningen av kundunderlag och beläggning. Det svenska försvarets egna behov kommer inte att vara tillräckliga. Samtidigt kan konstateras att det finns en efterfrågan på en sådan anläggning i Europa. Inledande diskussioner om samarbete kring Electronic Warfare har förts med Storbritannien. Detta reser i sin tur den andra stora frågan, som är politisk. Utländska flygplanstillverkare och flygvapen i synnerhet kommer att eftersträva att säkerställa långsiktiga nyttjandemöjligheter, vilket kräver att statsmakterna är beredda att ingå långsiktiga avtal med andra länder. Om utvecklingen går i riktning mot etablering av en EW-plats med ett brett internationellt kundunderlag kan det inte uteslutas att svensk försvarsindustri skulle vara intresserad av att gå in som delintressent i ett sådant projekt. För industrin skulle det kunna erbjuda möjlighet sälja t.ex. flygplan i kombination med ett attraktivt paket av "mjukvara" i form av flygövningsmöjligheter, inklusive i kvalificerad telestörd miljö. En sådan utveckling torde kräva att formerna för driften omprövas så att de vilar på helt marknadsmässig grund, dvs. att EW-verksamheten drivs i aktiebolagsform.

Det totala behovet av test och utprovning i Europa av nya robotprojekt har minskat i Europa. Men den tekniska utvecklingen mot allt längre räckvidder och allt högre autonomt uppträdande leder till att nya provningsbehov uppstår, bland annat i form av krav på större provområden.

Tillgången till stora landytor för provning av bl.a. vapensystem är ett gemensamt och växande behov i Europa. I de centrala delarna av Europa kan av utrymmesskäl inga stora landområden avsättas för denna typ av verksamhet. Det skall dock betonas att det i Europa finns en överkapacitet vad avser provområden över hav.

Ungern, Tjeckien med flera som anskaffar eller eventuellt anskaffar JAS 39 har sannolikt behov av utprovning och utbildning över ett landområde av den typ som provplats Vidsele erbjuder. De realistiska

alternativen till provplats Vidsel finns idag i Canada och Sydafrika som tillämpar en okonventionell och offensiv marknadsföring, enligt FMV.

Marknadsbedömningen är att det under de närmaste åren kommer att ske en ökning av antalet utländska förfrågningar rörande utprovning och utvärderingstjänster. Förfrågningarna kommer att ha en mycket större bredd vad gäller komplexitet, kund typer och ursprungsland än vad som tidigare gällt, enligt FMV. En anledning till detta är att det nu bedrivs en aktiv uppsökande marknadsföring i syfte att erbjuda befintliga tjänster vid främst provplats Vidsel. Samtidigt har utbudet av tjänster breddats. Via NEAT samarbetet har idag skapats en marknadsfunktion med ytterligare tyngd. Det innebär att samtidigt med det traditionella utbudet för provplatsen med direkt militär inriktning och försvarsindustriell anknytning så har kontakter skapats med den internationella civila flyg- och rymdmarknaden. Såväl VoV-organisationens som provplatsens kontakter med kunder har breddats och befästs.

Hur många av kontakterna och förfrågningarna som slutligen leder till kontrakt kommer att i allt högre grad vara beroende av kompetensen att identifiera uppdragen, formulera erbjudanden och fullfölja förhandlingar – kort sagt marknadsföring. Kvaliteten på levererade tjänster påverkar starkt och provplatsen har ett mycket gott renommé och högt förtroendekapital hos kunderna. Samtidigt med arbetet att skapa och befästa nya kundkontakter så ges nu också, genom tillförda marknadsföringsresurser, en möjlighet att bättre behålla existerande kunder genom att aktivt utforma erbjudanden av längre varaktighet.

Vad gäller efterfrågade tjänster bedöms den traditionella verksamheten rörande luftmålsrobotar vid provplats Vidsel nedgå. Orsakerna är flera, en är att antalet nya robot- och flygplansprojekt minskat vilket medfört ett minskande provbehov, (Raytheon är dock ett undantag och kan komma att inleda provningsverksamhet i större skala). På några års sikt finns emellertid åter ett ökande behov av robot och integrationsprov med robotarna IRIS-T och METEOR. Reduceringen av antalet svenska förband och ekonomiska restriktioner avseende förbandens övningssskjutningar med styrda vapen är en annan orsak till den minskande beläggningen.

Områden där efterfrågan på test- och utprovning bedöms vara hög i framtiden är främst:

- Flygsystem i variabel telekrigsmiljö vilket berörts ovan. I Europa finns idag för ändamålet endast en fullskalanläggning, Spadeadam i Skottland. (en mindre anläggning Polygon finns i Tyskland) Anläggningen håller hög teknisk nivå men ytan är liten jämfört med vad som står till förfogande i Norrland, endast ca 2 % av Vidsels yta. FMV avser genomföra en fördjupad studie kring förutsättningarna för en EW-provplats på Vidsel.
- Flygutprovning av obemannade luftfarkoster, såväl för civila ändamål som militära, inklusive sådana som är beväpnade (Unmanned Aerial Vehicles/Unmanned Combat Aerial Vehicles). Provning av beväpnade UAV kommer enligt FMV att utgöra en växande marknad. Vidsels kombination av målområde på marken och stora kringliggande avlysta luftrum lämpar sig utomordentligt väl för ändamålet. Att samarbeta med Rymdbolaget vid test och utprovning av UAV/UCAV och knyta samman de bägge testområdena skapar förutsättningar som är unika i Europa för utprovning över land. Tidigare erfarenheter av UAV-tester är goda och förhandlingar och offertarbete pågår med ett antal länder för test och utprovning av såväl UCAV som UAV.
- Tester och utprovning av slutfasstyrd ammunition/indirekt eld kräver stora avlysta landområden med avancerade inmätningssystem. Såväl eldrörsartilleri som raketartilleri förekommer. Provning av skarpladdad ammunition kräver, särskilt med substridsdelar kräver en stor hårdgjord yta av den typ som finns på Älvdalens skjutfält. FMV anser att mycket talar för att denna typ av verksamhet bör förläggas till just Älvdalen.
- Prov med bekämpning av markmålsrobotar. Denna typ av provning har hittills skett endast över hav, t.ex. över Stilla Havet. Provning i mindre skala skulle kunna genomföras genom att målsimulerande robotar skjuts upp från Esrange mot provplats Vidsel för att sedan bekämpas med luftvärnsrobotar som avfyras från provplatsen.
- Europeisk provplats för den avancerade Luftroboten AMRAAM (Advanced Medium Range Air to Air Missile). Den amerikanske tillverkaren Raytheon och Sveriges, Finlands och Schweiz' flygvapen genomförde prov 2002. Provet blev mycket lyckat

och Raytheon har aviserat att man gärna återvänder för fler prov under 2006. Säkerhets- och sekretessnivån vid dessa prov är mycket hög då amerikanska myndigheter inte tillåter att telemetridata hanteras fullt ut av köparländerna. Med andra ord krävs stort förtroende mellan inblandade myndigheter, företaget och provplatsen. För att utveckla provplats Vidsel till en europeisk prov- och skjutplats för AMRAAM krävs ett förenklat förfarande för hanteringen av telemetridata samt förmåga att presentera två separat manövrerade mål för att medge kvalificerade skjutacenarier. En ny telemetrienhet som avgränsar vad som är myndighetshemlig resp. företagshemlig information är under utveckling i samarbete med Raytheon. Diskussioner pågår om återupptagen/utökad provverksamhet med AMRAAM. Flera länder har varit i kontakt med FMV för att inleda offertdiskussioner.

- Provplats för det nätverksbaserade försvaret och tillhörande teknisk och teleteknisk utrustning. Utprovning av precisionsstyrda flygburna vapen kräver avancerad mätutrustning av den typ som finns på Vidsel. Det handlar här om att bekämpa punktmål med krav på minimal "collateral damage". Stora avlysta luftområden krävs också.
- Provning för rymdindustrin, t.ex. den nyligen genomförda provflygningen av en tysk prototyp till rymdfärja, hoenix. Provning av system av denna typ låter sig svårligen göras någon annanstans i Europa när man vill hålla sig över land i slutfasen. Möjligheterna att i framtiden göra prov åt den europeiska rymdstyrelsen ESA bedöms goda.
- Test och utprovning av robotsystem med långa räckvidder. Inom Western European Armaments Group, en samarbetsorganisation för 19 länder avseende försvarsmateriel, har man pekat på behovet att prova robotar med en räckvidd på upp till 200 km. Detta kan idag inte genomföras i Europa. Alternativen är USA och Australien. I samarbete med Esrange studeras möjligheten att binda ihop Vidsel och Esrange och på så sätt skapa ett ca 300 km långt och i huvudsak obebott restriktionsområde. Detta kräver dock ett tillfälligt restriktionsområde och tillstånd att bedriva verksamheten. En dialog förs med Luftfartsstyrelsen i syfte att skapa förutsättningar för detta. Det sammanhängande området skulle skapa unika

förutsättningar i ett europeiskt perspektiv för utprovning av robotar, UAV och rymdfarkoster.

- Test, utprovning och samt förbandsverksamhet i samband med export av JAS 39 Gripen, Bamse, RB 15 m.fl. system. I samband med export av svenska system kan Vidsel utgöra en viktig del i vad gäller test, utprovning och förbands- övningsverksamhet med systemen. FMV understryker att detta ges politiskt stöd och att det beaktas vid offertarbete samt att svensk industri medverkar.
- Utvärdering av förmåga och duglighet hos förband, såväl svenska som utländska, avsedda för internationella insatser. Vidsel erbjuder goda möjligheter att göra detta under realistisk och säkra former, även med utnyttjande av telekrigföring under iakttagande av stor sekretess. Provplatsen lämpar sig särskilt väl för utvärdering av luftvärns- och flygförband. Utvärdering av större arméförband bedöms dock bäst med utnyttjande av Försvarmaktens resurser i Norrland. Det koncept, Combined Joint Task Force, som vägleder dagens fredsfrämjande insatser behöver utvärderas och samövas innan insatser. Förutsättningarna att göra detta på Vidsel är mycket goda, främst genom ett stort obefolkat område men med en väl utbyggd infrastruktur som omfattar vägar, flygplats, militära förband i närområdet, förläggningar bredband m.m. Offertarbete avseende utvärdering av ett luftvärnsförband pågår f.n.
- Test och utvärdering av vapen och motmedel av typen laser/mikrovågor med hög effekt (HPM) kräver stora avlysta luft- och markområden för att kunna åstadkomma erforderliga riskzoner.
- Civil provning för främst bilindustrin är ett område som diskuterats. Det handlar då om utprovning där kunden har mycket stränga krav på sekretess och insynsskydd.
- Provplats Vidsel ter sig som en naturlig komponent i anslutning till den europeiska pilotskolan där det finns möjligheter till lågflygning liksom tillfällig basering i subarktiskt klimat.

Ställningstagande:

Jag delar FMV:s uppfattning att verksamheten vid FMV:s tre provplatser i Karlsborg, Malmen och Vidsel är en strategisk resurs och att en utökad internationell verksamhet skulle bidra till att upprätthålla såväl kompetens som teknisk infrastruktur.

Med sin väldiga yta och kringliggande luftrum samt det subarktiska klimatet är provplats Vidsel är en unik resurs. Den saknar motsvarighet i Europa och bör ses i ett bredare europeiskt sammanhang. De förslag som FMV redovisar för framtiden förefaller väl avvägda för att säkerställa provplatsens framtid och även möjliggöra en utvidgad verksamhet. De skulle skapa förutsättningar för framtida beläggning förutsatt att marknadsföringen är aktiv och målinriktad samt att politiskt stöd finns för en utveckling av verksamheten. En utvidgad verksamhet vid RFN Vidsel skulle skapa goda förutsättningar för nyanställningar av tekniker, ingenjörer m.m. samt vidmakthålla en hög tekniskt kompetens.

Från säkerhetspolitiska och försvarspolitiska utgångspunkter delar jag också uppfattningen att de svenska test- och provningsresurserna är mycket viktiga i ett europeiskt perspektiv. Sexnations-samarbetet, dvs. LOI-gruppen, samarbetet inom WEAG och arbetet med den europeiska förvarsmaterielmyndigheten är centrala fora där provningsresurserna bör lyftas fram. Eftersom den senare är i en uppbyggnadsfas framstår det som särskilt viktigt att provresurserna ges en framträdande ställning redan på detta tidiga stadium. I en svensk nationell strategi för materieförsörjning är det viktigt att våra prov- och övningsplatser ges en framträdande ställning. Jag ansluter mig till FMV:s bedömning att, kopplat till framtida svenska försvarsförmågor och industriella nischer bör dessa erbjudas som ett svenskt bidrag till den samlade europeiska provnings- och utvärderingsverksamheten för förvarsmateriel. Inom ramen för den europeiska förvarsmaterielbyrån bör ekonomiska spelregler för drift och köp av tjänster vid provplatser harmoniseras för att undvika snedvridande konkurrensförhållanden till följd av t.ex. subventionering eller annan osund konkurrens.

För att sprida kostnader och/eller öka intäkterna vid provplatserna är det viktigt att Sverige aktivt för fram test- och provresurserna vid svenska provplatser och skjutfält, dock med fullt beaktande av att de ammunitionstyper och/eller vapen som skall testas eller utprovas inte strider mot svensk uppfattning om vad som utgör humanitära vapen.

Av stor vikt är också enligt min mening att det nu pågående samarbetet mellan RFN Vidsel och Esrange utvidgas och fördjupas. Hittillsvarande erfarenheter är goda. UAV-prov liksom rymdfärjeprojektet Phoenix är konkreta exempel på detta. Samarbetet skapar förutsättningar för att bibehålla en hög teknisk kompetens i Sverige. Möjligheten att på sikt eventuellt skapa ett gemensamt marknadsförings- och försäljningsbolag är intressant. Om den framtida uppdragsvolymen och marknadsutsikterna medger kan det framöver vara ändamålsenligt med ett bolagiserat samarbete. Möjligheterna att involvera privat industri, t.ex. vid ett ev. etablerande av en svensk EW-range bör beaktas. Vad gäller nuvarande ägarstruktur och huvudmannaskap för provplatserna delar jag FMV:s och Rymdbolagets uppfattning att de tills vidare skall bibehållas.

Investeringar vid provplatserna kommer att vara nödvändiga. Vissa investeringar följer naturligt från den löpande driften av anläggningarna. Av FMV:s underlag framgår t.ex. att en investering i ett GPS-system på Vidsel skulle innebära en kostnad som understiger vidmakthållande och drift av dagens radarstationer. Andra, mer omfattande och nydanande utvecklingsprojekt bör övervägas först efter noggranna analyser av marknadsutsikter och kundunderlag. De utvecklingsområden som FMV skissar för provplats Vidsel är samtliga intressanta och visar att provplatsen har förutsättningar att bli något av ett europeiskt centrum för test och utprovning av kvalificerade luftburna system. I många fall innebär det investeringsbehov av tämligen hög omfattning och det är endast i internationell samverkan som de skulle kunna realiseras. Inhemsk, svensk efterfrågan är inte tillräckligt underlag. En större, högutvecklad EW-range i Europa illustrerar väl detta samband. Vidsel har potentialen och det förefaller finnas en efterfrågan. Samtidigt står det klart att sådana avancerade högteknologiska projekt måste vila på en stabil, långsiktig grund där investeringsbehoven måste ha täckning i framtida beläggning. En utveckling av provplatsen kräver i detta perspektiv en aktiv politisk uppbackning vad gäller internationell marknadsföring och långsiktiga kundrelationer.

Förslag beträffande marknadsföringsinsatser återfinns i avsnitt 7.3.

Förbandsverksamhet: Försvarsmaktens redovisning

- Försvarsmakten ställer sig positiv till en utökad internationell övningsverksamhet i Sverige utan geografiska begränsningar. En sådan utveckling bedöms inverka positivt på utvecklingen av Försvarsmaktens interoperabilitet och därmed dess förmåga att kunna verka i internationella insatser.
- En utökad internationell övningsverksamhet skulle väsentligt underlättas av att ett övergripande juridiskt ramverk finns på plats för att reglera statusfrågor för utländska deltagare. Detta kan uppnås genom en anpassning av svensk lagstiftning i enlighet med betänkandet ”Rättslig status vid samverkan inom Partnerskap för fred och EU:s krishantering m.m. – en översyn” (SOU 2003:117), dock helst utan svenska reservationer till avtalet.
- Sveriges geografiska och demografiska förutsättningar är komparativa fördelar som kan göra det intressant för utländska partners att öva på svenskt territorium. Inte minst gäller detta för utbildning i vintermiljö.
- Utländsk övningsverksamhet på svenskt territorium ses som en kostnadseffektiv möjlighet för Försvarsmakten att erhålla en del av den internationella samövning som är nödvändig för ökad interoperabilitet.
- Utländsk övningsverksamhet på svenskt territorium och därtill förenat samnyttjande av militär infrastruktur bidrar till att sprida kostnader för upprätthållandet av denna.
- Utländsk testverksamhet vid svenska anläggningar förbättrar Sveriges möjligheter att bibehålla kvalificerade testanläggningar.
- Grunden för en utökad verksamhet är att den inte skall inkräkta på Försvarsmaktens egna behov, exempelvis avseende gällande miljötillstånd.
- Internationell militär verksamhet på svenskt territorium måste administrativt och tillståndsmässigt hanteras på samma sätt oavsett var i landet den bedrivs.
- Försvarsmakten måste även fortsättningsvis stå som huvudman för internationell militär verksamhet i Sverige. Detta för att garantera att verksamheten ryms inom givna tillstånd

likväl som för att garantera kvaliteten i erbjuden verksamhet och att Försvarsmakten kan utnyttja verksamheten för att utveckla sin internationella förmåga på bästa sätt.

- Försvarsmakten ser utökad internationell övningsverksamhet som en naturlig del av den framtida utvecklingen. En sådan utökning bör ta sin grund i Försvarsmaktens nuvarande verksamhet och växa i takt med densamma. Exempelvis bör Försvarsmakten i högre utsträckning kunna bjuda in till internationella övningar på svenskt territorium.
- Principen om full kostnadstäckning bör gälla för den utländska test- och övningsverksamheten. Vissa avsteg från denna princip kan dock övervägas om det är möjligt att finna ett för båda parter fruktbart utbyte, exempelvis genom utbyte av utbildningsplatser- och/ eller testplatser.
- Försvarsmakten har noterat ett visst generellt intresse från några utländska försvarsmakter avseende möjligheterna att öva på svenskt territorium. Hur stort intresse som de facto föreligger, liksom under vilka förutsättningar intresset finns, saknar man kännedom om.
- En utökad verksamhet i stor skala ställer krav på långsiktighet och god framförhållning. Detta gäller inte minst vid genomförandet av större multinationella övningar på svenskt territorium. Vidare kan det förväntas att utländska motparter kan önska en långsiktighet i det svenska åtagandet om de ska finna Sverige intressant som övningspartner. Möjligheten att förenkla och förbättra regelverk och rutiner i detta syfte bör överses.
- En möjlig konsekvens av ökad internationell övningsverksamhet är en minskad tillgång till övningsområden för Försvarsmaktens egen nationella verksamhet. I detta sammanhang är relationen mellan antalet förband och antalet övningsområden ett viktigt utgångsvärde. Då Försvarsmaktens organisation efter försvarsbeslutet 2004 ännu ej är känd kan effekten av detta ej bedömas. Frågan kräver dock vidare beredning.

Försvarsmaktens internationella verksamhet har vuxit kraftigt sedan lanseringen av PFF år 1994. Deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser är en av Försvarsmaktens huvuduppgifter vilket ställer stora krav på Försvarsmaktens förmåga att verka tillsammans

med internationella partners. Utvecklingen av denna förmåga (interoperabilitet) i enlighet med Nato-standard är ett prioriterat mål för Försvarsmakten. Utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga förstärker ytterligare detta behov.

En stor del av den internationella verksamheten har bestått och består av olika aktiviteter inom ramen för PFF. Under de senaste åren har dock en kraftig ökning av aktiviteter på bilateral basis skett. Detta beror på att PFF-aktiviteterna i alla stycken inte kunnat erbjuda övning och utbildning av alla de kvalificerade moment som behövs för utvecklingen av Försvarsmaktens internationella förmåga och interoperabilitet. En del av dessa bilaterala aktiviteter kan hänföras till en pågående utveckling av det nordiska samarbetet såväl regionalt som internationell fredsfrämjande verksamhet och krishantering, men även andra bilaterala övningar har blivit allt vanligare då möjligheter till givande samarbeten kunnat identifieras.

En översiktlig redovisning av genomförda bilaterala övningar sedan 2000 återfinns i Försvarsmaktens underlag (bilaga 3).

Erfarenheterna från den genomförda internationella verksamheten är mycket goda. Verksamheten har på ett tydligt sätt bidragit till utvecklingen av Försvarsmaktens internationella förmåga. De utländska deltagarna har också varit mycket nöjda med den genomförda verksamheten. Inte minst har detta gällt vid genomförandet av flygövningar där gästerna uppskattat de fria ytorna och den ringa civila flygtrafiken över land. Detta bestyrks också vid de intervjuer jag genomfört vid mina förbandsbesök och samtal med utländska företrädare.

Genomförandet av verksamheten har dock i viss mån försvårats genom avsaknaden av ett övergripande juridiskt ramverk för att reglera deltagarnas statusfrågor.

Utvecklingsmöjligheter

Den nationella verksamheten är en grundförutsättning för den internationella verksamheten. De internationella övningarna ger dock Sverige möjligheter att utveckla kompetens och förmåga i mer komplexa miljöer och situationer än vad Sverige med egen kraft kan skapa. Behovet av att skapa en internationell materiell anpassning och motsvarande samövningar föreligger med förband ur samtliga Försvarsgrenar.

Genom deltagande i internationell övningsverksamhet tillförs kunskap och förmåga att verka i internationell miljö samt att uppträda anpassat mot andra länders regelverk. Förbanden får vidare kunskap och god förmåga att uppträda tillsammans med andra nationer inom ramen för taktik och stridsteknik, vilket minskar förberedelse tiden för att vid behov kunna genomföra internationell insatser. Detta får emellertid inte stå i motsats till de grundläggande målsättningar som finns för respektive förband. Genom deltagande i internationella övningar ges också erfarenheter och kunskaper som kan gynna utvecklingen av såväl svensk teknik och taktik som stridsteknik.

Deltagande i internationella övningar av större karaktär är nödvändigt för många typer av förband, då möjligheterna att öva i operativ och även taktisk omfattning med egna resurser inom Sverige ännu inte innehåller tillräckligt komplexa scenarier och moment.

Utbudet av PFF-övningar minskar vilket är en naturlig utveckling eftersom många länder nu anser sig ha passerat "lära känna-fasen" och ser fram emot mer kvalificerade övningar.

Mer kvalificerade övningar ställer samtidigt ökade krav på övningsområden och möjlighet till utvärdering.

En god tillgång på övningsområden och övningsplatser är en förutsättning för att man ska kunna genomföra tillräckligt kvalificerade övningar för att svenska och internationella förband ska kunna utveckla sin samarbetsförmåga. Ett svenskt deltagande i den internationella övningsverksamhet som kommer att finnas framgent kommer att följas av önskemål från andra länder på att även få öva på svenskt territorium. Det här är tydligt inom det nordiska samarbetet samt inom Nato/Pff, särskilt i EU-medlemskretsen.

Försvarmakten bedömer att de geografiska, demografiska och infrastrukturella förutsättningarna i norra Sverige medger övningar med många förband. I det aktuella området har tidigare stora nationella övningar bedrivits. På motsvarande sätt bedöms en potential för att genomföra större internationella övningar finnas i området.

Försvarmakten bedömer dock att det finns en större potential att genomföra testverksamhet i Sverige snarare än större militära övningar då de "nya" Nato-länderna har god tillgång till militära övningsområden. Vintertjänst och subarktisk förmåga är dock exempel på områden där Sverige kan ha bättre möjligheter att verka.

I övervägningarna om vilka test- och övningsområden som är lämpliga bör karaktären på framtida krig och konflikter att beaktas.

Behov kan komma att föreligga för områden och anläggningar av mycket disparat karaktär. Tester avseende och övningar inbegripande konventionella vapensystem som till exempel långräckviddiga system mot mark- och/eller sjömål kan förekomma liksom tester och övningar som kan relateras till okonventionell eller asymmetrisk krigföring där skydd mot massförstörelsevapen och liknande (NBCR) kan vara en viktig del.

Vid en större volym samövningar, med finansiering av deltagande nationer, skulle möjligheter öppna sig för att vidmakthålla och utveckla svenska system, t.ex. luftburen telekrigföring. Dessa system skulle då kunna erbjudas i rollen som fiktiv motståndare vid internationella samövningar, men också vid nationella övningar.

Flera europeiska länder genomför idag övningsverksamhet i bland annat USA och Kanada. Övningsverksamhet i Norrland skulle kunna erbjudas andra nationer mot en kostnad som gör att övningsområden med tillhörande infrastruktur och övningsmateriel kan bibehållas och utvecklas. I det fortgående arbetet måste dock Försvarsmakten vara konkurrenskraftig mot de nationer som idag erbjuder motsvarande tjänster såväl avseende de finansiella aspekterna som kvaliteten på de övningstillfällen som erbjuds.

Kopplat till eventuella test- och övningsområden kan lagring/garagering och underhåll av utländska intressenters materiel vara ett område som bör granskas. Dessa tjänster bör kunna upphandlas utanför Försvarsmakten alternativt erbjuda arbetstillfällen lokalt för det fall att Försvarsmakten skall tillgodose tjänsterna.

Mark

Försvarsmakten framhåller att interoperabilitet, dvs. förmåga att i olika avseenden samverka med andra länder, är en av de viktigare utvecklingsfrågorna för svenska markstridsförband. Gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband på svensk mark kan kraftigt bidra till att öka svenska förbands interoperabilitet och förmågor. Övningar med syfte att öka interoperabiliteten kan vara aktuella dels på stridsteknisk nivå inom olika tjänstegrenar (artilleri, luftvärn, fältarbeten m.m.), dels på taktisk nivå med allsidigt sammansatta markstridsförband på brigad/divisionsnivå (motsv.) där även ledning av enheter från olika länder kan övas. Dessa typer av övningar bör inte endast kunna öka vår interoperabilitet, utan

kan även leda till en bredare och snabbare utveckling av övriga förmågor inom Försvarsmaktens förband.

Försvarsmakten anser att norra Sverige erbjuder möjligheter till övningar i ödemarksterräng och under vinterförhållanden som kan vara av stort intresse för andra länders stridskrafter. Svenska förbands kunskaper och erfarenheter av vinterklimat och ödemarksterräng kunna vara en efterfrågad resurs, som skulle kunna öka intresset för deltagande ur andra nationer.

Möjligheterna att genomföra övningar av större storlek förutsätter dock en omfattande planering och att området ej nyttjas mellan övningarna. En planering som innebär en större (tillämpad) övning vart 3–6 år torde inte vara orimlig. Mellanliggande år kan då användas för övningar av mindre omfattning med övningsverksamhet av främst formell karaktär (vinter och mörkerutbildning).

En satsning på denna typ av verksamhet i området förutsätter att Sverige har de resurser som kommer att krävas i rollen som värdnation (Host Nation Support). Här rör det sig främst av logistikresurser som exempelvis:

- Stöd med resurser för genomförande av förbands-, förnödenhets- och personaltransporter. Här kan efterfrågan handla om såväl transportresurser, tillgång till terminaler och annan infrastruktur och stöd med ledningsresurser.
- Stöd med förnödenhetsförsörjning, icke nationsspecifik materiel som livsmedel,
- drivmedel, standardreservdelar, sjukvårdsmateriel, kartor, tvätt etc.
- Stöd med teknisk tjänst främst generell reparationskapacitet (materiel och infrastruktur förledningssystem) och bärgningsresurser.
- Stöd med hälso- och sjukvårdstjänst: akuttransporter, akutvård och vårdplatser.
- Iordningställda och miljömässigt anpassade grupperings- och förläggningsplatser.

En möjlig konsekvens av ökad internationell övningsverksamhet är en minskad tillgång till övningsområden för den svenska försvarsmaktens egen verksamhet. I detta sammanhang är relationen mellan antalet förband och antalet övningsområden ett viktigt utgångsvärde. Då Försvarsmaktens organisation efter försvarsbeslut 2004 ännu ej är känd kan effekten av detta svårigen bedömas.

Luft

Försvarsmakten bedömer att en utökad internationell flygverksamhet i Norrland på olika sett bidrar till att stärka våra flygstridskrafterns förmåga inom flera områden. Erfarenhetsutbyte med andra länder underlättas och kan ge betydelsefulla kunskaper för utveckling av våra egna flygstridskrafter, inte minst avseende interoperabilitet som är en absolut avgörande förmåga vid internationella insatser. En internationell flygverksamhet i Norrland bedöms kunna bidra positivt till en eventuell etablering av en framtida europeisk flygskola i norra Sverige (*eller på Nordkalotten*). Att genomföra en ökad internationell flygövningsverksamhet i Norrland bedöms också minska kostnaderna för att erhålla en internationellt efterfrågad förmåga för de svenska flygstridskrafterna.

Ur ekonomisk synvinkel skulle internationella samövningar således vara gynnsamma för flygstridskrafterna vad avser utveckling av den internationella förmågan, då kostnaderna för att inhämta kunskapen blir lägre om vi bjuder in andra nationer än om vi övar utomlands.

Inför en insats med exempelvis SWAFRAP JAS39 behövs samövning, oavsett om den bedrivs inom eller utom Sveriges gränser.

De flesta flygvapen i Europa tenderar att minska i omfattning samtidigt som kraven på att kunna verka såväl med som mot stora förband lever kvar. Ett nyttjande av ett gemensamt flygövningsområde tillsammans med deltagare från andra nationer skulle även bidra till att tillgodose vårt nationella behov av att öva med många deltagande enheter i en och samma övning.

Fler övningstillfällen tillsammans med andra nationer ger oss en ökad möjlighet att öva mot utländska flyg- och markburna system vilket skulle ge oss ökade kunskaper och förmåga att verka mot och med dessa system. Vidare erhåller vi sannolikt även större möjligheter att få öva mot andra nationers övningsmateriel.

Fler internationella samövningar ger dessutom Försvarsmakten en bättre möjlighet att värdera och bekräfta vår egen förmåga. Specifika verksamhetsområden utöver normal flygövningsverksamhet som skulle kunna vara intressanta för utländska försvarsmakter kan vara telekrigsområdet, Unmanned Aerial Vehicles (UAV/UCAV), Forward Air Controllers/ Tactical Air Control Parties (FAC/TACP) samt inom rymdområdet.

Sjö

Liksom för mark- och flygförband är den svenska marinens deltagande i internationell verksamhet omfattande och bedöms av Försvarsmakten att även fortsättningsvis öka. Behoven av träning med många deltagande enheter i internationella samövningar i syfte att öka interoperabiliteten är lika stora för marinen som för arme och flyg. Redan idag bedrivs omfattande internationell övningsverksamhet främst i södra Östersjön, men även i norra Östersjön samt i Västerhavet.

På motsvarande sätt finns även för marinen en stor potential i ett utvecklat och utökat internationellt militärt deltagande på svenskt sjöterritorium alternativt internationellt hav i Sveriges närhet. De fördelar och möjligheter som redovisats för mark och luft gäller således i princip även för marinen.

Huvudmannaskap

Militär verksamhet, nationell som internationell, ställer stora krav på den genomförande verksamhetsledaren inte minst avseende logistik, samverkan mellan olika myndigheter samt kontroll av tillstånd och regelverk.

Internationell militär verksamhet på svenskt territorium, ställer också stora krav på säkerställandet av kvaliteten i verksamheten. De utländska försvarsmakter som kan komma att bedriva verksamhet på svenskt territorium kommer att förvänta sig och utgå från att det är Försvarsmakten som är deras motpart. Såväl för att säkerställa kvaliteten i verksamheten (och därmed Försvarsmaktens internationella anseende) som för att möjliggöra för de positiva utvecklande faktorer som redovisats ovan, måste Försvarsmakten vara verksamhetsledare. På så sätt tas också möjligheten till kostnadseffektivitet tillvara liksom spridningen av de fasta kostnaderna.

Tillstånd att bedriva militär verksamhet på vårt territorium bör således vara förbehållet Försvarsmakten och ej kunna ges till andra verksamhetsledare. Undantag från denna regel för viss verksamhet (testverksamhet) bör dock även fortsättningsvis kunna lämnas till några stödjande försvarsmyndigheter såsom FMV och FOI, likväl enstaka företag eller enstaka verksamhet inom försvarsindustrin.

Ovanstående innebär att Försvarsmakten anser att utländsk militär verksamhet i Sverige skall bedrivas inom ramen för Försvars-

maktens verksamhet. Detta innebär, i sin tur, att denna verksamhet måste ledas av Försvarsmakten.

Renbetesnäringen

I anslutning till de bägge berörda myndigheternas redovisning finns anledning att också nämna skärningspunkten mellan den militära verksamheten och rennäringen, som har stora betesområden på militära prov- och övningsområden. Intressena är långtifrån oförenliga, vilket också visat sig i underlaget till utredningen. På förbands/provplatsnivå har ett väl fungerande samarbete etablerats mellan RFN Vidsel och K4 i Arvidsjaur och samerna. Detta har vitsordats från ömse håll. RFN Vidsel t.ex. har ett detaljerat avtal med de samebyar som har renbetesrätt inom provområdet (En kopia återfinns i FMV:s underlag, bilaga 4) Samernas Riksförbund har lämnat ett underlag till utredningen där man framhåller behovet av tidig kontakt och löpande samråd kring den militära test- och övningsverksamheten. Det måste finnas tydliga kontaktvägar/-personer och klara mandat, anser Samernas Riksförbund.

Ställningstagande:

Jag delar helt Försvarsmaktens uppfattning att en utökad internationell utbildnings- och övningsverksamhet i Sverige inverkar positivt på Försvarsmaktens interoperabilitet och att denna förmåga är en av de viktigaste uppgifterna för svenska försvarsmakten. Hittillsvarande erfarenheter är mycket goda. Verksamheten bidrar dessutom till en kostnadseffektiv höjning av försvarsmaktens internationella insatsförmåga. Den synliggör också Sverige som en aktiv och solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande verksamhet. Min uppfattning förstärks av de intervjuer som skett vid de förbandsbesök jag genomfört.

Framtidens försvar, det s.k. nätverksbaserade försvaret (NBF), kommer i allt högre grad att bygga på en långtgående integration, även internationellt, och samverkan mellan olika typer av stridskrafter. Denna samverkan kommer att behöva samordnas i tid och rum – i luften, på marken och till sjöss. Detta ställer nya krav på möjligheterna till storskalig samövning samtidigt som kraven på ledningsförmåga ökar väsentligt. I detta perspektiv kan de stora ytorna och avstånden i och kring övningsområdena i Norrland komma att gestalta sig som övningsmässiga tillgångar. En intres-

sant iakttagelse är att den svenska försvarsmakten idag inte ens i sin egen verksamhet genomför storskalig stridskraftsgemensamma övningar i den utsträckning som behövs, vilket uppmärksammats i Försvarsberedningens senaste rapport (Ds 2004:30). Kanske kan behovet av internationell samövning ge impulser till fler stridskraftsgemensamma övningar.

Jag instämmer i att det idag inte går att med någon grad av precision fastställa storleken på den internationella efterfrågan på test- och övningsverksamhet i Sverige. Samtidigt står det klart att intresset finns och jag kan konstatera att efterfrågan har ökat under den korta tid utredningen arbetat. Fr.a. är det flygövningsmöjligheter med eller utan utnyttjande av Vidsels möjligheter till robotskjutning samt vinter/ödemarksträning som efterfrågas.

För att ge verksamheten långsiktig stadga och planeringsförutsättningar bör möjligheter till långsiktiga överenskommelser som sträcker sig över flera år övervägas. Planeringsmässigt vore det ju bara en fördel för oss själva och våra europeiska partners om det gick att lägga fast långsiktiga, årligen återkommande övningsmöjligheter. Utländska partners, den svenska försvarsmakten och regionala/lokala intressen torde ha allt att vinna på en sådan långsiktighet. Med tanke på att övningsverksamheten har en politiskt grund är det dock rimligt att långsiktiga avtal förses med en klausul om årlig översyn som säkerställer ett ensidigt svenskt tolkningsföreträde att ett land uppfyller de kriterier vi tillämpar för tillståndsgivning. Om landet ifråga inte bedöms uppfylla de kriterier Sverige uppställt förbehåller sig regeringen rätten att utan kompensation häva tillståndet. (se vidare kapitel 7)

Jag delar uppfattningen att Försvarsmakten även fortsättningsvis bör stå som huvudman för den internationella militära verksamheter som är kopplad till övningar och utbildning med det svenska försvaret. I förekommande fall kan dock FMV ha huvudmannskapet i enlighet med den existerande författningsmässiga regleringen på området. I likhet med FMV:s provresurser bör möjligheterna till övningsverksamhet i Sverige marknadsföras internationellt. Marknadsföringen bör bedrivas aktivt (se vidare avsnitt 7.3).

Precis som med den rent svenska militära verksamheten måste även utländsk verksamhet stämmas av med samiska intressen vad gäller rennärningen på övningsområdena. Fungerande samrådsformer med tidiga kontakter är väsentligt för att ömsesidig anpassning skall vara möjlig. De samrådsformer som etablerats mellan K4 och Vidsel och samerna bör vara vägledande för framtiden.

5 Miljöaspekter

Miljöregler

Stora delar av Försvarmaktens verksamhet liksom FMV:s provverksamhet regleras genom tillståndsprövning eller anmälan av miljöfarlig verksamhet enligt Miljöbalken (9 kap.) t.ex. flygplats- och hamnverksamhet samt skarpskjutning på övnings och skjutfält. Vissa tillstånd är generella och långsiktiga, t.ex. avsteg från terrängkörningslagen. Andra tillstånd har annan karaktär, t.ex. tillstånd att skjuta skarp ammunition under viss tid från specificerad plats.

Förfarandet vid tillståndsprövning regleras i Miljöbalken (16 kap.). Erhållande av ett tillstånd och större omprövningar av erhållet tillstånd är en process över flera år, mindre ändringar av ett befintligt tillstånd tar minst 6 veckor. Militär verksamhet prövas av Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation (i första instans). Den som söker tillstånd skall vara verksamhetsutövare. I de fall flera verksamheter är knutna till samma plats, är en av verksamhetsutövarna ansvarig för den samlade verksamheten.

Generalläkaren är tillsynsmyndighet för Försvarmaktens verksamhet och har att kontrollera att Försvarmakten följer givna tillstånd. Försvarmakten kan knappast svara upp mot tillsynsmyndigheten om Försvarmakten saknar befälsrätt över all verksamhet som inryms i ett givet tillstånd.

I vissa fall kan önskemålen om internationell test- och övningsverksamhet komma att ställas mot Försvarmaktens egen nationella verksamhet. De maximala nivåerna för ett tillstånd kanske nås av Försvarmaktens egen nationella verksamhet varvid utländska önskemål måste avvisas. Av detta följer att generella tillstånd ej kan lämnas. Önskemålen måste övervägas i varje enskilt fall.

Ställningstagande:

Miljöprövningen är en grannliga process och starkt detaljstyrd vissa typer av utländsk verksamhet ryms väl inom ramen för gällande eller sökta miljökoncessioner. Det beror helt på den svenska nyttjandegraden av tillstånden inom en viss verksamhet. Som exempel kan nämnas att för stora delar av flygverksamheten i Norrland står det klart att det finns ett betydande merutrymme. Vid F4 i Östersund och F21 i Kallax finns på ett övergripande plan stort utrymme för ett ökat antal starter och landningar, ungefär 50 % ökning är möjlig. Möjligheterna till mörkerflygning på kvällstid är dock inte lika entydiga, endast tisdagskvällar står till förfogande för t.ex. F21. Med andra ord, beroende på verksamhetstyp kan det således vara så att endast visst utrymme finns för utländsk verksamhet. Samtidigt kan inte uteslutas att utländska propåer kanske kan föranleda behov av omprövning gällande koncessioner. Det går dock inte att idag ha någon klar uppfattning om detta utan utvecklingen får visa om detta kan bli aktuellt. Självklart får gällande tillstånd vara styrande och man får se till möjligheterna från fall till fall. Lika självklart är att Försvarmaktens roll som verksamhetsutövare kvarstår och att utländsk verksamhet måste underordna sig denna. Följaktligen är det Försvarmaktens personal som ytterst leder verksamheten t.ex. i form av skjutstillstånd, riskområden, avlysning m.m. och utländsk trupp måste följa de anvisningar som ges.

6 Samhällsekonomiska och tillväxtpolitiska konsekvenser

Länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens och Västerbottens län samt ett femtontal Norrlandskommuner jämte Älvdalens kommun har ombetts lämna underlag till utredningen. Av underlaget framgår entydigt att en ökad militär- test och övningsverksamhet får gynnsamma samhällsekonomiska och tillväxtpolitiska konsekvenser.

Näringslivsstrukturen varierar ju från kommun till kommun och omfattningen av den militära närvaron och infrastrukturen likaså. Beroende på kommun och dess egna förutsättningar och näringslivsstruktur lyfts således lite olika specifika områden eller nischer fram som skulle kunna gynnas av en ökad internationell militär verksamhet. Ett antal viktiga gemensamma drag bör dock understrykas.

För det första går det som en röd tråd i underlaget att besöksnäringen i bred mening skulle vinna. Det handlar om ett ökat antal hotellnätter, breddat kundunderlag för butiker, restaurangnäring, service, reparations- och underhållsarbeten, biluthyrning och turisttjänster i största allmänhet. Underlaget för flygtrafik på regionens flygplatser skulle utökas.

För det andra understryks att existerande synergieffekter mellan militär och civil verksamhet t.ex. högteknologiska företag, forsknings- och universitetsvärld skulle stärkas. Exempel på detta senare är Östersundsgarnisonens samarbete med Mitthögskolan i Östersund, FOI i Umeå som med sin internationellt erkänd kompetens på NBC-området samarbetar nära med Försvarets Skyddscentrum, samt Luleå Tekniska Universitet som har ett fruktbart samarbete med de militära förbanden och installationerna i och kring Luleå.

För det tredje pekar man också på det självklara sambandet att existerande nätverk av leverantörer av varor och tjänster till den militära verksamheten skulle möta en ökad efterfrågan. Kundunderlaget för underhåll och drift såsom t.ex. personalrestauranger, leveranser av drivmedel för flyg och fordon, skulle öka.

Beroende på omfattningen och inriktningen av den utländska närvaron kan de enskilda förbandens personalbehov påverkas. Ett rimligt antagande är att tyngdpunkten i den internationella närvaron kommer att ligga under vintermånaderna. Punktinsatser för utbildning av internationella förband i vinterförmåga skulle t.ex. kunna föranleda korttidsanställning av t.ex. reservofficerare. Övningsverksamhet med utländska förband skulle på liknande sätt kunna generera temporära anställningar av övningsledare m.m. Mer varaktig utländsk efterfrågan på utbildningstjänster å andra sidan skulle kunna medföra nyanställningar på fasta tjänster. Utländsk flygövningsverksamhet ställer inte samma krav på personalintensitet som trupputbildning vid svenska förband. Det mesta torde kunna rymmas inom ramen för existerande flyg- och övningsledning, även om personalbehovet såväl temporärt som permanent kan påverkas.

RFN Vidsel har under senare år fått vidkännas stora personalnedskärningar inte minst p.g.a. låg beläggning. Anläggningen utnyttjas idag långt sin potential. En permanent högre nyttjandegrad kan förutses leda till ökade personalbehov, vilket vore ett värdefullt tillskott för sysselsättningen på orten. Vidsel är därtill Älvsbyn kommuns enda större högteknologiska arbetsplats.

När de sysselsättningspolitiska och tillväxtpolitiska konsekvenserna diskuteras dras ofta en parallell till bil- och komponenttestverksamheten, som ju varit en framgångssaga i regionen. Enligt de senaste beräkningarna genererar verksamheten ett mycket stort antal säsongsarbeten och ett mindre antal fasta arbetstillfällen, allt som allt ca. 650 arbetstillfällen räknat på årsbasis. Sett till befolkningmängden i regionen är detta en mycket betydande siffra.

I en studie som framtagits på begäran av länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län och som utgör en del av underlaget som överlämnats till utredningen beräknas internationell militär test- och övningsverksamhet ha en sysselsättningspotential som är i paritet med biltestklustret. Detta är det enda försök som gjorts att på sikt och i siffror kvantifiera de sysselsättningspolitiska effekterna. Det finns dock anledning att vara försiktig med sådana beräkningar, eftersom det idag inte med säkerhet går att överblicka omfattningen av den internationella militära test- och övningsverksamheten i framtiden. Det viktiga är dock att studien övertygande bekräftar att den militära test- och övningsverksamheten har en klar sysselsättnings- och tillväxtpolitisk potential. I glesbygdskommuner betyder även ett fåtal arbetstillfällen ett uppsving.

En uppenbar samhällsekonomisk vinst är att ett merutnyttjande av den militära infrastruktur som finns i Sverige gör att kostnaderna kan spridas på en något vidgad användarkrets.

Man måste hålla i minnet att den militära test- och övningsverksamheten och biltestverksamheten sker utifrån vitt skilda villkor. Bil- och komponenttesterna opererar på en fri marknad där näringsfrihet råder. Den internationella militära test- och övningsverksamheten är till övervägande delen tillståndspliktig och/eller författningsreglerad, den kringgärdas av många och helt annorlunda politiska förtecken samt helt andra miljömässiga begränsningar. Biltestklustret kan växa fram organiskt på en marknad medan den militära verksamheten utvecklas utifrån snävare, politiskt utstakade, ramar. Kort sagt finns där ingen marknad i traditionell ekonomisk bemärkelse. Därtill kommer att prissättningen inte sker utifrån marknadsekonomiska principer utan bestäms på administrativ väg utifrån principen om full kostnadstäckning. En uppluckring av denna princip och introduktion av en mer flexibel prissättning skulle underlätta en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten. I synnerhet skulle det gagna FMV:s ansträngningar att marknadsföra sina provplatser.

Till skillnad från bil- och komponenttestverksamheten tillfaller de avgifter som utländsk militär eller försvarsindustri betalar för verksamhet i Sverige i första hand statskassan (i form av FMV eller Försvarsmakten). Omsättningen från biltestklustret går däremot huvudsakligen rakt in i den regionala ekonomin.

Ställningstagande:

Att kvantifiera effekterna på sysselsättning och tillväxt av den militära test- och övningsverksamheten är vanskligt, för att inte säga ogörligt.

Ytterst beror det ju på verksamhetens omfattning och det är inte möjligt att uttala sig om denna. Ovedersägligt är dock att det finns en inte obetydlig potential. Det finns ett dokumenterat intresse från ett antal utländska intressenter att utnyttja svenska militära test- och övningsmöjligheter, t.ex. i form av genomförda utbildningar och övningar, offerter och offertförfrågningar hos FMV och underhandsförfrågningar från utländska försvarsmakter. Min egen rundfråga till ett antal utländska ambassader utmynnade i positiva signaler från ett femtontal länder.

I ett inledningsskede är det sannolikt att omfattningen av den utländska militära- test och övningsverksamheten blir ganska ringa, men med god marknadsföring och ett enhetligt regelverk för tillståndspliktig verksamhet är det sannolikt att verksamheten kan växa. Beredningsgång, rutiner och praxis måste få tid att "sätta sig". Förhoppningsvis kan FMV och Försvarsmakten ges större flexibilitet prissättningen av sina tjänster. En utvärdering av de samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska effekterna skulle med fördel kunna genomföras om 3–5 år. Härvidlag är det viktigt att alla berörda – försvarsmakten, näringslivet, lokal administration, forskningsvärld och statsmakter – samverkar för att nå maximala synergieffekter. Klimatet och geografin i Övre Norrland har många avnämare: bil- och komponenttester, utprovning av järnvägs- och annan spårbinden utrustning, militär, rymdforskning, turister m.fl. och det är viktigt att dessa sinsemellan skilda verksamhetsgrenar knyts samman med ett regionalt utvecklingsperspektiv som grund. Synergieffekterna är ju uppenbara eftersom resursgrunden är densamma: klimat, demografi, och geografi. Mot denna bakgrund är det viktigt att regionala intressen och perspektiv på lämpligt sätt länkas ihop med och fogas in i de marknadsåtgärder som föreslås i kapitel 7.3.

Förslag:

En utvärdering av de samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska effekterna skulle med fördel kunna genomföras om 3–5 år.

7 Regelverk, huvudmannaskap och organisation

7.1 Juridiskt ramverk, tillträde till svenskt territorium m.m.

Förslag:

Vad gäller rättsläget för utländska styrkors status ter sig en harmonisering av svensk praxis med vad som gäller bland det absoluta flertalet av våra samarbetspartners nödvändig om inte samarbetet i onödan skall försvåras. Det är därför angeläget att Sverige skyndsamt inför lagstiftning om reglering av status för utländska militära styrkor i Sverige i enlighet med den s.k. PFF-utredningen (SOU 2003:117).

Inledningsvis bör konstateras att existerande lagrum medger en utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet i Sverige. Samtidigt står det klart att justeringar av praxis och rutiner skulle underlätta. En harmonisering av lagstiftningen för utländska styrkors rättsliga status i enlighet med vad som gäller bland det absoluta flertalet av våra partners ter sig särskilt angelägen (se nedan).

Tillträde till svenskt territorium regleras i Tillträdesförordningen (SFS 1992:118). De för utredningen väsentliga delarna är 5 § och 6 § rörande vem som kan besluta om tillträde till svenskt territorium samt 10 § om övningar och skjutövningar inom svenskt territorium.

Införsel av krigsmaterial regleras i lagen (SFS 1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen. I 3 § anges lagens tillämpning och i 4 § anges anmälningsskyldigheten.

Utförsel av krigsmateriel tillhörande utländsk försvarsmakt som enligt beslut av svenska regeringen deltagit i övning, besök, demonstration, utställning, provverksamhet, transitering eller annan aktivitet i

Sverige regleras av Utförselbevis ISP 2002-12-11 Dnr 0391/2002. Det nu utfärdade utförselbeviset gäller t.o.m den 31 december 2007.

Dessa lagrum och förordningar ter sig helt ändamålsenliga.

Tillsammans med andra länder, särskilt andra EU-länder och de nordiska länderna bedriver Sverige en tämligen omfattande verksamhet på det fredsfrämjande området. Aktiviteter och övningar i Sverige där utländsk militär personal deltar och militär materiel används reser omedelbart frågan om personalens rättsliga status. Militär verksamhet innehåller många riskmoment och det är av största vikt att man på förhand reglerar de deltagande parternas rättsliga ansvarsförhållanden. Haverier och olyckor kan inträffa med påföljande frågor kring skadestånd. Om brott inträffar uppstår frågor kring jurisdiktion. Det blir alltså nödvändigt att på rättslig väg definiera styrkornas status, immunitet och privilegier.

De rättsliga förhållandena och behovet att precisera och reglera dem finns väl belysta i ”Utredningen om översyn av den rättsliga regleringen för fredsfrämjande samarbete med andra länder” (SOU 2003:117), den s.k. PFF-utredningen, och berörs därför inte närmare här. I en lagrådsremiss behandlar regeringen f.n. utredningens förslag.

Försvarsmakten understryker i sitt underlag tydligt behovet att Sverige skyndsamt inför ett enhetligt ramverk som enkelt och entydigt kan reglera verksamheten i enlighet med vedertagen internationell praxis. Nuvarande svenska regelverk innehåller inskränkningar som försvårar internationellt samarbete och medför ett betydande merarbete för svenska myndigheter. (Liknande synpunkter har under utredningens gång vid upprepade tillfällen framförts från utländska företrädare.) Vid flera tillfällen har internationellt utbyte ifrågasatts eller till och med blockerats av utländska motparter med hänvisning till de snäva svenska tolkningarna. Försvarsmaktens uppfattning är att dessa uppfattningar hos utländska motparter förstärkts under de senaste två åren. Försvarsmakten förordar en harmonisering av det svenska regelverket med det internationellt vedertagna regelverk och den praxis som tillämpas av det absoluta flertalet av våra samarbetspartners i Europa. Även FMV understryker behovet av rättslig reglering av statusfrågorna för främmande styrkor. Både Försvarsmakten och FMV förordar att PFF-utredningens förslag antas och regleras i lag. Det skulle väsentligt underlätta en utökad internationell militär test- och övningsverksamhet.

Långsiktiga avtal skapar av naturliga skäl en stabil planeringsgrund för samtliga parter. Detta i sin tur skapar underlag för beslut om investeringar och annan utveckling av verksamheten.

Förslag:

Möjligheten att skriva långsiktiga avtal för test och övningsverksamhet (Memorandum of Understanding eller s.k. Technical Agreements) med andra länder bör noga beaktas.

7.2 Tillståndsgivning

Förslag:

Det ter sig ändamålsenligt att ansökningar om militär övningsverksamhet i Sverige prövas utifrån kriterier i linje med dem som gäller för svensk vapenexport och att riktlinjer för tillståndsgivning följer vad som gäller för vapenexport. Oförbindliga förhandsbesked om ansökningar bör kunna lämnas, på samma sätt som Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP) idag gör i fråga om export av försvarsmateriel.

Utländsk militär bör under vissa förutsättningar kunna medges tillstånd att öva i Sverige utan att det sker inom ramen för samövning med den svenska Försvarsmakten.

Verksamhet som innebär att utländsk trupp övar på svenskt territorium är tillståndspliktig och det är regeringen som ytterst beslutar om främmande makts tillträde till och utnyttjande av svenska militära övningsområden eller möjlighet att köpa utbildningar.¹ Detta innebär att det måste skapas ett tydligt regelverk och en klar beredningsgång för tillståndsgivning. Samtidigt är det viktigt att prövning och blir så enkel och effektiv som möjligt.

Oavsett hur man utformar prövningen rent praktiskt (landlistor med tillåtna/icke tillåtna länder eller från fall till fall) är det självklart att den måste utgå ifrån ett antal väl definierade kriterier.

Det är regeringen som i varje enskilt fall lämnar tillstånd till utländsk militär övnings- och utbildningsverksamhet i Sverige. Det

¹ Dock med undantag för dem som bedrivs vid SWEDINT. Där finns redan ett tydligt och väl fungerande regelverk.

finns ingen anledning att frångå denna princip. Tillståndsgivningen har hittills skett på ad hoc-basis. En utökad internationell militär övningsverksamhet i Sverige skulle dock underlättas av att tillståndsgivningen följde enhetliga riktlinjer. Det finns exempel på att enhetlig praxis saknats. Det skulle således underlätta för länder som vill öva i Sverige om man på förhand vet vilka kriterier den svenska regeringen tillämpar för tillståndsgivningen. Riktlinjer skulle också väsentligt förenkla och effektivisera hanteringen inom den svenska byråkratin. För de ansökande staterna skulle det innebära en väsentligt förbättring om tillämpningen av de kriterier som här föreslås också kunde kombineras med att handläggande enhet(er) i regeringskansliet (företrädesvis inom Försvars- och Utrikesdepartementen) också försågs med möjligheten att, såsom är fallet med Inspektionen för Strategiska Produkter i krigsmaterielfrågor, kunna lämna oförbindliga förhandsbesked om ett sannolikt utfall. Det skulle dock bära för långt att föreslå en särskild, ny lag för att reglera verksamheten. Existerande regelverk är tillfyllest och vad som snarast krävs är vägledande politiska kriterier för tillståndsgivning och utifrån dessa skapa möjlighet för regeringskansliet att lämna underhandsbesked om i vilken riktning ett beslut kan tänkas gå.

Den grundläggande frågeställningen är huruvida det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl som talar för ett tillstånd och att ett sådant tillstånd inte strider mot svensk utrikespolitik. (1 paragrafen, andra stycket i lagen (1992:1300) om krigsmateriel). Principer för prövningen av krigsmaterielärenden finns fastlagda i regeringens ”riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan” vilka underställts riksdagen i regeringens propositioner 1991/92:174 samt 1995/96:31 och vilka riksdagen ställt sig bakom.

Liksom vid export av krigsmateriel bör regeringens ställningstagande baseras på en helhetsbedömning av alla betydelsefulla omständigheter som rör den specifika framställningen. Utgångspunkten är självfallet de nyss angivna grundläggande principerna. Övningsverksamheten bör ha en koppling till det svenska försvarets behov – t.ex. samövning inför internationella insatser eller rent allmänt bidra till ökad förmåga till interoperabilitet – eller, om den svenska försvarsmakten inte fullt ut deltar i övningen, tjäna övergripande intressen. Detta kan t.ex. innefatta att tillgång till svenska övningsområden skulle förbättra europeisk krishanterings kapacitet eller förmåga. Ett annat exempel är träning av piloter från länder som leasar svenska JAS-plan. Det ter sig ju rimligt att ägaren

av flygplanen, dvs. Sverige, också ställer i utsikt att brukaren kan få nyttja övningsmöjligheter i Sverige i tränings- och övningsyfte, särskilt för tillämpade övningar som är svåra att genomföra över kontinentala Europa. En helhetssyn där försäljning av hårdvara och möjligheten att utnyttja mjukvara, i detta fall luftrummet och provplats Vidsele för robotskjutning, förefaller vara ett säljargument som i varje fall hittills inte beaktats närmare. För det fall svenska försvarsmakten endast är huvudman och ej aktiv deltagare i övningen får detta tydligt framgå i övningsframställan. Scenario och övningsförutsättningar får noggrant specificeras (se vidare sid.).

I regeringens skrivelse 2003/04:114 till riksdagen om krigsmateriel-exporten sägs att utrikespolitiska hinder inte föreligger när det gäller samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i samklang med svensk säkerhetspolitik. Vad gäller övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna bör, enligt regeringen, samma principer tillämpas på lite sikt. Det är rimligt att samma måttstock används vad gäller militär test- och övningsverksamhet.

De tre absoluta hinder som gäller vid export av krigsmateriel – beslut av FN:s säkerhetsråd, internationell överenskommelse som Sverige biträtt eller folkrättsliga hinder för export från neutral stat under krig – ter sig något långsökta när det gäller ansökningar om utländsk militär övningsverksamhet på svenskt territorium. Icke desto mindre kan de tjäna som teoretiska utgångspunkter för vilka länder som kan tillåtas öva i Sverige.

Riktlinjerna för export av krigsmateriel anger respekten för de mänskliga rättigheterna som ett centralt villkor för att tillstånd skall kunna ges. Detta kriterium bör vara lika centralt vid tillståndsgivning avseende internationell militär övningsverksamhet i Sverige. (En omständighet som dock bör beaktas i detta sammanhang är att inte alla deltagarländer i Partnerskap för Fred lever upp till detta kriterium och ej heller samtliga länder som kan tänkas skicka personal till SWEDINT för utbildning.)

Ytterligare kriterier som uppställs i riktlinjerna för export av krigsmateriel är att tillstånd inte bör beviljas om det avser en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, eller stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter. Det ter sig naturligt att även dessa kriterier beaktas.

Den praktiska hanteringen av utländska förfrågningar bör göras så enkel och ändamålsenlig som möjligt. Regeringens ställningstagande måste ske utifrån ett så fullödigt underlag som möjligt. Följande skiss över beredningsgången skiljer sig inte nämnvärt från vad som gäller idag:

Om en förfrågan av ett eller annat skäl inte skulle gå direkt till Försvarsmakten utan ställas till ett enskilt förband – konkret eller underhand – skall förfrågan slussas vidare till ansvarig enhet inom Försvarsmakten. Försvarsmakten å sin sida får se till att varje ansökan är så komplett som möjligt innan den vidarebefordras till Regeringskansliet för beredning av regeringsärende, dvs. på samma sätt som sker idag. Land, tidpunkt, övningsförutsättningar, svensk motpart/värd, scenario, omfattning etc. måste tydligt framgå. Självfallet skall underlaget till Regeringskansliet innehålla en bedömning av den svenska Försvarsmaktens kapacitet att ta emot den utländska styrkan. Centralt för denna bedömning är givetvis att det mottagande förbandet yttrar sig om sina praktiska förutsättningar.

En fråga som ställts under utredningens gång är huruvida utländsk trupp skulle kunna öva självständigt på svensk mark, dvs. i praktiken under en viss tid hyra in sig på ett svenskt skjut- eller övningsfält och sedan genomföra en övning helt på egen hand utan att det rör sig om en samövning med svenska förband. (En annan sak är att det torde ligga i såväl det utländska förbandets som i den svenska Försvarsmaktens intresse att ta tillfället i akt att utnyttja närvaron i Sverige för att öva med och mot varandra. Det stärker ju bägges förmåga.)

Om man bortser från det ganska triviala konstaterandet att en mängd aktiviteter med fördel sköts på egen hand (t.ex. persedelvård, underhåll, reparationer) och istället koncentrerar sig på huruvida utländska förband på egen hand skulle kunna genomföra mer kvalificerade övningar, t.ex. flygövningar eller tillämpade övningar med stridsskjutningar med större eller mindre förbandsenheter blir inramningen och begränsningarna genast annorlunda. Eftersom övningen sker på svenskt territorium eller i svensk luftrum definieras de yttre ramarna av svenska regler och bestämmelser. Det rör sig om att följa säkerhetsbestämmelser (avlysnings- och riskområden, eldtillstånd för skjutning med skarp ammunition m.m.), miljöbestämmelser, civil flyg- respektive militär flygledning m.m. Ytterst handlar det om själva huvudmannaskapet för verksamheten som ju definitionsmässigt ligger i svenska händer, dvs. hos Försvarsmakten avseende övningsverksamhet respektive hos FMV vad avser test-

och provverksamhet. Det är ju deras ansvar i egenskap av huvudman att svenska regler och bestämmelser efterlevs. Detta innebär att svensk personal alltid kommer att involveras igenomförandet av övningen.

Givet att verksamheten således bedrivs inom ramarna för det svenska regelverket blir nästa fråga vad det är som det utländska förbundet vill öva utan att den svenska Försvarsmakten deltar. För att regeringen skall kunna överväga att lämna tillstånd för ett utländskt förband att öva i Sverige bör förutsättningarna för övningen redovisas öppet. En hög grad av transparens är rimlig. Vilken typ av moment är det man önskar genomföra? Eller, om det är ett scenario som skall övas, hur är det i så fall uppbyggt? Vilka vapen avser man medföra och öva med? Tillståndsprövningen får sedan ske utifrån en bedömning av huruvida förutsättningarna för övningen är acceptabla och att ett genomförande inte strider mot svenska intressen.

7.3 Ekonomi

Generellt bör grunden för verksamheten vara full kostnadstäckning. Grunden för detta återfinns i Avgiftsförordningen (SFS 1992:191) och Tjänsteexportförordningen (SFS 1992:192). Avsteg från bestämmelserna kan beslutas av regeringen.

I myndigheternas underlag framförs att en flexibel inställning bör intas i denna fråga. Bakgrunden till detta är enligt myndigheterna att avsteg från grundprincipen bör övervägas om det är möjligt att finna ett för båda parter fruktbart utbyte, exempelvis genom utbyte av utbildnings- och övningsplatser och/eller testplatser. Ett ytterligare skäl kan vara att landet i fråga inte debiterar Sverige för motsvarande verksamhet där. Här gäller det att hitta pragmatiska lösningar, vilket också ofta verkar vara fallet.

Ett större mått av flexibilitet efterlyses dock då verksamheten faktiskt debiteras. Ett skäl kan vara att över tiden söka bibehålla en för Sverige väsentlig teknisk eller annan kompetens. Den relativa kostnaden för Sverige att driva och utveckla strategiskt viktiga anläggningar skulle minska vid en ökad marginalprissättning. En strikt tillämpning av principen om full kostnadstäckning vid varje enskilt tillfälle kan ibland motverka dessa långsiktiga intressen. Kostnadsspridning över tiden på fler användare medger en mer långsiktig planering och utvecklingsmöjligheter. Ett av många exempel

är t.ex. luftburen telekrigföring där en större volym samövningar, med medfinansiering av deltagande nationer, skulle skapa möjligheter att vidmakthålla och utveckla svenska system.

Förslag:

Jag delar myndigheternas uppfattning att prissättningen bör kunna vara flexibel men att grundprincipen bör vara full kostnads- täckning. Ett mer marknadsmässigt tänkande vid prissättningen skulle medföra fördelar för beläggningen och därmed även för den långsiktiga kostnadsbilden.

Marknadsföring av de svenska militära test- och övningsresurserna har tagits upp i en rad sammanhang och är, tillsammans med uttalat politiskt stöd, en av de viktigaste förutsättningsskapande åtgärderna för att utveckla verksamheten. FMV har börjat marknadsföra sina möjligheter vilket redan givit positivt resultat. På central nivå inom Regeringskansliet bör frågan också uppmärksammas.

Förslag:

En samverkansgrupp eller referensgrupp bör bildas inom Regeringskansliet där berörda intressenter, i första hand Utrikes- och Försvarsdepartementen, Försvarsmakten, FMV och försvars- industrin kan samråda så att en tydlig ärendehantering kan säker- ställas. Samverkansgruppen kan med fördel utvecklas ur dagens s.k. Koordinations- och Referensgrupp (KRG). Det är lämpligt att företrädare för regionen knyts till gruppen så att regionala intressen och perspektiv kan komma till uttryck och beaktas. Regeringskansliets särskilde samordnare för export av försvars- materiel, för närvarande Ambassadör Andreas Ekman, bör ges i uppgift att aktivt marknadsföra möjligheten till militära test- och övningsverksamhet i Sverige och kan lämpligen agera sam- ordnare för marknadsföringsåtgärderna. De svenska försvars- attachéerna bör som en del av sitt främjandearbete ha ett stående uppdrag att föra fram test- och övningsverksamheten. Även på politisk nivå, dvs. i försvarsministerns och dennes statssekreterares kontakter med sina utländska kollegor bör test- och övnings- möjligeterna möjlighet lyftas fram där så är lämpligt.

Kommittédirektiv

Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium

Dir.
2003:127

Beslut vid regeringssammanträde den 11 december 2003.

Sammanfattning av uppdraget

Utredaren skall utreda och lämna förslag på hur den internationella militära test- och övningsverksamheten på svenskt territorium, främst på svensk mark och i svenskt luftrum i Norrland, kan utvecklas. Utredaren skall basera arbetet på den svenska säkerhetspolitiska linjen och utifrån denna väga in försvars- och säkerhetspolitiska överväganden.

Förslagen skall prövas mot huvudmannskapet och organisationen för militär test- och övningsverksamhet och belysa de fördelar som en samordning med övrig testverksamhet i övre Norrland skulle kunna föra med sig.

De miljömässiga aspekterna samt de samhällsekonomiska konsekvenserna skall särskilt belysas.

Bakgrund

I rapporten "Testverksamhet m.m. i övre Norrlands inland – en ny basindustri, slutrapport bil- och komponenttestnäringen i övre Norrlands inland (Ds 2003:18)", föreslås att en särskild utredning tillsätts för att klarlägga förutsättningarna för militär test- och vinterutbildning i övre Norrland.

Enligt utredningsmannens uppfattning talar mycket för att detta är ett av de områden som har störst utvecklingspotential och att en insats därför har ett stort strategiskt och ekonomiskt intresse.

Den utländska militära verksamhet som hitintills bedrivits på svenskt territorium kan översiktligt delas upp i två större verksamhetsområden: försvarsmaterielorienterad verksamhet samt utbildnings- och övningsorienterad verksamhet.

Den försvarsmaterielorienterade verksamheten omfattas i huvudsak av samarbetsprojekt med myndigheter på försvarets område och/eller svensk försvarsindustri och som genomförts på de provplatser som försvaret främst Försvarets materielverk (FMV) disponerar.

Det allt ökande samarbetet på materielområdet har också lett till särskilda uppdrag och befogenheter för FMV då det gäller att marknadsföra provplatserna internationellt. På senare tid förekommer också utländsk testverksamhet på rent marknadsekonomisk basis och utan att det specifikt gäller ett samarbete med svensk försvarsmyndighet eller svensk försvarsindustri. Utvecklingen av materielsamarbetet, inte minst genom ingående av sexnationsavtalet (inkluderande Sverige), det s.k. Letter Of Intent (LOI)-avtalet, har skapat ett ökat behov att samarbeta bl.a. genom att erbjuda svenska testmöjligheter för utländska avtalspartners och andra utländska intressenter.

Det andra området är den utbildnings- och övningsorienterade verksamheten på främst Försvarmaktens skjut- och övningsfält eller i övriga övningsområden på svenskt territorium. Den här typen av verksamhet har vid några tillfällen per år och då efter en restriktiv prövning i varje enskilt fall tillåtits av regeringen. Vägledande för regeringen har varit de försvars- och säkerhetspolitiska skälen samt närvaron av en klar inriktning om att verksamheten även skall bidra till Försvarmaktens utveckling.

Samövningar med utländska enheter har tillåtits inför gemensamma FN-insatser, för övningar inom ramen för Partnerskap för Fred (PFF) och för övningar med motsvarande syfte som PFF-övningar dvs. att utveckla förmågan att delta i fredsfrämjande insatser.

Behovet av en särskild utredning

Ett svenskt deltagande i internationell övningsverksamhet är av avgörande betydelse för utvecklingen av det militära försvarets internationella och nationella förmåga. Sverige har därför under lång tid deltagit i internationell övningsverksamhet. Sedan 1990-talet har övningsverksamhet med ett fredsfrämjande syfte fått en alltmer dominerande roll eftersom en svensk medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet utgör en viktig del av vår säkerhets-, utrikes- och försvarspolitik. För att kunna delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser måste

Sverige ha en hög internationell samverkansförmåga, vilket främst uppnås genom deltagande i den internationella övningsverksamheten.

Förändringar inom Nato och PFF samt EU:s utveckling av en gemensam krishanteringsförmåga innebär att även övningsmönstren förändras. Det är då viktigt att våra förband kan delta regelbundet i internationell övningsverksamhet för att utveckla förmågan att delta i internationella krishanteringsinsatser. Faktorer som kan hindra eller begränsa dessa övningar behöver identifieras. En sådan faktor kan vara tillgången på kvalificerade övningar och kvalificerade övningsområden såväl på som utanför svenskt territorium.

En till PFF kompletterande övningsverksamhet på främst bilateral basis har under senare år fått en allt ökande betydelse eftersom fredsfrämjandementen fått ett mer kvalificerat och utvecklat innehåll.

Det har också bidragit till att de svenska förbanden som anmälts till olika styrkeregister snabbare nått de uppställda målen. Övningarna har genomförts såväl i Sverige som i de länder man haft övningsutbyte med.

Övningsverksamheten har också inneburit en värdering av svensk förmåga och därmed en högre trovärdighet för anmälda bidrag till framtida internationella insatser.

En god tillgång på övningsområden och övningsplatser är en förutsättning för att man ska kunna genomföra tillräckligt kvalificerade övningar för att svenska och internationella förband ska kunna utveckla sin samarbetsförmåga.

Ett svenskt eftersträvat deltagande i den övningsverksamhet som kommer att finnas framgent kommer att följas av krav från andra länder på att även få öva på svenskt territorium. Det här är tydligt inom det nordiska samarbetet, i EU-kretsen samt för många av PFF-nationerna.

Under arbetet att utveckla EU:s militära kapacitet har flera länder anmält intresse för möjligheterna att öva på svenska övningsfält och flygövningsområden. Bristen på övningsområden i Central-europa med eftersträvide förutsättningar gällande mörker och kyla har inneburit ett ökande intresse för de svenska anläggningarna.

Från Försvarsmakten finns ett stort intresse av kostnads- och effektivitetsskäl för en utökad möjlighet till ytterligare internationell övningsverksamhet i Sverige. Den kan också innebära stöd för underhåll och utveckling av de svenska övnings- och skjutfälten

med tillhörande kvalificerade tekniska utrustning exempelvis simulatorer.

Hitintills har övningsverksamheten i Sverige skett i begränsad form. Säkerhetspolitiska men även miljömässiga överväganden har vägts in i beslut om övningsverksamhet. Det finns skäl att nu se över förutsättningarna för internationell militär övningsverksamhet på svenskt territorium och då särskilt i övre Norrland.

En utveckling av en sådan verksamhet kan bli ett viktigt komplement till den övriga testverksamhet som på ett positivt sätt utvecklats i regionen.

Uppdraget

Utredaren skall utreda och lämna förslag på hur den internationella militära test- och övningsverksamheten på svenskt territorium, främst på svensk mark och i svenskt luftrum, kan utvecklas. Utredaren skall basera arbetet på den svenska säkerhetspolitiska linjen och utifrån denna väga in försvars- och säkerhetspolitiska överväganden.

Arbetet skall grundas på den studie som genomförts inom utredningen "Testverksamhet m.m. i övre Norrlands inland - en ny basindustri, slutrapport bil- och komponenttestnäringen i övre Norrlands inland (Ds 2003:18)."

Vidare skall huvudmannaskap och organisation för militär övnings- och testverksamhet prövas i syfte att klarlägga huruvida den organisatoriska hemvisten för internationell militär övningsverksamhet innehåller tillräcklig grad av samordning inklusive ekonomisk styrning. Utredaren skall i detta sammanhang belysa de fördelar som en samordning med övrig testverksamhet i övre Norrland t.ex. marknadsföringsinsatser, affärs- och teknikutveckling skulle föra med sig.

Utredaren skall också belysa de miljömässiga aspekterna och därvid särskilt beakta de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen (prop. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36).

Slutligen skall utredaren belysa de samhällsekonomiska och tillväxtpolitiska konsekvenserna samt föreslå den reglering av författning om bedöms nödvändig.

Arbetets bedrivande

Utredaren skall samråda med berörda myndigheter och organisationer samt med regeringens kontaktman avseende bil- och komponenttestverksamheten i övre Norrlands inland.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 30 juni 2004 till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). En rapportering av arbetsläget skall göras den 1 april 2004.

(Försvarsdepartementet)

Arbetets genomförande

2003

- V 50 Kommittédirektiv beslutas av regeringen den 11 december. Försvarsministern utser samma dag Karl Leifland som särskild utredare.
- V 51 Förberedelser.
- V 52 Försvarsministern förordnar den 23 december Ove Hall att vara sekreterare i utredningen från den 1 januari 2004.

2004

- V 1 Jul- och nyår.
- V 2 Möte med Carl-Johan Korsås i Ystad den 9 januari.
- V 3 Anmodan om underlag sänds ut den 14 januari till Försvarsmakten, Försvarets materielverk samt till länsstyrelserna i Luleå och Umeå. Möte med landshövdingarna i Norrbottens och Västerbottens län i Stockholm den 15 januari.
- V 4 Besök vid RFN/Vidsel samt möte med länsstyrelsen i Luleå samt besök vid F 21/Luleå den 19–20 januari.
- V 5 Besök i Storuman den 27 januari. Möte med den brittiske och italienska försvarsattachen den 28 januari. Möte med ordföranden i Försvarsutskottet den 28 januari. Möte med ordföranden i Utrikesutskottet den 29 januari. Seminarium "Västerbotten" i Stockholm den 29 januari. Möte med FMV den 30 januari.
- V 6 Möte med konsulten Arne Streling Rote AB den 4 februari. Möte med Försvarsmakten den 5 februari. Möte med Försvarets materielverk rörande RFN/Vidsel den 6 februari.

- V 7 Möte med länsstyrelsen och Svenska Samernas Riksförbund i Umeå den 9 februari. Möte med Bertil Carlstedt Näringsdepartementet den 10 februari. Besök vid Försvarets materielverks provplats i Karlsborg den 13 februari.
- V 8 Möte med ordföranden i Förvarsberedningen den 17 februari. Möte med representanter för Förvarsdepartementet (SI och Undber) den 18 februari.
- V 9 Besök vid F 21/Luleå, K 4/Arvidsjaur, RFN/Vidsel, Militärdistrikt N och 1. hkpskv i Boden, möte med representanter för Älvsbyns, Bodens, Luleås och Arvidsjaur kommuner, samt möte med länsstyrelsen i Luleå den 23–25 februari.
- V 10 Anmodan om underlag till kommuner den 2 mars. Besök vid I 19/Boden, Luleå tekniska universitet och nederländskt förband i Vidsel, möte med landshövdingen i Luleå, samt besök vid Rymdbolaget/Estrange i Kiruna den 3–4 mars. Genomgång av preliminärt underlag från Förvarsmakten och Försvarets materielverk med myndigheterna den 5 mars.
- V 11 Besök vid F 4 och I 5, samt möte med länsstyrelsen och kommunen i Östersund den 9 mars. Anmodan om underlag till länsstyrelsen i Östersund den 10 mars.
- V 12 Besök vid F 21/Luleå, Vidsel, I 19/Boden och Tåme skjutfält samt möte med representanter för samebyarna den 16–17 mars.
- V 13 Besök vid SkyddC, FOI samt möte med landshövdingen i Umeå den 24 mars.
- V 14 Möte med Älvdalens kommun samt besök vid Älvdalens skjutfält den 29 mars. Besök i Ronneby och Karlskrona den 30 mars. Arbetslägesrapport till försvarsminister Leni Björklund den 31 mars.
- V 15 Möte med representanter för Nyge Aero/Nyköping den 6 april. Möte med Jan Nygren SAAB den 7 april. Slutligt underlag från myndigheterna och kommunerna den 8 april.
- V 16 Besök vid biltestseminarium m.m. i Arjeplog den 14–15 april. Genomgång av Förvarsmaktens och Försvarets materielverks slutliga rapporter med representanter från respektive myndighet den 16 april.

- V 17 Möte med Försvarsdepartementet (RSoch EPS) med anledning av utredningen den 22 april.
- V 18 Sammanträde på Försvarsdepartementet (MIL) med representanter för Saab rörande provplatser den 27 april. Möte med Svenska freds och skiljedomsföreningen den 27 april.
- V 19 Besök vid testflygning med tysk prototyp till rymdfärja (Phoenix) på Vidsel den 6 maj.
- V 21 Möte med ÖB den 17 maj.
- V 22 Möte med Försvarsutskottet den 25 maj. Besök vid Lv 6 och MHS i Halmstad den 28 maj.
- V 23 Möte med landshövding Per-Ola Eriksson i Luleå den 1 juni.
- V 24 Besök vid Försvarets materielverks provplats i Malmslätt den 7 juni. Hearing med inbjudna berörda (45 pers) den 8 juni. Information till de i Sverige ackrediterade utländska försvarsattachéerna den 10 juni.
- V 25 Besök vid P 18 i Visby den 18 juni.
- V 26 Slutskrivning.
- V 27 Tryckning. Överlämning av utredningen till försvarsminister Leni Björklund den 30 juni.

Försvarets underlag till

utredning Fö 2003:05

FÖRSVARSMAKTEN
HÖGKVARTERET

UNDERLAG

<i>Datum</i>	<i>HKV beteckning</i>
2004-04-07	01 800: 65043

<i>Ert tjänsteställe, handläggare</i>	<i>Ert datum</i>	<i>Er beteckning</i>
Minister Karl Leifland	2004-01-14	Dnr 04-5
<i>Vårt tjänsteställe, handläggare</i>	<i>Vårt föregående datum</i>	<i>Vår föregående beteckning</i>
PLANS INT	2004-03-05	01 800: 64024
mj Joakim K. Paasikivi 08-788 88 14 joakim.paasikivi@hkv.mil.se		

(1 bilaga och 2 underbilagor)

Bakgrund

Utredningen (Fö 2003:05) "Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium" har den 14 januari anmodat bland andra Försvarets makt att lämna underlag till utredningen. Försvarets makt skall därvid redovisa omfattningen av hittillsvarande internationell verksamhet samt en bedömning av utvecklingsmöjligheterna. Särskild vikt skall läggas vid en redovisning av övningsplatser och övningsområden som är aktuella mot bakgrund av direktivet. Förläggningskapacitet skall redovisas. I övrigt skall faktorer redovisas som är nödvändiga för att genomföra den tänkta verksamheten. De miljömässiga aspekterna samt de ekonomiska konsekvenserna skall redovisas.

Försvarets maktens preliminära underlag redovisades till Utredningen den 5 mars 2004.

Underlag

./1.

Försvarsmaktens underlag redovisas i bilaga 1 med två underbilagor.

Underlaget redovisar begärt faktaunderlag samt Försvarsmaktens ställningstaganden i ett antal områden. Försvarsmakten pekar på det pågående arbetet inför kommande försvarsbeslut vilket medför en stor osäkerhet avseende infrastrukturella förutsättningar och verksamhet.

Försvarsmakten har inte berett underlaget i samråd med övriga underlagslämnare. Frågan om förslag till en förenklad processordning för tillstånd till internationell test- och övningsverksamhet har inte heller beretts då det ej förelegat möjligheter till samberedning av frågan med Regeringskansliet.

Försvarsmakten har i underlaget redogjort för verksamhet under de senaste fem åren. För att kunna redogöra för verksamhet under en tidsperiod längre tillbaka i tiden skulle ett omfattande arkivarbete krävas.

Beslut i detta ärende har fattats av brigadgeneral Sverker Göranson. I den slutliga handläggningen har också deltagit överstelöjtnant Leif Jansson, major Joakim K Paasikivi och som föredragande överstelöjtnant Sven Åke Asklander.

Sverker Göranson
C STRA PLANS

Sven Åke Asklander

Bilaga 1: Försvarsmaktens underlag

Sändlista

Regeringskansliet (utredningen Fö 2003:05)

Som orientering

FMV

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen i Västerbottens län

MD M

MD N

Inom HKV som ori

ÖB

STF ÖB

Stf C STRA/ Stf C HKV

C STRA PLANS

PLANS PLAN

PLANS INT

UTVS INRI

INFO

KRI STAB

KRI LUFT

KRI UH

SC GRO

GRO PLAN

GRO ORG

OPIL Verkl

OPIL J3

OPIL J5

OPIL J7

MUST LED Plan

JUR

1	Sammanfattning	103
2	Bakgrund	105
	Utredningen	105
	Försvarsmaktens underlag	105
3	Tidigare verksamhet – historik	106
	Armé	107
	Flyg	107
	Erfarenheter av genomförd verksamhet	108
4	Geografiska förutsättningar	109
	Allmänt	109
	Markövningsområden	109
	Flygövningsområden.....	109
	Marina övningsområden	110
	Miljötillstånd	111
5	Utvecklingsmöjligheter för Försvarsmakten	111
	Allmänt	111
	Ekonomi	113
	Mark	114
	Luft	116
	Sjö	117
	Testverksamhet	117
6	Begränsningar	118
	Egen verksamhet	118
	Miljöregler	118
	Juridiskt ramverk.....	119
	Regelverk	120
7	Huvudmannaskap	121

1 Sammanfattning

Nedan återfinns Försvarmaktens underlag till utredningen Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium (Fö 2003:05). Inledningsvis presenteras ett antal sammanfattande synpunkter vilka Försvarmakten önskar lyfta fram:

- Försvarmakten ställer sig positiv till en utökad internationell övningsverksamhet i Sverige utan geografiska begränsningar. En sådan utveckling bedöms inverka positivt på utvecklingen av Försvarmaktens interoperabilitet och därmed dess förmåga att lösa de givna uppgifterna att kunna verka internationellt.
- En utökad internationell övningsverksamhet skulle väsentligt underlättas av att ett övergripande juridiskt ramverk finns på plats för att reglera exempelvis statusfrågor för utländska deltagare. Ett sådant ramverk återfinns i det s.k. Pff-avtalet och kan nås genom en anpassning av svensk lagstiftning i enlighet med betänkandet "Rättslig status vid samverkan inom Partnerskap för fred och EU:s krishantering m.m. – en översyn" (SOU 2003:117) dock helst utan svenska reservationer till avtalet.
- Försvarmakten bedömer att Sveriges geo- och demografiska förutsättningar medger komparativa fördelar vilka kan göra det intressant för utländska partners att öva på svenskt territorium. Inte minst gäller detta för utbildning i vintermiljö.
- Utländsk övningsverksamhet på svenskt territorium bedöms vara en kostnadseffektiv möjlighet för Försvarmakten att erhålla (del av) nödvändig internationell samövning.
- Utländsk övningsverksamhet på svenskt territorium och därtill förenat samnyttjande av militär infrastruktur, bedöms också bidra till att sprida kostnader för upprätthållandet av denna.
- Utländsk testverksamhet vid svenska anläggningar bedöms förbättra Sveriges möjligheter att bibehålla kvalificerade testanläggningar.
- Grunden för en utökad verksamhet är att den inte skall inkräkta på Försvarmaktens egna behov exempelvis avseende gällande miljötillstånd.

- Internationell militär verksamhet på svenskt territorium måste administrativt och tillståndsmässigt hanteras på samma sätt oavsett var i landet den bedrivs.
- Försvarsmakten måste även fortsättningsvis stå som huvudman för internationell militär verksamhet i Sverige. Detta för att garantera att verksamheten ryms inom givna tillstånd likväl som för att garantera kvaliteten i erbjuden verksamhet och att Försvarsmakten kan utnyttja verksamheten för att utveckla sin internationella förmåga på bästa sätt.
- Försvarsmakten ser utökad internationell övningsverksamhet som en naturlig del av den framtida utvecklingen. En sådan utökning bör ta sin grund i Försvarsmaktens nuvarande verksamhet och växa i takt med densamma. Exempelvis bör Försvarsmakten i högre utsträckning kunna bjuda in till internationella övningar på svenskt territorium.
- Det utländska deltagandet bör ske enligt principen om full kostnadstäckning. Vissa avsteg från denna princip kan dock övervägas om det är möjligt att finna ett för båda parter fruktbart utbyte, exempelvis genom utbyte av utbildningsplatser- och/ eller testplatser.
- Försvarsmakten har noterat ett visst generellt intresse från några utländska försvarsmakter avseende möjligheterna att öva på svenskt territorium. Hur stort intresse som de facto föreligger, liksom under vilka förutsättningar intresset finns, är dock okänt.
- En utökad verksamhet i stor skala ställer krav på långsiktighet och god framförhållning. Detta gäller inte minst vid genomförandet av större multinationella övningar på svenskt territorium. Vidare kan det förväntas att utländska motparter kan önska en långsiktighet i det svenska åtagandet om de ska finna Sverige intressant som övningspartner. Möjligheten att förenkla och förbättra regelverk och rutiner i detta syfte bör överses.

2 Bakgrund

Utredningen

Regeringen beslutade den 11 december 2003 om kommittédirektiv (Dir 2003:127) rörande Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium. Statsrådet förordnade samma dag ministern Karl Leifland att vara särskild utredare i Utredningen (Fö 2003:05) Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium.

Försvarsmaktens underlag

Utredaren har den 14 januari anmodat bland andra Försvarsmakten lämna underlag till utredningen. Försvarsmakten skall därvid redovisa omfattningen av hittillsvarande internationell verksamhet samt en bedömning av utvecklingsmöjligheterna. Särskild vikt skall läggas vid en redovisning av övningsplatser och övningsområden som är aktuella mot bakgrund av direktivet. Förläggningskapacitet skall redovisas. I övrigt skall faktorer redovisas som är nödvändiga för att genomföra den tänkta verksamheten. De miljömässiga aspekterna samt de ekonomiska konsekvenserna skall redovisas.

Försvarsmaktens preliminära underlag redovisas nedan. Underlaget redovisar begärd faktaunderlag samt Försvarsmaktens ställningstaganden i ett antal frågeställningar. Försvarsmakten önskar dock peka på det pågående arbetet inför kommande försvarsbeslut vilket medför en osäkerhet avseende kommande infrastrukturella förutsättningar med mera. De ekonomiska konsekvenserna redovisas endast i övergripande termer.

I kommittédirektiven framgår att utredningen skall behandla utvecklingen av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium främst i Norrland. Utredaren har i också givit inriktningen att inkludera Älvdalens övningsområde. Mot denna bakgrund behandlar Försvarsmaktens underlag också huvudsakligen mark- och luftverksamhet.

Behovet av att skapa en internationell materiell anpassning och motsvarande samövningar föreligger dock för förband ur samtliga försvarsgrenar. De ställningstaganden som förs fram i Försvarsmaktens underlag bör således ses i ett vidare perspektiv och gäller i princip verksamhet över hela Sverige såväl till sjöss som på land och

i luften. Frågan om att erbjuda andra nationer test- och övningsområden på svenskt territorium är större och innehåller betydligt fler möjligheter än enbart ur ett Norrlandsperspektiv, varför frågan bör ses i ett vidare sammanhang.

3 Tidigare verksamhet – historik

År 1994 lanserade Nato Partnerskap för fred (Pff). Sverige gick med i detta program i augusti samma år. Året efter gick Sverige också in i den så kallade PARP-processen (Planning and Review Process) vilken utgör en hörnsten i Försvarsmaktens arbete för att förbättra förmågan att verka i internationella fredsfrämjande insatser.

Försvarsmaktens internationella verksamhet har vuxit kraftigt sedan lanseringen av Pff år 1994. Deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser är en av Försvarsmaktens huvuduppgifter vilket ställer stora krav på Försvarsmaktens förmåga att verka tillsammans med internationella partners. Utvecklingen av denna förmåga (interoperabiliteten) i enlighet med Nato-standard är ett prioriterat mål för Försvarsmakten. Genom den pågående utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga har dessa trender ytterligare förstärkts.

En stor del av den internationella verksamheten har bestått och består av olika aktiviteter inom ramen för Pff. Under de senaste åren har dock en kraftig ökning av aktiviteter på bilateral bas skett. Detta beror på att Pff-aktiviteterna i alla stycken inte kunnat erbjuda övning och utbildning av alla de kvalificerade moment som behövs för utvecklingen av Försvarsmaktens internationella förmåga och interoperabilitet. En del av dessa aktiviteter kan hänföras till en pågående utveckling av det nordiska samarbetet avseende såväl det interregionala samarbetet som avseende internationell fredsfrämjande verksamhet och krishantering (i enlighet med regeringsbeslut Fö1997/2159/SI, Fö2000/2351/SI samt Fö1999/2526/SI) men även andra bilaterala övningar har blivit allt vanligare då möjligheter till givande samarbeten kunnat identifieras.

Nedan redovisas en översiktlig sammanställning av de bilaterala övningar som genomförts på i Norrland samt Älvdalen sedan 1:a januari 2000. Av sammanställningen framgår att verksamheten till dags dato huvudsakligen genomförts som utbildningar eller mindre

bilaterala samövningar. Utöver dessa aktiviteter har internationellt utbyte i mindre omfattning genomförts såsom utländska studiebesök och förbandsbesök av olika slag.

Armé

Inom arméns område har följande samövningar genomförts eller planeras:

- Inom hemvärnets ram genomfördes ett utbyte inom MD N mellan Lapplandsjägargruppen i Kiruna och den norska 6.div under 2003.
- Artilleriregementet planerar för genomförande av en nordisk artilleriövning i Villingsberg i maj 2004 med deltagande från Norge, Finland och Danmark.
- Artilleriregementet planerar för närvarande för en samövning med omkring 70 man från de italienska Alpinitrupporna att genomföras under artilleriregementets ordinarie övning i Älvdalen 2005. En hemställan till regeringen för denna verksamhet utarbetas för närvarande.

Följande utbildningsverksamhet har genomförts

- K 4 har under flera år genomfört utbildning avseende subarktisk förmåga i relativt stor skala med personal från Danmark, Nederländerna och Frankrike.
- I 5 har genomfört utbildning inom ramen för uppsättandet av Nordiska brigaden där I 5 har huvudansvar.
- Försvarsmakten har också haft utländska deltagare bl.a. från Nederländerna vid överlevnadskurser i norrländsk vintermiljö arrangerade av bl.a. MHS Östersund och Försvarsmaktens överlevnadsskola/K 3.

Flyg

Inom flygvapnets område har följande samövningar genomförts eller planeras:

- F 4 har genomfört samövning med flygförband från Tyskland år 2002.

- F 21 har genomfört samövningar med flygförband från Storbritannien (2000), Nederländerna (2001) och Finland (2003).
- F 21 planerar också (på eget och F4 övningsområde samt med deltagande från F 17) genomföra Nordic Air Meet år 2004. Förutom Sverige deltar flygförband från Norge, Danmark, Finland och Schweiz. Övningsserien Nordic Air Meet har tidigare genomförts i Norge och avses i framtiden rotera mellan de deltagande länderna.
- F 21 har i februari 2004 genomfört utbildning och samövning med nederländskt markförsvarsförband. Denna utbildning genomfördes tidigare av K 4 men överfördes till F 21 då det rör sig om flygvapenförband. Utbildningens volym planeras att ökas.
- 1.hkpskv i Boden har genomfört övningar avseende räddningsinsats med helikopter i alpin terräng med Norge och Finland inom ramen för det nordiska samarbetet.

Följande utbildningsverksamhet har genomförts:

- F 4 har genomfört utbildning av österrikiska piloter (SK 37) år 2000.
- F 21 har genomfört utbildning av österrikiska piloter (JA 37) år 2000-02.
- 1.hkpskv i Boden har genomfört samordnad utbildning mellan svenska, finska och norska helikopterbesättningar (2002).

Erfarenheter av genomförd verksamhet

Erfarenheterna från den genomförda verksamheten är mycket goda. Verksamheten har på ett tydligt sätt bidragit till utvecklingen av Försvarsmaktens internationella förmåga. De utländska deltagarna har också varit mycket nöjda med den genomförda verksamheten. Inte minst har detta gällt vid genomförandet av flygövningar där gästerna uppskattat de fria ytorna och den ringa civila flygtrafiken över land.

Genomförandet av verksamheten har dock i viss mån försvårats genom avsaknaden av ett övergripande juridiskt ramverk för att reglera deltagarnas statusfrågor samt de utländska deltagarnas

svårighet att uppfatta de nuvarande svenska tolkningarna av det så kallade Pff-avtalet.¹ Därmed har extraarbete krävts för dessa frågor.

4 Geografiska förutsättningar

Allmänt

Norrland och dess angränsande havsområden karaktäriseras av tätortskoncentration till kustområdet, bebyggelse längs med älvdalarna och några enstaka större samhällen i inlandet. Däremellan mycket stora obefolkade ytor bestående av vatten, skog, myrmark och fjällområden. Till sjöss är det måttlig till låg omfattning av sjötransporter och fiske.

Under vinterperioden ökar bärigheten markant vid sidan om väg genom kraftig tjälbildning. Detta medför ökad framkomlighet och ett minskat slitage på naturen då övningar genomförs med mekaniserade förband.

Lång, kall och snörik höst-/vinterperiod ger goda förutsättningar för t.ex. soldatutbildning i vintermiljö, överlevnadsutbildning för soldater och befäl, utprovning av taktik/teknik/fordon samt materiel-tjänst mm under vinterförhållanden. Goda ljusförhållanden sommartid möjliggör ett effektivt nyttjande av övningstid. På motsvarande sätt ges vintertid goda möjligheter att öva i mörkerförhållanden.

Markövningsområden

./ 1.1

I det av utredningen behandlade området finns ett antal markövningsområden. Kapacitet och detaljer avseende dessa områden (Norrland samt Älvdalen) redovisas i underbilaga 1.1.

Flygövningsområden

Befolkningskoncentrationen till ett fåtal tätorter inom de normalt utnyttjade övningsområdena underlättar väsentligt övningsplaneringen så att bullerstörningar kan hållas på låga nivåer. I Norrland finns goda förutsättningar att genomföra taktiska lågflygövningar med små störningar på det civila samhället.

¹ En utförligare beskrivning av denna problematik återfinns i kapitel 6.

Moderna flygsystem är i allt högre grad beroende av stora övningsområden "fria från" civil flygtrafik för att genomföra utbildnings- och systemövningar. Större luftförsvarsövningar kräver p.g.a. ett större antal deltagande förband och flera flygbaser m.m. oftast ett övningsutrymme som "blockerar" den civila flygverksamheten delar av dygnet (av flygsäkerhetsskäl). I Norrlands inland kan övningar genomföras utan långvarig störning eller blockering av den civila luftfarten.

De norrländska flygövningsområdena tillsammans med det av FMV och Rymdbolaget lanserade "North European Aerospace Test Range" (NEAT)² erbjuder goda övningsmöjligheter vilka ger betydelsefulla bidrag till såväl flygstridskrafternas nationella som internationella förmåga. Genom detta område äger Sverige en resurs som även internationellt är starkt efterfrågad. Flygövningsområdet är unikt till storlek över land i Europa och ger utmärkta förutsättningar att genomföra kvalificerade flygövningar.

./ 1.2

Som illustration till ovan förda resonemang redovisas civila flygvägar över Sverige samt bedömning av lämpliga flygövningsområden i underbilaga 1.2.

Marina övningsområden

I det av utredningen behandlade området finns två marina övningsområden ett i Bottenhavet mellan Skellefteå och Kalix, samt ett mellan Sundsvall och Umeå. I båda områden är påverkan på/från civil sjöfart och fiske minimal. Vintertid begränsas området genom isläggning.

Avseende marina övningsområden önskar dock Försvarsmakten peka på att det finns mycket goda möjligheter att erbjuda övningsområden i södra Östersjön, t ex i Hanöbukten, i Gotska Sjön samt Bottenhavet för såväl marin som flygverksamhet. Redan idag bedrivs omfattande internationell övningsverksamhet främst i södra Östersjön, men även i norra Östersjön samt i Västerhavet. Såväl Tyskland som Polen torde t ex ha behov av övningsområden till sjöss med större bottendjup i relativ närhet till de egna basområdena. Utnyttjande av dessa områden skapar naturliga samövningstillfällen på bilateral basis vilket är viktigt för Försvarsmakten.

² Baseras på ett avtal (år 2000) mellan FMV och Rymdbolaget om att gemensamt marknadsföra provplats Vidsel och Esrange under namnet NEAT.

Miljö tillstånd

Stora delar av Försvarsmaktens verksamhet regleras genom tillståndsprövning eller anmälan av miljöfarlig verksamhet enligt Miljöbalken (9 kap.) t.ex. flygplats- och hamnverksamhet samt skarp-skjutning på övnings och skjutfält. Vissa tillstånd är generella och långsiktiga, t.ex. avsteg från terrängkörningslagen. Andra tillstånd har annan karaktär, t.ex. tillstånd att skjuta skarp ammunition under viss tid från specificerad plats.³

Nuvarande tillstånd utnyttjas inte fullt ut av Försvarsmakten. Generellt sett finns således ett underutnyttjande av de tillstånd som Försvarsmakten innehar vilket skulle kunna utnyttjas för en utökad internationell verksamhet. Detta förhållande beror på att nuvarande tillstånd är prövade och erhållna för att svara mot en organisation som ej längre existerar. En anpassning av tillstånden till nuvarande organisation har ännu inte genomförts fullt ut. I samband med kommande Försvarsbeslut förutses en ytterligare anpassning av tillstånden.

Det är dock viktigt att framhålla att Försvarsmakten även framledes kommer att ha ett stort behov av övningsverksamhet, inte minst internationell sådan varför Försvarsmakten bedömer att det även framledes finns en potential för utökad internationell övnings- och utbildningsverksamhet på svenskt territorium.

5 Utvecklingsmöjligheter för Försvarsmakten

Allmänt

Den nationella verksamheten är en grundförutsättning för den internationella verksamheten. De internationella övningarna ger oss dock möjligheter att utveckla kompetens och förmåga i mer komplexa miljöer och situationer än vad Sverige med egen kraft kan skapa. Behovet av att skapa en internationell materiell anpassning och motsvarande samövningar föreligger med förband ur samtliga Försvarsgrenar.

Genom deltagande i internationell övningsverksamhet tillförs kunskap och förmåga att verka i internationell miljö samt uppträda anpassat mot andra länders regelverk. Förbanden får vidare kunskap och god förmåga att uppträda tillsammans med andra

³ En utförligare beskrivning av detta förfarande återfinns på sidan 14.

nationer inom ramen för taktik och stridsteknik, vilket minskar förberedelsetiden för att vid behov kunna genomföra internationell insats. Detta får emellertid inte stå i motsats till de grundläggande målsättningar som finns för respektive förband. Genom deltagande i internationella övningar ges också erfarenheter och kunskaper som kan gynna utvecklingen av såväl svensk teknik och taktik som stridsteknik.

Framtida nya krav på förmåga (certifiering) enligt OCC⁴ och deltagande med certifierade styrkeregisterförband i operativa övningar synes bli styrande för utveckling av svensk internationell förmåga samt nationell kunskap till certifiering och validering. Certifiering av blivande PARP-förband kan erhållas genom deltagande i särskilt utpekade ”certifieringsövningar” som t.ex. den brittiska marinövningen FOST eller genom att genomföra nationell certifiering och validering i valda övningar med insyn av Nato.

Deltagande i internationella övningar av större karaktär är nödvändigt för denna typ av förband, då möjligheterna att öva i operativ och även taktisk omfattning med egna resurser inom Sverige ännu inte innehåller tillräckligt komplexa scenarier och moment.

Dessa övningar är för närvarande svåra att förutse då de internationella övningskatalogerna är under omarbetning. Flera nya övningar kommer att erbjudas och totalt sett ökar utbudet av möjliga övningar och även om utbudet av Pff-övningar förutsätts minskas kommande år, öppnas andra övningar för partnerländerna.

Att utbudet av Pff-övningar minskar ses som en naturlig utveckling genom att flera nationer nu anser sig ha passerat ”lära känna-fasen” och ser fram emot mer kvalificerade övningar. Mer kvalificerade övningar ställer även ökade krav på övningsområden och möjlighet till utvärdering och validering.

En god tillgång på övningsområden och övningsplatser är en förutsättning för att man ska kunna genomföra tillräckligt kvalificerade övningar för att svenska och internationella förband ska kunna utveckla sin samarbetsförmåga. Ett svenskt deltagande i den internationella övningsverksamhet som kommer att finnas framgent kommer att följas av önskemål från andra länder på att även få öva på svenskt territorium. Det här är tydligt inom det nordiska samarbetet samt inom Nato/Pff, särskilt i EU-medlemskretsen.

⁴ Nato Operational Capabilities Concept.

De geo- och demografiska samt de infrastrukturella förutsättningarna i norra Sverige bedöms medge övningar med många förband. I det aktuella området har tidigare stora nationella övningar bedrivits. På motsvarande sätt bedöms en potential för att genomföra större internationella övningar finnas i området.

Försvarsmakten bedömer dock att det finns en större potential att genomföra testverksamhet i Sverige snarare än större militära övningar då de ”nya” Nato-länderna har god tillgång till militära övningsområden. Vintertjänst och subarktisk förmåga är dock exempel på områden där Sverige kan ha bättre möjligheter att verka.

I övervägningarna om vilka test- och övningsområden som är lämpliga bör karaktären på framtida krig och konflikter att beaktas. Behov kan komma att föreligga för områden och anläggningar av mycket disparat karaktär. Tester avseende och övningar inbegripande konventionella vapensystem som till exempel långräckviddiga system mot mark- och/eller sjömål kan förekomma liksom tester och övningar som kan relateras till okonventionell eller asymmetrisk krigföring där skydd mot massförstörelsevapen och liknande (NBCR) kan vara en viktig del.

Ytterligare faktorer att beakta kan vara diskussionerna kring en europeisk flygskola (EAJPT).

Vidare bör också övervägas hur stora eventuella behov av marina basområden är ifall marin test- och övningsverksamhet avses utökas.

Ekonomi

Principen för andra nationers deltagande i övningsverksamhet i svensk regi bör vara att full kostnadstäckning skall tas ut för det utländska deltagandet. Detta skulle kunna ge Sverige intäkter som möjliggör att sprida kostnader för nyttjandet av dessa anläggningar liksom för infrastruktur och utveckling av övningsanläggningar. En sådan kostnadsspridning bedöms reducera kostnaden för att nyttja dessa anläggningar vilket skulle medföra att Försvarsmakten kan öva mer. I vissa fall bör dock avsteg från principen om full kostnadstäckning kunna övervägas om det är möjligt att finna ett för båda parter fruktbart utbyte, exempelvis genom utbyte av utbildningsplatser- och eller testplatser.

Vid en större volym samövningar, med finansiering av deltagande nationer, skulle möjligheter öppna sig för att vidmakthålla och utveckla svenska system, t.ex. luftburen telekrigföring. Dessa system skulle då kunna erbjudas i rollen som fiktiv motståndare vid internationella samövningar, men också vid nationella övningar.

Flera europeiska länder genomför idag en liknande övningsverksamhet som den beskriven ovan i bland annat USA och Kanada. Övningsverksamhet i Norrland skulle kunna erbjudas andra nationer mot en kostnad som gör att övningsområden med tillhörande infrastruktur och övningsmateriel kan bibehållas och utvecklas. I det fortgående arbetet måste dock Försvarsmakten vara konkurrenskraftig mot de nationer som idag erbjuder motsvarande tjänster såväl avseende de finansiella aspekterna som kvaliteten på de övningstillfällen som erbjuds.

Kopplat till eventuella test- och övningsområden kan lagring/garagering och underhåll av utländska intressenters materiel vara ett område som bör granskas. Dessa tjänster bör kunna upphandlas utanför Försvarsmakten alternativt erbjuda arbetstillfällen lokalt för det fall att Försvarsmakten skall tillgodose tjänsterna.

Mark

Interoperabilitet i olika avseenden bedöms vara en av de viktigare utvecklingsfrågorna för svenska markstridsförband. Gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband på svensk mark kan kraftigt bidra till att öka denna förmåga. Övningar med syfte att öka interoperabiliteten kan vara aktuella dels på stridsteknisk nivå inom olika tjänstegrenar (artilleri, luftvärn, fältarbeten mm), dels på taktisk nivå med allsidigt sammansatta markstridsförband på brigad/divisionsnivå (motsv.) där även ledning av enheter från olika länder kan övas. Dessa typer av övningar bör inte endast kunna öka vår interoperabilitet, utan kan även leda till en bredare och snabbare utveckling av övriga förmågor inom Försvarsmaktens förband.

De norra delarna av Sverige erbjuder möjligheter till övningar i ödemarksterräng och under vinterförhållanden som bedöms kunna vara av stort intresse för andra länders stridskrafter. Vid genomförandet av gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband bedöms svenska förbands kunskaper och erfarenheter av

vinterklimat och ödemarksterräng kunna vara en efterfrågad resurs, som skulle kunna öka intresset för deltagande ur andra nationer.

Möjligheterna att genomföra markoperativa övningar av större storlek förutsätter dock en omfattande planering och att området ej nyttjas mellan övningarna. En planering som innebär en större (tillämpad) övning vart 3–6 år torde inte vara orimlig. Mellanliggande år kan då användas för övningar av mindre omfattning med övningsverksamhet av främst formell karaktär (vinter och mörkerutbildning).

En satsning på denna typ av verksamhet i området förutsätter att Sverige har de resurser som kommer att krävas i rollen som värdnation (Host Nation Support – HNS). Här rör det sig främst av logistikresurser som exempelvis:

- Stöd med resurser för genomförande av förbands-, förnödenhets- och personaltransporter. Här kan efterfrågan handla om såväl transportresurser, tillgång till terminaler och annan infrastruktur och stöd med ledningsresurser.
- Stöd med förnödenhetsförsörjning, icke nationsspecifik materiel som livsmedel, drivmedel, standardreservdelar, sjukvårdsmateriel, kartor, tvätt etc.
- Stöd med teknisk tjänst främst generell reparationskapacitet (materiel och infrastruktur för ledningssystem) och bärgningsresurser.
- Stöd med hälso- och sjukvårdstjänst: akuttransporter, akutvård och vårdplatser.
- Iordningställda och miljömässigt anpassade grupperings- och förlägningsplatser.

Sammantaget bedöms gemensamma övningar mellan svenska och andra länders förband kunna bidra kraftigt till utvecklingen av de svenska förbandens interoperabilitet och förmågor.

En möjlig konsekvens av ökad internationell övningsverksamhet är en minskad tillgång till övningsområden för vår egen verksamhet. I detta sammanhang är relationen mellan antalet förband och antalet övningsområden ett viktigt utgångsvärde. Då Försvarsmaktens organisation efter försvarsbeslut 2004 ännu ej är känd kan effekten av detta svårligen bedömas.

Luft

En utökad internationell flygverksamhet i Norrland bedöms på olika sett bidra till att stärka våra flygstridskrafterns förmåga inom flera områden. Erfarenhetsutbyte med andra länder underlättas och kan ge betydelsefulla kunskaper för utveckling av våra egna flyg, inte minst avseende interoperabilitet som är en absolut avgörande förmåga vid internationella insatser. En internationell flygverksamhet i Norrland bedöms kunna bidra positivt till en eventuell etablering av en framtida europeisk flygskola i Sverige eller på Nordkalotten. Att genomföra en ökad internationell flygövningsverksamhet i Norrland bedöms också minska kostnaderna för att erhålla en internationellt efterfrågad förmåga för de svenska flygstridskrafterna.

Mängdträning i internationella samövningar har visat sig vara en absolut förutsättning för att erhålla en internationell förmåga för att kunna delta i internationella insatser. Internationell samövning ger oss viktiga kontakter, förståelse samt tillgång till andra nationers kunskaper och erfarenheter vilket är väsentligt i uppbyggandet av en internationell förmåga.

Ur ekonomisk synvinkel skulle internationella samövningar enligt ovan vara gynnsamma för flygstridskrafterna vad avser utveckling av den internationella förmågan, då kostnaderna för att inhämta kunskapen blir lägre om vi bjuder in andra nationer än om vi övar utomlands. Inför en insats med exempelvis SWAFRAP JAS39 behövs övningsverksamhet av ovan beskriven art oavsett om den bedrivs inom eller utom Sveriges gränser.

De flesta flygvapen i Europa tenderar att minska i omfattning samtidigt som kraven på att kunna verka såväl med som mot stora förband lever kvar. Ett nyttjande av ett gemensamt flygövningsområde tillsammans med deltagare från andra nationer skulle även bidra till att tillgodose vårt nationella behov av att öva med många deltagande enheter i en och samma övning.

Fler övningstillfällen tillsammans med andra nationer ger oss en ökad möjlighet att öva mot utländska flyg- och markburna system vilket skulle ge oss ökade kunskaper och förmåga att verka mot dessa system. Vidare erhåller vi sannolikt även större möjligheter att få öva mot andra nationers övningsmateriel.

Fler internationella samövningar ger dessutom Försvarmakten en bättre möjlighet att värdera och validera vår egen förmåga. Specifika verksamhetsområden utöver normal flygövningsverk-

samhet som skulle kunna vara intressanta för utländska försvarsmakter kan vara telekrigsområdet, Unmanned Aerial Vehicles (UAV), Forward Air Controllers/ Tactical Air Control Parties (FAC/TACP) samt inom rymdområdet.

Sjö

Behovet av att skapa en internationell materiell anpassning och motsvarande samövningar föreligger för förband ur samtliga försvarsgrenar. På motsvarande sätt som inom mark- och luftområdet är den svenska marinens deltagande i internationell verksamhet omfattande och bedöms även fortsättningsvis öka. Redan idag bedrivs omfattande internationell övningsverksamhet främst i södra Östersjön, men även i norra Östersjön samt i Västerhavet.

Behoven av mängdträning i internationella samövningar för att erhålla en internationell förmåga att kunna delta i internationella insatser är lika stora för marinen som för armé och flyg.

På motsvarande sätt finns även för marinen en stor potential i ett utvecklat och utökat internationellt militärt deltagande på svenskt sjöterritorium alternativt internationellt hav i Sveriges närhet. De fördelar och möjligheter som redovisats för mark och luft gäller således i princip även för marinen.

Testverksamhet

Det svenska försvarets volym riskerar på sikt bli så liten att helt exklusiva testanläggningar blir mycket svåra att finansiera. Ett samutnyttjande av dessa anläggningar med andra nationer ger ökade möjligheter att vidmakthålla anläggningarna och skapar sannolikt även bättre förutsättningar för att minimera kostnaderna för egen verksamhet vid anläggningarna. Ett samarbete med andra länders liknande anläggningar skapar möjlighet för dessa att komplettera varandras funktioner och därmed undvika dyrbar dubblering. Ett byte av test- eller övningsområden mellan olika försvarsgrenar skulle också kunna genomföras.

Vid internationella samarbetsprojekt inom materielområdet kan Sverige dra fördel av att kunna erbjuda en kvalificerad testanläggning. Detta kan exemplifieras med det multinationella jaktrobot-

projektet METEOR, där Vidsel sannolikt kommer att utnyttjas för testverksamhet.

6 Begränsningar

Egen verksamhet

En möjlig konsekvens av ökad internationell övningsverksamhet är en minskad tillgång till övningsområden för Försvarmaktens egen nationella verksamhet. I detta sammanhang är relationen mellan antalet förband och antalet övningsområden ett viktigt utgångsvärde. Då Försvarmaktens organisation efter försvarsbeslut 2004 ännu ej är känd kan effekten av detta inte bedömas. Frågan kräver dock vidare beredning. Även avseende miljöfaktorernas påverkan på övningsområdenas nyttjande kan en möjlig konsekvens vara att en utökad internationell verksamhet ställs mot Försvarmaktens egen nationella verksamhet. Mer om detta nedan.

Miljöregler

Stora delar av Försvarmaktens verksamhet regleras genom tillståndsprövning eller anmälan av miljöfarlig verksamhet enligt Miljöbalken (9 kap.) t.ex. flygplats- och hamnverksamhet samt skarpskjutning på övnings och skjutfält. Vissa tillstånd är generella och långsiktiga, t.ex. avsteg från terrängkörningslagen. Andra tillstånd har annan karaktär, t.ex. tillstånd att skjuta skarp ammunition under viss tid från specificerad plats.

Förfarandet vid tillståndsprövning regleras i Miljöbalken (16 kap.). Erhållande av ett tillstånd och större omprövningar av erhållet tillstånd är en process över flera år, mindre ändringar av ett befintligt tillstånd tar minst 6 veckor. Militär verksamhet prövas av Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation (i första instans). Den som söker tillstånd skall vara verksamhetsutövare. I de fall flera verksamheter är knutna till samma plats, är en av verksamhetsutövarna ansvarig för den samlade verksamheten.

Generalläkaren är tillsynsmyndighet för Försvarmaktens verksamhet och har att kontrollera att Försvarmakten följer givna tillstånd. Försvarmakten kan knappast svara upp mot tillsyns-

myndigheten om Försvarsmakten saknar befälsrätt över all verksamhet som inryms i ett givet tillstånd.

I vissa fall kan önskemålen om internationell test- och övningsverksamhet komma att ställas mot Försvarsmaktens egen nationella verksamhet. De maximala nivåerna för ett tillstånd kanske nås av Försvarsmaktens egen verksamhet varvid utländska önskemål måste avvisas. Av detta följer att generella tillstånd ej kan lämnas. Önskemålen måste övervägas i varje enskilt fall.

Om ovanstående spelregler följs torde det finnas möjlighet att tillåta viss utländsk militär verksamhet på våra skjut- och övningsfält. Dock kan inte några generella löften ges. Det måste, från fall till fall, kontrolleras att önskad verksamhet inklusive övningstider samt önskat medförande/utnyttjande av vapen, annan militär utrustning, drivmedel etc. ryms inom de tillstånd Försvarsmakten har. Alternativt erfordras att Försvarsmakten ansöker om ett ändrat tillstånd eller vid smärre avvikelser anmäler en mindre ändring av befintligt tillstånd till tillsynsmyndigheten.

Juridiskt ramverk

En internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium ställer normalt krav på en avtalsreglering av ett antal frågor som reglering av jurisdiktion, skadestånd med mera. Dessa frågor kan regleras av ett bi- eller multilateralt avtal för varje test- och övningsverksamhet eller av det så kallade Pff-avtalet (Partnership for Peace – Status of Forces Agreement eller kort Pff SOFA). Den vedertagna internationella praxisen är att använda Pff-avtalet för att reglera all form av militär verksamhet mellan två stater som båda undertecknat avtalet.

Sverige har undertecknat Pff-avtalet men har valt att begränsa avtalets tillämpningsområde jämfört med internationell praxis, bland annat tolkar Sverige avtalet som tillämplbart endast vid så kallade Pff-övningar eller övningar i Pff:s anda. Nuvarande svensk tolkning medger alltså inte att avtalet tillämpas vid andra aktiviteter eller enbart bilaterala övningar.

I december 2003 lades betänkandet "Rättslig status vid samverkan inom Partnerskap för fred och EU:s krishantering m.m. – en översyn" (SOU 2003:117) fram. Betänkandet föreslår ett antal åtgärder för att harmonisera den svenska lagstiftningen med Pff-avtalet för att möjliggöra en vidare tillämpning av avtalet vilket

möjliggör att det kan tillämpas vid alla militära aktiviteter mellan Sverige och annan stat vilken undertecknat Pff-avtalet. Betänkandet ligger för närvarande ute på remiss.

Den nuvarande svenska tolkningen medför betydande merarbete för berörda svenska myndigheter, främst Försvarsmakten och påverkar myndighetens internationella arbete på ett negativt sätt. Vid flera tillfällen har internationellt utbyte ifrågasatts eller till och med blockerats av utländska motparter med hänvisning till de snäva svenska tolkningarna. Försvarsmaktens uppfattning är att dessa uppfattningar hos utländska motparter förstärkts under de senaste två åren.

En harmonisering av den svenska tillämpningen till en vedertagen internationell tillämpning är ett viktigt verktyg för Försvarsmaktens fortsatta internationalisering i syfte att uppfylla de politiskt ställda målen. En sådan harmonisering bedöms vidare vara av yttersta betydelse för de praktiska möjligheterna att bedriva en utökad internationell militär test- och övningsverksamhet.

Dock avses den reservation Sverige angav vid tillträddandet till Pff-SOFA:n kvarstå efter en svensk harmonisering. Denna reservation kan även i fortsättningen orsaka problem då överenskommelser skall ingås med utländska motparter då de inskränkningar som reservationen medför kan hävdas medföra inskränkningar i t.ex. en utländsk förbandschefs möjligheter att upprätthålla ordning och disciplin i sitt förband. Detta har påtalats av utländska samarbetspartners under avtalsförhandlingar. En följd av reservationen skulle kunna vara att länder med uppfattningen att reservationen medför hinder väljer att inte samarbeta med Sverige avseende övningar etc.

Regelverk

Genomförandet av internationell övningsverksamhet kräver för närvarande regeringens tillstånd. Även inledandet av förhandling med utländsk motpart kräver regeringens tillstånd. Detta innebär vissa begränsningar i de nuvarande möjligheterna att erbjuda övningar på svenskt territorium. En översyn och förenkling av regelverk och rutiner bedöms kunna förenkla och förbättra Försvarsmaktens möjlighet att kunna diskutera och planera övningsverksamhet på svenskt territorium med utländska motparter.

Även för många andra typer av aktiviteter krävs samhällets tillstånd. Ett exempel är bärande av skjutvapen. Här finns tillstånd för Försvarsmakten och polisen med flera. Det måste, från fall till fall, kontrolleras att önskad verksamhet samt önskat medförande/utnyttjande av vapen, annan militär utrustning, drivmedel etc., rymms inom de tillstånd Försvarsmakten har. Alternativt erfordras att Försvarsmakten ansöker om särskilt tillstånd, om sådant ej föreligger. På motsvarande sätt krävs tillstånd inom miljöområdet för att bedriva militära aktiviteter.

Försvarsmakten är en rikstäckande myndighet som innefattar samtliga militära förband och enheter, Försvarsmakten hyr den mark och de anläggningar som den brukar utom vad avser så kallad civil mark där markägarens tillstånd krävs.

Regelverket i kombination med komplexiteten vid genomförande ställer stora krav på långsiktighet vid planeringen av verksamheten. I detta sammanhang bör frågan om när i planeringsprocessen, och i vilken form, tillståndsinhämtning skall ske, lyftas fram.

7 Huvudmannaskap

Militär verksamhet, nationell som internationell, ställer stora krav på den genomförande verksamhetsledaren inte minst avseende logistik, samverkan mellan olika myndigheter samt kontroll av tillstånd och regelverk.

Internationell militär verksamhet på svenskt territorium, ställer också stora krav på säkerställandet av kvaliteten i verksamheten. De utländska försvarsmakter som kan komma att bedriva verksamhet på svenskt territorium kommer att förvänta sig och utgå från att det är Försvarsmakten som är deras motpart. Såväl för att säkerställa kvaliteten i verksamheten (och därmed Försvarsmaktens internationella anseende) som för att möjliggöra för de positiva utvecklande faktorer som redovisats ovan, måste Försvarsmakten vara verksamhetsledare. På så sätt tas också möjligheten till kostnadseffektivitet tillvara liksom spridningen av de fasta kostnaderna.

Tillstånd att bedriva militär verksamhet på vårt territorium bör således vara förbehållet Försvarsmakten och ej kunna ges till andra verksamhetsledare. Undantag från denna regel för viss verksamhet

(testverksamhet) bör dock även fortsättningsvis kunna lämnas till några stödjande försvarsmyndigheter såsom FMV och FOI, likväl enstaka företag eller enstaka verksamhet inom försvarsindustrin.

Ovanstående innebär att Försvarsmakten anser att utländsk militär verksamhet i Sverige skall bedrivas inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet. Detta innebär, i sin tur, att denna verksamhet måste ledas av Försvarsmakten.

Övnings- och skjutfält i norra Sverige med anledning av internationellt utnyttjande. (GRO)

Ett utökat nyttjande avseende internationell övningsverksamhet kräver att uppfattningen kan ensas om vad som skall ligga till grund för kriterier för vilka övnings- skjutfält (Ö/S) som skall vidmakthållas och utvecklas samt vilka som skall avyttras. I detta ligger också att ekonomiska beräkningar avseende främst hyreskostnader och ev. behov av nyinvesteringar skall kunna redovisas.

Beskrivning/krav Ö/S (generellt)

1. *Säkerställ FM:s långsiktiga övningsmöjligheter.* FM skall behålla/utnyttja de områden som medger övningar, såväl nationella som internationella, med större förband (Armé, Marin och Flyg). Vissa markområden bör gränsa till sjö/hav- och flygövningsområden.
2. *Internationell samövning* kräver dessutom bl.a. att i ett operativt koncept ha tillgång till områden med hamnar, flygfält, bra infrastruktur civilt och militärt med sjöövningsområde, flygövningsområde mm.
3. *Förband och skolor* skall ha tillgång till ”närovningsområde” för sin produktion med bl.a. skjutbanor för grundläggande utb. och skyddsavutbildning. Stridsövningar och förbandsutbildning med skarpskjutning genomförs på Ö/S. Anläggningar för strid i bebyggelse, NBC och fordonsutbildning är andra viktiga delar och som bör finnas i alla delar av landet.
4. *För bemärks- och frivilligutbildningen* erfordras ett antal civila skjutbanor samt mindre Ö/S för stridsutbildning med skarp ammunition för att säkerställa möjligheterna för en rationell produktion.

Permanent restriktionsområden i luften måste finnas till alla dessa fält.

Vilken servicenivå skall finnas på Ö/S?

De servicenivåer som finns idag är fastlagda i HKV skrivelse 2000-12-13, 13900:76937 och innebär att fyra nivåer (1-4) används (1= full service). Detta uppfattas som lämpligt och begreppen kan nyttjas även framgent.

Servicenivåer som är angivna för Ö/S bör ses över vid en utökning med internationell verksamhet.

Underlag

Detailunderlag finns inom HKV i följande produkter: LVI, förbandskort, verksamhetsplatskort och FORTV underlag i deras nya fastighetsplan.

Total hyreskostnad för alla FM:s övning- och skjutfält i perioden fram till 2008 uppgår till ca 325 mkr /år.

Redovisat underlag (endast efterfrågade fält i Norrland samt Älvdalen)

I tabellen redovisas viktiga grundvärden för FM:s Ö/S idag och vad hyreskostnaden är. Av tabellen framgår också planerade investeringar enl. LVI t.o.m. 2007.

Fäit/ förband	Storlek (HA) servicenivå	Skarpskjutning/ typ	VPL- förläggning	Matsal/kök	Spolhall/ Mack/ Vårdlokal	ARA- förläggning	Miljöaspekter	Hyra kkr	Planerade inv. (kkr) till 2007
I 19									2153
Lomben- med Orrträskskjutfält med läger Grubbnäsudden	6310 + 915 = 7225 Servicenivå 1	Skjutning med all övningssam. Skjut- ning med skarpam, art, grk, strf, flyg m.m. Inga begräns- ningar idag avse- ende skjutdagar	193	Kök och matsal med 140 sittplatser	Drivmedelsanl äggning och övningshall	Nej, hotell Kalix 30 km	Tillståndsprövning g påbörjad inlämnas före 2005-12-31	6121	
KUSTRÅSK	2838 Servicenivå garnisonsnära 18 km till I 19	Skjutning med all övningssam. Skjutning med skarpam art, grk, strf, flyg m.m. Inga begräns- ningar idag avse- ende skjutdagar	Nej, I 19	Nej, I 19	Nej, I 19	Boden	Ansökan inlämnad 2002-06-17	3696	
TÄME	700 Servicenivå 1	Skjutning med all skarp- och övningssam.	150 pl	Kök och matsal 120 pl	Ja	Ja, 30 pl	Tillstånd 1999-05-28. 200 dagar/år	4883	
KALIXFORS	10850 Servicenivå 1	Skjutning med all övningssam. Skjut- ning med skarpam art, grk, flyg m.m.	140 pl	Kök och matsal 100 pl	Nej	Nej	Tillstånd 1997- 02-05 230 dagar	3095	
SAKKARAVAARA	1500	Skjutning med all övningssam. Skjut- ning med skarpam art, grk m.m.	Nej	Nej	Nej	Nej	Ej prövat, planerad avveckling 2005- 12-31		

Fäit/ förband	Storlek (HA) servicenivå	Skarpskjutning/ typ	VPL- förläggning	Matsal/kök	Spolhall/ Mack/ vårdlokal	ARA- förläggning	Miljöaspekter	Hyra kkr	Planerade inv. (kkr) till 2007
BODEN Södra	16300 Servicenivå garnisonsnära	Skjutning med all övningsam. Skjutning med skarpam art, grk, strf, flyg m.m. Inga begräns- ningar idag avse- nde skjuttdagar	Nej, I 19	Nej, I 19	Nej, I 19	Boden	Ansökan inlämnad 2002- 06-17	9313	
Bodens övningsområde	3100 Servicenivå garnisonsnära	8 områden Närövning samt skjutbanor Grupp- eringsplatser bl.a. art, grk, lv m.m.	150 pl	Matsal 150 pl	Nej	Boden	Ansökan inlämnad 2002- 06-17		
F 21									
JUNKÖN	1218	Flygmål						313	
VIDSEL BAS TO				RFN		96			
SKYDDC									
Umeå skjält									
I 5		NBC+ skjutbanor					Tillstånd finns	5273	1475
NÄRÖVN	755	Skjutbana						5619	
GRYTAN	4489	Art+stridsford 110 dag	192	Utskick från I 5 + kök		70	Tillstånd finns	7693	
DAGSÅDALEN	1107	Stridsskjutning 219dag		Utskick från I 5			Tillstånd finns	2139	
F 4									
FRÖSÖNS SKJF	200		nej					487	
K 4		SIB						112	784

Fält/ förband	Storlek (HA) servicenivå	Skarpskjutning/ typ	VPL-förläggning	Matsal/kök	Spolhall/ Mack/ Vårdlokal	ARA-förläggning	Miljöaspekter	Hyra kkr	Planerade inv. (kkr) till 2007
ARVIDSJAUR	7289	Art, stf 90 m.m. 310 dag	0 Tätt komp	0			Tillstånd finns	3518	
Fält/ förband	Storlek (HA) servicenivå	Skarpskjutning/ typ	VPL-förläggning	Matsal/kök	Spolhall/ Mack/ Vårdlokal	ARA-förläggning	Miljöaspekter	Hyra kkr	Planerade inv. (kkr) till 2007
A 9									410
ÄLVDALEN	54008	Art+stridsford, flyg m.m.	500 i kasern	Ja	Ja		Ny prövning pågår	17872	
SUMMA: 80729									

Inriktning på sikt (ej fastställd)

Vidmakthåll och utveckla fält enligt nedan:

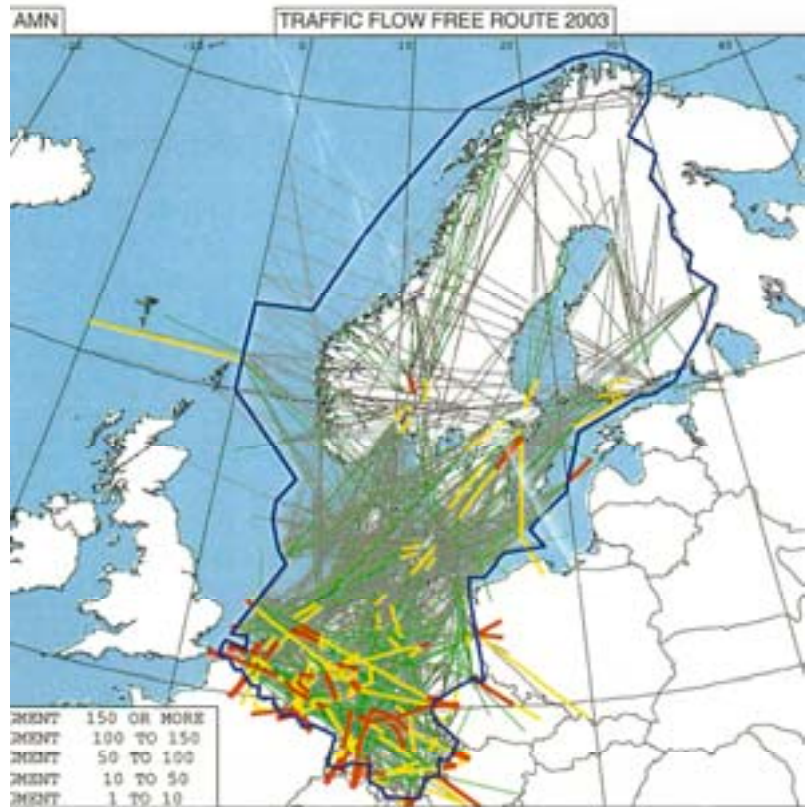
- Riksskjutfält” (= sammanhängande områden alt. enskilda fält för större förbandsverksamhet) **3–4 st (totalt 10 fält)**
- Regionala skjutfält (små eller större fält för skarpskjutning och/eller manöver) **10–15 st**
- Närövningsfält (i anslutning till förband/skola) **20–25 st**

Till detta kan i vissa områden särskilda övnings/skjutområden behöva tillföras. **10 st**

En stor vinst med detta förutom sänkning av hyreskostnaden är också möjligheterna att minska personalkostnaderna för drift.

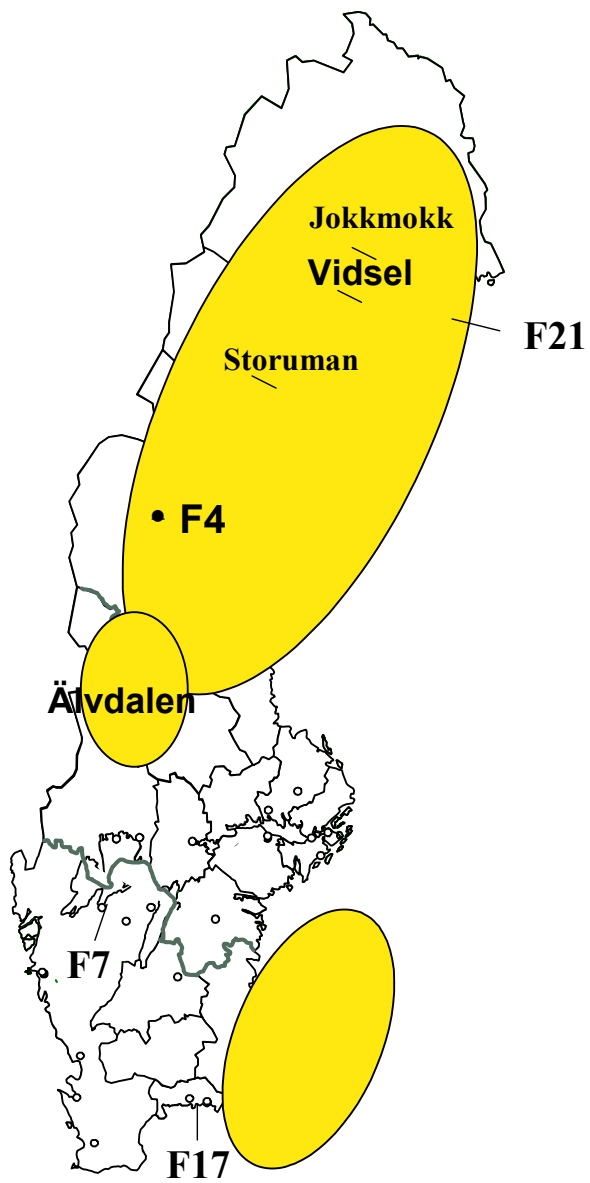
Det är betydelsefullt att utse vilka fält som skall ha status av ”riksskjutfält” och kanske också fält som är betydelsefulla för den internationella övningsverksamheten.

Underbilaga 1.2

Ovan presenterad karta över Sverige beskriver civila flygvägar enligt en studie genomförd i Bryssel. Kartan visar var den civila flygverksamheten är intensivast och visar att flygverksamhet i Norrland har goda förutsättningar och kan genomföras på alla höjder utan större konflikt med civil luftfart.

Kartan nedan (principskiss) visar Försvarsmaktens uppfattning om lämpliga flygövningsområden.

Försvarets materielverks underlag till

”Utredningen av utvecklingen av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium”

Missiv

Datum

2004-04-15

FMV beteckning

VL 02 330:19490/04

Er referens

Försvarsdepartementet, Karl Leifland

FMV tjänsteställe, handläggare

Kund/Planering, L-G Larsson, 08-782 6178

VGL VoV Utveckling, P-O Almstedt, 013-243304

Ert datum

2004-01-14

FMV föreg. datum

2004-03-01

Er beteckning

Dnr 04-6

FMV föreg. beteckning

Op VL Prod

02 330:10482/04

(1 bilaga och 7 underbilagor)

Ärende

Regeringen beslutade den 11 december 2003 om kommittédirektiv (Dir 2003:127) rörande ”Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium”. Till utredare utsågs Karl Leifland. Utredaren har i skrivelse 2004-01-14 (Dnr 04-6) hemställt om FMV underlag och förslag till utredningen. FMV preliminära underlag inlämnades till utredaren 2004-03-01.

Denna skrivelse, med bilagor, utgör FMV slutliga underlag och ställningstagande.

I enlighet med utredningsdirektiven är FMV slutliga underlag i huvudsak inriktat mot Norrland och därmed provplats Vidsel.

Redovisning av nuläget och befintliga verksamheter

Verifiering och validering (VoV) är en av kärnverksamheterna inom FMV materielanskaffningsprocess i syfte att säkerställa de, av Försvarsmakten, angivna målsättningarna för materielssystemen. Huvuddelen av den VoV-verksamhet som genomförs med FMV egna provresurser sker vid provplatserna Malmen (flygsystem), Karlsborg/Skövde (markstridssystem) och Vidsel (robotsystem).

Under senare år har FMV VoV-organisation genomgått såväl omorganisation, personalreduceringar som införande av nytt, med övriga FMV gemensamt, arbetssätt i syfte att rationalisera verksamheten. Kostnadseffektiviteten inom VoV-organisationen bedöms vid en internationell jämförelse vara hög.

Efter genomförda åtgärder har provplatserna Malmen och Karlsborg/Skövde bra beläggning och ekonomiskt bra resultat. Provplats Vidsel utnyttjas dock långt under sin potential vilket skapar obalans mellan kostnader och intäkter samt medför svårigheter att bibehålla och utveckla personalens kompetens.

Årskostnaden för provplats Vidsel är ca 160 MSEK vid en bemanning och ett vidmakthållande som ger anläggningen den flexibilitet och det tjänsteutbud som är efterfrågat. Av detta bekostas ca 80 MSEK av Försvarsmakten via den så kallade "basplattan" som omfattar infrastrukturkostnaden för provplatsen. Resterande ca 80 MSEK erhålls via intäkter för genomförd provverksamhet. Under de senaste fem åren har utländska kunders verksamhet svarat för ca 7 % av årskostnaden för Vidsel.

För att minska basplattan för Vidsel (och därmed belastningen på Försvarsmaktens ekonomi) krävs motsvarande ökning av uppdragsvolymen vilket endast kan ske via en ökad andel utländska kunder vid provplatsen.

Internationell utveckling

En begränsad mängd av VoV-verksamheten vid provplatserna Vidsel och Karlsborg/Skövde genomförs på uppdrag från utländska kunder. För att öka det utländska utnyttjandet av främst Vidsel har marknadsföringen mot internationella kunder intensifierats. Mellan FMV och Rymsbolaget har avtal tecknats för att gemensamt marknadsföra provplats Vidsel och Esrange under namnet NEAT (*North European Aerospace Test Range*).

Inom WEAG är ”*Sub Group Test Facilities*”, SGTF, medlemsländernas samarbetsorgan beträffande provresurser och provplatser. De olika ländernas provresurser beskrivs i en databas i vilken även de svenska resurserna ingår vilket möjliggör ett ökat utnyttjande av dessa. Ett MoU ”*The Mutual Use of Test Facilities*” har skapats som utgör ett paraplyavtal som reglerar hur deltagarländerna kan utnyttja varandras provresurser.

EU-rådet beslutade hösten 2003 att en europeisk byrå för försvarskapacitetsfrågor, försvarsmaterielsamarbete, försvarsindustri-frågor och försvarsrelaterad F&T skall inrättas under 2004. För närvarande pågår arbete med att ta fram de konkreta förutsättningarna för det EU-beslut som skall initiera bildandet av byrån.

Byrån kommer bland annat ägna sig åt att identifiera väsentliga strukturfrågor, vilka är av vikt för en effektiv förmågeutveckling och ett rationellt samarbete inom Europa.

Materielanskaffning, försvarsindustristruktur med mera kommer att vara frågor på den nya myndighetens dagordning. Rådande strukturproblem, beträffande infrastrukturen för provning och evaluering av försvarsmateriel, har aktualiserats under arbetet inför EU-myndighetens upprättande. De svenska resurserna utgör här en inte oväsentlig del av Europas samlade resurser. Framförallt framstår de svenska resurserna från vissa miljö- och tillgänglighetsmässiga synvinklar som unika. (Subarktiskt klimat och tillgång till stora glest befolkade arealer).

Utvecklingsmöjligheter

FMV förslag till hur verksamheten vid Vidselanläggningen skall utvecklas bygger på att befintliga förmågor utvecklas och anpassas till de förändrade kundbehoven, att nya tjänster och förmågor anpassas till bland annat Nätverksbaserat Försvar (NBF), att internationell samverkan utvecklas samt att samtliga tjänster marknadsförs aktivt.

Den föreslagna utvecklingen av Vidsel ger en provplats anpassad såväl till det svenska VoV-behovet (styrda vapen och vapenintegration, validering av NBF bland annat Demo 05/06, provplats för UAV/UCAV, EW-provplats) som till framtida internationella behov (europeisk AMRAAM-provplats, klimattester, provningstjänster vid export av RBS 23 och JAS 39 Gripen, provning av rymdtransportsystem, internationella samverkansprogram). Därut-

över säkerställs Vidsel som strategisk resurs med hög tillgänglighet för den nya omstrukturerade Försvarmaktens behov av operativ validering av internationella insatsförband i realistisk telekrigsmiljö.

Förutsättningsskapande åtgärder

En aktiv information och marknadsföring av provfaciliteterna är grundläggande för en utökad andel utländsk VoV-verksamhet vid FMV provplatser. Dessutom måste det internationella samarbetet inom WEAG och EU:s försvarsmaterielsamarbete utnyttjas samt svenska provplatser lyftas fram inom internationella samarbetsprojekt som t ex Meteor. För detta krävs, förutom att frågorna är förankrade inom Försvarmakten och FMV, även ett politiskt stöd.

Övriga förutsättningsskapande åtgärder är bland annat att tillståndsgivningsprocessen förenklas, att regelverket i PfP SOFA kan användas fullt ut vid militär testverksamhet, att flexibel prissättning kan tillämpas vid internationellt utnyttjande av provplatserna, att nödvändiga investeringar vid provplatserna genomförs samt att sökta miljötillstånd erhålls.

Även en utökad internationell militär övningsverksamhet på svenskt territorium medför fler möjligheter att få utländsk verksamhet vid provplats Vidsel genom till exempel basering av flygförband och förbandsskjutning av robotar.

FMV ställningstagande

Verifiering och validering är en av kärnverksamheterna inom FMV materiel-anskaffningsprocess. VoV-verksamheten säkerställer att materiel och system innehåller kravställd förmåga, funktion och uthållighet, samt att de har erforderliga egenskaper för integration och tillgänglighet till andra system. För genomförandet av VoV är FMV provplatser en strategisk resurs i vilka stora investeringar under lång tid gjorts i tekniska system och infrastruktur.

Kostnadseffektiviteten inom FMV VoV-verksamhet är i dag vid en internationell jämförelse hög. Beläggningen vid provplats Vidsel är dock för låg vilket påverkar provplatsens ekonomi och personalens kompetens negativt.

Det inhemska (Försvarmakten, FMV och svensk försvarsindustri) utnyttjandet av provplatserna förväntas inte öka inom överskådlig

framtid. Behov av provplatserna finns för framtida inhemsk VoV-verksamhet men volymen av denna riskerar bli så liten att provplatserna inte enbart kan försörjas av denna vare sig ekonomiskt eller kompetensmässigt.

För att behålla och utveckla provplatsernas förmåga, och därigenom säkerställa våra egna möjligheter att genomföra nödvändig VoV-verksamhet, krävs att det internationella utnyttjandet av provplatserna ökar. Detta är särskilt uttalat för provplats Vidsel. Denna provplats har ur ett europeiskt perspektiv unika resurser i form av miljö och luftrum. Den framtida rollen för provplats Vidsel bedömer FMV, med hänsyn till internationell utveckling och marknadsbedömning, vara en europafråga där det nationella perspektivet är ett av flera.

Genom FMV provplatser har idag Försvarmakten, FMV och inhemsk försvarsindustri hög tillgänglighet till oberoende VoV-resurser med efterfrågade förmågor och hög teknisk kompetens. Provplatserna har goda utvecklingsmöjligheter att möta framtida krav såväl från inhemska som internationella kunder.

Ett antal förutsättningsskapande åtgärder för ökat internationellt utnyttjande av FMV provplatser har identifierats. FMV förordar ett genomförande av dessa åtgärder.

Redovisade åtgärder och marknadsbedömning ger en samlad bild som ser påfallande positiv ut. Förväntningarna på ekonomiska resultat måste emellertid vara realistiska. I närtid är den största vinsten med ökat antal externa kunder ökade möjligheter att bibehålla och utveckla provplatsernas kompetens för våra egna behov. För detta måste en flexibel prissättning kunna tillämpas. På längre sikt finns vid ökat internationellt utnyttjande av provplatserna goda möjligheter att minska Försvarmaktens kostnader för driften av provplatserna.

FMV uppfattning är att nuvarande ägarstruktur och huvudmannaskap för provplatserna tills vidare skall behållas.

Rörande underlaget till utredaren från Försvarmakten och länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten så har FMV intet att erinra.

Beslut i detta ärende har fattats av tf Verksamhetsledare Jan-Olof Lind. I den slutliga handläggningen av ärendet har deltagit Lars-Gustav Larsson ur Kund/Planering, Samordningsledare Planering Håkan Neckman, enhetsledare KC VoV Peter Kivikari, Verksamhetsgruppledare VoV Utveckling Per-Olof Almstedt samt Operativ

Verksamhetsledare Produktion Staffan Näsström, den sistnämnda föredragande.

FÖRSVARETS MATERIELVERK

Jan-Olof Lind

Staffan Näsström

Bilaga 1: FMV slutliga underlag avseende utnyttjandet av FMV provplatser (främst Vidsel) vid internationell test- och övningsverksamhet.
(7 underbilagor)

Sändlista

Regeringskansliet (utredningen Fö 2003:05)

Som orientering

Försvarmakten
Länsstyrelsen i Norrbottens län
Länsstyrelsen i Västerbottens län

Inom FMV

VL
Op VL Produktion
Op VL Resurs
Op VL Kommersiellt
HE Gemensamma kompetenser
Kund/Planering
VOL VoV-produkter
VOL Flygsystem
VOL Fysisk Infrastruktur
SACO-rådet vid FMV
Försvarfsförbundet vid FMV
SEKO försvar FMV
OFR/O Samverkansorgan vid FMV

UTREDNINGSUUNDERLAG

FMV slutliga underlag rörande utnyttjande av FMV provplatser (främst Vidsel) vid internationell test- och övningsverksamhet

Bilaga 1

1	SAMMANFATTNING	140
2	UPPDRAGET	142
3	NULÄGESBESKRIVNING	143
3.1	Provplats Malmen	143
3.2	Provplats Vidsel	145
3.3	Provplats Karlsborg/Skövde.....	148
4	INTERNATIONELL UTVECKLING	151
5	MARKNADSBEDÖMNING	152
6	BEFINTLIGA VERKSAMHETER	155
6.1	Provplats Malmen	155
6.2	Provplats Vidsel	156
6.3	Provplats Karlsborg/Skövde.....	156
7	NYA VERKSAMHETER	157
7.1	Verifiering och validering samt förbandsverksamhet av främst flygsystem i variabel telekrigsmiljö (EW- provplats).....	158
7.2	Verifiering och validering samt förbandsverksamhet med UAV/UCAV (Unmanned Combat Aerial Vehicle) ...	158

7.3	Verifiering och validering av slutfasstyrd ammunition/indirekt eld.....	159
7.4	Prov med bekämpning av markmålsrobotar.....	159
7.5	Europeisk AMRAAM- provplats.....	159
7.6	Validering av NBF (nätverksbaserat försvar) och provplats för nya demonstratorer (ex Demo 05/06).	160
7.7	Provning för rymdindustrin	160
7.8	Verifiering och validering av robotsystem med långa räckvidder	161
7.9	Verifiering och validering samt förbandsverksamhet i samband med export av JAS39 Gripen, Bamse, RB15 m.fl.	161
7.10	Validering av förband för internationella insatser.....	161
7.11	Verifiering och validering av vapen och motmedel av typen laser/mikrovågor med hög effekt (HPM).....	162
7.12	Övrig civil provning	162
7.13	Stöd för europeisk pilotutbildning.....	162
8	FÖRUTSÄTTNINGSSKAPANDE ÅTGÄRDER	163
8.1	Ökning av marknadsföringen externt och informationsspridning internt inom FMV och Försvarsmakten	163
8.2	Flexibilitet i prissättningen	164
8.3	Utbildning och medvetandegörande inom VoV-organisationen vad gäller produktutbud, marknadsföring och kundvård.....	165
8.4	Förenklade rutiner för tillståndsgivning av regeringen.....	166
8.5	Utveckling av samarbetet med Rymdbolaget.....	166
8.6	Utveckling av samarbetet med andra länder (MoU)	166

8.7	Genomförande av investeringar	167
8.8	Miljö tillstånd	168
8.9	Politiskt stöd	169
8.10	Utnyttjande av motköp	169
9	HUVUDMANNASKAP OCH ÄGARFÖRHÅLLANDEN	169

Anmärkning:

Verifiering innebär att kontrollera att ett objekt uppfyller ställda krav enligt en given specifikation.

Validering innebär att kontrollera om ett objekt motsvarar användarens behov (dvs. användbarhet) under givna förutsättningar.

Underbilagor:

1. Genomförd utländsk provning vid Vidsel
2. Internationell VoV-utveckling
3. Svenska provresurser i ett europeiskt perspektiv
4. Analys av förutsättningarna för en EW-range i Sverige
5. Ansökningar enligt miljöbalken
6. Avtal med samebyarna
7. Utlåtande från provplatsens samekontaktman

1 SAMMANFATTNING

Verifiering och validering är en av kärnverksamheterna inom FMV materielanskaffningsprocess. VoV-verksamheten säkerställer att materiel och system innehåller kravställd förmåga, funktion och uthållighet, samt att de har erforderliga egenskaper för integration och tillgänglighet till andra system. För genomförandet av VoV är FMV provplatser en strategisk resurs i vilka stora investeringar under lång tid gjorts i tekniska system och infrastruktur. Huvuddelen av den VoV-verksamhet som genomförs med FMV egna provresurser sker vid provplatserna Malmen (flygsystem), Karlsborg/Skövde (markstridssystem) och Vidsel (robotsystem).

Kostnadseffektiviteten inom FMV VoV-verksamhet är i dag vid en internationell jämförelse hög. Provplatserna Malmen och Karlsborg/Skövde har bra beläggning och ekonomiskt bra resultat. Provplats Vidsel utnyttjas dock långt under sin potential vilket skapar obalans mellan kostnader och intäkter samt medför svårigheter att bibehålla och utveckla personalens kompetens.

Det inhemska (Försvarsmakten, FMV och svensk försvarsindustri) utnyttjandet av provplatserna förväntas inte öka inom överskådlig framtid. Behov av provplatserna finns för framtida inhemsk VoV-verksamhet men volymen av denna riskerar bli så liten att provplatserna inte enbart kan försörjas av denna vare sig ekonomiskt eller kompetensmässigt.

För att behålla och utveckla provplatsernas förmåga, och därigenom säkerställa våra egna möjligheter att genomföra nödvändig VoV-verksamhet, krävs att det internationella utnyttjandet av provplatserna ökar. Detta är särskilt uttalat för provplats Vidsel som med tillhörande provområde och luftrum utgör en unik resurs som har mycket få motsvarigheter i världen.

Genom FMV provplatser har idag Försvarsmakten, FMV och inhemsk försvarsindustri hög tillgänglighet till oberoende VoV-resurser med efterfrågade förmågor och hög teknisk kompetens. Provplatserna har goda utvecklingsmöjligheter att möta framtida krav såväl från inhemska som internationella kunder.

EU-rådet beslutade hösten 2003 att en europeisk byrå för försvarskapacitetsfrågor, försvarsmaterielsamarbete, försvarsindustri-frågor och försvarsrelaterad F&T skall inrättas under 2004. Rådande strukturproblem, beträffande infrastrukturen för provning och evaluering av försvarsmateriel, har aktualiserats under

arbetet inför EU-myndighetens upprättande. De svenska resurserna utgör här en inte oväsentlig del av Europas samlade resurser. Framförallt framstår de svenska resurserna från vissa miljö- och tillgänglighetsmässiga synvinklar som unika. Den framtida rollen för provplats Vidsel bedömer FMV, med hänsyn till internationell utveckling och marknadsbedömning, vara en europafråga där det nationella perspektivet är ett av flera.

FMV förslag till hur verksamheten vid Vidselanläggningen skall utvecklas bygger på att befintliga förmågor utvecklas och anpassas till de förändrade kundbehoven, att nya tjänster och förmågor anpassas till bland annat Nätverksbaserat Försvar (NBF), att internationell samverkan utvecklas samt att samtliga tjänster marknadsförs aktivt.

Den föreslagna utvecklingen av Vidsel ger en provplats anpassad såväl till det svenska VoV-behovet (styrda vapen och vapenintegration, validering av NBF bland annat Demo 05/06, provplats för UAV/UCAV, EW-provplats) som till framtida internationella behov (europeisk AMRAAM-provplats, klimattester, provningstjänster vid export av RBS 23 och JAS 39 Gripen, provning av rymdtransportsystem, internationella samverkansprogram). Därutöver säkerställs Vidsel som strategisk resurs med hög tillgänglighet för den nya omstrukturerade Försvarsmaktens behov av operativ validering av internationella insatsförband i realistisk telekrigsmiljö.

En aktiv information och marknadsföring av provfaciliteterna är grundläggande för en utökad andel utländsk VoV-verksamhet vid FMV provplatser. Dessutom måste det internationella samarbetet inom WEAG och EU:s försvarsmaterielsamarbete utnyttjas samt svenska provplatser lyftas fram inom internationella samarbetsprojekt som t ex Meteor. För detta krävs, förutom att frågorna är förankrade inom Försvarsmakten och FMV, även ett politiskt stöd.

Övriga förutsättningsskapande åtgärder är bland annat att tillståndsgivningsprocessen förenklas, att regelverket i PfP SOFA kan användas fullt ut vid militär testverksamhet, att flexibel prissättning kan tillämpas vid internationellt utnyttjande av provplatserna, att nödvändiga investeringar vid provplatserna genomförs samt att sökta miljötillstånd erhålls.

Även en utökad internationell militär övningsverksamhet på svenskt territorium medför fler möjligheter att få utländsk verksamhet vid provplats Vidsel genom till exempel basering av flygförband och förbandsskjutning av robotar.

Redovisade åtgärder och marknadsbedömning ger en samlad bild som ser påfallande positiv ut. Förväntningarna på ekonomiska resultat måste emellertid vara realistiska. I närtid är den största vinsten med ökat antal externa kunder ökade möjligheter att bibehålla och utveckla provplatsens kompetens för våra egna behov. För detta måste en flexibel prissättning kunna tillämpas. På längre sikt finns vid ökat internationellt utnyttjande av provplatsen goda möjligheter att minska Försvarmaktens kostnader för driften av provplatserna.

I nuvarande situation bedömer FMV den i dag existerande formen för ägande och drift av provplatserna vara den lämpligaste. På längre sikt, vid en avsevärt utökad samverkan inom EU rörande materielanskaffning och VoV för denna, kan olika alternativa internationella lösningar för ägande och drift av genomföranderesurserna för verifierings- och valideringsverksamheten tänkas.

2 UPPDRAGET

Detta utredningsunderlag utgör FMV slutliga underlag till Fö utredning "Utveckling av internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium".

Regeringen beslutade den 11 december 2003 om kommittédirektiv (Dir 2003:127) rörande denna utredning. Till utredare utsågs Karl Leifland. Utredaren har i skrivelse 2004-01-14 (Dnr 04-6) hemställt om FMV underlag och förslag till utredningen. Särskilt har efterfrågats en redovisning av hittillsvarande internationell verksamhet samt en bedömning av utvecklingsmöjligheterna. De miljömässiga aspekterna samt bedömda ekonomiska konsekvenser skall redovisas.

FMV preliminära underlag inlämnades till utredaren 2004-03-01. Det slutliga underlaget skall inlämnas och redovisas för utredaren 16 april 2004.

I enlighet med utredningsdirektiven är FMV slutliga underlag i huvudsak inriktat mot Norrland och därmed provplats Vidsel.

Utredningsunderlaget bygger i grunden på FMV redovisning 2002-06-17 avseende "Försvarets materielverks verksamhet i Vidsel" vilket har uppdaterats och fördjupats på ett flertal punkter bland annat har redovisning av övriga provplatser lagts till liksom internationell utveckling.

I arbetet med utredningsunderlaget har främst deltagit Peter Kivikari, Per-Olof Almstedt, Nils Widén, Bengt Gustavsson och Jan Unander från FMV VoVC samt Håkan Neckman och Lars-Gustav Larsson från FMV Systemledning.

3 NULÄGESBESKRIVNING

FMV anläggningar för verifiering och validering (VoV) finns främst i Linköping (Malmslätt), Vidsel och Karlsborg.

I Linköping verifieras och valideras framför allt system och produkter kopplade till flygområdet. Här finns såväl infrastruktur som kompetens inriktad mot sådan verksamhet. JAS 39 Gripen är i dagslägen det projekt som i särklass kräver mest stöd och verksamhet från provplats Malmen.

Vidsel är främst en anläggning för robotprovning från såväl marken som luften. Anläggningen innehåller avancerad teknisk utrustning såsom målrobotar, ledningscentral och inmätningssystem t ex radar. Anläggningen är också unik på grund av de stora landområden som nyttjas för säker utprovning av flygande provföremål, där överlandskapacitet ofta är att föredra före hav.

FMV provverksamhet i Karlsborg/Skövde hanterar framför allt provningar som rör materiel till arméförbanden. Exempel på detta är stridsfordon, pansarvärnsvapen, ammunition, minröjning samt skydd. Infrastruktur och kompetens är inriktade mot sådan verksamhet.

3.1 Provplats Malmen

Vid provplats Malmen genomförs i dag huvudsakligen flygprov för att validera system av system där flygplan, helikopter och/eller ledningssystem ingår. I detta arbete ingår förutom valideringen av systemen som sådana och deras inbördes samverkan även granskning av användarbeskrivningar och instruktioner för olika personal-kategorier som till exempel flygförare och flygplantekniker. Det vill säga det totala systemets förutsättningar för operativ drift kontrolleras. Denna verksamhet genomförs i så aktuell miljö som möjligt.

Verksamheten innefattar även verifiering av delsystem och system på flygplan och helikoptrar där FMV innehar typcertifikatet

samt med luftfartyg där typcertifikat saknas, det vill säga när flygverksamheten bedrivs på Flygutprovningstillstånd (FUT).

Till en mindre del utförs andra typer av flygprov varierande i komplexitet från apparatprov till utprovning av prototypsystem åt såväl inhemska som utländska kunder. Likaså bedrivs provning med obemannade flygfarkoster (UAV).

Under åren har såväl inhemska som utländska företag och institutioner utnyttjat provresurserna på Malmen för att genomföra egna prov eller för att förbereda egna prov. Så har t.ex. FOI utnyttjat ett befintligt provflygplan för att utveckla en långvägig radar (LORA / Carabas) och EADS har utnyttjat en specialutrustad helikopter för att kunna verifiera ett rymdskytteprojekt (Phoenix)

Verksamheten på Malmen har för närvarande en interimistisk RML-auktorisering som ger tillstånd att genomföra provinstallationer och att genomföra flyg- och systemprov. En fullvärdig RML-auktorisering är under genomförande.

Verksamheten vid provplats Malmen inkluderar också ingenjörskompetens för att dels kunna genomföra provning men också för att kunna ta fram underlag för FUT och SUT (systemutprovningstillstånd) i erforderlig omfattning. I denna verksamhet ingår även kompetens att verka som Flygsäkerhetsinspektionens (FSI) experter vid granskning av flygmateriel för säkring av luftvärdighet.

Vid Malmen finns också en enhet med avancerade provsystem för utbildning och träning av Försvarens piloter som flyger högprestandaflygplan i form av en avancerad humancentrifug DFS (Dynamic Flight Simulator), undertryckskammare mm.

För att kunna genomföra den ovan beskrivna verksamheten finns ett antal provsystem tillgängliga. Dessa utgörs av dels ett eget provflygplan utrustat huvudsakligen för avionikprov, särskilda provflygplan/helikoptrar (från Försvarens inhyrda flygplan/helikoptrar som försetts med icke typgodkänd utrustning/mjukvara oftast i provutförande), inhyrda flygplan/helikoptrar (i standardutförande) samt olika stationära provsystem som till exempel DFS. Provplatsen har också tillgång till en avdelning för mät-, och registreringssystem med kompetens att göra erforderliga installationer i aktuella flygplan och helikoptrar.

Mycket av arbetet vid provplats Malmen sker i nära samarbete med Flygvapnets taktikutvecklingsorganisation (TU). Samarbetet sker dels i samband med ledningssystemprov som till stor del bedrivs från TCL i Uppsala där TU STRIL är baserat och dels på

Malmen där TU JAS är baserat. Samarbete med TU JAS innebär bland annat att TU-personalen utbildas vid provplatsen på nya system och även deltar i provverksamheten. Detta bidrar till att smidigt och säkert införa ny materiel och förmågor i Försvarsmakten. På motsvarande sätt sker ett samarbete mellan helikopterflottiljen (som också är baserad på Malmen) och provplats Malmen.

Provplatsens personal deltar i ett antal internationella samman slutningar för provingenjörer och provflygare och har ett väl utvecklat internationellt kontaktnät. Detta inkluderar utbyte med provorganisationer utomlands, där till exempel provflygare regelbundet träffas för att utbyta erfarenheter och även bredda sitt flygtekniska kunnande genom att flyga varandras flygplan.

Omfattningen av flygverksamheten vid provplats Malmen var under år 2003 ca 1600 flygtimmar motsvarande ca 2400 flygrörelser (avser samtliga flygplanstyper). Tendensen är ökande. Koncession för år 2004 och framåt har sökts för 3000 flygrörelser med krigs flygplan.

Provplats Malmen omsatte under år 2003 ca 270 MSEK vilket gav ett överskott på ca 20 MSEK. Provplatsens personalstyrka motsvarar i dag 175 heltidstjänster. Idag är verksamheten underbemannad för den uppdragsvolymvolym som är planerad för de närmaste åren.

3.2 Provplats Vidsel

Vid provplats Vidsel genomförs idag främst verifiering och validering av flygplan- och robotsystem. Provområdet samt de i området och på basen befintliga provsystemen utgör en nödvändig förutsättning för detta.

Provplatsen används även för förbandsskjutningar då flygvapnets och arméns förband övar skjutning med skarpa robotar.

Beläggningen vid provplatsen har successivt minskat beroende bland annat på reduceringen av antalet förband och kraftiga ekonomiska restriktioner inom Försvarsmakten avseende förbandens övningsskjutningar med styrda vapen. Denna utveckling har lett till ett ekonomiskt underskott vid provplats Vidsel.

Tabellerna nedan ger en översiktlig beskrivning för utfallet år 2003 vid provplats Vidsel vad avser ekonomiskt utfall för verksamhet och resurser. Sifferuppgifterna är inte exakta på grund av att

verksamheten bedrivits mellan provplatserna inom VoV-organisationen.

Utfall 2003

<i>Kostnadsställe</i>	<i>Kostnader (tkr)</i>	<i>Intäkter (tkr)</i>	<i>Netto (tkr)</i>
Personal och administration	-73 225	50 754	-22 471
Provsystem	-42 221	29 641	-12 580
Basplatta	-41 767	76 962	35 195
<i>Summa kostnader</i>	<i>-157 213</i>	<i>157 357</i>	<i>144</i>

Basplattan (infrastrukturen) finansierar även en del av personal och administration eftersom en del av personalens tid används till underhåll och drift av basplattan (utfall 47 884 timmar * aktuellt timpris). Intäkterna för provsystemen skall täcka drift och underhåll samt övriga kostnader.

Intäkter 2003

<i>Persontid</i>	<i>Timmar</i>	<i>Timmar*timpris (kkr)</i>
ProduktionsAO (uppdragsvolym)	30 268	22 247
Basplatta (infrastruktur)	47 884	35 195
Provsystem (drift/underhållstid)	38 785	28 507
Total	116 937	85 949

En utveckling av ekonomin för provplats Vidsel så att ekonomisk balans uppnås kräver att intäkterna förstärks. Den nödvändiga uppdragsvolymen för att nå ekonomisk balans motsvarar ca 160 MSEK per år förutsatt att basplattan (den finansiering av infrastrukturen som erhålls från Försvarmakten, ca 80 MSEK per år för Vidsel) bibehålls på dagens nivå. För att kunna minska basplattan (och därmed belastningen på Försvarmaktens ekonomi) krävs motsvarande ökning av uppdragsvolymen. Om åtgärderna som föreslås under punkterna 7 och 8 nedan genomförs bedöms en över tiden acceptabel ekonomisk situation, både ur Försvarmaktens och FMV synpunkt, kunna uppnås för provplats Vidsel.

Provplats Vidsel kan med sina tekniska resurser, erfarna personal, goda tillgång på luftrum och det stora avlysta provområdet hantera ett mycket brett spektrum av verksamheter. Detta påstående är, mot bakgrund den mycket varierande provning som hittills utförts, väl underbyggt bland annat genom återkoppling från olika kunder. Prov, bland annat innebärande skjutning, med i princip alla typer av flygande objekt kan genomföras.

Provplats Vidsel förfogar över ett avlyst provområde med en yta av 1650 kvadratkilometer. Området kan utökas väsentligt, dock endast under kortare perioder. Provområdet med omnejd täcks av restriktionsområde R02 för luftfarten (från marknivå till obegränsad höjd). Provområdet med tillhörande luftrum utgör en unik resurs som har mycket få motsvarigheter i omvärlden.

Provområdet är försett med en infrastruktur bestående av vägnät, elförsörjning samt data- och telekommunikation via optofiber och radiolänkar. Denna infrastruktur utgör grundstommen för de mät-, mål-, sambands- och ledningsresurser som provplatsen förfogar över.

Som ett led i strukturomvandlingen inom VoVC nyttjas sedan 1999 del av provplatsens personal och del av provsystemen vid avancerade robotprov samt vid Försvarmaktens förbandsskjutningar med sjömålsrobot vid Norrlandskusten (Härnösand).

Provplatsen har även använts av utländska kunder under ett stort antal år. Kunderna har huvudsakligen utgjorts av alliansfria länder som Schweiz och Österrike samt våra nordiska grannländer. Verksamheten har varit av relativt blygsam omfattning med undantag av de s.k. Schweizerkampanjerna som såväl tidsmässigt som ekonomiskt varit omfattande. Restriktiviteten vad gäller länder har påverkats av Sveriges neutralitetspolitik samt av att denna verksamhet inte fick ha en sådan omfattning att den inkräktat på svenska försvarets tidigare större behov.

Provplatsen är dimensionerad för 120 provdagar/år. Under de senaste fem åren har beläggningen i genomsnitt varit 60 provdagar/år. Det inhemska behovet (industri, FMV och FM) förväntas inte bli större inom de närmaste åren varför ett avsevärt utrymme kommer att finnas för externa kunder.

En fortsatt låg beläggning vid provplatsen kommer att på sikt medföra stora problem med att bibehålla och nyanställa den kompetenta tekniska personal som är en förutsättning för provverksamhetens bedrivande. Om provplats Vidsel, vilken bedöms vara av strategisk betydelse för svensk militär materielförsörjning

och validering av krigsförbandens förmåga, skall behållas krävs i framtiden ett ökat internationellt utnyttjande av provplatsen.

Någon aktiv marknadsföring av provplatsen mot utländska kunder har tidigare inte genomförts. Under de senaste åren, från mitten av nittiotalet, har dock en större öppenhet avseende kundländer praktiserats. Regeringstillstånd har erhållits för exempelvis Frankrike, Storbritannien och Tyskland. Inställningen till marknadsföring har också förändrats till att innefatta aktiv marknadsföring exempelvis i form av föredrag vid konferenser och deltagande i utställningar.

Andra för provplatsen viktiga steg har varit WEAG MoU ”The Mutual Use of Test Facilities” som undertecknades av Sverige i november 1998 samt det avtal med Rymdbolaget som undertecknades av FMV i december 2000 för att gemensamt marknadsföra provplats Vidsele och Esrange under namnet NEAT (North European Aerospace Test Range).

För att stärka marknadsföringen har en funktion inrättats vid FMV som ansvarar för marknadsföring och försäljning till externa kunder.

Intäkterna från externa kunder för provplats Vidsele har utgjort cirka 7 procent av den totala omsättningen under de senaste fem åren. I underbilaga 1 redovisas av utländska kunder genomförd provning.

3.3 Provplats Karlsborg/Skövde

Vid provplatserna Karlsborg och Skövde genomförs idag huvudsakligen validering och verifiering av materiel för Arméförbandens behov. Provplatserna har även kompetens, system och anläggningar som kan stödja andra kunder till exempel från industrin och då främst försvarsindustrin.

Provplatsen har möjlighet, genom tillgång på mobila mät- och provsystem, att utföra verifiering och validering (VoV) i för kunden aktuell miljö.

Tidigare har provplatsen i Karlsborg haft egna resurser för att möta en stor spännvidd av olika provbehov från FMV:s produktion av krigsmateriel för svenska försvaret.

Under senare år har kraftiga personalreduceringar genomförts kopplat till en ominriktning mot anvisade kärnområden.

Idag är kärnområdena:

- skyddsteknologi, främst ballistiska skydd och minskydd av fordon
- direktriaktad eld innebärande framförallt vapen och ammunition för stridsfordon
- miljöprovning av komponenter och system
- vapensystem för indirekt eld
- ljud- och tryckmätningar av materielsystem inom Försvarsmakten med avseende på arbetsmiljö och miljökrav
- avancerade mål för slutfasstyrd ammunition och robotar
- fordonsprovning i olika miljöer, även i arktiskt klimat
- provning av ledningssystem i olika nivåer
- provning av fältarbetsmateriel
- provning av obemannade markfordon

Omstruktureringen har resulterat i en balanserad ekonomi som för de två senaste åren gett ett överskott för provplats Karlsborg/Skövde.

I takt med Försvarsmaktens minskade resurser har den basplatta som årligen avtalas för drift av framförallt infrastrukturen inom provplats Karlsborg/Skövde reducerats.

Denna förändring har mötts genom rationalisering inom infrastrukturen samt överflyttning av kostnader till produktionsuppdrag.

Verksamheten i Karlsborg är sedan 1996 miljöprövad. Detta innebär att förutsättningarna för genomförande av verifiering och validering säkerställts på platsen. I Karlsborg kan verksamhet med skjutning/sprängning bedrivas 200 dagar per år med endast smärre restriktioner under sommarhalvåret. Miljötillståndet omfattar även att Vättern kan nyttjas som nedslagsområde för skjutprov.

Provplatsens infrastruktur har över tiden moderniserats och är idag väl lämpad för de deklarerade kärnområdena. Hantering av explosiva varor görs inom egna förråd och ammunitionsverkstad inför skjut- och sprängprov. Provplatsen har tillstånd från Räddningsverket för tillverkning av ammunition vilket möjliggör att även större ingrepp i ammunition kan utföras.

För miljötolighetsprovning av ammunition förfogas i Karlsborg över ett antal anläggningar där objekten utsätts för forcerad åldring och miljötolighetspåverkan i form av slag, stötar, fall, kyla och

värme. Platsen har bland annat en större köldprovanläggning. Miljötålighetsanläggningarna medger även prov av annan materiel än ammunition

För genomförande av prov såsom skjutning, sprängning mm har platsen ett skjutfält med ett antal moderna skjutstationer och blindingar. Största skjutavstånd mot mål på land är ca 2000m. Genom att förlägga nedslagsområdet till Vättern kan skjutavstånden utökas till över 25 km. Vättern kan med fördel nyttjas när ammunitionen skall återvinnas genom bärgning. Möjlighet finns också att utnyttja Försvarmaktens skjutfält.

För validering och verifiering har provplatsen en målyta belägen inom Älvdalens skjut- och övningsfält. Ytan är framtagen i syfte att möjliggöra prov med skarpa substridsdelar och har därför en uppbyggnad som minimerar risker med ej exploderad ammunition vid röjning. Ytan är i ett europeiskt perspektiv en tillgång då 300 x 700 meter kan användas som nedslagsområde. Stora skjutavstånd med goda inmätningmöjligheter och med stöd av skjutplatsens möjlighet till avlysning för riskområde, innebär att moderna styrda ammunitionstyper kan provas.

Provplatsen i Skövde har med sin placering tillgång till Skövde Garnisons övningsfält. Här bedrivs framkomlighetsprov i såväl i den övningsterräng garnisonen nyttjar som på konstgjorda provbanor. Då proven kräver en annan miljö förläggs provning till andra militära övningsområden. Platsen har tekniskt stöd från Markverkstad Götaland, en verkstad med systemansvar för de moderna stridsfordon som ingår i Försvarmakten. Med ett nära samarbete inom garnisonen med P4, T2 och framför allt Markstridskolan finns tillgång till kvalificerad användarkompetens för markstridssystemen.

Ett ökat intresse från omvärlden för provplats Karlsborg/Skövde har visats under senare år. Sverige samarbetar i flera större projekt med utländsk industri där provplats Karlsborg/Skövde äger resurser i form av anläggningar, system och kompetens. Även en ökad efterfrågan från civil industri kan märkas. I detta fall är olika former av miljötålighetsprovning övervägande. För utländsk civil industri är provplatsens oberoende (inga knytningar till annan, eventuellt konkurrerande, industri) ofta avgörande.

Provplatsen genomför en mängd provverksamhet för internationella/nationella kunder. Som exempel kan nämnas IBD, Alvis, Saab, KMW, RLS. Ett samarbete pågår också med andra länders provplatser. Till provplatsens fördel kan framförallt, i internationell

jämförelse, nämnas att det är en flexibel och resurssnål organisation med hög sekretessnivå.

Inom provplatsen har under senare år en utveckling skett som inneburit en systemmässig utvidgning av verksamheten. Detta har gjorts genom satsning på medverkan i planering och utvärdering av prov. Provplatsen har genom detta fått en tydligare roll i verifiering och validering av system.

4 INTERNATIONELL UTVECKLING

En begränsad mängd av VoV-verksamheten vid provplatserna Vidsel och Karlsborg/Skövde genomförs på uppdrag från utländska kunder. För att öka det utländska utnyttjandet av främst Vidsel har marknadsföringen mot internationella kunder intensifierats. Mellan FMV och Rymdbolaget har avtal tecknats för att gemensamt marknadsföra provplats Vidsel och Esrange under namnet NEAT (North European Aerospace Test Range).

Inom WEAG är Sub Group Test Facilities, SGTF, medlemsländernas samarbetsorgan beträffande provresurser och provplatser. De olika ländernas provresurser beskrivs i en databas i vilken även de svenska resurserna ingår vilket möjliggör ett ökat utnyttjande av dessa. Ett MoU "The Mutual Use of Test Facilities" har skapats som utgör ett paraplyavtal som reglerar hur deltagarländerna kan utnyttja varandras provresurser.

EU-rådet beslutade hösten 2003 att en europeisk byrå för försvarskapacitetsfrågor, försvarsmaterielsamarbete, försvarsindustri-frågor och försvarsrelaterad F&T skall inrättas under 2004. För närvarande pågår arbete med att ta fram de konkreta förutsättningarna för det EU-beslut som skall initiera bildandet av byrån.

Byrån kommer bland annat ägna sig åt att identifiera väsentliga strukturfrågor, vilka är av vikt för en effektiv förmågeutveckling och ett rationellt samarbete inom Europa.

Materielanskaffning, försvarsindustristruktur etc. kommer vara frågor på den nya myndighetens dagordning. I samband med förberedelsearbetet har bland annat även identifierats det strukturproblem som råder inom EU-området beträffande infrastrukturen för provning och evaluering av försvarsmateriel. De svenska resurserna utgör här en inte oväsentlig del av Europas samlade resurser. Framförallt framstår de svenska resurserna från vissa

miljö- och tillgänglighetsmässiga synvinklar som unika. (Subarktiskt klimat och tillgång till stora glest befolkade arealer).

I underbilaga 2 ges en utförligare beskrivning av den internationella VoV-utvecklingen och i underbilaga 3 redogör Sveriges representant i arbetsgruppen som förbereder bildandet av den beslutade europeiska byrån för försvarskapacitetsfrågor, Peter Lundberg, för "Svenska provresurser i ett europeiskt perspektiv".

5 MARKNADSBEDÖMNING

Marknadsbedömningen riktar sig mot provplats Vidsel dels för att det är den provplats som i dag och de närmsta åren har en icke tillfredsställande beläggning dels för att utredningsdirektiven ger en inriktning mot Norrland.

Inom Europa existerar idag ett behov av överlandkapacitet vid verifiering och validering av såväl nya som i drift varande robot-system. Under den närmaste 10-årsperioden exemplifieras detta av projekt som IRIS-T, Meteor, AMRAAM för europeiska kunder samt JAS 39 Gripen (svenska programmet och exportvarianter).

Den materiella förnyelsen omfattar bland annat vapen, motmedel och ledningssystem. Försvarsmaktens nya inriktningar mot ökad internationalisering kräver bibehållande och utveckling av motsvarande verifierings- och valideringsförmågor. Särskilt viktig kommer förmågan att validera kompletta system att vara samt förmågan att validera system-av-system inom ramen för Nätverksbaserat Försvar (NBF). Även validering av kompletta förband inför internationella insatser och samövning av flera länders resurser behöver i ökande omfattning genomföras.

Provplats Vidsel utgör för Sverige en strategisk resurs för denna typ av verksamhet (speciellt uttalat är detta för de flygande systemen).

Avsikten med NEAT-samarbetet är att öppna en marknad för rymdtillämpningar där kraftfull telemetri samt markyta i kombination med luftrum kommer att efterfrågas. Validering av olika UAV-tillämpningar ställer motsvarande krav på en provplats. I båda fallen krävs även ledningsförmåga och telemetriförmåga.

Internationellt kommer efterfrågan på verifiering och validering av olika typer av vapensystem och robotar (*ground-air*, *ground-ground*, *air-ground*) att finnas kvar under förutsebar framtid. Kraven på provplatsen är i detta fall att ha kraftfull telemetri,

inmättnings- och ledningsförmåga, kvalificerade målsystem samt markyta och luft. Sannolikt kommer krav att ställas på överföring av data till respektive provorganisation i realtid. Provning i störd miljö kommer också att vara efterfrågad.

Den omstrukturerade utvecklingen av kvalificerade vapensystem från nationella till multilaterala projekt har lett till att det totala behovet av verifiering och validering i Europa av nya robotprojekt har minskat. Den tekniska utvecklingen mot längre räckvidder och autonomt uppträdande leder till att nya provningsbehov uppstår, bland annat i form av krav på större provområden.

Tillgången till stora landytor för provning av vapensystem mm, är ett gemensamt och växande behov i Europa. I de centrala delarna av Europa kan av utrymmesskäl, inga stora landområden avsättas för denna typ av verksamhet. Det skall dock betonas att det i Europa finns en överkapacitet vad avser provområden över hav.

Fördelarna med överlandområden, är bland annat en förenklad inmätning (lättare att kalibrera eftersom mätsystem och sensorer är fasta förankrade) samt att det är lättare att återfinna/bärga delar av robotar, målrobotar mm. I övriga delar av Europa finns inte förutsättningarna för att skapa prov- och testområden över land, företrädesvis beroende på befolkningstäthet, flygtrafik och övriga infrastrukturella faktorer. Dagens och morgondagens vapensystem och plattformar går mot längre skjutavstånd och större räckvidder, vilket direkt ställer krav på stora områden för test och utprovning.

Ungern, Tjeckien med flera som anskaffar eller eventuellt anskaffar JAS 39 har sannolikt behov av utprovning och utbildning över ett landområde av den typ som provplats Vidsel erbjuder. De realistiska alternativen till provplats Vidsel finns idag i Canada och Sydafrika som tillämpar en okonventionell och offensiv marknadsföring.

Sammantaget bedöms att Sverige i form av provplats Vidsel har de grundförut-sättningar som krävs för att täcka Sveriges och en stor del av övriga Europas försvarsmakters och försvarsindustriers behov av överlandkapacitet inkluderat fri luft. Med viss utveckling av infrastruktur och provresurser bedöms provplats Vidsel möta de förväntade provbehov som finns inom de närmaste 10-åren i ett Europeiskt perspektiv.

Det av VoV-organisationen initierade marknadsföringsarbetet för att öka beläggningen på provplats Vidsel har nu pågått under ett antal år med en alltmer ökande bredd. Från att ha varit en angelägenhet för provplatsen så har det via NEAT samarbetet idag

skapats en marknadsfunktion med ytterligare tyngd. Det innebär att samtidigt med det traditionella utbudet för provplatsen med direkt militär inriktning och försvarsindustri-anknytning så har kontakter skapats med den internationella civila flyg och rymdmarknaden. Såväl VoV-organisationens som provplatsens kontakter med kunder har breddats och befästs.

Marknadsbedömningen är att det under de närmaste åren kommer att ske en ökning av antalet utländska förfrågningar rörande VoV-tjänster. Förfrågningarna kommer att ha en mycket större bredd vad gäller komplexitet, kund typer och ursprungsland än vad som tidigare gällt. En anledning till detta är att det nu bedrivs en aktiv uppsökande marknadsföring i syfte att erbjuda befintliga VoV-tjänster vid främst provplats Vidsele. Samtidigt har produktutbudet breddats.

Hur många av kontakterna och förfrågningarna som slutligen leder till genomförande av VoV-verksamhet kommer att i allt högre grad vara beroende av VoV-organisationens kompetens att identifiera uppdragen, formulera erbjudanden och fullfölja förhandlingar. Kvalitén på levererade tjänster påverkar starkt men provplatsen har ett mycket gott renommé och högt förtroendekapital hos kunderna. Samtidigt med arbetet att skapa och befästa nya kundkontakter så ges nu också, genom tillförda marknadsföringsresurser, en möjlighet att bättre behålla existerande kunder genom att aktivt utforma erbjudanden av längre varaktighet.

Vad gäller efterfrågade tjänster så bedöms den traditionella VoV-verksamheten rörande luftmålsrobotar vid provplats Vidsele nedgå. Orsakerna är flera, en är att antalet nya robot- och flygplansprojekt minskat vilket medfört ett minskande VoV-behov, (Raytheon är dock undantaget som kan komma att inleda provningsverksamhet i större skala). På några års sikt finns emellertid åter ett ökande behov av robot och integrationsprov med RB 98 (IRIS-T) och METEOR. Reduceringen av antalet förband och ekonomiska restriktioner inom Försvarsmakten avseende förbandens övnings-skjutningar med styrda vapen är en annan orsak till den minskande beläggningen.

Områden där efterfrågan på VoV-tjänster bedöms vara hög i framtiden är främst inom UAV/UCAV, taktisk provning inom EW-området, klimattester (vinterutprovning) samt operationell validering av insatsförband.

Redovisade åtgärder och marknadsbedömning ger en samlad bild som ser påfallande positiv ut. Förväntningarna på ekonomiska

resultat måste emellertid vara realistiska. I närtid är den största vinsten med ökat antal externa kunder ökade möjligheter att bibehålla och utveckla provplatsernas kompetens för våra egna behov. För detta måste en flexibel prissättning kunna tillämpas. På längre sikt finns vid ökat internationellt utnyttjande av provplatserna goda möjligheter att minska Försvarets kostnader för driften av provplatserna.

Den framtida rollen för provplats Vidsel bedömer FMV, med hänsyn till internationell utveckling och marknadsbedömning, vara en europafråga, där det nationella perspektivet är ett av flera.

6 BEFINTLIGA VERKSAMHETER

För att behålla och utveckla provplatsernas kompetens samt säkerställa en acceptabel beläggning och ekonomi måste befintliga verksamheter utvecklas och anpassas till teknikutveckling och kundbehov. En intensifierad marknadsföring av tjänsterna mot utländska kunder pågår sedan en tid tillbaka.

6.1 Provplats Malmen

Följande verksamheter bedrivs idag vid provplats Malmen:

- Framtagning av verifierings och valideringsunderlag (VoV plan)
- Verifiering och validering av flygplan och helikoptersystem inför förbandsinförande (Flyg- och Materielsystemprov)
- FMV användarexpertis vid systemutveckling av flygsystem och system knutna till dessa
- Verifiering och validering av ledningssystem för flygstridskrafterna
- Leveranskontroller av flygplan och helikoptrar samt nya ledningssystemutgåvor
- Verifiering av flygburna vapen för flygplan och helikoptrar
- Verifiering och validering av flygburna motmedel
- Verifiering av flygburna sensorer
- Verifiering av fallskärmar för person och last åt Försvaretsmakten
- Verifiering och validering av flygförarutrustning
- Utbildning av Försvaretsmakten personal vid införande av nya/uppgraderade flygsystem

- Utbildning och träning av Försvarens personal inför flygning med högpstandaflygplan
- Utprovning av UAV och medverkan vid förbandsintroduktion av dessa.
- Tillhandahållande av kompetens inom ett stort antal teknikområden för att säkra luftvärdighet inför utfärdande FUT/SUT eller typcertifikat för luftfartsprodukter
- Drift och underhåll av på provplatsen utnyttjade flygplan och helikoptrar

6.2 Provplats Vidsele

Följande verksamheter bedrivs idag vid provplats Vidsele:

- Förbandsskjutningar med flygförband
- Förbandsskjutningar med arméförband
- Utvecklingsprovning av robotsystem
- Utvecklingsprovning av flygsystem
- Förbandsskjutningar av utländska Försvarens, (robot och flyg)
- Utvecklingsprovning utländsk industri/myndighet
- Utvecklingsprovning svensk försvarsindustri
- Provning/förbandsverksamhet med UAV
- Vinterprov främst av flygsystem i subarktisk miljö

6.3 Provplats Karlsborg/Skövde

Följande verksamheter bedrivs/stöds idag av provplats Karlsborg/Skövde:

- Framtagning av verifierings och valideringsunderlag (VoV plan)
- Utvecklingsprov (studier) av system och komponenter för svensk och internationell försvarsindustri
- Verifiering av komponenter, produkter och system
- Leveransprov av produkter
- Stöd och medverkan vid Försvarens valideringar
- Ammunitionsövervakning för Försvarens
- Stöd till Försvarens vid internationella åtaganden
- Stöd till Försvarens vid utbildning av förband (förbandsskjutningar)

- Medverkan hos svensk försvarsindustri i prov inom och utom landet
- Medverkan vid prov utomlands för utländsk industri
- Leveranskontroll av olika system och produkter
- Utveckling och driftstöd till Försvarsmakten gällande olika ledningsstödsystem
- Utveckling och provning av olika prototypfordon
- Samarbete med utländska provplatser

7 NYA VERKSAMHETER

Beskrivningen av nya verksamheter riktar sig i huvudsak mot provplats Vidsel dels för att det är den provplats som i dag och de närmsta åren har en icke tillfredsställande beläggning dels för att utredningsdirektiven ger en inriktning mot Norrland.

En grundförutsättning för en positiv utveckling av provplats Vidsel är att denna utvecklas i enlighet med marknadens och kundernas behov samt att personella och tekniska resurser fortlopande anpassas till verksamheten.

Följande nya verksamheter kan identifieras som lämpliga att bedriva vid provplats Vidsel:

- Verifiering och validering samt förbandsverksamhet av främst flygsystem i variabel telekrigsmiljö (EW-provplats)
- Verifiering och validering samt förbandsverksamhet med UAV/UCAV (Unmanned Aerial Vehicle)
- Verifiering och validering av slutfasstyrd ammunition/indirekt eld
- Prov med bekämpning av markmålsrobotar
- Europeisk AMRAAM-provplats
- Validering av NBF (nätverksbaserat försvar) och provplats för nya demonstratorer (ex Demo 05/06).
- Provning för rymdindustrin
- Verifiering och validering av robotsystem med långa räckvidder
- Verifiering och validering samt förbandsverksamhet i samband med export av JAS39 Gripen, Bamse, RB15 m.fl.
- Validering av förband för internationella insatser
- Verifiering och validering av vapen och motmedel av typen laser/mikrovågor med hög effekt (HPM)

- Övrig civil provning
- Stöd för europeisk pilotutbildning

Ovanstående är inte listade i prioritetsordning.

7.1 Verifiering och validering samt förbandsverksamhet av främst flygsystem i variabel telekrigsmiljö (EW-provplats)

Provplats Vidsel lämpar sig utmärkt för verifiering och validering samt förbandsverksamhet av främst flygsystem i variabel telekrigsmiljö (Electronic Warfare-provplats). Detta är av intresse för såväl Sverige som övriga Europa då något område där man kan skjuta skarpa vapen under i en realistisk telekrigsmiljö för närvarande inte finns. Behovet av en sådan anläggning är särskilt stort i samband med förberedelser inför internationella insatser.

En inledande studie av hur en sådan provplats skulle vara utrustad samt tänkbara scenarier är genomförd under 2002 vid VoVC och bifogas i underbilaga 4.

Som ett led i marknadsföringen av provplats Vidsel kommer ytterligare en utredning att genomföras under året avseende etablering av EW-provplats på Vidsel. Bland annat har företrädare för NATO vid ett flertal tillfällen efterlyst och påpekat behoven av en EW-provplats i Europa och initiala diskussioner om ett Electronic Warfare-samarbete med UK har påbörjats. Telekrig har tidigare haft en viktig roll, men har än större betydelse i de framtida vapensystemen, dagens och morgondagens förband och militära operationer.

7.2 Verifiering och validering samt förbandsverksamhet med UAV/UCAV (Unmanned Combat Aerial Vehicle)

Provning av beväpnade UAV kommer att utgöra en växande marknad, där kombinationen av avlyst luftrum och målområde på marken vid provplats Vidsel utgör en unik resurs i Europa. Att samarbeta med Rymdbolaget vid verifiering och validering av UAV/UCAV och under vissa tider knyta samman de båda testområdena Vidsel och Esrange skapar en för Europa unik förutsättning för denna provning över land.

Förhandlingar och offertarbete pågår med ett antal länder om verifiering och validering av såväl UCAV som UAV.

7.3 Verifiering och validering av slutfasstyrd ammunition/indirekt eld

Verifiering och validering av slutfasstyrd ammunition/indirekt eld kräver ett större avlyst landområde med avancerade inmätningssystem. Verksamheten omfattar både eldrörsartilleri som raketartilleri (MLRS). Om provning av skarpladdad ammunition, särskilt med substridsdelar, skall genomföras kommer en hårdgjord yta av samma typ som i Älvdalen att krävas. Mycket talar för att denna typ av verksamhet bör förläggas till exempelvis Älvdalens skjutfält.

7.4 Prov med bekämpning av markmålsrobotar

Denna typ av provning har hittills endast kunnat genomföras över hav, exempelvis i Stilla Havet. En något nedskalad provning skulle kunna genomföras genom att målsimulerande robotar avfyras från Esrange mot provplats Vidsel för att sedan bekämpas av Lv-robotar avfyrade från provplatsen.

7.5 Europeisk AMRAAM- provplats

Under och i samband med integrationen av jaktroboten AMRAAM (RB 99) på de svenska flygplanssystemen JA 37 och JAS 39 har mycket goda relationer byggts upp mellan provplats Vidsel och den amerikanska robottillverkaren Raytheon. Samarbetet ledde fram till att Raytheon erbjöd två europeiska AMRAAM-kunder samt Sverige att genomföra provskjutningar med en uppgraderad RB99 vid provplats Vidsel. Provkampanjen genomfördes under 2002 till samtliga parter belåtenhet. Säkerhets- och sekretessnivån vid dessa prov är mycket hög. Amerikanska myndigheter tillåter inte att telemetridata hanteras fullt ut av köparländerna. Härav följer att det krävs ett stort förtroende mellan myndigheten, företaget och provplatsen.

För att utveckla provplats Vidsel till en europeisk prov- och skjutplats för AMRAAM krävs dels ett förenklat förfarande för hantering av telemetridata, dels en förmåga att presentera två

separat manövrerande mål för att medge kvalificerade skjutscenarier. En ny telemetrienhet som avgränsar ”myndighets- och företagsklassificerad” information är under utveckling i samarbete med Raytheon.

Diskussioner pågår om att återuppta/utöka provverksamheten med AMRAAM. Flera länder har i närtid kontaktat FMV för att påbörja offertförfrågningar avseende AMRAAM-skjutningar.

7.6 Validering av NBF (nätverksbaserat försvar) och provplats för nya demonstratorer (ex Demo 05/06).

Försvarsmaktens nya förmågor kopplade till NBF bygger till stor del på utnyttjande av demonstratorer t.ex. UAV och aerostater. För verksamhet med denna typ av system på demonstratornivå kommer oftast avlyst luftrum att krävas.

För validering av fasen ”Precision Engagement” (bekämpning av punktmål med krav att undvika ”colateral damage”) med flygburna vapen krävs tillgång till provplats Vidsele. Provplatsens tekniska system kopplas då ihop med nätverket och befintliga simulatorer, exempelvis FLSC i Bromma.

7.7 Proving för rymdindustrin

Provplats Vidsele erbjuder i samverkan med Rymdbolaget/Espace stora möjligheter för utprovning av rymdsystem, särskilt vad gäller framtida rymdtransportsystem FLTP (Future Launch Transportation Systems) som är ett projekt som drivs inom ESA för att ta fram en europeisk rymdfärja. VoV-organisationen genomför tillsammans med Rymdbolaget landningsprov vid provplats Vidsele med en funktionsmodell till ett sådant system framtagen av Astrium i Tyskland. Kommande proving av ett sådant system låter sig svårligen genomföras på någon annan plats i Europa då man vill hålla sig över land under slutfasen före landning. När ESA's FLTP-projekt startar bedöms därför möjligheten stor för att erhålla genomförande av provingen vid provplats Vidsele.

7.8 Verifiering och validering av robotsystem med långa räckvidder

Inom WEAG Sub Group Test Facilities har ett behov av provning över land av robotar med räckvidder upp till 200 km identifieras. Detta kan i dag inte genomföras i Europa. Alternativen är USA och Australien.

I dag kan RFN område förlängas med ytterligare ca 60 km till totalt 125 km enstaka provdagar under perioderna 15/5 – 20/6 och 15/11 – 15/2. I samarbetet med Rymdbolaget studeras att binda ihop provplatsens område med Esrange restriktionsområde och på så sätt skapa ett sammanhängande, i huvudsak obebott område på ca 300 km. Detta kräver dock ett tillfälligt restriktionsområde med tillstånd att bedriva avsedd verksamhet. En dialog förs med Luftfartsverket i syfte att skapa förutsättningar för detta. Det sammanhängande området skulle skapa unika förutsättningar i ett europeiskt perspektiv, såväl för utprovning av robotar, UAV som för rymdfarkoster.

7.9 Verifiering och validering samt förbandsverksamhet i samband med export av JAS39 Gripen, Bamse, RB15 m.fl.

I samband med export av olika svenska system kan provplats Vidsel utgöra en viktig del i erbjudandet avseende verifiering och validering samt förbandsverksamhet. Det är viktigt att politiskt stöd för detta erhålls och att detta beaktas vid offertarbetet samt att svensk industri medverkar.

7.10 Validering av förband för internationella insatser

Förband för internationella insatser har ett behov av att valideras avseende förmåga att använda beväpning och samverka med enheter från andra länder. Provplats Vidsel erbjuder här stora möjligheter att göra detta under realistiska och säkra former även med utnyttjande av telekrigföring under iakttagande av stor sekretess. Provplatsen bedöms som särskilt lämplig för validering av luftvärns- och flygförband inkluderande basförband. Validering av förband som även innefattar större arméförband bedöms bäst ske i samverkan med Försvarsmaktens resurser i Norrland.

De koncept (T ex CJTF, Combined Joint Task Force) som krävs för dagens PSO/PKO operationer kommer att behöva valideras och samövas innan de sätts in i ett konfliktområde. Provplats Vidsel har för detta unika förutsättningar främst genom ett stort obefolkat område, men med en utbyggd infrastruktur innefattande, vägar, flygplats, militära förband i närområdet, förläggningar, bredband mm.

I dagsläget pågår slutarbetet av en offert rörande validering av ett luftvärnsförband. Valideringen skall genomföras hösten 2004 och omfattar två veckor.

7.11 Verifiering och validering av vapen och motmedel av typen laser/mikrovågor med hög effekt (HPM)

Framtida provning vid utveckling av strålvapen av olika slag, exempelvis laservapen och HPM (High Powered Microwave) kräver stora avlysta luft- och markområden för att kunna åstadkomma erforderliga riskzoner. Även här erbjuder provplats Vidsel goda förutsättningar vilkas motsvarighet är svåra att finna på någon annan plats i Europa. Vid en europeisk utveckling av denna typ av vapen och/eller motmedel mot dessa vapen torde Vidsel utgöra en lämplig plats för verifiering av dessa på grund av riskzons- och sekretesskrav.

7.12 Övrig civil provning

Provplats Vidsel lämpar sig även för provning av fordon och då speciellt under vinterförhållanden. Bilindustrin har önskemål om att kunna genomföra denna verksamhet utan insyn från obehöriga. Ett intresse för denna verksamhet har uttryckts via Näringsdepartementet. Stora ambitioner finns att skapa en sammanhängande biltestregion i norra Norrland. I denna region kan provplatsens provningsområde och infrastruktur spela en viktig roll.

7.13 Stöd för europeisk pilotutbildning

Sverige har tecknat ett samarbetsavtal om utredning rörande framtida europeisk pilotutbildning. Norrbotten har i detta sammanhang nämnts som en lämplig plats för en del av denna utbildning,

troligen för tillämpad utbildning, exempelvis lågflygning. Provplats Vidsel är då en naturlig komponent både för lågflygning och tillfällig basering i subarktisk miljö.

8 FÖRUTSÄTTNINGSSKAPANDE ÅTGÄRDER

Beskrivningen av nya förutsättningsskapande åtgärder riktar sig i huvudsak mot provplats Vidsel dels för att det är den provplats som i dag och de närmsta åren har en icke tillfredsställande beläggning dels för att utredningsdirektiven ger en inriktning mot Norrland.

För att bidra till en ökad beläggning vid provplats Vidsel kan förutsättningsskapande åtgärder vidtas inom följande områden:

- ökning av marknadsföringen såväl externt och informations-spridning internt inom FMV och Försvarmakten
- flexibilitet i prissättningen
- utbildning och medvetandegörande inom hela VoV-organisationen
- vad gäller produktutbud, marknadsföring och kundvård
- förenklade rutiner för tillståndsgivning av regeringen
- utveckling av samarbetet med Rymdbolaget
- utveckling av samarbetet med andra länder (MoU)
- genomförande av investeringar
- miljötillstånd
- politiskt stöd
- utnyttjande av motköp

8.1 Ökning av marknadsföringen externt och informationsspridning internt inom FMV och Försvarmakten

För att förbättra den interna informationsspridningen inom FMV och FM krävs att VoV-organisationen tidigt är med i anskaffningsprocessen och identifierar VoV-behovet (VoV-plan skapas) samt att det utifrån VoV-planen i varje materielprojekt avsätts nödvändiga resurser.

Vid internationella samarbetsprojekt är det viktigt att provplats Vidsel förs fram som en del i Sveriges bidrag till verksamheten.

En samordning av det totala behovet av såväl VoV som förbandsverksamhet inom främst flygsystem och robotområdet måste också ske så att verksamheten koncentreras till Vidsel.

Marknadsföringen mot externa kunder, framför allt utanför Sverige men inom Europa, bör intensifieras genom att öka exponeringen av provplats Vidsel genom spridning av information till potentiella kunder. Detta görs genom att delta i och genomföra presentationer vid olika typer av konferenser inom för provplatsen relevanta områden. Även att delta som utställare har visat sig vara effektivt, speciellt i samband med genomförande av föredrag.

Vid export (köp, uthyrning) av t.ex. SAAB JAS 39 Gripen bör möjligheten till verifiering och validering kompletteras med utbildning och övning ingå som en option i offerten.

Den utökade marknadsföringen externt förutsätter förstärkning av personella och ekonomiska resurser. I dag arbetar två personer heltid med sådan marknadsföring och försäljning till externa kunder. I samband med besök och offertarbete involveras personal från provplats Vidsel och övriga delar av VoV-organisationen. I NEAT-samarbetet deltar även provplatsens personal aktivt.

8.2 Flexibilitet i prissättningen

Verifierings och valideringsverksamheten inom FMV är intäktfinansierad utifrån de uppdrag som genomförs i verksamheten. Detta gäller såväl personella resurser som fysiska. De fysiska kan indelas in i infrastruktur och provsystem. För finansieringen av infrastrukturen erhålls ett uppdrag från FM. Detta sker genom en så kallad basplatta, om ca 160 MSEK för hela VoV-verksamheten (varav Vidsel erhåller ca hälften). Övrig del av verksamheten är helt finansierad genom uppdrag för olika materielprojekt genom timtaxan för persontid och timtaxan på provsystemen.

Provningsverksamheten, liksom all övrig verksamhet inom FMV, skall också lämna bidrag för att täcka gemensamma "overhead-kostnader" inom FMV.

För provplats Vidsels del gäller att det krävs i storleksordning ca 160 MSEK för att finansiera provplatsen och dess nuvarande verksamhet, varav cirka hälften i dag finansieras genom basplattan.

Vid försäljning till andra kunder än Försvarmakten måste ett marknadspris eftersträvas vilket ofta kan vara svårt att bestämma då

det förekommer olika subventioner för olika provplatser i olika länder (provplatser som kan konkurrera med Vidsel).

Det lägsta sammantagna totala pris som under året måste tas ut från provplatsens kunder, för att täcka den totala kostnadsmassan, är totalkostnaden för provplatsen reducerat med intäkterna från basplattan. Detta gäller dock inte för varje enskilt uppdrag utan för den totala mängden av uppdrag under året.

För genomsnittsuppdraget som genomförs i Vidsel krävs enligt detta då en kundfinansiering på ca 50% av provplatsens totala kostnader, och då det bedöms marknadsmässigt möjligt ett ännu högre pris för täckning av infrastrukturkostnader som finansieras av Försvarsmakten, (möjliggöra minskning av basplattan).

Det absoluta minimipris som bör tillämpas mot externa kunder torde utgöras av kostnadstäckning för de direkta kostnader som är förknippade med provningen. Detta innebär att Försvarsmakten (genom basplattan) inte skall drabbas av ökade kostnader för att en extern kund genomför verksamhet vid provplats Vidsel.

För att optimera möjligheterna att få kunder till provplats Vidsel bör, utgående från ovanstående resonemang, en flexibel prissättning kunna tillämpas så att marknadspriser kan tillämpas. En stor del av den internationella provningsmarknaden subventioneras. Därför upplevs prisnivån vid provplats Vidsel i många fall som hög av kunderna trots att full kostnadstäckning av de rörliga och fasta kostnaderna inte kan uppnås.

8.3 Utbildning och medvetandegörande inom VoV-organisationen vad gäller produktutbud, marknadsföring och kundvård

För en effektiv marknadsföring krävs att hela organisationen agerar som marknadsförare. För att detta skall kunna ske på ett bra sätt krävs att alla är medvetna om den inriktning som FMV och VoV-organisationen företräder och vilka regler som gäller.

Försäljningsarbete i form av offertverksamhet och kundbesök kräver stora insatser av ett flertal personer i VoV-organisationen. För att kunna producera ett professionellt underlag krävs utbildning inom bl.a. affärsengelska, ekonomi och juridik.

8.4 Förenklade rutiner för tillståndsgivning av regeringen

I dag inhämtas tillstånd från regeringen vid försäljning till utländska kunder. I syfte att nå förkortade handläggningstider bör möjligheterna undersökas till ett standardiserat regelverk som möjliggör för FMV att fatta beslut om försäljning till utländska kunder vid ärenden av rutinkaraktär.

Det 1998 undertecknade The Mutual Use of Test Facilities inom WEAG skall också utnyttjas för att underlätta upprättandet av avtal med utländska kunder.

Vid internationell militär VoV-verksamhet på svenskt territorium ställs normalt krav på avtalsreglering av ett antal frågor som reglering av jurisdiktion, skadestånd med mera. För att reglera detta borde Pff-avtalet tillämpas. Detta är i dag inte möjligt då Sverige begränsat avtalets tillämpning. En harmonisering av den svenska tillämpningen till internationell praxis kommer att positivt påverka möjligheterna till internationell verksamhet på svenskt territorium.

Vidare bör det svenska regelverket som styr tull och moms ses över för att anpassas till internationell standard för internationell militär verksamhet som bedrivs på svenskt territorium.

8.5 Utveckling av samarbetet med Rymdbolaget

Samarbetet med Rymdbolaget, som resulterat i NEAT (North European Test Range) skall utvecklas mot i första hand ett gemensamt marknadsförings- och försäljningsbolag enligt intentionerna i avtalet och att ytterligare samverkan i form av gemensamt utnyttjande av tekniska system och personal genomförs. Det är viktigt för provplats Vidsel att detta samarbete utvecklas och fördjupas.

8.6 Utveckling av samarbetet med andra länder (MoU)

För att öka beläggningen bör bilaterala avtal upprättas där provplats Vidsel speciella fördelar skall utnyttjas. För att detta skall ge verkligt utbyte måste dock Sverige erbjuda det andra landet provning i utbyte inom områden där vi idag saknar resurser. I den av EU-rådet beslutade europeiska byrån för försvarskapacitets-

frågor och försvarssamarbete måste Sverige aktivt arbeta för de svenska provplatserna och deras speciella kompetenser och resurser.

8.7 Genomförande av investeringar

För att utveckla provplatsen, både för att bibehålla och utveckla nuvarande förmåga och att utveckla nya förmågor kommer investeringar att krävas. Investeringarna genomförs på normalt sätt av FMV och finansieras genom lån i Riksbanken. Ett alternativ till investeringar är att där så är möjligt låna krigsmateriel från Försvarsmakten för att använda som provsystem.

Finansieringen av investeringarna sker inom ordinarie ekonomiska ram som finns för att säkerställa Försvarsmaktens behov. För behov från andra kunder än Försvarsmakten kan FMV tillämpa andra finansieringsformer men dessa skall ej subventioneras av Försvarsmakten.

Ett exempel på investering kan vara ett nytt målrobotsystem. Ett nytt målrobotsystem skulle kosta ca 100 MSEK och ha en livslängd på minst 10 år. En utredning rörande krav och alternativ för anskaffning av ett nytt målrobotsystem pågår för närvarande inom VoV-organisationen. Ett alternativ som aktualiserats under utredningen är att, i varje fall inledningsvis, hyra ett målrobotsystem av en internationell operatör.

Ytterligare skäl till investeringar är att man, genom att investera i ny teknik, kan åstadkomma minskade provningskostnader på längre sikt. Exempel på detta är satsning på GPS för att kunna avveckla dyra och underhållskrävande radarstationer. Investeringskostnaden skulle understiga vidmakthållande- och driftkostnaden för dagens system.

Investeringar för att möjliggöra provning i EW-miljö är omfattande, medan investeringarna för att möjliggöra förbandsverksamhet i EW-miljö ligger på en lägre nivå.

Ett alternativ till egna investeringar i EW-system är att samverka med andra europeiska länder leder till att dessa bidrar med redan befintliga rörliga EW-system som idag utnyttjas på mindre provplatser i dessa länder. Samarbetet bör då inriktas på att Vidsel under en till två månader per år utnyttjas som en gemensam EW-prov och övningsplats för bidragande länder.

8.8 Miljö tillstånd

Provplats Malmen har ett äldre miljö tillstånd från 1991. Detta tillstånd är just nu under omprövning. Ansökan för det nya miljö tillståndet innebär en minskning av det totala antalet flygplanrörelser genererade av provplatsen samtidigt som antalet tillåtna flygplanrörelser med JAS 39 ökar. Det sökta tillståndet möjliggör flygning med utländska flygplanstyper på samma tillstånd som för svenska.

Verksamheten i Karlsborg är sedan 1996 miljöprövad. Detta innebär att förutsättningarna för genomförande av verifiering och validering säkerställts på provplatsen. I Karlsborg kan verksamhet med skjutning/sprängning bedrivas 200 dagar per år med endast smärre restriktioner under sommarhalvåret. Miljö tillståndet omfattar även att Vättern kan nyttjas som nedslagsområde för skjutprov.

FMV har ansökt om tillstånd enligt miljöbalken att få bedriva verksamhet vid provplats Vidsel till den omfattning som är känd idag. Ansökan har inlämnats 2001-06-19 till Länsstyrelsen i Norrbottens län. Som ombud har Fortifikationsverket anlitas. Detta miljö tillstånd är nödvändigt för verksamhetens bedrivande.

För Vidsels övningsflygplats (flygfältet) ansökte FM 2001-11-01 om tillstånd enligt miljöbalken att få bedriva miljöfarlig verksamhet. Ansökan täcker militär flygverksamhet samt svensk och utländsk provverksamhet.

De sökta tillstånden täcker väl nu förväntad svensk och utländsk verksamhet vid provplats Vidsel. Det sökta tillståndet täcker dock inte omfattande skjutning med artilleri (eldrörs- eller raketartilleri). Denna typ av verksamhet är troligtvis lämpligare att genomföra vid exempelvis Älvdalens skjutfält.

För kort sammanfattning av ansökningarna för miljö tillstånd rörande provplats Vidsel se underbilaga 3.

För verksamheten vid provplats Vidsel finns ett särskilt avtal med Udtja, Tuorpon och Luokta Mavas samebyar. Nuvarande avtal bifogas som underbilaga 4. Vidare bifogas en kort redogörelse från provplatsens samekontaktman rörande samarbetet med samerna som underbilaga 5.

8.9 Politiskt stöd

Ett aktivt politiskt stöd såväl lokalt, regionalt som nationellt är nödvändigt för i första hand provplats Vidsels utveckling. Exempel på detta kan vara att provplatsen framhålls som resurs i internationella samarbetsprojekt och affärer, t ex Meteor.

Det kommer att vara särskilt viktigt med ett aktivt politiskt stöd under det pågående arbetet med att skapa en gemensam europeisk byrå för försvarsfrågor. För provplatsernas del gäller det speciellt vid utarbetandet av en gemensam strategi *Defence T&E Base*, DTEB, för struktureringen av *Test Facilities and Expertise development*, som ett underlag för integrationen i EU, särskilt för att skapa ett ”femte ben (T&E)” inom den kommande försvarssamverkan inom EU.

Vid arbetet med DTEB, som identifierar den gemensamma expertis- och resursbasen för VoV är det väsentligt att svenska resurser erkänns och inkluderas i denna resursbas.

8.10 Utnyttjande av motköp

I samband med större anskaffningar av försvarsmateriel ingår numera oftast motköpsåtagande från säljarlandet. Svenska motköpskrav har hittills endast inriktats mot svensk industri. Det är viktigt att FMV provplatser, och då särskilt Vidsel, framhålls som en möjlig motköpsresurs vid denna typ av förhandlingar.

9 HUVUDMANNASKAP OCH ÄGARFÖRHÅLLANDEN

Verifiering och validering är en av kärnverksamheterna inom FMV materielanskaffningsprocess. VoV-verksamheten säkerställer att materiel och system innehåller kravställd förmåga, funktion och uthållighet, samt att de har erforderliga egenskaper för integration och tillgänglighet till andra system.

För genomförandet av VoV är de av FMV ägda och drivna provplatser en strategisk resurs i vilka stora investeringar under lång tid gjorts i tekniska system och infrastruktur.

Kostnadseffektiviteten inom FMV VoV-verksamhet är i dag vid en internationell jämförelse hög.

Genom FMV provplatser har idag Försvarmakten, FMV och inhemska försvarsindustri tillgång till oberoende VoV-resurser med hög teknisk kompetens och efterfrågade förmågor med hög tillgänglighet. Provplatserna har goda utvecklingsmöjligheter att möta framtida krav från såväl inhemska som internationella kunder.

Den huvudsakliga intressenten, till att verifierings- och valideringsverksamheten i FMV är en väl fungerande verksamhet, är huvudkunden Försvarmakten. Trots Försvarmaktens ställning som huvudkund medför en överföring av provplatserna och driften av dessa till Försvarmakten varken verksamhetsmässiga eller ekonomiska vinster totalt för statsmakten.

En viktig del för FMV VoV-verksamhet är att vara oberoende från leverantörerna (industrin) och slutkunden (FM). I en del av nu aktuella exportaffärer av JAS 39 ikläder sig dessutom svenska staten, i form av FMV, rollen som säljare vilket ytterligare understryker kraven på oberoende. Detta utesluter alternativet att provplatserna skulle övertas eller drivas av industrin.

I nuvarande situation bedömer FMV den i dag existerande formen för ägande och drift av provplatserna vara den lämpligaste. På längre sikt, vid en avsevärt utökad samverkan inom EU rörande materielanskaffning och VoV för denna, kan olika alternativa internationella lösningar för ägande och drift av genomföranderesurserna för verifierings- och valideringsverksamheten tänkas. Utformningen av detta VoV-samarbete är något som då måste bli föremål för särskild behandling inom respektive land och inom EU-organisationen.

FMV uppfattning är att nuvarande ägarstruktur och huvudmannskap för provplatserna tills vidare skall behållas även vid internationellt utnyttjande av dessa.

Genomförd utländsk provning vid Vidsele

Underbilaga 1

Verksamheten genomförd efter vederbörliga regeringsbeslut.

År	Land	Verksamhet	Ekonomisk volym	Anm.
1966	Frankrike	Vinterprov Tpfpl Transall		
1974	Finland	Jaktrobotsskjutning J35		
1976	Norge	Vapenprov med F104		
1977	Schweiz	Jakt-/attackrobotsskjutning		
1978	Finland	Jaktrobotsskjutning J35		
1979	Singapore	Leveransprov Rbs 70		
1980	Norge	Vapenprov med F104		
1980	Norge	Leveransprov Rbs 70		
1980	Tunisien	Leveransprov Rbs 70		
1981	Schweiz	Jakt-/attackrobotsskjutning		
1984	Singapore	Lv-robotsskjutning Rbs 77		
1985	England	Radarmålsökarprov		
1986	Finland	Jaktrobotsskjutning J35		
1986	Schweiz	Jakt-/attackrobotsskjutning		
1986	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1987	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1988	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1989	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1989	Finland	Jaktrobotsskjutning J35		
1990	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1991	Schweiz	Jakt-/attackrobotsskjutning		
1991	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1992	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70		Två perioder
1992	Finland	Jaktrobotsskjutning J35		

1994				Övergång från anslag till avgiftsfinansiering
1996	Ryssland	Vapen-/helikopterdemo		I FM regi.
1996	Österrike	Jakrobotskjutning J35		Sidewinder
1997	Frankrike/	Provning Attackrobot	5 800 000	Apache-Sky Flash.
1997	England	Provning Jaktrobot		Resursbyte SWE/UK
1997	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70	1 611 000	
1998	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70	1 467 000	
1998	Österrike	Jakrobotskjutning J35	6 905 000	Sidewinder
1999	Norge	Förbandsskjutning Rbs 70	1 324 000	
1999	Tyskland	Provning Attackrobot	6 143 000	Taurus
2000	Holland		814 000	Försäljning målråb materiel
2000	Tyskland	Provning Attackrobot	189 000	Taurus. Förberedelser
2000	Frankrike/England	Provning Attackrobot	8 500 000	Förberedelser samt målbyggnation.
2000	Tyskland	Provning Attackrobot	4 715 000	Taurus
2000	Frankrike	Provning Attackrobot	339 000	
2001	Frankrike/England	Provning Attackrobot	4 554 000	Storm Shadow
2002	Frankrike/England	Provning Attackrobot	8 595 000	Storm Shadow
2002	USA	Demo Jaktrobot	12 064 000	AMRAAM. Raytheon kund
2003	England	Vinterprov Helikopter	1 923 000	AH Mk1. Westland Helicopter
2003	England	Prov Sjöförsvarsrobot	2 910 300	Sea Wolf

Internationell VoV-utveckling

underbilaga 2

1 Utveckling i omvärlden

VoV-verksamheten i omvärlden förändras för närvarande snabbt, vilket påverkar förutsättningarna för FMV VoV-verksamhet. Förändringarna påverkar villkoren för att:

- delta i internationella samverkansprojekt med en ledande VoV-roll
- utnyttja resurser och kompetenser i andra länder för FMV VoV-behov inom områden där det inte är rationellt att bevara en svensk förmåga
- stödja andra länders materielanskaffning med svenska VoV-resurser och därigenom öka nyttjandegraden av svenska resurser
- utveckla internationellt erkänd metodik för VoV av internationellt operabla förband
- delta vid internationell utveckling av nya metoder och standarder för VoV

Nedan beskrivs förändringar i omvärlden när det gäller förutsättningar för VoV samt nuvarande kompetens och resurser och kontakter med Sverige inom VoV-området.

2 Utvecklingen i Europa

Inom Europa bedrivs VoV-verksamhet i första hand inom LoI-länderna (UK/Ty/Fr/It/Sp/Sw). Försvarsmaterielverksamheten, inklusive VoV, i dessa länder präglas av ett fåtal mycket dominerande industrikoncerner som THALES, BAe och EADS, som i sin tur delvis äger eller har långtgående samverkansavtal med ytterligare en krets industrikoncerner, bl.a. SAAB (BAe).

UK/Fr/Ty har alla reformerat sina myndighetsstrukturer för VoV-verksamhet. UK har gått längst genom privatiseringen av ca 75% av DERA i form av QinetiQ Ltd. Dessa omstruktureringar

har temporärt medfört en intern osäkerhet i flera organisationer samt att den normala dialog som förs mellan Europas provorganisationer har störts.

Olika former av stark samverkan mellan VoV-aktörerna skapas genom samverkan i olika större anskaffningsprojekt, som EUROFIGHTER, hangarfartyg, satellitprogram osv. Man kan jämföra detta med samverkan inom IRIS-T och Meteorprojekten där Sverige deltar. I olika projekt definieras tidigt den VoV-verksamhet som erfordras och hur ansvaret för verksamheten skall delas upp mellan ingående industri- och myndighetsparter (länder).

Upphandlingen av VoV-verksamheten för dessa projekt blir därmed styrd till vissa av de deltagande parterna. Det råder alltså inte någon öppen marknad inom Europas ledande försvarsmaterieländer beträffande VoV-verksamhet.

3 WEAG SGTF

Inom WEAG är Sub Group Test Facilities, SGTF, medlemsländernas samarbetsorgan beträffande större provresurser och provplatser. De olika ländernas provresurser beskrivs i en databas, som skall hållas aktuell. Detta ökar möjligheten att lokalisera lämpliga resurser som kan erfordras för genomförande av specifika VoV-behov. Genom att svenska resurser ingår i databasen kan det också innebära ett ökat utnyttjande av dessa. Ett MoU, "*The Mutual Use of Test Facilities*" har skapats, som utgör ett paraplyavtal som reglerar hur deltagarländerna kan utnyttja varandras provresurser. Avtalet utgör ett värdefullt verktyg för kontraktering av provresurser i andra WEAG-länder.

Möjligheten skapas nu att kommunikationsmässigt knyta samman olika geografiskt separerade provplatser så att vitt åtskilda resurser kan samutnyttjas (Virtual Test Base). Noggranna modeller kan skapas av provområden och deras tekniska resurser så att det blir möjligt att i både planeringsskedet och vid utvärdering av VoV-resultat, simulera olika VoV-moment. Möjligheterna att utveckla mobila tekniska VoV-resurser ökar successivt.

Alla dessa faktorer bidrar till att skapa goda tekniska möjligheter för ett nära samarbete mellan olika VoV-organisationer. För närvarande utgör emellertid olika finansiella, organisatoriska och kommersiella aspekter ett tydligt hinder för VoV-samverkan inom

Europa, medan det rent tekniskt finns goda möjligheter att utveckla ett nära sådant samarbete.

Samverkan inom WEAG-SGTF mellan de europeiska VoV-organisationerna (T&E) har alltså inte utvecklats i avsedd omfattning. I stället präglas området av protektionism och konservativ inställning från olika organisationer inom området. WEAG har uttryckt sitt missnöje med detta. Ett uppdrag till TNO att utreda problematiken har misslyckats och projektet har avbrutits. Nya samordningsmöjligheter bedöms komma att skapas i och med de nedskärningar och omorganisationer som sker inom VoV-området i de berörda länderna.

Det nyligen beslutade försvarsmaterielsamarbetet inom EU kan också komma att förändra problembilden.

Vissa länder har utvecklat anläggningar av särskild betydelse. Inom exempelvis flygsystemområdet har Italien omfattande provningsanläggningar på Sardinien. För utprovning av flygburna vapen finns en anläggning vid kusten nära Kapstaden i Sydafrika, som flera gånger har utnyttjats av europeisk industri. Den framtida utvecklingen av dessa och liknande anläggningar kan komma att påverka våra möjligheter till internationellt samarbete.

Genom samverkan inom WEAG och LoI är det möjligt att följa utvecklingen inom Europas provorganisationer genom:

- Databasen över tillgängliga VoV-resurser inom WEAG SGTF
- FA/LoI-databasen (6-nationers) med utbyte av information om teknikutvecklingen i LoI-länderna
- Kontinuerlig utvärdering av databaserna för att identifiera VoV-behov
- Deltagande i olika europeiska metod- och standardiseringsgrupper för VoV av försvarsmateriel

De fyra LoI-nationerna Frankrike, Tyskland, Storbritannien och Italien har bildat en 4N-grupp, TEAM, för provresurssamverkan. Sverige (troligen även Spanien), har erbjudits att ha viss samverkan med gruppen. En gemensam strategi *Defence T&E Base*, DTEB, avses utarbetas under våren 2004, för struktureringen av *Test Facilities and Expertise development*, som ett underlag för integrationen i EU, särskilt för att skapa ett ”femte ben (T&E)” inom den kommande försvarssamverkan inom EU.

Storbritannien

I Storbritannien finns inom området VoV av försvarsmateriel, två dominerande (privata) organisationer, dels QinetiQ som nämns ovan och dels British Aerospace. Dessa båda aktörer utgör i viss mån konkurrenter.

MoD är huvudägare i QinetiQ och ser företaget som en strategisk resurs för det brittiska försvaret. MoD har lagt en 25-årig rambeställning omfattande ca 80 miljarder SEK på QinetiQ (med ytterligare 25 års option). Beställningen innebär att QinetiQ driver de av MoD ägda provplatserna och tillhandahåller bl.a. VoV-tjänster. Kostnaden för infrastrukturen bärs av MoD, vilket medför att den öppna kostnaden för VoV enligt MoD:s beräkningar däri-genom nästan halveras.

Samtidigt ges ett allmänt direktiv till olika anskaffningsprojekt att utnyttja den genom detta arrangemang underhållna inhemska VoV-resursen.

FMV har traditionellt en mycket god kontakt med MoD och QinetiQ, från den tid verksamheten var statlig (DERA, DRA osv.). Vi behåller nära kontakter med MoD och QinetiQ, som bedöms kunna utgöra en mycket värdefull allsidig resurs för förstärkning av Sveriges VoV-resurser när så erfordras. Eftersom QinetiQ är ett privatföretag måste upphandling ske på rent kommersiell grund. För att underlätta kontakterna med QinetiQ, kan ett ramavtal skrivas som reglerar formerna för engagemang av dem i varje enskilt fall. Detta bör ske i nära samverkan med MoD och bör stödjas av ett MoU.

Frankrike

Frankrike har en omfattande provningsorganisation GCE inom materielanskaffningsmyndigheten DGA. Sverige har goda kontakter med DGA/GCE inom VoV-teknikområdet. DGA/GCE genomgår för närvarande stora förändringar, som innebär en kraftig reduktion av organisationens resurser. Som en följd av detta har man visat stort intresse för samverkan med Sverige. Bl.a. har det indikerats att Vidsel och NEAT kan utgöra bra alternativ för utprovning av obemannade luftfarkoster. Frankrike var starkt involverade i Eagleproven i Vidsel under 2002.

En betydande potential för bilateral samverkan med Frankrike bedöms föreligga. Hittills har samverkan varit begränsad, men ett tydligt intresse för utökad samverkan har under senare tid indikerats från Frankrike.

Tyskland

De tyska försvarsmyndigheterna BWB och BMVg genomgår för närvarande en total omorganisation som även innebär en kraftig reduktion av resurserna för materielanskaffning och utprovning. Man har visat stort intresse för bilateral samverkan med Sverige inom materielanskaffningsområdet. Samtidigt har Tyskland anmält ett intresse för samverkan med FMV inom VoV-området. Flera nu pågående större projekt innebär VoV-samverka, exempelvis Strv 122 (Leopard) och robot 98 (IRIS-T).

Ett europeiskt materielverk

EU-ländernas försvarsministrar enades i mitten av november 2003 om att upprätta en gemensam försvarsmaterielbyrå. Enligt planerna ska den nya EU-myndigheten kunna börja sitt arbete redan hösten 2004.

EU utrikespolitiske representant ska leda en grupp som ska ta fram detaljerade riktlinjer för byråns verksamhet. Samarbetet inom försvarsmaterielbyrån ska vara mellanstatligt. Byrån kan komma att sätta upp mål för den militära kapaciteten och rekommendera medlemsstater vad de bör satsa på.

Formaliseringen av försvarsmaterielsamarbetet inom EU kommer med stor sannolikhet även att påverka verksamhetsvillkoren för berörda länders VoV-verksamheter. Det är därmed mycket väsentligt att följa och tolka hur denna EU-samverkan utvecklas. Möjligheter till detta erbjuds genom samverkan med TEAM-gruppen och genom deltagande i utarbetandet av gruppens VoV-strategi, *DTEB*.

Sveriges roll inom Europas VoV-verksamhet

Sverige betraktas fortfarande inom försvarsmaterielområdet som en mycket kompetent partner inom Europa vilket markeras av möjligheten att delta i LoI-samverkan. Detta gäller även beträffande VoV.

En gemensam nämnare för den internationella efterfrågan på VoV-resurser som kan ses, där Sverige är attraktivt, är där stora ytor över land är viktigt. En efterfrågan av DFS i Linköping kan också ses, då denna för närvarande är unik i sitt slag i världen.

Idag utgör exempelvis RFN/NEAT en intressant resurs för andra Europeiska länder. Vapenprovning, UAV-utveckling och potentiellt EW-provning är härvid aktuella delområden. Det krävs emellertid att de ekonomiska villkor som kan erbjudas av oss är likartade med de andra europeiska ländernas.

Vid TEAM-gruppens arbete med *DTEB*, som identifierar den gemensamma expertis- och resursbasen för VoV är det är det väsentligt att svenska resurser erkänns och inkluderas i denna resursbas.

För att behålla en intressant position måste vi utveckla provplatsernas tekniska infrastruktur med möjlighet att länka dessa via (krypterade) bredbandsnät till andra länder och provplatser. Dels måste vi hålla en kompetensmässigt/tekniskt/säkerhetsmässigt hög nivå eller vara prestandamässigt bättre än andra liknande resurser.

Det är i detta perspektiv möjligheterna till att vidareutveckla RFN i Vidsel till ett UAV-/EW-provområde skall ses. En nyckelfaktor kan vara förmågan att operera med UAV-farkoster i civilt luftrum, vilket under ett skede av några år framåt kan öppna samverkansmöjligheter och därmed möjligheter för oss att få ett försprång inom denna viktiga VoV-nisch.

Detta kan i sin tur skapa möjligheter för en framskjutande roll inom framtida gemensamma internationella utvecklingsprojekt.

Utnyttjandet av provområdena, särskilt RFN/NEAT bör samtidigt anpassas för att i högre grad omfatta dels FoT-verksamhet för studier, experimentell teknikutveckling, demonstrationer och materielutveckling och dels förbandsutveckling och övningar i skedena efter den traditionella VoV-verksamheten i materielprocessen. Politiska signaler har givits för ett sådant vidgat utnyttjande av RFN – även internationellt.

Utvecklingen i USA

I USA sker en målmedveten utveckling mot ett nätverksbaserat försvar (NCW). Inom ramen för NCW utvecklas "Joint warfare" endast på den högsta nivån. Utveckling sker i syntetiska och

"blandade" miljöer. Miljöerna knyter ihop resurser på platser inom hela USA såväl som på andra platser på jorden. Utvecklingsmiljöerna kan omfatta syntetisk omvärld, M&S, stimuleringar, HWIL och operativa system. Simuleringar kommer att spela en betydelsefull roll i utvecklingsmiljöerna. VoV-organisationen måste därför ha och vidareutveckla egen kompetens inom området. VV&A av M&S måste genomföras med samma krav på oberoende som vid övrig VoV.

Trenden går mot tidigare delaktighet av VoV-organisationen och ett närmare samarbete med anskaffningsorganisationen och slutanvändaren. Hela utvecklingsprocessen måste nyttjas för VoV. Komplexa system medför stora svårigheter, varför VoV måste genomföras i stegringsföljd. VoV-metodiken är ännu inte utvecklad på de högre systemnivåerna (0-1).

Slutsatser av utvecklingen i USA för VoV-verksamheten i Sverige

Förutsättningarna för VoV av NBF bör utvecklas med stöd av en tydlig målbild. I USA har det visat sig nödvändigt att skapa en från DoD fristående provningsorganisation DOT&E för att säkra en redovisning av oberoende provresultat för anskaffad materiel. Även i Sverige bör VoV-verksamheten ges hög auktoritet och goda förutsättningar för att för FM räkning säkra egenskaper och funktionalitet av anskaffade system.

Ekonomi och resurser bör inplaneras långsiktigt för att säkra utvecklingen av integrerade provplatser, nätverk och "virtual proving grounds". Verktyg och teknikresurser som utvecklas i USA kan därvid vara av stort värde för oss.

Samarbete med USA

Intresset i USA för svenskt NBF med Joint perspektiv är stort och omfattande samsyn råder kring konceptet. En allmän uppfattning är att USA i nuläget inte kan anses ligga före Sverige i utvecklingen. En förutsättning för ett mera omfattande samarbete med USA torde vara att vi håller en sådan takt i utvecklingen av NBF och VoV-metodiken för NBF, att vi upplevs intressanta och bidragande till den gemensamma utvecklingen.

Följande områden är ur ett svenskt VoV-perspektiv intressanta för samarbete och utbyte:

- Distribuerad provförmåga och den virtuella provplatsen
- Tillgång till arkitektur och viss mjukvara (ex TENA, VISAR)
- FCS (utveckling av totalsystemet respektive utvecklingsmiljön).
- Interoperabilitet. Testmetoder, certifiering, distribuerad test. (JITC)
- Utveckling av teknik för marklägesuppfattning. Kombination av simulering och verklig provning. (ATEC)
- VoV-analys av system på högre systemnivåer (NAVAIR)
- Möjligheter att hyra provresurser (ex NAVAIR)
- Möjligheter att få tillgång till specialkompetenser och samarbete inom speciella områden (ex MMI, telekrig, lufttankning, målrobot)

Inom luftstridsmaterielområdet har en nära samverkan skett med flera T&E-provplatser i USA. Denna samverkan har omfattat alla systemnivåer. För närvarande sker samverkan inom områdena lufttankning, flygförarmiljö, pilotutbildning.

Multilateralt samarbete – ITOPS

ITOPS är ett multilateralt samarbete i syfte att utarbeta och tillämpa ensade procedurer vid provning (*International Test Operations Procedures*). Samarbetet regleras i ett MoU mellan de deltagande länderna. Deltagare är de från materielsamverkans- och provningstekniksynpunkt viktigaste NATO-länderna; USA, Tyskland, Frankrike och Storbritannien. Sverige erbjuds nu fullt medlemskap i ITOPS. Ett sådant medlemskap kan komma att utgöra en mycket värdefull kontaktyta mot dessa länder i samverkan, parallellt med de bilaterala kontakterna med respektive land. Samarbetet kräver kompetens och resurser för deltagande.

Civila provorganisationer

I Sverige och andra länder finns en rad civila provningsorganisationer. Exempel på detta är SEMKO och SP. Dessa organisationer och den civila standardiseringsverksamhet som bedrivs inom främst

IEC och ISO, men även inom olika branschorganisationer och IEEE, är av stort värde för utvecklingen av försvarsmateriel. I huvudsak är dessa organisationer och standardiseringen inriktade på de systemnivåer där leverantörerna till FMV har ett verifieringsansvar. Den metodik och de krav som ställs på civila produkter får en större betydelse i och med att COTS-produkter utnyttjas i allt högre grad i försvarssystemen.

Inom ledningssystemområdet har telekomindustrin långvarig kompetens och resurser för verifiering av funktionaliteten hos storskaliga system. Samverkan inom denna sektor bedöms kunna bli av värde för NBF-utvecklingen.

Svenska provresurser i ett europeiskt perspektiv

Underbilaga 3

EU-rådet beslutade hösten 2003 om att en europeisk byrå för försvarskapacitiesfrågor, försvarsmaterielsamarbete, försvarsindustri-frågor och försvarsrelaterad F&T skall inrättas under 2004. För närvarande pågår arbete med att ta fram de konkreta förutsättningar för det EU-beslut som skall initiera bildandet av byrån.

Byrån kommer bl.a. att ägna sig åt att identifiera väsentliga strukturfrågor, vilka är av vikt för en effektiv förmågeutveckling och ett rationellt samarbete inom Europa. Materielanskaffning, försvarsindustristruktur etc. kommer vara frågor på den nya myndighetens dagordning. I samband med förberedelsearbetet har bl.a. även identifierats det strukturproblem som råder beträffande infrastruktur för provning och evaluering av försvarsmateriel. De svenska resurserna utgör här en inte oväsentlig del av Europas samlade resurser. Framförallt framstår de svenska resurserna från vissa miljö- och tillgänglighetsmässiga synvinklar som unika. (Subarktiskt klimat och tillgång till stora glest befolkade arealer).

Den svenska försvarsmaktens och försvarsindustrins behov av dessa resurser, är med dagens utvecklings- och produktionsnivå långt ifrån tillräckliga för att de svenska resurserna skall beläggas till en ekonomiskt rimlig nivå. Det europeiska strukturproblemet gäller med andra ord även för den svenska delen av Europas samlade resurs.

För att förhindra en hastig avveckling och förlust av värdefull kompetens och anläggningar i Sverige, är det angeläget att snarast utarbeta en handlingsplan för hur de svenska provnings- och evalueringsresurserna skall omhändertas och profileras inom ramen för en samlad europeisk bild. En sådan handlingsplan kommer till stor del vara beroende av prioriteringar av framtida svenska försvarsförmågor och dessas koppling till svensk industriell inblandning och de nischer som detta kan leda till. De unika egenskaperna hos den svenska infrastrukturen bör kartläggas och erbjudas som ett bidrag till den samlade resursen för europeisk provnings- och evalueringskapacitet. Det är vidare angeläget att ekonomiska spel-

regler för drift och köp av tjänster för provplatser harmoniseras inom Europa, så att val av prov- och evaluerings-resurser kan göras på sakliga kompetensgrunder och inte beroende av enskilda länders varierande former av ekonomisk subventionering. Sverige bör verka för att åtgärder enligt ovan uppmärksammas och hanteras i den europeiska byrån för försvarskapacitetsfrågor och försvarsmateriel-samarbete.

Peter Lundberg

Analys av förutsättningarna för en EW-range i Sverige

(4 bilagor)

Underbilaga 4

SAMMANFATTNING

I syfte att skapa beslutsunderlag åt C VoVC har en analys genomförts beträffande förutsättningarna för en svensk EW-range. Analysen har visat att det finns ett uttalat behov av denna förmåga i Sverige. Behovet kan hänföras till tre huvudsakliga områden:

- verifiering av VMS bibliotek
- taktikutveckling
- utbildning och övning av personal och förband
- validering av system och förband

Intressenterna för utnyttjandet av en EW-range är, förutom FMV i allmänhet och VoVC i synnerhet, Försvarsmakten, FOI och industrin. Indikationer finns på ett intresse även från utländska kunder.

För att en EW-range skall vara attraktiv för kunden krävs att den kan erbjuda kvalificerade tjänster till ett attraktivt pris. VoVC tidigare erfarenheter från dyra provsystem med låg beläggning är avskräckande. Investeringsbehovet för att skapa en attraktiv EW-range är stort, såväl i materiel som i personal. Ambitionsnivå och prioriteringar måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Mot bakgrund av ominriktningen av Försvarsmakten till ett nätverksbaserat försvar där telekrigförmåga har en framträdande och prioriterad roll rekommenderas att arbetet med upprättande av en svensk EW-range igångsätts. Arbetet bör inledas med att ett fördjupat underlag tas fram, förslagsvis av en studiegrupp med representation från FMV, Försvarsmakten och FOI.

Ulf Johnsson

Sändlista

C VoVC

C VoVMQ

C VoVP

C VoVR

VoVMQ (avsett för Håkan Lagerström)

VoVMQ (avsett för Bertil Gustavsson)

VoVPLuft SEMS (avsett för Bo Norlin)

Arkiv

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	184
1 Inledning	188
1.1 Uppgiften.....	188
1.2 Syfte	188
1.3 Definitioner	188
1.4 Referenser	189
1.4.1 Skriftliga referenser.....	189
1.4.2 Övriga referenser	189
1.5 Kostnader för genomfört arbete	190
1.6 Innebörd av begreppet EW-range	190
2 Behov av en svensk EW-range	191
2.1 Allmänt	191
2.2 Nyttjande av EW-range idag	192
2.3 Aktuella materielsystem och anskaffningsprojekt	192
2.3.1 Allmänt	192
2.3.2 JAS 39	192
2.3.3 HKP14	193
2.3.4 Tp84	193
2.3.5 Korvetter	194
2.3.6 Övriga utvecklingsprojekt.....	194
2.3.7 Verksamhet i Försvarmakten.....	194
2.4 Svenska kunder och resurser	195
2.5 Internationella kunder och internationellt samarbete	196
3 Utnyttjande av en svensk EW-range	197
3.1 Allmänt	197
3.2 Utbildning, övning/träning (FM)	198

4	Upprättande av en svensk EW-range.....	199
4.1	Allmänt	199
4.2	Möjlig inriktning av en EW-range	199
4.3	Kundunderlag.....	199
4.4	Personal- och kompetensbehov	200
4.5	Behov av prov- och hotsystem.....	200
4.6	Kostnadsaspekter	203
4.6.1	Kostnadsberäkningar.....	203
4.6.2	Erfarenheter från utländska anläggningar	203
4.6.3	Antaganden för en svensk anskaffning	204
4.7	Samarbetspartners.....	205
4.8	Geografisk lokalisering.....	205
5	Erfarenheter från andra länder	207
5.1	Allmänt	207
5.2	RAF Spadeadam.....	207
5.3	USAF Weapons School, Nellis AFB, USA.....	208
6	Slutsatser	208
7	Rekommendationer	209
Bilagor		
	Bilaga 1 Förkortningar och begrepp	210
	Bilaga 2 USAF Weapons School, Nellis AFB	212
	Bilaga 3 RAF Spadeadam	214
	Bilaga 4 Bildunderlag.....	219

1 Inledning

1.1 Uppgiften

Uppgiften tilldelas muntligen av C VoVC 2002-04-04. Efter analys fastställdes uppgiftens lydelse till:

Analysera behovet av en "EW-range" i Sverige.

1.2 Syfte

Analysen skall utgöra ett första underlag för C VoVC beslut om fortsatt agerande.

1.3 Definitioner

"Telekrig" och "Electronic Warfare" är begrepp med flera olika definitioner.

I Försvarsmaktens funktionsplan för telekrigföring, Del 1 Öppen, 1999 (ref. 1.1) används följande definition:

Militär verksamhet som utnyttjar det elektromagnetiska spektrumet för att bekämpa, förvanska eller exploatera motparters inhämtning, bearbetning eller delgivning av information samt skydd mot för oss ogynnsamt utnyttjande av det elektromagnetiska spektrumet.

Telekrigföring består av:

Elektronisk Attack (EA)

Elektronisk Stödverksamhet (ES)

Elektronisk Protektion (EP)

Begreppet EW (Electronic Warfare) är en internationell benämning på telekrigföring. Den svenska definitionen har ändrats under senare år och olika nationer och organisationer har olika definitioner vilket kan skapa viss förvirring i tolkningen av olika dokument. Den svenska definitionen stämmer i allt väsentligt med västvärldens tolkning av begreppet.

Knytningen till det elektromagnetiska spektrumet innebär att varning, motverkan, spaning, övervakning och målinmätning mm som baseras på akustiska, hydroakustiska, magnetiska eller seismiska förhållanden, inte faller under begreppet telekrig. Inte desto mindre är problemställningarna likartade beträffande utveckling,

verifiering och validering, utbildning, träning/övning och anskaffning av dessa system samt för underhåll av hotbibliotek. Detta får betydelse för omfattning och avgränsningar vid eventuellt upprättande av en svensk EW-range.

1.4 Referenser

Under analysarbetet har följande, viktigare referenser utnyttjats.

1.4.1 Skriftliga referenser

Ref nr	Referens	Datum
1.1	Försvarsmaktens funktionsplan för telekrigföring, Del 1. Öppen. Bilaga 1 till 12 860:68453	1999-08-04
1.2	HKP14. Etablerat VMS-samarbete (EW) med Schweiz. Förslag. FMV:ProjFlyg 35 814:23065/02	2002-05-07

1.4.2 Övriga referenser

Ref nr	Referens	Datum
2.1	Shepard Conference 2001, London	2001-05-16--17
2.2	Sven G Johansson, FMV KC SenTel	2002-04-18
2.3	Bertil Gustavsson, VoVC	2002-05-02
2.4	Bo Norlin, VoVC	2002-05-27
2.5	Kristian Artman, FM TK SE	2002-05-16
2.6	Sten Larsson, HKV KRI Led Telekrig	2002-05-08
2.7	AOC Conference 2002, Stockholm	2002-05-06--08
2.8	Torsten Hallstedt, OPIL J3	2002-05-16
2.9	Besök från franska DGA/DCE vid FMV	2002-05-17
2.10	Seminarium nätverksbaserat försvar (NBF), arrangerat av TKC, Stockholm	2002-05-30

1.5 Kostnader för genomfört arbete

Kostnaderna för att genomföra rubricerad analys utgörs av arbetstid (timmar), en resa till Stockholm och en resa till Uppsala. Totalt beräknas kostnaderna till ca 55 k SEK, vilka redovisas på AO 539 267. Samråd med UL, Håkan Lagerström, och C VoVMQ, Jan Östlund, har inhämtats.

1.6 Innebörd av begreppet EW-range

Begreppet EW-range kan ha flera innebörder. Någon definition på begreppet som sådant har inte kunnat finnas. I denna analys antas därför att en EW-range är en anläggning som kan erbjuda någon eller flera av följande förmågor.

- Resurser för att genomföra erforderlig provning och verifiering (på laboratorie- och apparatnivå) för att utveckla nya system inom telekrigområdet.
- Verifiering och validering av delsystem, system och system av system.
- Utbildning av teknisk personal, besättningar och operatörer i EW på aktuella system och plattformar.
- Utveckling av taktik och stridsteknik inom området EW.
- Övning av enstaka besättningar och av förband av olika storlek i taktiskt uppträdande i EW-miljö.
- Validering av förband, med avseende på EW, till exempel inför internationella insatser.

Om man strikt följer definitionen av telekrig (enligt referens 1.1) avses enbart den elektromagnetiska delen av spektrum. I enlighet med resonemanget i slutet av kapitel 1.3 avses i detta dokument att en EW-range även kan innehålla förmågor inom de akustiska, hydroakustiska, magnetiska och seismiska områdena.

2 Behov av en svensk EW-range

2.1 Allmänt

Vid AOC 4th EW-conference i Stockholm (maj 2002, ref 2.7) inledde generallöjtnant Jan Jonsson med Sveriges syn på Electronic Warfare. Han poängterade bland annat följande (utdrag ur PowerPoint presentation):

Sweden takes EW seriously

- Political priority
- Necessary EW capacity in all forces

EW training is necessary

- To rally and train forces for PSO we need to train with potential allies
- Both staff and units

Software

- National control – “full visual access”...
- Do not accept offers without full access
- Get the software code
- Create your own production of libraries ..

Försvarsmakten efterfrågar således denna förmåga i alla försvarsgrenar. Utbildnings- och övningsförutsättningar behöver skapas och vi skall ha förmåga att själva, fullt ut, hantera våra hotbibliotek med tillhörande stödsystem.

Försvarsmaktens numerär reduceras, samtidigt som nya förmågor skapas, med nya och mer kvalificerade förband. Detta kommer att ställa ökade krav på vår förmåga att verifiera och validera dessa nya system och förband samt att utnyttja demonstratorer i större utsträckning under lång tid framöver.

För att kunna avgöra om vi skall satsa på att upprätta en EW-range i Sverige måste vi veta om behovet är så omfattande att en sådan anläggning kan drivas kostnadseffektivt, så att vi över tiden kan få kostnadstäckning för gjorda investeringar.

2.2 Nyttjande av EW-range idag

Verksamhet som uttryckligen kräver en EW-range genomförs för närvarande utomlands. Sverige köper tjänster på olika platser beroende på vilka specifika krav som ställs och varifrån utrustningen som skall provas har levererats. Fördelar med att köpa tjänsten på en utländsk EW-range är att vi får tillgång till en komplett infrastruktur med resurser för planläggning, genomförande, utvärdering och rapportering. Dessutom kan vi vinna utbildningseffekter genom erfarenhetsutbyte med de utländska besättningar vi träffar på plats. Nackdelar är kostnaderna (som kan vara mycket höga), risken att vi sprider information om våra system och vår taktik utanför landet samt att vi som utländska kunder (särskilt i USA) har en lägre prioritet än deras "prime customer", vilket begränsar vårt tillträde till vissa tider. Vid genomförande av en kampanj på en utländsk EW-range kommer i de flesta fall en mycket liten skara människor att delta och kampanjen utgör därmed inte en möjlighet till breddutbildning inom Försvarsmakten.

Exempel på utländska anläggningar som utnyttjats är Lockheed (Ft Worth), China Lake, Wright-Patterson AFB och Navy Test Centre, alla i USA samt Spadeadam i England och Polygon i Frankrike. Dessa anläggningar har alla mycket kvalificerade resurser.

2.3 Aktuella materielsystem och anskaffningsprojekt

2.3.1 Allmänt

Det finns ett antal materielsystem och anskaffningsprojekt som direkt genererar behov av en EW-range. Vart och ett av dessa utgör sannolikt inte underlag för en svensk EW-range, varför samordning och synergieffekter bör sökas. Nedan redovisas några exempel på pågående och kommande verksamhet.

2.3.2 JAS 39

I projektet JAS 39 anskaffas varnings- och motverkanssystemen i två steg. Steg 1 utgörs av VMS 1 och detta steg är i princip avslutat. Steg 2, EWS 39, pågår för närvarande. Första flygningen är planerad

till hösten 2002, och det skall vara klart 2004. FMV har kontrakt med IG JAS om målflygplan och radarstationer för industrins verifieringsdel fram till 2004.

FMV var huvudansvarig för integrationen av VMS 1 och eftersom det var ett utvecklingsprojekt genomfördes utprovningen efter hand. Huvuddelen av utprovningen genomfördes på Tp86 (Sabreliner) på grund av begränsad tillgång till JAS39 flygplan. För VMS 1 genomfördes en provkampanj på Vidsele (två veckor under hösten 1993) där i huvudsak egna radarstationer (stri, lv, mät, fpl) utnyttjades som hotsystem.

När EWS 39 upphandlades blev SAAB huvudansvarig för integrationen i flygplanet, inklusive verifiering. Fortsatt verifiering och validering kommer att genomföras vid VoVC och även inom TU JAS. Validering sker bland annat genom deltagande i de återkommande övningar som genomförs i Försvarmakten.

2.3.3 HKP14

HKP14 är den första svenska helikopter som anskaffas med ett EW-system. Prestanda och komplexitet motsvarar (minst) EWS 39. Leverans av första helikoptern är planerad till 2005 och EW-systemet skall levereras från 2007.

Leverantören (NHI) ansvarar fullt ut för integration och verifiering av EW-systemet medan FMV ansvarar för valideringen. I Sverige har vi ingen tidigare erfarenhet av EW-system i helikopter vilket innebär att såväl utbildning som taktik och stridsteknik måste utvecklas, i princip från grunden.

EWS HKP14 förekommer inte i sin helhet inom något annat helikoptersystem men huvuddelen är detsamma som det som nu anskaffas till schweiziska helikoptrar. Vissa delsystem i EWS HKP14, till exempel laservarnaren, kan komma att användas i Stridsvagn 122 (Leopard).

2.3.4 Tp84

Tp84 har ett EW-system som i många avseenden påminner om HKP14, inte till leverantör och fabrikat men i flera avseenden till funktion. Systemet består av amerikanska delsystem och detta har

bland annat inneburit vissa svårigheter med tillgång till grunddata för hotbildshantering och för biblioteksproduktion.

2.3.5 Korvetter

Korvett VISBY är under leverans och våra äldre kustkorvetter STOCKHOLM och GÖTEBORG uppgraderas. I dessa enheter ingår bland annat en SIS-utrustning som levereras av CONDOR i USA och inhemskt framtagen störutrustning, ATK (allmän telekrigskomponent). Resurser för utprovning, verifiering och validering erfordras under de kommande åren.

2.3.6 Övriga utvecklingsprojekt

Det finns sannolikt många olika utvecklingsprojekt igång för närvarande där behov av en EW-range föreligger. Nedanstående är några exempel som påverkar och bedöms komma att påverka VoVC verksamhet.

Projekt "ÖSTEN" är ett försvarsmaktsgemensamt störsystem som bland annat innefattar kapsel U-40 till JAS och ATK till marinen.

"MIDAS" är en ny generation varnare med helt ny teknik utvecklad av Ericsson i Mölndal. Detta projekt har påbörjats och kan förväntas pågå fram mot 2010.

Under perioden 2010-2015 kan ett nytt systemkoncept från Ericsson i Mölndal bli aktuellt. Detta är ett kombinationssystem benämnt "EIRA".

2.3.7 Verksamhet i Försvarsmakten

Telekrigskomponenter för utbildning finns i alla försvarsgrenar. Exempel på detta är övningsstörsändare för sambandsfunktionen, radarstörare för luftvärns-, stril- flyg- och fartygsförband. Principen för "ägande" och användning av dessa varierar men generellt gäller att de kan flyttas mellan olika förband och skolor med hänsyn till aktuellt behov.

Målflygdivisionen som tidigare varit baserad på Malmen och som opererade flygplan 32 med störutrustning är avvecklad. SK37 har försetts med störutrustning och drivs av Flygvapnets egna flottiljer.

Nya telekrigförband utvecklas, till exempel Telekrigbataljon (Tkbat), Signalspaningsbataljon (SISbat) och Televapenkompani NY (TVA-komp).

Studieverksamhet genomförs kontinuerligt i Försvarsmakten. Studieresultatet ligger till grund för utveckling och anskaffning av materiel och krigsförband. Exempel på studier som drivs för närvarande är VMS helikopter och VMS mark, VMS-fartyg och VMS-sjö.

För alla dessa typer av verksamhet krävs kännedom om aktuella hot, vilket varierar beroende på typ av system och var det skall utnyttjas. Bibliotek för spanings- varnare- och störutrustningar måste utvecklas och hållas uppdaterade. För att möjliggöra detta inhämtar FRA tekniska underrättelser, vilka omvandlas till operativa hotbibliotek av FM TK SE. Hotbiblioteken måste verifieras tekniskt och valideras taktiskt för att säkerställa att de fungerar på avsett sätt i den miljö där våra förband skall operera. Biblioteken måste kontinuerligt uppdateras så att de är aktuella och har avsedd effekt. Detta innebär att VoV av hot- och åtgärdsbibliotek är en ständigt pågående process inom alla försvarsgrenar.

Den här redovisade och annan verksamhet i Försvarsmakten borde kunna dra nytta av en EW-range om en sådan upprättas i Sverige.

2.4 Svenska kunder och resurser

De olika behoven ger inte oväntat vid handen att de viktigaste svenska intressenterna i en svensk EW-range utgörs av industrin, Försvarsmakten, FMV och FOI.

Industrierna med anknytning till EW antas förfoga över den tekniska utrustning som erfordras för deras utveckling av nya system (kontakter med dessa företag har inte tagits i denna analys).

Försvarsmakten disponerar viss övningsutrustning för utbildning och övning av krigsförbanden, till exempel övningsstörsändare mm.

FMV disponerar mät- och registreringsutrustning samt metoder och (i framtiden) auktorisation att genomföra verksamhet som regleras av överliggande regelverk, till exempel RML (Regler för Militär Luftfart).

FOI disponerar kompetens och resurser för forskning och teknikutveckling, simulering inom telekrigområdet. Ett i samman-

hanget särskilt intressant område är FOI och industrins kompetens avseende signaturmätning inom olika våglängdsområden.

Dessa fyra intressenter har olika behov av de resurser en EW-range kan erbjuda men det är rimligt att anta att omfattningen av dessa behov, var för sig, inte motiverar en egen anläggning. Intressenterna disponerar också sammantaget de resurser som erfordras för att upprätta åtminstone några av de viktigaste funktioner på en EW-range, med ett viktigt undantag – skarpa hotsystem.

Det hade varit önskvärt att i denna analys inhämta underlag från flera intressenter än vad tiden medgivit. Exempel på sådana är FTK, MTK, FOI och FRA. Detta bör beaktas i det fortsatta arbetet (se kapitel 7, rekommendationer).

2.5 Internationella kunder och internationellt samarbete

I Europa finns ett fåtal anläggningar av typen EW-range. Dessa har i vissa fall stora begränsningar, främst beroende på deras geografiska läge och omgivande samhällsfunktioner (se även bilaga 3). Det finns ett uttalat behov av en EW-range där dessa begränsningar inte föreligger.

Norge och Finland anskaffar samma medeltunga helikopter som Sverige, NH-90, men inte samma EW-system. Norge har inte fattat beslut i frågan medan Finland anskaffar samma system som ingår i den tyska TTT-versionen. Schweiz anskaffar också nya helikoptrar, Cougar Mk 2, vilka förses med ett EW-system som till alla delar, utom fällarsystemet, är detsamma som det svenska. Schweiz har uttryckt ett önskemål om samarbete med Sverige inom området (se ref. 1.2). Projekt HKP14 har uttryckt ett önskemål om att ett sådant samarbete kommer till stånd. Detta samarbete borde kunna innefatta även utnyttjandet av en EW-range.

Andra länder har visat intresse för ett samarbete med Sverige om en EW-range.

3 Utnyttjande av en svensk EW-range

3.1 Allmänt

För att en EW-range skall vara attraktiv för kunden, de svenska såväl som eventuella utländska, måste den erbjuda kvalificerade resurser. Detta kräver under alla förhållanden investeringar, såväl i provsystem och infrastruktur som i kunskaper och personal.

En EW-range erbjuder flera användningsområden. Ett val som måste göras tidigt är om kraftsamling skall ske till något enstaka användningsområde eller om den skall ha karaktären av en "multi purpose range".

Sveriges försvarsindustri utvecklar egna nya EW-system och vidareutvecklar och uppgraderar befintliga system. Detta är ju ett av de områden där Sverige ligger långt framme. För att genomföra denna utveckling erfordras provningsresurser.

FMVs ansvar att verifiera och validera på högre systemnivåer innebär att resurser i form av en EW-range är önskvärda.

Försvarsmakten har behov av en EW-range för att verifiera och validera bibliotek och för att utveckla taktik och stridsteknik och att utbilda, öva och slutligen validera sina krigsförband.

Omfattningen av var och en av dessa olika typer av verksamhet kan sannolikt inte motivera investeringen i en EW-range som är specialiserad för ett av de ovan nämnda behoven så länge det baserar sig på enbart svenska behov. För att specialiseras i en specifik riktning, utvecklingsprovning, VoV eller utbildning/övning krävs sannolikt att kostnaderna kan spridas, till exempel genom avtal med utländska motsvarigheter till FMV och/eller till inhemsk och utländsk industri. Detta talar för att, om svenska behov av en EW-range är dimensionerande, så bör den vara av typen "multi purpose".

Mycket av den tekniska och taktiska utprovningen sker för närvarande mot luftstridssystemen, men även inom sjö- och markstridssystemen. Den nya försvarsmakten går mot principen nätverksbaserat försvar. Samverkan över försvarsgrensgränserna blir mera regel än undantag. Vi måste ta ställning till om vi skall inrikta EW-range mot någon speciell funktion och/eller försvarsgren, eller om vi skall erbjuda denna förmåga till alla funktioner inom markluft- och sjöstridskrafterna. Detta beslut påverkar starkt upplägget och hur investeringarna skall prioriteras.

Oavsett vilka beslut som fattas i dessa två frågor kan tjänster erbjudas även till utländska kunder. Dock kan kraven på politiska beslut komma att vara mer omfattande och svårhanterliga om utländsk trupp skall erbjudas att öva på svensk mark.

3.2 Utbildning, övning/träning (FM)

Den nya Försvarmakten, utgående från NBF (nätverksbaserat försvar), kommer i allt större utsträckning att ha behov av kvalificerade resurser för utbildning och övning inom området telekrig och ledningskrigföring. Stridsförloppens komplexitet ökar, behovet av samverkan och samordning mellan olika förbandstyper, över de gamla försvarsgrensgränserna ställer krav på ledningsorganisation och ledningssystem. En relevant hotmiljö för mark-, luft- och sjöoperativa förband kommer att erfordras, där man kan utbilda och öva förbanden i från enstaka stridsmoment till att genomföra kompletta stridsförlopp.

Metoder för ledning av Försvarmakten börjar nu utvecklas av LedsystM. Vid NBF-seminariet i maj 2002 (ref 2.10) framkom att:

FM skall ha en ledningsförmåga som stödjer:

- *Insatser med hög dynamik och precision. (Korta ledtider- parallellitet – ökad flödes hastighet – simultan förmåga)*
- *Integrerade insatser med sammansatta förband ur alla typer av stridkrafter*
- *Att förband kan sättas samman flexibelt och behovsanpassat med god förmåga att samverka*
- *Informationsöverföring mellan alla ledningsnivåer och förband*
- *Interoperabilitet inom ram för internationella insatser och övningsverksamhet*
- *Interoperabilitet mot civila samhället*

Dessa krav kommer med största sannolikhet att påverka behovet av att utbilda, utveckla, öva och validera förmågor inom helt nya områden och i helt nya miljöer.

Det är rimligt att anta att behovet av taktikutveckling inom området kommer att vara stort. I vissa fall kommer taktik och

stridsteknik att behöva utvecklas från grunden (t ex för helikopterförbanden).

4 Upprättande av en svensk EW-range

4.1 Allmänt

I bedömningen om etablering av en svensk EW-range bör minst följande urvalskriterier beaktas.

- Möjlig inriktning av en EW-range
- Kundunderlag
- Kostnadsaspekter
- Personal- och kompetensbehov
- Behov av prov- och hotsystem
- Samarbetspartners
- Geografisk lokalisering

4.2 Möjlig inriktning av en EW-range

Med hänsyn till behoven enligt kapitel 2 dras slutsatsen att en svensk EW-range bör kunna erbjuda möjligheter för teknisk verifiering och validering av materielsystem samtidigt som utbildnings- och övningsresurser kan erbjudas till alla försvarsgrenarna i Försvarsmakten till en rimlig kostnad och till möjliga utländska kunder.

För att kunna hantera behoven inom såväl luft- som mark- och sjöstridssystemen bör en svensk EW-range i huvudsak bestå av resurser som går att flytta. Prov- och hotsystemen bör så långt möjligt vara mobila och/eller lufttransportabla enheter som kan upprättas i det område där verksamheten skall bedrivas.

4.3 Kundunderlag

Gjorda investeringar bör erbjuda konkurrenskraftiga tjänster till inhemska och utländska kunder, sett mot vad de efterfrågar i framtiden, förslagsvis inom perioden 2005 – 2025.

Vid resonemang med representanter från VoVC, HKV, FM TK SE, OPIL framkommer tydligt ett intresse för en EW-range och att det föreligger ett behov av att utnyttja denna. Med erfarenhet från andra investeringar i denna storleksordning är det rimligt att anta

att när prislappen för drift och utnyttjande av en EW-range skall vägas mot övrig verksamhet kan kundunderlaget visa sig vara mindre än väntat (jämför till exempel MARS och AMPA).

Behovet av en EW-range med stora ytor i kombination med låg kringliggande telenivå, hög säkerhet och möjlighet att fälla remsor och facklor har framkommit bland utländska operatörer.

4.4 Personal- och kompetensbehov

För att utgöra en efterfrågad resurs erfordras att vi har spetskompetens inom de områden vi erbjuder tjänster. Detta ställer krav på rekrytering, vidareutbildning mm.

4.5 Behov av prov- och hotsystem

Behovet av prov- och hotsystem beror av vald ambitionsnivå.

För att genomföra utvecklingsverksamhet erfordras främst utrustning på konstruktions- och laboratorienivå.

Verifiering och validering av varnare erfordrar minst tre olika typer av utrustningar för vardera av de tre huvudtyperna av varnare. Inledningsvis kan simulatorer utnyttjas för att verifiera varnarens funktioner och att aktuella hotbibliotek är rätt konstruerade och inmatade. Därefter kan emulatorer användas för att verifiera och validera att varnaren fungerar på avsett sätt under drift, installerad i aktuell plattform under drift. Slutligen erfordras skarpa hotsystem för att verifiera att varnare och framför allt motmedel reagerar på rätt sätt mot ett verkligt hot som uppträder taktiskt riktigt i en relevant stridsmiljö.

Ett underlag som erfordras för att ställa krav på VMS (varnings- och motverkanssystem) är vilken signatur i aktuellt spektrum den plattform har som skall skyddas. FOI och industrin har resurser för att göra signaturmätningar på våra plattformar, och gör så idag. Denna förmåga behöver därför inte upprättas på en EW-range utan kan erhållas genom samarbete mellan FMV och FOI respektive industrin.

Varje typ av varnare erfordrar sin typ av hotsystem. En radarvarnare erfordrar hotsystem som arbetar på radarfrekvenser, typiskt mellan 2 och 40 GHz, men vissa system kräver frekvenser under 1 GHz och andra i mm-våg bandet kring 95 GHz. För

laservarnare erfordras hotsystem inom den del av spektrum (laserområdet) som sträcker sig från synligt ljus till långvågig laser med aktuella effekter och pulsformer. Robotskottvarnare kan vara aktiva eller passiva. Aktiva system utnyttjar radar för att detektera anflygande robotar, medan passiva system detekterar IR- eller UV-strålningen från roboten eller dennas start- eller drivmotor. För att verifiera och validera passiva robotskottvarnare erfordras stimulatorer som avger rätt UV- eller IR-strålning i rätt klottermiljö.

Alla dessa prov- hotsystem måste kunna registrera åtgärder och händelser samtidigt som varnarens och plattformens läge och åtgärder registreras på ett sådant sätt att en utvärdering av hela kedjan kan genomföras.

För utvärdering av våra motverkanssystem, främst radarstörare, remsfällare och fackelfällare erfordras att aktuellt hotsystem har exakt de karaktäristika som de verkliga hotet. För att kunna utvärdera vår störarens effekt måste vi kunna registrera exakt vad som sker inne i hotsystemet när det utsätts för vår störning.

Hotet från IR-robotar är ett av de största för flygplan och helikoptrar, främst därför att de finns i såväl fartygs- fordons- flygplans- helikopter- och manburna system. De flesta saknar aktiva sensorer varför de inte kan detekteras förrän de avfyras. Efter avfyring är flygtiden till träff i storleksordningen 5 till 20 sekunder vilket ställer mycket höga krav på integration och automatisering av varnare- och motverkansfunktionerna. För att kunna verifiera och validera dessa system måste vi kunna "trigga" våra robotskottvarnare på ett relevant sätt, sätta in motverkan (idag i form av facklor) och registrera hur skarpa IR-målsökare reagerar på dessa facklor. Ett provsystem för detta ändamål innehåller flera olika typer/varianter av IR-målsökare med förmåga att fysiskt följa målet på ett relevant sätt och där målsökarens rörelser och signaler registreras. För en relevant utvärdering måste även plattformens läge och facklornas brinnkaraktäristik och banor registreras.

För att möjliggöra utbildning, taktik- och stridsteknikutveckling samt för träning av enskilda besättningar/plattformar och förband används en kombination av ovanstående beskrivna prov-/hotsystem, kombinerade i förhållande till uppgift och övad plattform EW-system.

Anskaffning av dessa prov-/hotsystem kan ske på olika vis. Skarpa hotsystem finns att köpa på den internationella marknaden, alternativt kan de genom avtal hyras/leasas från andra länder. Värt att notera är att flera av de länder som idag visar intresse för JAS39

är tidigare ”öststatsländer” som disponerar flera intressanta hot-system. Är detta en möjlig källa för upphandling av prov-/hot-system?

Skarpa hotsystem kräver stora ansträngningar för att hållas uppdaterade och aktuella och för att hållas i allmän drift. De flesta IR-målsökare är konstruerade för ca 30 sekunders drift vid ett enda tillfälle, medan vi kan behöva använda dem under längre tid vid upprepade tillfällen. Typiskt kanske flera målfångnings- och målföljningssekvenser per tillfälle, flera dagar i följd under längre tid (år).

Ett sätt är att skapa egna provsystem (emulatorer) är genom utveckling av generisk programvara som får mata sändare och antenn på redan befintliga plattformar. Idéer för utnyttjande av till exempel nedlagda eller idag inte efterfrågade provsystem, finns utarbetade inom VoVC (ref 2.3). Vidare kan befintliga svenska radar- och lasersystem användas med eller utan modifiering men då med begränsad effekt som hotsystem.

Med hänsyn till de höga kostnaderna för anskaffning, drift och vidmakthållande är det viktigt att hot-/provsystemen är flexibla, dels i form av mobilitet/flyttbarhet och dels i form av potential för uppgradering och förändring beroende på hur hoten utvecklas och våra behov.

Investeringar i prov- och hotsystem är beroende av beslut om inriktning av en svensk EW-range. Specialisering mot utveckling och verifiering kräver kvalificerad utrustning för simulering, emulering och registrering samt för utvärdering av erhållna tekniska data. Specialisering mot validering och utbildning/träning kräver investering i kvalificerade hotsystem och utrustning för registrering och utvärdering av taktiska data.

För att kunna erbjuda ”förmågan EW-range” till alla försvarsgrenar i Sverige och till eventuella utländska kunder erfordras att anskaffade prov- och hotsystem är flexibla och mobila eller luftmark- eller sjötransportabla.

4.6 Kostnadsaspekter

4.6.1 Kostnadsberäkningar

Kostnaderna för en EW-range är svåra att beräkna i detalj utan fördjupade studier och inhämtande av t ex budgetofferter. Kostnaderna består i huvudsak av den initiala kostnaden för anskaffningen och kostnaderna för drift, underhåll och uppgraderingar. Beroende på typ och syfte med det anskaffade systemet erfordras ett varierande antal system. Det är rimligt att anta att ett mindre antal system av varje sort erfordras för utvecklingsverksamhet än för utbildnings- och övningsverksamhet. Vid övningar bör ju flera likartade hot kunna presenteras samtidigt på olika grupperingsplatser.

4.6.2 Erfarenheter från utländska anläggningar

Den franska delegationen uppgav vid sitt besök vid FMV (ref 2.9) att anskaffningskostnaderna för ett kvalificerat system för systemutveckling/provning låg i storleksordningen 60 M SEK och ett system för taktisk- övningsverksamhet i storleksordningen 10 M SEK.

Underlaget från Nellis AFB (se bilaga 2) ger en driftskostnad för taktiska system på i storleksordningen 3 k SEK per nyttjad timme och hotsystem. Vid Nellis använder man i storleksordningen 5 taktiska hotsystem av varje typ.

Ett annat sätt att bilda sig en uppfattning om kostnaderna för att nyttja en EW-range är att studera vilka tjänster vi köper idag.

En kampanj vid Ft Worth i Texas är planerad att genomföras under våren 2003. Den omfattar 5 veckors provning med hybrid-system (4 stycken IR-system). Provsystemkostnaderna uppgår för denna kampanj till ca 7,5 M SEK. Till detta kommer arbetstid, resor, utlandstraktamente, hotell och hyrbilskostnader för 6 personer.

En 2-veckors kampanj med Tp84 vid China Lake innehåller också kostnader för provsystem och personal, dessutom tillkommer flygtidskostnaderna eftersom verksamheten skall genomföras med vår tilltransporterade plattform (Tp84). Kostnaderna fördelar sig enligt nedan:

	Kostnad (M SEK)
Flygtid Sverige – USA (t.o.r.) för en Tp84	0,651
Provsystemkostnader: (170 k SEK/h , 6 pass)	1,113
Flygtid inom provområdet (6 pass a 14 k SEK/h)	0,1
Totalt:	1,864

I dessa kostnader ingår inmätning, registrering, utvärdering och rapportering. Personalrelaterade kostnader tillkommer. Vid en jämförelse bör man dock beakta att i dessa sammanhang är kringkostnaderna för att ha personal på plats i USA obetydligt högre än för att ha personal kommenderad till annan ort i Sverige.

4.6.3 Antaganden för en svensk anskaffning

Ett grovt överslag, baserat på ovanstående siffror ger följande kostnad för en anskaffning av fyra olika taktiska system. Enklare system antas kosta 10 – 50 % av kostnaden för de mer kvalificerade systemen.

Typ av hotsystem	Antal	Styckepris	Totalt
Hotsystem 1	2 st	10 M SEK	20 M SEK
Hotsystem 2	2 st	10 M SEK	20 M SEK
Hotsystem 3	3 st	5 M SEK	15 M SEK
Hotsystem 4	5 st	1 M SEK	5 M SEK
		Summa anskaffningskostnader:	60 M SEK

För att bygga upp infrastruktur, stödsystem, kompetens mm kan man anta att samma summa erfordras. Detta ger en total investeringskostnad på i storleksordningen 100 – 125 M SEK.

Med en driftkostnad på själva hotsystemen enligt bilaga 2, skulle ett scenario med samtliga hotsystem enligt ovanstående tabell i drift, kosta i storleksordningen 20 – 25 k SEK per drifttimme.

Dessa beräkningar är mycket osäker men visar vilken storleksordning det sannolikt rör sig om för att anskaffa och driva hotsystem.

För mindre kvalificerade hot borde det vara möjligt att använda befintliga svenska vapensystem som modifieras så att de kan utgöra åtminstone emulatorer i ett hotscenario. Kostnaderna för dessa bör rimligen vara i stort sett noll i investering men kan nog, beroende på ambitionsnivå, bli höga för modifieringar och anpassningar. Utnyttjande av befintliga system är sannolikt ett lämpligt sätt att komma igång med verksamheten.

4.7 Samarbetspartners

För att sprida kostnaderna för en EW-range kan flera alternativ övervägas. En lösning kan vara gemensamt ägande av flera intressenter, till exempel FMV och Försvarsmakten. Ett annat kan vara att EW-range ägs och drivs fullt ut av FMV. En tredje variant är att FMV äger EW-range medan drift och underhåll av prov- och hotssystemen läggs ut på entreprenad till industrin (jfr Nellis AFB, bilaga 2). Frågan är om det finns någon entreprenör som skulle vilja ta sig an detta.

Samarbete med utländska organisationer, till exempel motsvarigheterna till FMV i olika länder är också möjligt. Detta måste då regleras, exempelvis i bilaterala avtal, vilket kan innebära begränsad handlingsfrihet för oss att erbjuda tjänster till Försvarsmakten. Exempel på sådant samarbete kan vara utbyte i form av att en utländsk organisation får tillgång till Vidsel mot att man medför egna prov- och hotssystem som kan utnyttjas av oss och våra andra kunder.

Länder där ett sådant samarbete skulle kunna vara aktuellt är Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Schweiz och kanske något eller några av de nordiska länderna.

4.8 Geografisk lokalisering

För att kunna erbjuda relevanta resurser till de olika materielsystem och förbandstyper som efterfrågar dem är det inte möjligt att upprätta en geografiskt låst EW-range, därtill är kraven allt för olika.

En möjlig lösning är att kraftsamla resurserna i form av personal, materiel och anläggningar till en lämplig plats. Prov-/hotsystem bör så långt möjligt vara mobila och informationsöverföringen kan

utnyttja samma princip som det framtida försvaret, nätverk. Detta möjliggör att man till exempel vid en kampanj för validering av ett fartygsförband kan utlokalisera lämpliga resurser i form av personal och prov-/hotsystem till aktuellt område, ansluta mät- och registrering till nätverket och genomföra verksamheten enligt kundens önskemål.

Vidsel med basområde är lämpligt för att utgöra kärnan i en EW-range av flera skäl.

Exempel på fördelar med Vidsel är:

- Vidsel erbjuder ett stort område med fritt luftrum och manöverutrymme för taktisk uppträdande med flygande förband.
- Läget försvårar obehörig insyn och avlyssning.
- Klimat och ljusförhållanden medger långa kampanjer i dagsljus under sommarhalvåret och verksamhet under mörker och kyla under vinterhalvåret.
- Området är glesbefolkat och innebär därför att påverkan på samhället (buller mm) är begränsat.
- Området medger fällning av facklor och remsor (detta bör dock studeras ytterligare med avseende på bestämmelser och miljöaspekter).
- Området i och kring Vidsel erbjuder en förhållandevis "gles" telemiljö, vilket innebär dels att störningar från omgivande telesystem på vår verksamhet är liten, dels att vi kan använda störresurser utan att riskera att påverka samhället i negativ riktning.
- Infrastrukturen medger basering av såväl flygande som markbundna förband och de enheter som erfordras för genomförande av verksamheten.
- Befintliga, fasta inmättnings- och registreringssystem kan utnyttjas.
- Området medger insats med skarpa vapen mot olika målområden.

De nackdelar som måste beaktas är bland annat följande:

- Transportavstånden från södra Sverige är långa, vilket innebär höga transportkostnader och långa transporttider för markbundna förband.
- Läget kan innebära svårigheter att rekrytera rätt personal över längre tid.

- Klimat och ljusförhållanden (enligt ovan) innebär också begränsningar genom att verksamhet som är beroende av t ex vissa ljusförhållanden endast kan genomföras under halva året.
- Vidsel ligger i inlandet och kan således inte erbjuda sjöoperativ verksamhet.

5 Erfarenheter från andra länder

5.1 Allmänt

Det finns ett antal platser och anläggningar världen runt som kan erbjuda EW-miljö för olika ändamål (se bland annat kapitel 2.2).

Vid Shepard Conference "EW 2001" presenterades dagens möjligheter och framtida behov vid RAF Spadeadam (se vidare bilaga 3) och ett exempel på nyttjande av en "EW-training site" vid Nellis AFB i USA (se vidare bil 2).

5.2 RAF Spadeadam

Spadeadam dras med geografiska begränsningar, dels för flygning på grund av civil flygverksamhet, dels i form av restriktionen för fällning av remsor och facklor. Terrängen är inte heller representativ för t.ex. helikopterverksamheten. Materielen är gammal och dyr att underhålla. Ny metoder att finansiera verksamheten utreds där samarbete med industrin verkar vara ett av de främsta alternativen.

Sverige har utnyttjat Spadeadam för provverksamhet inom JAS39 där man använde Tp86 som provplattform. Syftet var att kunna disponera andra hotsystem än de vi har i Sverige.

Slutsatserna som dragit från en nyligen genomförd undersökning är att:

- Man måste kunna erbjuda realistiska EW-scenarier, var och när kunden efterfrågar det, så att han får den mest produktiva, operativa träningen.
- Flygtid är en stor investering för kunden. Den träning som erbjuds honom måste därför vara kostnadseffektiv.

5.3 USAF Weapons School, Nellis AFB, USA

Vid Nellis AFB finns ett stort övningsområde med ett 40-tal olika hotsystem i realistisk målmiljö, där USAF helikopterbesättningar genomgår utbildning i taktiskt uppträdande med helikopter i EW-miljö.

Under utbildningen, vilken genomförs i block, använder man ett ledningssystem vilket möjliggör utvärdering av enskilda moment i realtid. Resultatet registreras och synkroniserad video används vid debriefingen.

Hotsystemen drivs och underhålls av en civil operatör och USAF betalar ett pris timme för nyttjandet av hotsystemen.

6 Slutsatser

Baserat på det begränsade underlag som denna analys medgivit dras följande slutsatser:

- Det finns ett uttalat behov av en svensk EW-range. Det finns även ett uttalat behov från utländska intressenter för en svensk EW-range.
- Samarbete mellan FMV, FOI, Försvarmakten och industrin bör eftersträvas för att hålla nere kostnaderna.
- Samarbete med utländska motsvarigheter till FMV och FOI bör övervägas. Detta bör dock ske på ett sådant sätt att vår handlingsfrihet inte begränsas.
- En svensk EW-range bör ses som en *förmåga* som är rikstäckande, rörlig och flexibel, där de nya principerna för nätverksbaserat försvar bör utgöra ett grundelement.
- Förmågan bör inte begränsas till det elektromagnetiska spektrumet, utan bör även innefatta de akustiska, hydroakustiska, magnetiska och seismiska delarna.
- En svensk EW-range bör medge:
 - *verifiering* av VMS bibliotek och prestanda
 - *taktikutveckling* för utnyttjande av VMS
 - *utbildning/övning* av personal och förband
 - *validering* av system och förband.
- Investeringsbehovet, såväl i materiel som i personal och kompetens, är omfattande.

- Kostnadseffektivitet är kritiskt för att en EW-range skall vara attraktiv för våra kunder.
- Vi vet inte idag hur säkert vårt kundunderlag är när det kommer till att avdela resurser för att köpa tjänster vid en svensk EW-range. Detta bör klaras ut i dialog med Försvarmakten.
- Investeringarna i prov- och hotsystem bör ske i samråd med kunderna, främst Försvarmakten, så att rätt hotsystem anskaffas och med rätt ambitionsnivå.
- Uppbyggnaden av en EW-range bör ske stegvis, där inledningsvis befintliga provsystem, simulatorer och emitterar utnyttjas för kompetensuppbyggnad och utveckling.
- Vid del med dess unika förutsättningar för såväl VoV-verksamhet som utbildnings- och övningsverksamhet bör utnyttjas och kan utgöra en form av "kompetenscentrum" för en svensk EW-range.
- Det är mycket viktigt att vi kan erbjuda resursen EW-range på den plats där kunden så önskar. Prov- och hotsystem bör därför, så långt möjligt, vara mobila och snabbt kunna omgrupperas till det övnings- eller provområde som är relevant.
- Mer kunskap behövs för att kunna fatta beslut om inriktning och ambitionsnivå, särskilt när det gäller kundunderlag och val av prov- och hotsystem.

7 Rekommendationer

Mot bakgrund av de i kapitel 6 dragna slutsatserna rekommenderas följande fortsatta handläggning:

1. Fatta beslut om att gå vidare i arbetet med att upprätta en svensk EW-range.
2. Upprätta en studiegrupp under ledning av VoVC med representation från Försvarmakten och FOI. Studien bör inriktas mot att under hösten 2002 fördjupa beslutsunderlaget. Viktiga studiefrågor är kundunderlag (t ex kvantifiering av utnyttjandet), investeringsbehov, och finansieringsformer.
3. Inventera vad som finns idag i form provsystem som skulle kunna användas, med eller utan modifiering, som hotsystem på en EW-range.
4. Förankra på erforderlig nivå att vi skall ha denna förmåga och att vi kan erbjuda dessa tjänster även till utländska kunder.

Bilaga 1 Förkortningar och begrepp

I den genomförda analysen har följande förkortningar och begrepp använts.

Förkortning /begrepp	Engelsk betydelse	Svensk betydelse
AFB	Air Force Base	Flygvapenbas (i USA)
AMPA	-	Antennmätplats Arboga
AO	-	Arbetsorder
ATK	-	Arméns Taktiska Kommando eller Allmän TelekrigKomponent
EA	Electronic Attack	Elektronisk Attack
EIRA	The Ericsson Integrated RF Avionics	
EP	Electronic Protection	Elektronisk Protektion
ES	Electronic Support	Elektronisk Stödverksamhet
EW	Electronic Warfare	Telekrig
EWS	Electronic Warfare System	-
FM	-	Försvarsmakten
FM TK SE	-	Försvarsmaktens Telekrig Stödenhet
FMV	-	Försvarets Materielverk
FRA	-	Försvarets Radioanstalt
FTK	-	Flygtaktiska kommandot
GHz		Giga Hertz, mått på frekvens (1 GHz = 10 ⁹ svängningar/sekund)
IR	Infra Red	Infraröd
LV	-	Luftvärnet (inom VoVC även Luftvärdighet)
MARS	Modular Adaptable Radar Simulator	-
MIDAS	Multifunction Defensive Avionics System	
MQ	-	Marknadsföring och kvalitet (enhet i VoVC)
MTK	-	Marintaktiska kommandot
NBF	-	Nätverksbaserat försvar
NHI	NH Industries	Industrikonsortium (Eurocopter France, Eurocopter Deutschland, Fokker, Agusta) som levererar HKP14
OPIL	-	Operativa insatsledningen
RAF	Royal Air Force	Engelska flygvapnet
SIS	-	Signalspaning

TU JAS	-	Taktikutvecklingsgrupp JAS
TVA-komp	-	Televapenkompani
UL	-	Uppdragsledare
USAF	United States Air Force	USA:s flygvapen
VMS	-	Varnings- och Motverkanssystem
VoV	-	Validering och Verifiering
VoVC	-	Validerings och Verifierings Centrum

Bilaga 2 USAF Weapons School, Nellis AFB, Nevada

EW-resurser på Nellis AFB

USAF Weapons School¹ utbildar bland annat US Air Force helikopterförband i EW-taktik. Skolan disponerar en "Training Range" med en yta av 100 Nm² på vilken det finns 40 hotsystem grupperade kring realistiska mål. I hotsystemen ingår robot- akan- radar-system varav huvuddelen är stationära och några mobila. Man använder också markeringseffekter (Smokey SAM) vilka ger en visuell markering av robotskott (rökspår). "IR-stimulatorer" för att aktivera IR-baserade robotskottvarnare är under införande.

En viktigaste funktionen på Nellis är integrationen av hoten och en centraliserad ledning. Övade helikoptrar följs upp med radar, hotoperatörerna har direktförbindelse med ledningen och video från hotsystemen länkas direkt till ledningscentralen, vilket möjliggör granskning av resultat i realtid. Besättningen blir omedelbart medveten om resultatet.

Kostnader

I USA är det vanligt att industrin driver anläggningar där försvaret köper erforderliga tjänster, t ex flygsimulatorer för utbildning och träning. Detta är fallet beträffande hotsystemen på Nellis AFB, vilka opereras och underhålls av Lockheed-Martin. USAF betalar per timme för den tid man använder ett hotsystem.

¹ Ref 2.2.

Exempel på kostnader:

System	Kostnad/timme (US \$)	Antal system	Systemkostnad (M US \$)
SA-2	350	5	1,5
SA-3	350	4	1,4
SA-6	300	5	1,6
SA-8	300	5	1,6
Roland	300	3	?
AAA	250	6	2,3
Smokey SAM	50	-	-
ZSU 23-4	?	12	0,5

Utbildningsgång

Under utbildningen använder man följande grundregler:

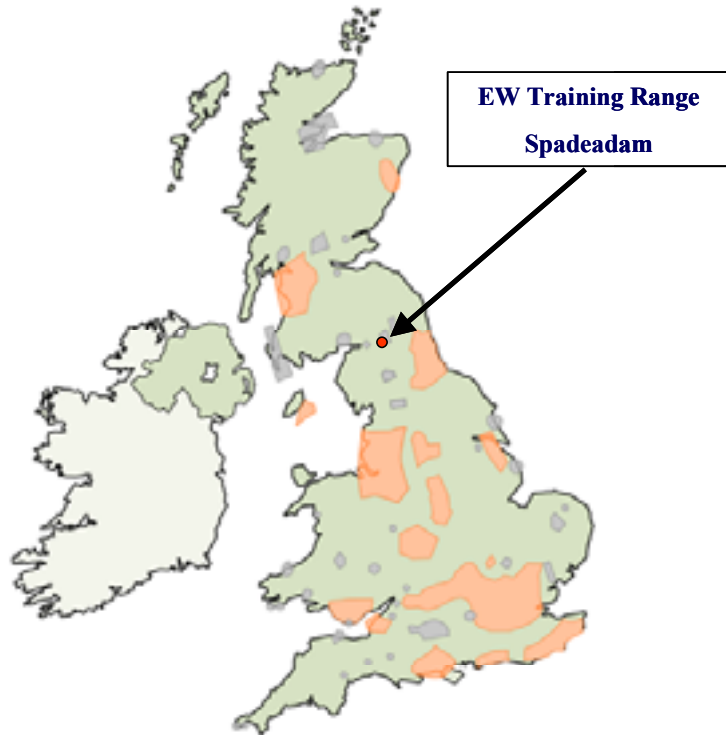
1. Utbildningen börjar från slutet av förloppet. Besättningen lär sig att agera inom bekämpningsenveloppen. Därefter arbetar man sig bakåt till förmåga att undvika hotet och därefter till att planera uppdraget.
2. Utbildningen börjar med enskild helikopter och övergår därefter till att genomföras i förband.
3. Utbildning börjar under dager och övergår därefter till mörker med NVG.
4. Man börjar med att besättningen känner till hotens läge och övergår därefter till taktiska lägen där hoten är okända.

Den sista viktigaste delen är debriefing med utvärdering. Vid debriefing utnyttjar man video från hotsystemen som synkroniseras med video och FLIR-inspelning från helikoptern. Besättningen och instruktören kan sedan utvärdera resultatet från övningen.

Bilaga 3 Spadeadam

Studie av framtida behov

För närvarande finns det bara en anläggning i England som kan presentera en hotmiljö där realistisk träning kan genomföras – RAF Spadeadam i Northumberland.²

I England har man genomfört en studie för att analysera nuvarande och kommande behov för "ground-to-air EW Training". I studien identifierade man fyra huvudsakliga krav:

1. Operational Trials and Evaluation (OT&E)
2. Verifiering av nya eller modifierade hotdata (PFM)
3. Rutinmässig träning av taktiskt uppträdande mot representativa hot
4. Erbjudna högintensiv EW-miljö med stridsscenarier

² Ref 2.1.

Krav 1 (OT&E) kan jämföras med vårt behov av verifiering och validering fordon, fartyg och luftfarkoster och deras utrustning för telekrig och behovet av att utveckla den taktik som erfordras för att få optimal verkan av dessa system.

Krav 2 (verifiera PFM) innebär att man i bekräftar att t ex ett nytt hotbibliotek fungerar på avsett sätt mot ett aktuellt hot. Detta ställer krav på att erforderliga system för såväl presentation av hotdata som system för mätning av aktuella parametrar snabbt kan anpassas till det nya biblioteket. Nästa tillfälle man får svar på frågan om det fungerar är när plattformen blir utsatt för bekämpning, t ex under en internationell insats.

Krav 3 (rutinmässig träning) innebär tillämpning av den taktik som tagits fram enligt krav 1 och att kontrollera (från början till slutet) att det kompletta systemet fungerar tillfredsställande. För att möjliggöra detta krävs vidare att utrustningen är mobil/lätt flyttbar så att den kan användas på andra platser, t ex skjutfält, lågflygområden eller i en annan del av världen vid internationella insatser.

Krav 4 (stridsscenarier) skall inkludera SEAD (Suppression of Enemy Air Defence) och ELINT (Electronic Intelligence) för att kunna ”mäta” effektiviteten hos EW-systemen, plattformen och besättningen i en realistisk miljö.

Spadeadam möjligheter

På Spadeadam använder man idag en mix av verkliga system, emulatorer och simulatorer.

Verkliga system har köpts från bland annat tidigare Östtyskland. Emulatorn har samma karaktäristik och signaler som en verklig hotutrustning men ser inte fysiskt ut som denna. Simulatorn kan trigga en varnare så att den reagerar på rätt sätt men simulatorn i sig reagerar inte på systemets eller besättningens motåtgärder.

Spadadam disponerar ett antal verkliga hotsystem (luftvärns-robot-/automatkanonsystem):

- SA-6 2 st
- SA-8 2 st
- ZSU 23/4 2 st
- Skyguard 3 st (f d Argentina)

Därutöver har man ett antal amerikanska emulatorer:

- AN/MPS T1, emulerar SA-2 eller SA-3
- AN/MSQ T43 (V-1), emulerar SA-6
- AN/MSQ T43 (V-4), emulerar SA-8

Simulatorerna utgörs av:

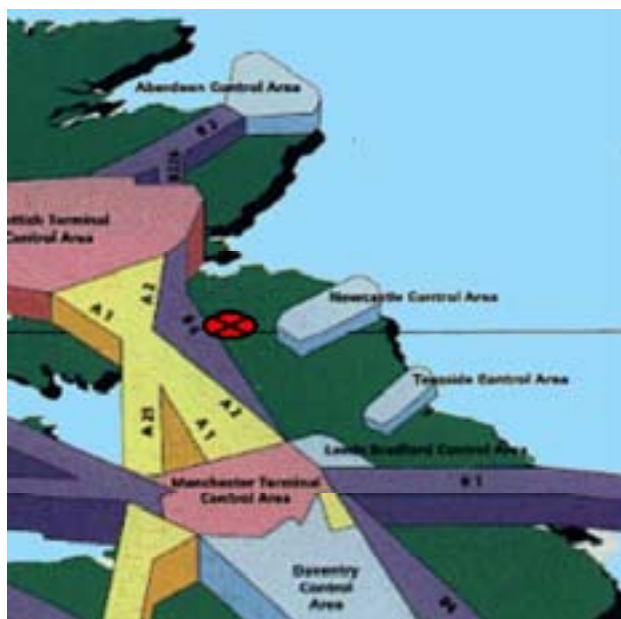
- JETS (J-band Emmitter Threat System), simulerar ZSU 23/4 och SA-8 (2 mobila system)
- MTRS (Multi-Threat Radar System), simulerar ZSU 23/4 och SA-8 (1 mobilt system)
- Uppgraderingspaket för I-band till MTRS, simulerar SA-10 eller SA-11 (1 st)
- Mallina UV Stimulator för att stimulera robotskottvarnare (1 st)

Genom att kombinera hårdvara, emulatorer och simulatorer kan man sätta ihop en hotmiljö som representerar ett luftvärnshot med både automatkanoner, radar och robotar. Eftersom vissa system är antingen/eller kan man bara gruppera 6 hot samtidigt i hotmiljön. Endast vissa av dessa är mobila/flyttbara. De flesta är dessutom gamla och komplicerade och dyra att underhålla.

Spadeadam begränsningar

Spadeadams geografiska förhållanden begränsar möjligheterna till taktisk manövrering, t ex i samband med rems- och fackelfällning.

Närheten till en civil flygplats (Newcastle) och dess kontrollerade luftrum begränsar rörelsefriheten. En annan begränsning utgörs av det ”dåliga” vädret i detta område som förhindrar ca 25 % av flygpassen.

För helikopterförbanden innebär lokaliseringen långa transporttider till övningsterrängen som inte erbjuder representativ flygning med understöd av markförband.

Begränsningarna kan sammanfattas med:

- Brist på moderna emulatorer
- Gammal (otillförlitlig) utrustning
- Begränsade möjligheter att gruppera
- Begränsade möjligheter att fälla facklor och remsor
- Icke representativ terräng för helikopteroperationer

För att komma till rätta med begränsningarna erfordras stora ekonomiska insatser varför man även studerar metoder utanför försvarsbudgeten. Det som ligger närmast till hands är att vända sig till marknaden. PPP (Public-/Private Partnership) och PFI (Private Finance Initiative) är två metoder som innebär att staten och industrin delar kostnaderna. Kunden betalar per timme för nyttjandet. Man kan också tänka sig att sälja dessa tjänster till utländska kunder.

Vid en undersökning bland förbanden i England framgick att 90 % av de tillfrågade ansåg att det egna förbandet fick för lite

representativ EW-träning. De näst viktigaste synpunkter var att man ville ha möjlighet att genomföra verksamheten utanför det avgränsade EW-området. De slutsatser man drog av detta var följande:

- Man måste kunna erbjuda realistiska EW-scenarier, var och när kunden efterfrågar det, så att han får den mest produktiva, operativa träningen.
- Flygtid är en stor investering för kunden. Den träning som erbjuds honom måste därför vara kostnadseffektiv.

Bilaga 4 Bildunderlag

Denna bilaga innehåller de bilder som användes vid föredragningen för C VoVC.

Uppgiften

Analysera behovet av en EW-range i Sverige

Syfte:

Ta fram underlag för C VoVC beslut om fortsatt agerande.

För analysen intressanta frågeställningar:

- Kundunderlag?
- Kostnader?
- Ambitionsnivå?

VoVC

VoVC PLU/ll/Hp, Övitt Ulf Johansson 2002-06-19

1

Definition av TELEKRIG

Försvarsmaktens funktionsplan för telekrigföring, Del 1 Öppen, 1999

Militär verksamhet som utnyttjar det elektromagnetiska spektrumet för att bekämpa, förvansa eller exploatera motparters inhämtning, bearbetning eller delgivning av information samt skydd mot för oss ogynnsamt utnyttjande av det elektromagnetiska spektrumet.

Denna definition innefattar således inte de akustiska, hydroakustiska eller seismiska områdena

VoVC

VoVC PLU/ll/Hp, Övitt Ulf Johansson 2002-06-19

2

Behov av en EW-range

- ✦ Verifiering av VMS bibliotek och prestanda
- ✦ Taktikutveckling
- ✦ Utbildning och träning/övning
- ✦ VoV av materielsystem och förband

VoVC

VoVC PLUtHkp. Övtt Ulf Johansson 2002-06-19

3

Behov av investeringar

- ✦ Kompetens (personal)
- ✦ Mät-, registrerings- och utvärderingssystem
- ✦ Prov-/hotsystem
 - simulatorer
 - emulatorer
 - skarpa hotsystem

VoVC

VoVC PLUtHkp. Övtt Ulf Johansson 2002-06-19

4

Kostnadsaspekter

- Dagens kostnader för verksamhet utomlands
- Investeringar i prov- och hotssystem
- Drift, underhåll, uppgraderingar, modifieringar

VoVC

VoVC PLU/ll/Hkp. Övitt Lilj Johansson 2002-06-19

5

Slutsatser (1)

- Det finns ett uttalat behov av en svensk EW-range.
- Samarbete mellan FMV, FOI, Försvarsmakten och industrin bör eftersträvas för att hålla nere kostnaderna. Samarbete med utländska motsvarigheter till FMV och FOI bör övervägas. Detta bör dock ske på ett sådant sätt att vår handlingsfrihet inte begränsas.
- En svensk EW-range bör ses som en **förmåga** som är rikstäckande, rörlig och flexibel, där de nya principerna för nätverksbaserat försvar bör utgöra ett grundelement.
- Förmågan bör inte begränsas till det elektromagnetiska spektrumet, utan bör även innefatta de akustiska, hydroakustiska, magnetiska och seismiska delarna.

VoVC

VoVC PLU/ll/Hkp. Övitt Lilj Johansson 2002-06-19

6

Slutsatser (2)

- En svensk EW-range bör medge:
 - **verifiering** av VMS bibliotek och prestanda
 - **taktikutveckling** för nyttjande av VMS
 - **utbildning/övning** av personal och förband
 - **validering** av system och förband
- Investeringsbehovet, såväl i materiel som i personal och kompetens, är omfattande.
- Kostnadseffektivitet är kritiskt för att en EW-range skall vara attraktiv för våra kunder.
- Vi vet inte idag hur säkert vårt kundunderlag är när det kommer till att avdela resurser för att köpa tjänster vid en svensk EW-range. Detta bör klaras ut i dialog med Försvarsmakten

Slutsatser (3)

- Investeringarna i prov- och hotsystem bör ske i samråd med kunderna, främst Försvarsmakten, så att rätt hotsystem anskaffas och med rätt ambitionsnivå.
- Uppbyggnaden av en EW-range bör ske stegvis, där inledningsvis befintliga provsystem, simulatorer och emitterar utnyttjas för kompetensuppbyggnad och utveckling.
- Vidsele med dess unika förutsättningar för såväl VoV-verksamhet som utbildnings- och övningsverksamhet bör utnyttjas och kan utgöra en form av "kompetenscentrum" för en svensk EW-range.
- Det är mycket viktigt att vi kan erbjuda resursen EW-range på den plats där kunden så önskar. Prov- och hotsystem bör därför, så långt möjligt, vara mobila och snabbt kunna omgrupperas till det övnings- eller prov-område som är relevant.

Slutsatser (4)

- Det är mycket viktigt att vi kan erbjuda resursen EW-range på den plats där kunden så önskar. Prov- och hotsystem bör därför, så långt möjligt, vara mobila och snabbt kunna omgrupperas till det övnings- eller provområde som är relevant.
- Mer kunskap behövs för att kunna fatta beslut om inriktning och ambitionsnivå, särskilt när det gäller kundunderlag och val av prov- och hotsystem.

Rekommendationer

1. Fatta beslut om att gå vidare i arbetet med att upprätta en svensk EW-range.
2. Upprätta en studiegrupp under ledning av VoVC med representation från Försvarmakten och FOI. Studien bör inriktas mot att under hösten 2002 fördjupa beslutsunderlaget. Viktiga studiefrågor är kundunderlag (t ex kvantifiering av utnyttjandet), investeringsbehov, och finansieringsformer.
3. Inventera vad som finns idag i form provsystem som skulle kunna användas, med eller utan modifiering, som hotsystem på en EW-range.
4. Förankra på erforderlig nivå att vi skall ha denna förmåga och att vi kan erbjuda dessa tjänster även till utländska kunder.

Ansökningar enligt miljöbalken

Underbilaga 5

Sammanfattning: Provplats Vidsele ansökan

Ombud: FORTV genom Thomas Adlercreutz

Saken: Tillstånd för miljöfarlig verksamhet, provningsverksamhet vid skjutbanor, skjutfält, verksamhetstyp 75.225-1

Område: RFN:s provområde består av fastigheterna Udtjaträsk 1:1 och Varjisåvattnen 4:34 i Jokkmokks kommun samt Luttonlandet 1:2 i Arjeplogs kommun. RFN:s basområde består av fastigheterna Storbrännan 1:2 i Arvidsjaurs kommun och Varjiså 1:2 i Älvsbyns kommun .

Yrkanden

Den totala ramen för provområdets nyttjande, d v s det maximala nyttjandet, innebär rätt att sammanlagt under året nyttja provplatserna totalt för skjutning/provverksamhet högst 120 *skjutdygn* om året varav 110 vardagar och 10 helgdagar.

Skarpa skott , för samtliga provplatser, i provområdet under ett år;

- Robotar (inkl styrda vapen) 200 st
- Automatkanonammunition (AKAN) 2.500 st
- Artillerigranater 50 st
- Raketer 50 st

Driv- och övningsladdade projektiler under ett år;

- Robotar (drivladdade) 50 st
- Raketer (övningsladdade) 50 st
- Artillerigranater (övningsladdade) 100 st
- IR-facklor och spårljus (målpresentation) 200 st
- AKAN (övningsladdade) 12.000 st

Kalibermått (ungefärliga);

- AKAN 12–40 mm
- Artillerigranater 8–15 cm
- Raketer 5–15 cm

Laddningsvikter;

- Robotar (normalfallet) 30-50 kg sprängmedel
- Robotar (enstaka fall) ca 100 kg sprängmedel
- I framtiden kan laddningsvikter på upp till 500 kg bli aktuella

Mål- och provplatser i provområdet;

- Punkt Erik 10 skjutdygn
- Punkt Quintus 30 skjutdygn
- Punkt Tore 30 skjutdygn
- Punkt Ceasar 50 skjutdygn
- Punkt Gustav 10 skjutdygn
- Fatjatj 10 skjutdygn
- Hukimåive 10 skjutdygn
- Brobäckstjärn 10 skjutdygn
- Nausta by 10 skjutdygn
- Jaktrobotskjutning 50 skjutdygn
- Ammunitionsshantering 10 skjutdygn

Flygrestriktionsområde 02 (R 02)

R 02 har tillkommit med anledning av RFN provverksamhet och aktiveras i samband med provning då flygning sker inom detta område. All flygning inom R 02 kräver alltid tillstånd från flygtrafikledningen i Vidsel, eller när denna ej är i tjänst, från flygtrafikledningen i Sundsvall. Militär flygning inom R 02 regleras av RML-D-1 och civil dito av BCL. Noterbart är att all provning sker inom RFN provområde eller vid enstaka tillfällen inom RFN utvidgade provområde.

RFN utvidgade provområde

Eftersom de robotar som utprovas blir mer och mer avancerade har det vid kundförfrågningar visat sig att RFN:s provområde inte alltid räcker till, både prov- och säkerhetsmässigt. Därför har samråd skett med Länsstyrelsen om möjligheten att tillfälligt utvidga provområdet i nordväst. Detta utmynnade i ett PM 1997-04-02 där försvarsenheten och miljöenheten på Länsstyrelsen gemensamt ställer sig positiva till att en utvidgning kan få ske vid enstaka dagar under tidsperioderna 15/5-20/6 och 15/11-15/2. RFN skall ansöka hos Länsstyrelsen vid varje tillfälle och samråd skall tas med berörda samebyar.

Rennäringen

RFN:s verksamhet sker i samverkan med rennäringen i samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mavas. Avtal finns upprättat mellan samebyarna och FMV avseende avlysning och utrymning, som årligen ses över.

Naturresevat

Udtja naturresevat bildades efter beslut i Länsstyrelsen den 22 juni 1995 (dnr 2312-2270-95) och omfattar hela provområdet förutom en liten del i den sydöstra spetsen av området. Ändamålet med resevatet är att bevara urskogen och andra naturliga ekosystem och naturliga processer samt landskapets orörda karaktär i väsentligen orört och ostört tillstånd för framtiden och samtidigt tillåta att militär verksamhet kan bedrivas inom området på ett ändamålsenligt och smidigt sätt.

För att underlätta förvaltningen av resevatet och för att trygga de olika intressenas behov har resevatet indelats i A- och B-områden. Inom B-områdena ligger de anläggningar och anordningar som redovisats ovan, medan A-området består av väsentligen opåverkade områden. Förvaltningen av resevatet handläggs av ett sk naturvårdsråd vari ingår representanter för Länsstyrelsen, FORTV, FMV, Generalläkarens tillsynsmyndighet och berörda samebyar.

Allmänhetens tillträde

RFN bas och provområde är av Försvarsområdesbefälhavaren (FOBEF) för FO 63 beslutat som skyddsobjekt med tillträdesförbud för allmänheten samt fotoförbud med stöd av lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m m.

Kort sammanfattning av "Anmälan om Vidsels övningsflygplats"

2001-11-01

inlämnade Försvarsmakten anmälan enl 21 § Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd avseende Vidsels övningsflygplats, belägen inom Älvsbyns och Arvidsjaurs kommuner, Norrbottens län. Flygplatsen nyttjas för militär flygverk-samhet (FM) samt svensk och utländsk provverksamhet (FMV).

- Antalet flygrörelser uppgavs då till ca 1.600 per år.

2003-12-15

inlämnade Försvarsmakten en kompletterande anmälan för att täcka den ökning av flygrörelser som har uppkommit på Vidsels övningsflygplats under senare tid.

- Antalet flygrörelser sattes då till 2.000 per år.
- Varav 200 rörelser NVG-flygning mellan kl 16-22.

Våren 2004

avser Försvarsmakten att inlämna en heltäckande kompletterande anmälan avseende Vidsels övningsflygplats, där man f n diskuterar antal flygrörelser i nivån 6.500-8.500 per år, fördelade enl följande;

- Stridsflygplan intervall 3.000–6.000 rörelser.
- Helikopter 500 rörelser.
- Övrigt flyg 2.000 rörelser.

Av dessa rörelser kommer ett visst antal att utgöras av kvälls-, natt- och helgflygrörelser. Arbetet pågår dock fortfarande och är ännu icke slutfört.

Övrigt

För ytterligare upplysningar i denna fråga hänvisas till Försvarsmakten HKV:GRO Miljö.

AVTAL

underbilaga 6

ALLMÄNT

Genom beslut den 3 juni 1960 förordnade Kungl Maj:t bland annat, att ett försöksområde för robotvapen skulle anordnas inom Norrbottens län. Därvid förutsattes att i området ingående enskild egendom skulle förvärfvas av försvaret men att renskötseln skulle fortgå i stort sett som tidigare. Området innefattar delar av Udtja, Tuorpon och Luokta Mavas samebyar.

Sedan erfarenheter av provverksamheten vunnits under en femårsperiod träffades år 1965 mellan samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta Mavas, å ena sidan, samt dåvarande Kungl Flygförvaltningen, å andra sidan ett avtal AA94:108/1965 som reglerade ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.

Senaste avtalsöversynen skedde 2000-11-23 och har dokumenterats i utgåva PROV 16 115:46866/00. Efter översynsförhandlingar jämlikt pos 18 har berörda parter enats om följande avtal att gälla från och med 2003-01-01 till och med 2004-12-31.

Myndighetens åtagande i tidigare utgåvor, som fullföljts och avslutats, har avförts för att inte onödigt betunga avtalet. Eventuella ändringar i sådant fullföljt åtagande kan ske först efter samråd mellan parterna.

1 Tillträde

Enligt skyddslagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar mm (SFS 1990:217 4§, förordningen SFS 1990:1334 2§) är försöksområdet förklarat som militärt skyddsobjekt av försvarsområdesbefälhavaren FOBEF Fo63.

Härav följer att obehöriga inte har tillträde till skyddsobjekten utan tillstånd. Det är även förbjudet att ta fotografier eller att göra avbildning, beskrivning/mätningar av eller inom skyddsobjekten utan tillstånd. Överträdelse innebär straffansvar.

Provplats Vidsels säkerhetsfunktion, med adress Box 74, 942 23 Vidsel, är handläggare avseende tillträdesskyddet av skyddsobjekten med tillhörande tillståndsprovningar (t ex tillträdes- och fototillstånd), tel 0929-37111.

Tillståndsrutiner för tillträde till försöksområdet av medlemmar tillhörande samebyarna Udtja, Tuorpon och Luokta-Mavas:

- Medlemsförteckning/ansökan för resp samebys medlem, som deltar i rennäringen inom provplats Vidsel provområde, insändes resp uppdateras underskriven av samebyns ordförande till provplats Vidsels säkerhetsfunktion. Förteckningen ska innehålla personnummer namn och tillhörig sameby.
- Grönt plastkort om tillstånd tillhandahålles av FMV:VoVC. Det ska uppvisas vid anmodan av skyddsvakt eller polis i kombination med egen legitimationshandling. Giltighetstid för grönt kort är tills vidare om inte annat angivits på plastkortet.
- Efter erhållet tillstånd kan vägbomsnyckel utkvitteras vid provplats Vidsels säkerhetsfunktion. Lånet omprövas varje år.
- Om tillfälligt anställda eller gäster medföljer person med tillstånd (tilldelat grönt kort), ska detta anmälas före inpassering till vakten, som kan nå dygnet runt på tel 0929-37391 alt 37392. Anmälan till vakten ska innehålla personnummer, namn, besöksvärd (person med tillstånd), samt tidsperiod. Sker inpassering i samband med pågående renskötselarbete och möjlighet saknas till kommunikation från platsen för inpasseringen kan anmälan göras i efterhand. Sådan anmälan ska göras *snarast* efter det att inpasseringen skett.
- Avser tillfälligt anställd eller gäst vistas inom skyddsobjektet längre tid (mer än 2 veckor) kan grönt kort under kortare tidsperiod erhållas efter ansökan hos FMV:VoVSV, säkerhetsfunktionen.
- Begränsningar av vistelse i försöksområdet regleras i detta avtal.
- För inpasseringar till försöksområdet av personer utan tillstånd, vid slakt, skiljning eller kalvmärkning, ska tidpunkten anmälas till säkerhetsfunktionen på provplatsen (0929-37111) eller samekontaktmannen (0929-37117) senast dagen före aktuell verksamhet. Detta för att skyddsvakten ska kunna ombesörja aktuella inpasseringar till försöksområdet.

2 Utrymning

Samerna förbinder sig att utrymma området när så krävs med undantag och mot ersättningar som nedan sägs. Provplatsen ska dock orientera i så god tid att skäligen förberedelser hinner vidtagas. Slutgiltigt utrymningsbesked ska lämnas senast dagen före.

3 Utrymningsersättning

Vid utrymning utgår ersättning för förlorad inkomst av näringsverksamhet för samebymedlemmar från det år de fyller 16 och så länge de är aktiva inom renskötelsen med 650:- per dag. Samebymedlem med barn mellan 2–15 år erhåller ett tillägg på 100:- per barn och dag när även barnen blir utrymda. Ersättning ska också utgå till annan än samebymedlem om anställningsförhållande i samebyn råder. Denna ersättning utbetalas till berörd sameby eller enskild samebymedlem som svarat för anställningen.

Under tiden 1 augusti - 1 maj ska regelmässigt utrymningsersättning utgå även vid skjutningar från punkt C-området.

Vid begränsad riskzon utgår ersättning med 50% av ovan angivna belopp. Med begränsad riskzon avses prov vid pkt E, pkt Y, pkt Q (akan,arak) och pkt C (genomfartsväg fri). Andra tillfälliga skjutplatser och/eller riskzoner behandlas som begränsade riskzoner enligt överenskommelse i varje särskilt fall.

4 Reseersättning

Samerna utrymmer i egna fordon. Kilometerersättning utgår enligt bilersättningsavtalet. I de fall snöskoter erfordras för utrymning utgår reseersättning med 80:- per timmes körtid.

5 Väntetidsersättning

Då samerna förvarnats om skjutning och utrymning inte kommer till stånd ska väntetidsersättning utgå om väntetiden överstiger tre timmar med ett belopp som utgör 30% av dagsersättning för för-

lorad inkomst av näringsverksamhet enligt pos 3 ovan. Dagen anses börja kl 0700.

6 Kalvmärkning

Under kalvmärkningsperioden, som fastställts till tiden 20 juni – 15 juli, får provningsverksamhet, som påkallar utrymning, inte företagas utan berörd samebys medgivande.

I det fall ordföranden i berörd sameby lämnat medgivande till önskvärd provverksamhet och utrymning skett ska samebyn gottgöras för sin tidsspillan i form av inlejd arbetskraft och/eller hkp-transporter om inte annan gottgörelse särskilt avtalats.

7 Sarvslakt

Samerna förbehålls tiden 1 – 25 september för sarvslakt. Under den första veckan (1/9 – 7/9) får dock riskzoner upprättas med en dags förvarning under max 3 dagar. Ersättningsnivån för Udtja sameby blir enligt följande:

- Dag 1 = 30 000:-
- Dag 2 = 40 000:-
- Dag 3 = 50 000:-

Om Tuorpon sameby berörs av upprättad riskzon utgår en ersättning med 50% av beloppen ovan och för Luokta-Mavas blir ersättningsnivån 10% av beloppen ovan (samma fördelning som under pos 8). Nämnade ersättning utbetalas till samebyarna. Dessutom utgår sedvanlig utrymningsersättning enligt pos 3.

Under resterande del av sarvslaktsperioden råder stor restriktivitet för upprättande av riskzon, men utrymning får dock förekomma efter överenskommelse med berörd sameby till en ersättning som bestäms från fall till fall efter förhandling.

8 Jakt

Vid avbrott i älgjakten på grund av provningsverksamhet ska ersättning utgå enligt följande regler:

Beräknat nettovärde för vuxen älg beräknas till 200 kg x dagspriset.

Beräknat nettovärde för kalv beräknas till 60 kg x dagspriset.

En dagskvot fastställs genom att 75% av tilldelat antal älgar fördelas jämnt på antalet dagar under älgjaksperioderna. Med hänsyn till respektive samebys totala jaktmarker inom och utom försöksområdet fastställs dagskvoten att utgå till:

- Udtja sameby med 100%
- Tuorpons sameby med 50%
- Luokta Mavas sameby med 10%

Efter älgjaksperiodernas slut frånräknas antalet fällda älgar. Ersättning utgår därefter enligt dagskvoten, dock inte mer än upp till värdet av kvarvarande älgar. Ersättningen utbetalas till samebyn.

Samma regel gäller för område nedan odlingsgränsen om samerna där tillskiftas jaktområde.

Uppgift om antalet icke fällda älgar, samt gällande kilopris ska meddelas av resp sameby till samekontaktmannen snarast möjligt efter jakttidens slut

För intrång i annan jakt än älgjakt ska årlig ersättning utgå till samebyarna enligt följande:

Udtja	4 000:-
Tuorpon	4 000:-
Luokta Mavas	3 600:-

Ersättningen utbetalas till byakassorna.

9 Fiske

Förlorat fiske ersätts i varje särskilt fall efter överenskommelse med provplatschefen

10 Återsamling av renhjordar

Utföres prov som medför skingring av samlad renhjord utgår ersättning till samebyn för kostnaden för återsamling med belopp efter särskild överenskommelse. I den mån skoter användes i återsamlingsarbetet utgår skoterersättning jämlikt pos 4.

Provning som innebär utrymning får inte utan berörd samebys medgivande ske mer än tre dagar i följd. Därefter ska samebyn lämnas tillfälle att under en vardag vårda renhjorden. Erfordras åtgärd enligt vad som i första stycket sägs ska erforderlig riskzonsfri tid ytterligare avsättas.

11 Passage genom området med renhjord

När Tuorponsamerna befinner sig i Nuortvalle med sina renar och kan ange tid för passage genom robotfältet ska provplatsen anpassa verksamheten så att tiden för passagen kan hållas.

12 Kompensation för fotvandring

Vid kalvmärkning i Tjavelkjaur ska FMV ersätta samerna såsom förlorad inkomst av näringsverksamhet vid utrymning en dag i vardera riktningen för fotvandringen till och från Tjavelkjaur.

13 Nyttjande av personalutrymmen i provområdet

I samband med renskötsel, jakt eller fiske ska samerna kunna nyttja provplatsens personalutrymmen på följande platser inom provområdet:

- Pkt Cesar
- Pkt Quintus
- Udtjapuoda
- Vuolpåive
- Pkt Martin (Tjirsa)
- Naustapuoda
- Palja

I de fall utrymmena hålls låsta ska berörd sameby kunna kvittera ut ett begränsat antal nycklar.

Anmälningsplikt till vakten råder (0929-37391) dels vid ankomst till och dels när man lämnar något av personalutrymmena ovan.

14 Skadad eller dödad ren

Ersättning för ren som skadats eller dödats i anledning av provningsverksamhet utgår enligt avtal mellan SSR och trafikförsäkringsföreningen. Om ägaren kan fastställas utgår hela ersättningen till denne, i annat fall till den sameby inom vars gränser renen påträffats. Särskild ersättning utgår om samebyn kan styrka att den skadade/dödade renen har varit en sk ledren.

15 Övrigt

Bullerstörningar från flyg ska anmälas snarast möjligt till provplatsen. Anmälan under tjänstetid görs till flygtrafikledningen (0929-37135 eller 138). Under övrig tid görs anmälan till vakten (0929-37391).

För olägenheter i övrigt provplatsens verksamhet åsamkar samebyn och som inte finns reglerat i detta avtal kan gottgörelse, efter särskild förhandling mellan berörd sameby och provplatschefen, utgå i form av materiel- eller persontransporter.

16 Telefonavgifter

För telefonsamtal som förs med befattningshavare på provplatsen på samernas privata telefoner i anledning av erforderlig samordning ska gottgöras genom schablonersättningar som utbetalas till respektive byakassa. Ersättningen som senare fördelas efter respektive samebys bestämmande utgår med följande belopp:

- Luokta Mavas 180:-/år
- Tuorpon 400:-/år
- Udtja 600:-/år

17 Vaghållning

För att underlätta utrymning ska vägen till Udtja by vara framkomlig hela året. Plogning ska därför ske vid behov. Genom samråd mellan samebyns ordförande och provplatsens samekontaktman avgörs vid vilka tillfällen/perioder vägen till Udtja by inte behöver nyttjas så att onödig plogning kan undvikas.

Provplatsens personal är skyldig att måna om att grindarna i renstängslet är stängda. Uraktlåtenhet att stänga grindarna kan medföra kompensation enligt pos 10.

18 Avtalsöversyn

Avtalet ska överses vart annat år och anpassas till det aktuella prisläget och löneläget och även anpassas till de förändringar, som kan inträffa både inom renskötselområdet och inom provningsverksamheten.

Beträffande pos 8 kan omförhandling ske årligen och utan särskild uppsägningstid.

Kostnaderna för inställelsen till översynsförhandlingar bestrides av provplats Vidsel jämlikt pos 3 och 4.

19 Tillämpningen

Den närmare tillämpningen av avtalet ankommer på ordförandena i respektive samebyar, å ena sidan, samt provplatsens samekontaktman, å andra sidan. Dessa ska hålla varandra underrättade om planerade åtgärder samt i övrigt söka åstadkomma så smidig anpassning som möjligt mellan rennäringens och FMV:s nyttjande av området.

20 Giltighetstid

Förutom vad som sagts i pos 18 första stycket, gäller detta avtal tills vidare med tre månaders uppsägningstid för vardera parten. Under tiden fram till dess att nytt avtal träffats i anledning av

översyn jämlikt pos 18 eller uppsägning tillämpas detta avtals bestämmelser vad gäller ersättningar m m.

FÖRSVARETS MATERIELVERK
Provplats Vidsel

Nils Widén
Provplatschef

För samebyarna:

Per-Anders Baer
Luokta Mavas sameby

Rune Stokke
Udtja sameby

Sigvard Pavval
Tuorpon sameby

Utlåtande från provplatsens samekontaktman

underbilaga 7

Inom provplats Vidsels 1650 km² stora provområde har det, sedan provplatsens tillkomst 1958, skett samverkan med de tre samebyar som bedriver renskötselverksamhet, samt jakt och fiske inom området (Udtja, Tuorpon resp Luokta-Mavas samebyar). Det första så kallade sameavtalet upprättades 1961.

Undertecknad har varit provplatsens kontaktperson gentemot samebyarna sedan februari 1993 och är det fortfarande. Samverkan har i stort sett fungerat friktionsfritt genom alla år och samebyarna har genomgående visat stor förståelse för vår verksamhet. Samekontaktmannens uppgift är att se till att samverkan mellan samebyarna å ena sidan och FMV å den andra sker så smidigt som möjligt med avtalet som grund.

Avtalet innebär inskränkningar för provplatsens verksamhet bland annat på grund av stopp för riskzoner under kalvmärkningsperioden 20/6 – 15/7, samt förhöstslakten den så kallade sarvslakten 1/9 – 25/9 (första septemberveckan finns det dock möjlighet att köpa loss max 3 riskzonsdagar).

Den vetorätt samerna har enligt avtalet som ger samerna rätt att säga nej till utrymning den 4:e dagen efter 3 utrymningsdagar i sträck har sällan nyttjats.

Mats Hedman

Förkortningar och begrepp som använts i FMV slutliga utredningsunderlag

Förkortning/ begrepp	Svensk betydelse	Utländsk betydelse
4N	Fyrnationers	
AH Mk1	Engelsk beteckning på amerikansk attackhelikopter	
AKAN	Automatkanon	
AMRAAM		Advanced Medium Range Air to Air Missile
AO	Arbetsorder	
Apache	Fransk långräckviddig attackrobot	
Astrium	Tyskt företag inom rymdindustrin. Har gått upp i EADS	
ATEC		Army Test and Evaluation Command
BAe		British Aerospace
Bamse	Namn för Robotsystem 23 (luftvärnsrobot)	
BCL	Bestämmelser för Civil Luftfart	
BMVg		Bundesministerium der Verteidigung
BWB		Bundesamt für Wehrtechnik und Beschaffung
CJTF		Combined Joint Task Force
COTS		Commercial off the Shelf

Demo 05/06	Demonstratorverksamhet ingående i NBF utvecklingen	
DERA		Defence Evaluation and Research Agency
DFS	Dynamisk flygsimulator	
DGA		Délégation General pour l'Armement
DoD		Department of Defence
DOT&E		Defence Operational Test and Evaluation
DRA		Defence Research Agency
DTEB		Defence Test and Evaluation Base
EADS		European Aeronautic Defence and Space company (sammanslagning av flera europeiska flygtillverkare)
ESA		European Space Agency
EU	Europeiska Unionen	
EUROFIGHTER	Jaktflygplan. Samprojekt mellan England, Tyskland, Italien och Spanien	
EW		Electronic Warfare
F 104		Fighter 104 Starfighter (jaktflygplan)
F&T	Forskning och Teknikutveckling	
FA/LoI-databasen		Framework of Agreement/Letter of Intent
FCS		Future Combat System
FLSC	Flygvapnets Luftstrids-simulerings Central	
FLTP		Future Launch Transportation System
FM	Försvarsmakten	

FMV	Försvarets Materielverk	
FMV VoVC	Försvarets Materielverk Verifierings- och valideringcentrum	
FO 63	Försvarsområde 63	
FOBEF	Försvarsområdesbefälhavare	
FOI	Totalförsvarets Forskningsinstitut	
FORTV	Fortifikationsverket	
FoT	Forskning och Teknik- utveckling	
Fr	Frankrike	
FSI	Flygsäkerhetsinspektören	
FUT	Flygutprovningstillstånd	
Fö	Försvarsdepartementet	
GCE	Fransk VoV-organisation	
GPS		Global Positioning System
HE	Huvudenhet (inom FMV)	
HKV	Högkvarteret	
HPM		High Power Microwave
HWIL		Hardware In the Loop
IBD		Ingenieursbüro Deisenroth
IEC		International Electrotechnical Commission
IEEE		The Institute of Electrical and Electronic Engineers
IR-facklor	Infraröda facklor (mot- medel mot värmesökande robotar)	
IRIS-T		Infrared Imaging System – Tail controlled = RB 98 (jaktrobot)
ISO		International Standardisation Organisation

It	Italien	
ITOPS		International Test Operations Procedures
J 35	Jaktflygplan 35	
JA 37	Jakt- Attackflygplan 37	
JAS 39	Jakt- Attack- Spanings- flygplan 39	
KC VoV	Kompetenscentrum Verifiering och Validering	
km	Kilometer	
KMW		Krauss Maffei Wegmann GmbH & Co KG
LoI		Letter of Intent
LoI-länderna	Eng, Fr, Ty, It, Sp, Sw	
LORA/ Carabas		Long Range Radar
Lv	Luftvärn	
M&S		Modulation and Simulation
MLRS		Multiple Launch Rocket System
MMI		Man Machine Interface
MoD		Ministry of Defence
MoU		Memorandum of Understanding
MSEK	Miljoner svenska kronor	
NATO		North Atlantic Treaty Organisation
NAVAIR	Amerikanska marin- flyget	
NBF	Nätverksbaserat försvar	
NCW		Network Centric Warfare
NEAT		North European Aerospace Test Range
NVG		Night Vision Goggles
Op VL	Operativ verksamhetsledare	
P4	Pansarregemente 4	
PfP		Partnership for Peace

PfP SOFA		Partnership for Peace – Status of Forces Agreement
Phoenix	Tyskt projektnamn för en rumdfärja	
PSO/PKO		Peace Support Operations/ Peace Keeping Operations
QinetiQ Ltd	Engelskt företag som genomför VoV, del av tidigare DERA	
R02	Restriktionsområde 02 (provplats Vidsel)	
RB 15	Robotsystem 15 (Sjömålsrobot)	
RB 98	Robotsystem 98 = IRIS-T (jaktrobot)	
RB 99	Robotsystem 99 = AMRAAM (jaktrobot)	
Rbs 23	Robotsystem 23 (luftvärnsrobot)	
Rbs 70	Robotsystem 70 (luftvärnsrobot)	
Rbs 77	Robotsystem 77 (luftvärnsrobot)	
RFN	Robotförsöksplats Norrland	
RLS		Rheinmetll Landysteme GmbH
RML	Regler för militär luftfart	
Saab	Svenska Aeroplan Aktiebolaget	
Sea Wolf	Engelsk luftvärnsrobot till fartyg	
SEK	Svenska kronor	
SEMKO	Svensk Elektrisk Materielkontroll	
SGTF		Sub Group Test Facilities

Sidewinder	Jaktrobot från USA. Svensk beteckning RB24 och RB74	
Sky Flash	Jaktrobot från England. Svensk beteckning RB 71	
Sp	Spanien	
SP	Statens provningsanstalt	
SSR		Secondary Surveillance Radar
Storm Shadow	Engelsk långräckviddig attackrobot	
Strv 122	Stridsvagn 122	
SUT	Systemutprovningss- tillstånd	
Sw	Sverige	
T&E		Test and Evaluation
T2	Trängregemente 2	
Taurus	Tysk långräckviddig attackrobot	
TCL	Tekniskt Centrum för Ledningssystem	
TEAM		Test and Evaluation Management group (består av Eng, Fr, Ty, It. Sw inbjudet att delta)
TENA		Test Enabling Network Architecture
tf	tillförordnad	
THALES	Fransk tillverkare av försvarsmateriel	
TNO	Holländsk motsvarighet till FOI och delar av FMV	
Tpfpl	Transportflygplan	
TU	Taktikutveckling	
TU JAS	Taktikutveckling för JAS 39 systemet	

TU STRIL	Taktikutveckling för stridsledningen	
Ty	Tyskland	
UAV		Unmanned Aerial Vehicle
UCAV		Unmanned Combat Aerial Vehicle
UK		United Kingdom
USA		United States of America
WEAG		Western European Armament Group
VGL	Verksamhetsgruppledare	
VISAR		Video Image System for Analysis and data Recording
VL	Verksamhetsledare	
VOL	Verksamhetsområdesledare	
VoV	Verifiering och Validering	
VV&A	Verifiering, Validering och Ackreditering	

Obs: Underbilaga 4 innehåller en begreppsförklaring speciellt för denna underbilaga.